LEİPZİG DURUŞMASI • Ernst Fischer

Ernst Fischer

LEİPZİG DURUŞMASI

yar yayınları

Yar Yayınları: 71

Roman Dizisi: 21

Türkiye'de 1. ve 2. Baskı:
Habora Kitabevi Yayınları

Üçüncü Baskı:
YAR YAYINLARI
Ocak 1995 -İstanbul

Baskı:
Ceylan Matbaacılık Ltd. Şti.
Tel: (012) 517 00 81

YAR YAYINLARI

Kuruluş: 1972

Yönetim:

Ankara Caddesi 54 Cağaloğlu-İstanbul

94.34.Y.0159.11

ISBN 975-7530-53-0

Ernst Fischer

LEIPZİG DURUŞMASI

3. baskı

Türkçesi:
N. Sel - Bülent Habora

yar yayınları

PK 531 - İstanbul

ÖNDEYİŞ

Uluslar zafere ulaştı. Korkunç bir savaş sona erdi. Bu savaşta yalnızca ordular, silahlar, teknik, ekonomik ve askeri güçler değil, aynı zamanda ve herşeyden önce, toplumsal idealler birbirleriyle çarpıştı. Yüce özgürlük ideali zalim emperyalistlerin azgın niyetlerinden daha güçlü çıktı. Özgür insanların, demokratik ulusların güç ve onuru, faşist insanlık düşmanlarının büyüklük saplantısını ve birleştirilmiş insan topluluklarının yüz kızartıcı baş eğmelerini yıktı. Orman yasaları karşısında, insan hakları, motorize canavar karşısında da insan uygarlığı zafer kazandı.

Nürenberg'de, nasyonal - sosyalist kongreleri kentinde toplanan uluslararası mahkeme, Nasyonal Sosyalist Partisinin önderlerini yargıladı. Caniliğin karanlığından dünya tarihine dalan savaş suçluları geldikleri yere gönderildiler: Caniler gibi, suçlu sandalyesine oturdular. Mal edindikleri egemenlik şalı artık omuzlarından düşmüş,

kendilerini insan üstü göstermek için kullanmaya kalkıştıkları övünme heyecanı acınacak biçimde sönmüş, geriye sadece, kanıtların ağırlığı altında kıvranan ve suçlu sandalyesinde sıradan bir cani tavrı takınan birkaç katil, haydut, hırsız ve birkaç iğrenç canavar kalmıştı. Bu suçlu topluluğunun yüzünde ne gururdan bir çizgi, ne büyük tutkulardan, derin inançlardan bir esinti, ne de şeytanın sessizliğine bile belli bir soyluluk kazandıran o görkemden bir iz vardı. Avrupa'yı yıllar boyunca cehenneme çeviren cinayet aşağılık çirkinliğiyle şaşıran insanlığın önünde durmaktaydı.

Savaş trajedisinin sonunu oluşturan Nürenberg Davası, bir başka davanın, dünya dramını ilan eden ve bir başlangıcı andıran Leipzig Davası'nın anılarını diriltti. O zaman roller değişikti. Suçlular savcı cüppesine bürünmüş olarak dünyanın önünde dikiliyor, suçlu sandalyesindeyse Georgi Dimitrov oturuyordu. 1945 yılında dünya savaşının yangını davanın özünü oluşturuyordu. 1933 yılındaki mahkeme ise Reichstag yangınıyla ilgiliydi. Dünya yangınının sırrı da bu Reichstag yangınında gizliydi. Dimitrov'un ölmez davasının özü, Reichstag yangınının sırrını ortaya çıkarmasına ve aynı zamanda, insanlığı tehdidi altında bulunduğu dünya savaşı yangınından kurtarmanın mümkün olduğunu göstermesine dayanır. Nazi önderleri 1933 yılında Almanya Cumhuriyeti'nin temsilcileri binasını nasıl ateşe verdilerse aynı yollarla, aynı zalimliklerle ve aynı hilelerle birkaç yıl sonra dünyayı da yaktılar. Sürekli bir barışın sağlanması için bu yolları ciddi olarak incelemek ve dünyayı saran örgütlü cinayet salgınının baş gösterişini tam anlamıyla insanlara göstermek son derece gereklidir.

Özgürlük kazanılmıştır, barışa dönülmektedir. Özgürlüğe el uzatacak ve barışı, onu tehlikeye düşürecek her türlü girişime karşı birlikte savunmaya çalışmamız gereklidir. Tüyler ürpertici bir cinayetin başgösteriş tarihini ne denli iyi bilir ve dikkate alırsak, gelecekte buna benzer cinayetleri hemen başlangıçta, doğum halindeyken boğmak bizler için o kadar daha kolay olacaktır. 1933 yılında faşist kundakçılara az bir fedakarlıkla gem vurulabilirdi. Bu, birkaç yıl sonra sayısız fedakarlık ve kurbana maloldu. Dimitrov tam zamanında bir örnek verdi; o zaman bu örnek yeteri kadar anlaşılamamıştı. Şimdi, ulusların yüce zaferinden sonra, özgürlüğün ve insan haklarının savunucusu Dimitrov'un davasını ve kişiliğini insanlığa duyurmak gereklidir... Kitap, bu alanda bir denemedir...

1 Ocak 1946

Viyana

REICHSTAG'DA YANGIN

«*Alman Reichstag'ı yanıyor!*» 1933 yılının 27 Şubat gecesinde bu haber dünyayı dolaşırken, Berlin'deki ateşin, bir hayalet gibi: «Daha sıranız gelmedi! Ama, biraz bekleyin, yakında sizin saçaklarınız da tutuşacak, alevler içinde çökecek; yakında kara bir duman ve bulanık bir alev bütün Avrupa'yı kaplayacak ve uzaklara, ülkeden ülkeye, kıyıdan kıyıya kıtadan kıtaya yayılacak,» haberini verdiği, ne Varşova'da, ne Belgrad'da, ne Rotterdam'da, ne de Koventri'de biliniyordu. İnsanlık bunu bilmiyordu, ama birçokları ürkek bir önsezi ile alevli duman bulutu püskürtmekte olan bu Almanya'ya doğru bakıyordu.

Silahlar, titrek yansımalarla parıldıyor. Üniformalılar, kollarına gamalı haç pazıbentleri takmış, çizmeli, kahverengi ve siyah elbiseli muhafızlar ve çarpılmış şeytan suratlı birileri burada hazır bulunuyorlar. Bu heyecan içindeki, çirkinleşmiş çehrelerin yanıbaşında

alevler titreşiyor. Ön planda üç kişi göze çarpıyor: İlki, yüzü mendebur ve kurnaz bir sıçana benzeyen ufak tefek bir adam bozması; ikincisi, delilerinki gibi sabit ve etkileyici gözleriyle bir et kitlesi; üçüncüsüyse, katran perçemli dar ve eğik alnı altında, küçük bıyıkların et üzerinde sinek gibi iğrenç bir şekilde sıçradığı, kötü kalıplanmış surat benzeri bir pıhtı taşıyan adam. Ve bu üçüncüsü, bir aya yakın zamandan beri Alman Reich'ının başbakanı, vahşi bir zevk içinde bağırıyor: «*Bu tanrısal bir belirtidir! Şimdi artık sosyalistleri demir yumrukla yok etmemize kimse engel olamaz!*» Sonra bir İngiliz gazetecisine dönerek ekliyor: «*Siz Almanya tarihinde yüce ve yeni bir dönemin tanığısınız. Bu yangın onun başlangıcıdır.*»

Alman Reich'ının yeni başbakanı Adolf Hitler fazla telaşlanıyor; daha akıllı biri olsaydı biraz bekler, Reichstag'daki yangının önemi hakkında böyle bir beyanatta bulunmakta acele etmezdi. Hitler'in bunları söylediği anda, eğer bu sır daha önce kendisine söylenmemişse, kundakçıların kimler olduğunu henüz hiç kimse bilmiyordu. «*Şimdi artık sosyalistleri demir yumrukla yok etmemize kimse engel olamaz.*» Demek ki daha önce ona engel olan varmış? Ve Reichstag'daki yangın da bu engel olanı felce uğratmış.

Hitler'in yanında, yüzünde sefih bir hayatın izlerini taşıyan şık bir bay, başbakan yardımcısı. Franz Von Papen duruyor. Kubbeyi yılan ıslığı ile delen alev, onun üzerinde, başbakanın üzerinde olduğu gibi, dinçlik ve gevşeklik verici bir etki yapmıyor. O böyle gümbürtülü laflara karşı herhangi bir yakınlık, istek duymuyor. Anlaşıldığına göre Hitler'in hangi engelden söz

ettiğini biliyor. Şimdi bu engel duman ve alevler içinde yok oluyor. Biri *«sinyal ateşi»* diye bağırıyor ve bu bağırış, bayram eden bir mahalle çocuğunun sevincini andıran yankılar yapıyor. Böylece bağıran, yüzü melun ve kurnaz bir sıçana benzeyen ve Hitler partisinin propaganda kafacığı olan ufak tefek adam, Dr. Jozef Goebels idi. Ertesi gün bütün gazeteler tekrar edecekti: *«Sinyal Ateşi...»* Daha sonra da Geobels, hatıra defterindeki 31 Ocak 1933 tarihli notları yayınlayacaktı:

«Führer ile olan konuşmamızda, sosyalistlere karşı başlatılacak mücadelenin ana hatlarını çizdik. Şimdilik doğrudan doğruya karşı önlemler almaktan kaçınacağız. Devrim girişimi daha önce alevlenmelidir. Uygun bir anda darbemizi indireceğiz.»

Demek ki *«tanrısal belirti»* ve *«yeni dönemin başlangıcı sinyal ateşi»* bir hafta önce tasarlanıp saptanmış, şimdi bu tasarı hayata geçirilmişti. Ve Hitler kendinden geçerek vahşice bir mutlulukla: *«Durum için bu bir kan almadır,»* dedi. Büyük kanama başlamıştı ve bütün kanın akması için on yıldan fazla bir zamanın geçmesi gerekiyordu. Etle ve katletme hırsıyla yanan Herman Georing, ilk kan alma emrini verdi. Canavar, en önce komünist, sosyalist ve barışçılara, sonra bütün alman toplumuna ve sonunda da bütün insanlığa saldırdı.

Reichstag'daki yangın bir başlangıçtı.

●

Üniversiteli Hans Floeter, 1933 yılı 27 Şubat gecesi, saat dokuzdan biraz sonra, büyük yapının batı tarafından yürüyerek Reichstag'ın yanından geçti. Bir pencerenin kırıldığını duydu. Sonra bir pencere daha kırıldı. Yukarıya bakınca Reichstag'ın pencerelerinden birinde bir gölge gördü. Ve hemen aynı anda ateş parladı. Üniversiteli yapının ön tarafına koşarak bir polis aradı. Karanlıkta bir adam duruyor ve dikkatle pencereyi gözlüyordu. Ateş parladığı zaman saatine baktı, mutluluk içinde başını salladı. Sonra da en yakın telefona gitti. Ama polise değil, Reichstag başkanlığı sarayına telefon etti.

Uzun bir süre adı anılmayan ve meçhul kalan bu adam 30 Haziran 1934'de kurşuna dizilen Zander'dir.

Üniversiteli Floeter rampanın sonundaki muhafız çavuşu Buwert'i buldu. Ona gördüklerini anlattı: «*Reichstag'da yangın!*» Çavuş koşmaya başladı. Floeter saatine baktı, saat 9.05'ti. Evine gitti.

Buwert, rampa kenarından koşuyordu. Yanında, birdenbire, siyah paltolu ve uzun çizmeli genç bir adam belirdi. Heyecanla konuşmaya başladılar. Dizgi ustası Taler onlara doğru geliyordu. Pencerenin kırılmasını o da işitmişti. Rampanın parmaklığına çıkmış ve lokantanın penceresi önündeki balkonda iki gölge, iki kişi görmüştü. Bunlardan biri pencereden içeriye, diğeri de balkondan dışarıya eğilmişti, Daha sonra bunun bir göz aldanması olduğunu ve yalnız bir gölge gördüğüne onu inandıracaklardır. Taler, sağa sola koşarak polis aradı. Buwert'le göğüs göğüse gelinceye kadar birkaç dakika geçti. Neler gördüğünü ona anlat-

tığı sırada saat 9.10'du. Üçü birden -Buwert, Taler ve öteki adam- alt katta, pencereden pencereye atlayan ateşi seyretmeye başladılar. Serseri ateş sondan bir önceki pencerede durdu. Taler «Ateş edin!» diye bağırdı. Polis pencereye doğru ateş etti, alev ortadan yok oldu. Aynı zamanda siyah paltolu, uzun çizmeli adam da kayboldu.

Koeningplatz(*) tarafından, hanımlarıyla birlikte tüccar Kuhl ve ciltçi Freudenberg geliyorlardı. Reichstag'daki ateşi, pencerelerin ardındaki meşaleli iki gölgeyi onlar da gördüler. Daha sonra onlara, yanlış gördüklerini söyleyeceklerdir. Ama meşaleli iki adam bir gerçekti. Artık lokantanın pencerelerinde perdeler yanıyor ve alevler yukarıya doğru yükseliyordu. Buwert, Kuhl ve Freudenberg'i itfaiye merkezini harekete geçirmekle görevlendirdi. Kendisiyse yapının kuzeybatı köşesine doğru koştu. Muhafız Poeschel orada duruyordu. «Reichstag'da yangın var! Beşinci kapıdan(**) kapıcıyı çağın.» Kapıcı Wend fırladı ve gerçekten yangın çıktığını görünce hemen yakındaki memur pansiyonlarının birinde oturan bina müfettişi Skranowits'e telefon etti. Onu bulamadı, ama başkanlık sarayının gece bekçisi Aderman'ı gördü.

Mühendis Bogun, Doroteenstrasse'deki Mühendisler Evi'nden çıktı. Bogun, daha sonra, koyu şapkanın altında siyah gür kaşları dikilen, koyu palto, açık renk pantolon giymiş, boylu boslu ve rengi bozuk bir ada-

---

(*) Reichstag'ın batısındaki büyük alan...

(**) Büyük giriş kapısı...

mın Reichstag kapılarının birinden nasıl fırladığına tanık olduğunu anlatacaktı. Adam Siegezalee'ye doğru koşmuş ve koşarken iki kadına bazı işaretler vermiş. Bu adamın açık renkli pantolonu, Hitler'in sadık mühendisinin hizmetçi hayalinde, daha sonra gittikçe koyulaşacak ve en sonunda, o esrarengiz gece hayaletinin koyu şapkası altındaki tehditkar kaşları gibi kara olacaktır.

Kara paltolu ve uzun çizmeli genç adam, Brandenburg kapısı yanındaki karakola daldı. Ve haber verdi: «Reichstag yanıyor!» Polis teğmeni Lateit, saatine baktı: 9.15'ti... Haberi protokole geçirdi ama ne yazık ki habercinin adını sormadı. Onun adını kimse öğrenemedi. Bu genç adam, iz bırakmaksızın ortadan yok olacaktı. Düzinelerle tanık çıktı, ama bu genç, meçhul kaldı. Belki de 30 Haziran 1934'de o da sağ bırakılmadı.

Teğmen Lateit, muhafız Grening ve Losikeit otomobille Reichstag binasına gittiler. Oraya vardıklarında teğmen şunları yazdı: «Saat dokuzu onyedi geçiyor. Reichstag'da yangın var. Takviye kıtaları gerekli.» Teğmen, mühendis Bogun'un gördüğü kara kaşlı, açık renk pantolonlu adamın çıkmış olduğu büyük giriş kapısını açmaya çalıştı. Kapı sıkı sıkıya kilitliydi. Aceleyle beş numaralı kapıya koştu. Saat 9.25'ti. Kapıyı, kapıcı Wend ve binanın müfettişi Skranowits açtılar. Skranowits yangın söndürme grubu kampanasının iliklere işleyen sesiyle irkildiğini, Wend'in telefonunu duymadığını söyledi. Skranowits, Lateit, Losikeit ve Grening binaya daldılar. Onlardan az sonra da Poeschel içeri girdi. Genel salonun girişinde, kapıların bü-

yük kanatları ve tahta kaplamaları yanıyordu. Yerde yanan bir palto vardı. Lateit genel salona girdi. Polis teğmeni, daha sonra, bu alevlerin «kilise orgu boruları» gibi dizilmiş olduklarını anlatacaktı. Skranowits ise yangını şöyle anlatacaktı: «Ben başkanlık masasında ve arkasındaki alevlerden başka, hükümet üyelerinin masalarında, devlet müşavirlerinin yerlerinde de alevler gördüm. Hükümet ve devlet şûrası tribününde 10 - 15 kadar yer yanıyordu. Salonda topluca 20 kadar yerin yandığını gördüm. Bütün ateşler aşağı yukarı aynı biçimdeydi. Ve birer buçuk metre arayla birbirinden ayrılan her odak kendi başına yanıyordu.»

«Pencerenin yanında bir koltuk vardı. Ön taraftan derisi delinmiş ve deliğe, elden dirseğe kadar uzunlukta, yanar bir kundak sokulmuştu.» Bile bile kundaklanmıştı, bu apaçık belliydi. «Bir kişi tek başına bunu yapamaz. En az 7-8 kişiymişler.» Skranowits, Losikeit'a seslendi: «Benimle gelin! Oradan, aşağıdan bir gürültü duydum.» Oradan, aşağıdan? Evet, orası aşağısı mahzen değildi, orada Reichstag başkanının evine giden bir koridor vardı.

Bu koridordan ilk olarak söz ediliyordu. Binanın müfettişi bu koridoru bir daha ağzına almadı. Reichstag başkanı, onun parti arkadaşı Herman Goering'di. Ancak daha sonra, Reichstag başkanı sarayının gece bekçisi olan Aderman, yangın gecesinden on gün kadar önce bu koridordan ayak sesleri duyduğunu anlatacaktı. O, şefi Skranowits'i bundan haberdar etmişti. İkisi de bir kontrol etmek gerektiğine inanmışlar, kapılara kağıt şeritçikler ve küçük kıymık parçaları koymuşlar. Yangın gecesinden önce, birkaç kere, bu

şeritleri yırtılmış ve kıymık parçalarının yerleri değişmiş olarak bulmuşlar. Demek ki, yeraltı koridoruna yabancılar girmiş. Skranowits, bütün bunlar hakkında muhafız Losikeit'a birşey söylemedi. Bunu daha «*yüksek makam*»a, en iyisi Reichstag başkanına söylemeyi tercih etmişti. Bundan sonra, Georing, hemen o gece koridorun araştırılması için emir verecekti. Ama bu emir polise değil, Georing'in SS'lerine verildi. SS'ci Walter Weber, daha yangın gecesinde, ilk olarak, Reichstag ile başkanlık sarayı arasındaki koridoru araştırdı. Ancak koridorun başkan sarayı ile makineler binası arasında bulunan ve dehlizi andıran ilerdeki girintisi üç polis tarafından kontrol edildi.

Ama bu sonra oldu. Şimdi -saat 9.19- Lateit, tutuşan binadan çıkarak o anda yetişen yangın söndürücülere: «Kundaklanmış! Her yer yanıyor!» diye bağırdı ve hemen geriye, Brandenburg kapısının yanındaki karakola koştu. Oraya 9.25'te vardı. Bu arada Skranowits ve muhafız Poeschel, Reichstag lokantasının da alevler içinde olduğunu, genel salonu çevreleyen koridorlarda da perdelerin, halıların ve mobilyaların yandığını gördüler. Birdenbire karşılarında, yalnız pantolon ve ayakkabı giymiş, çıplak göğsü terlemiş ve gür, ıslak saçları yüzüne yapışmış olan nefes nefese bir adam belirdi. Poeschel bağırdı: «Eller yukarı!» Karanlıkta hayaleti andıran adam, birdenbire durdu ve sanki bu anı bekliyormuş gibi karşı koymadan teslim oldu. Skranowits avaz avaz haykırarak sordu: «Niçin yaptın bunu?» Adam çılgın gibi cevap verdi: «Protesto! Protesto!» Poeschel, karşısındakinin ceplerini araştırdı. Bir pasaport buldu ve hiç bakmadan cebine

soktu. Sonra bu yabancıyı dışarı çıkardı, çıplak omuzlarına birşeyler örttü. Sonra Brandenburg kapısı yanındaki karakola götürdü. Oraya vardıklarında saat 9.25'ti.

Bu sırada birkaç kişi, telefonla çağrılmalarını bekliyordu. 5 Martta Reichstag seçimleri yapılacaktı. Seçim mücadelesi son haddine varmıştı. Hitler ile Goebels, Nasyonal Sosyalist Partisi'nin en iyi iki ajitatörü, kâh şurada, kâh burada, her akşam konuşuyorlardı. Ama 27 Şubat gecesini, yalnız bu geceyi, kendileri için ayırmışlardı. Sanki yapılacak başka işleri yokmuş gibi, Dr. Goebels'in Batı Berlin'deki(*) evinde oturuyorlardı. Goering'in de gelmesi gerekliydi.. Bu gece o da serbestti. Ama Reichstag'a daha yakın olmak için Prusya İçişleri Bakanlığında kalmayı yeğlemişti. O gece Postdam'ın yeni polis başkanı ve Berlin hücum kıtaları yönetmeni G. Heldorf da serbestti, ama kendi hücum kıtalarına, emre hazır bulunmaları için talimat vermişti. Kışlalarında ve evlerinde toplanan Berlin hücum birlikleri komutanları emir bekliyorlardı. Ortada birşey dönüyordu, ama neydi? Nasyonal sosyalist basının şefi Ernst Hanfstengel, Reichstag başkanının sarayında telefon başında bekliyordu. Saat 9.05 - 9.10 arasında onu aradılar. Hanfstengel, kendisini Goebels'in eviyle irtibata geçirmelerini istedi. Ve yalnız iki kelime söyledi: «Reichstag yanıyor!» Bu yeterdi. Goering'e telefon ettiler. O da cevap olarak bir soru sordu: «Yangın küçük mü, yoksa büyük mü?» Büyük yangın! Hemen otomobile ve Reichstag'a! Az

---

(*) Şehrin aristokratların oturduğu bölümü..

sonra garip bir telefon konuşması daha oldu. Saat 9.30 - 9.45 arasında, heyecanlı bir ses, «Berliner Zwölf ur Blat» gazetesinin başyazarı Franz Hoelering'le konuşmak istedi. Telefon başındaki adam *«kâhin»* Erich Hanuzen'di ve suçluların yakalanıp yakalanmadığını soruyordu. Daha herhangi bir haberin olmadığı cevabına, Hanuzen, kundakçıların komünistler olduğunu ve yakında hak ettiklerini bulacaklarını söyleyerek karşılık verdi. Asıl adı Herschel Steinschneider olan *«kâhin»* Hanuzen, yahudi olmasına rağmen, 1930'dan, Nasyonal Sosyalist Partisi'nin hızla yükselmesinden beri, bu partinin hücum kıtaları üyesi ve G. Heldorf'un arkadaşıydı. Hitlerciler onu *«Üçüncü Reich'ın peygamberi»* olarak göklere çıkarıyorlardı. 26 Şubatta, Berlin'deki yeni evini tantana ile donatmış, arkadaşı G. Heldorf ve hücum kıtalarının diğer komutanları şerefine bir «Occulte Seans»(*) düzenlemişti. Hanuzen, uykuda gezen bir adamın duyduğu güvenle: «Büyük bir evin yandığını görüyorum,» diye haber vermişti. Bir ay kadar sonra 24 Martta, hücum birlikleri komutanları onu Berlin yakınlarındaki bir çam korusuna götürüp öldürdüler.

Yangının farkedilmesinden birkaç dakika sonra, Georing SS'lerden meydana gelmiş özel koruyucularıyla birlikte olay yerindeydi. Acaba yangın gerçekten büyük müydü? *«Sinyal ateşi»* için yetecek mi? Acaba bu başmüdür, bu itfaiyeci Gemp, bu eski sistem zama-

---

(*) Occultisme: Doğanın «gizli güçleri» hakkında gerici ve bilime aykırı mistik görüşlere verilen genel ad. «Occulte Seans» bu görüşe sahip olanlarının toplantısıdır...

nından kalma iyi niyetli memur «*Sinyal ateşi*»ni bastırmak ve onu sıradan bir yangın derecesine indirmek için haddinden fazla gayret harcamıyor mu? Hal ne olursa olsun, Gemp, bir ay geçtikten sonra, nazilerin, «*Üçüncü Reich'ın peygamberi*»ni öldürdükleri 24 Mart günü, «görevi dahilinde komünist belirtilere göz yumduğu» iddiasıyla önce görevinden alındı. Çok geçmeden, Gemp ile şefi olan şehir müşaviri Arenz aleyhinde, güya birlikte bir otomobil dolandırıcılığı işi yaptıkları için, bir iddianame düzenlendi. İkisi de tutuklandılar. Oysa sorun, «Saarbrückener Zeitung» gazetesinde büyük ölçüde bilgi edinildiğini belirten bir makale çıkmış olmasından kaynaklanıyordu ve bu makalede şunlar bildiriliyordu: Gemp yangınının söndürülmesinden sonra, müfettişleri ve itfaiye komutanlarıyla birlikte toplanıp bir konuşma yapmış ve yangın söndürme grubunun geç haberdar edildiğinden, hemen en büyük alarmın verilmesini Georing'in kesinlikle yasak ettiğinden şikayet etmiş. Yangın da bu yüzden böyle büyümüş. Gemp'in bu makaleyi Gestapo(*) önünde yalanlaması gerekliydi. Mahkeme tanığı sıfatıyla Gemp aynen şunları söyledi: «Saarbrückener Zeitung gazetesinde çıkan makaleyi bana gösterdiler. Bütün bunların saçma sapan şeyler olduğunu daha o zaman söylemeliydim. Buna 'yalanlama' derlermiş» Her neyse, şurası gerçek ki, en büyük alarm ancak saat 9.42'de, yani bir hayli geç verilmişti. Bu arada yangın, Goering'den biraz sonra olay yerine gelen Hitler ile Geobels'in

---

(*) Devlet Gizli Polisi...

gazetecilere tumturaklı biçimde söyledikleri gibi, artık bir *«sinyal ateşi»* ve *«tanrısal bir belirti»* halini almıştı.

Reichstag'da tutuklanan kundakçının sorgusu, ancak Hitler, Goebels ve Goering'in artık *«komünist kundakçılar»*dan daha açık söz ettikleri sırada başladı. Garip bir sorguydu. Bu sorgu, Berlin polis müdürlüğünde Nasyonal Sosyalist Partisi'nin en sağlam adamlarından olan komiser Heisig tarafından yapılıyordu.

İlk saatlerde, tutuklunun ağzından alınan bilgi, hemen hemen, adının Van der Luebe olduğundan ve Hollanda uyruklu olduğundan ibaretti. Özellikle Heisig tanık olarak mahkemede şöyle dedi: «Ancak saatlerce süren bir sorgudan sonra, Luebe'nin yığınla sözü arasından sorunun temel noktalarını aydınlatma ve saptama olanağı bulduk.» Luebe'nin bozuk almancası ve kendisi karmaşık biçimde konuşmayı coşkuyla sevmesinden başka, onu her taraftan ve sürekli olarak lafa boğdukları da göz önüne alınırsa, bunda hiç de garip bir taraf yoktu.

Cinayet masası komiseri Heisig'in odasında elliden fazla insan toplanmıştı: Çeşitli şubelerden nazi memurları, hücum birlikleri komutanları, SS'ler, açıkçası bütün nasyonal sosyalist menajerisi(*) oradaydı. Hatta İmparatorluk Mahkemesi Başkanı Buenger, daha sonra, mahkeme kararında: «Luebe'nin sorgusu sırasında, küçük sorgu odasını hınca hınç dolduran ve sanığa sorular soran, çeşitli servislere bağlı 40 - 50 kadar memurun hazır bulunduğunu» söyleyen tanık

(*) Vahşi hayvanlar mahşeri...

Heisig tarafından açıkça belirtildiği gibi, yangın gecesinde «sorguda kargaşalığın» var olduğunu tespit etti. Van der Luebe hakkındaki ilk protokol, işte bu kargaşalık içinde düzenlendi. Hitler, Goering ve Goebels bu araştırmanın beklenilen sonucu konusunda halkı bundan epeyce bir zaman önce haberdar etmiş ve aynı zamanda dikkatlice hazırlanmış önlemlere başvurulması için talimat vermiş bulunuyorlardı.

Gece saat 10'a doğru, yarı giyinmiş ve bütün belirtileriyle coşku içinde olan bir bay, yanan Reichstag binasından çıktı, kapıcı Wend'in önünden geçti, dışarıya doğru yürüdü ve kuş bile uçurmayan hücum birlikleri kordonunu aştı. Bu yarı giyinmiş bay Nasyonal Sosyalist milletvekili Dr. Herbert Albrech'ti. Ne de olsa *alelade* sayılmayan bu olaya karşı Georing en küçük bir yakınlık bile göstermedi. Ama buna karşılık, Torgler'in gece saat 8'e doğru hâlâ Reichstag'da bulunduğunu anlatan Nasyonal Sosyalist Partisi üyesi, hizmetçi Robert Cohl'un verdiği habere büyük bir ilgi gösterdi. Georing bu yararlı hizmetçiyi, yakın bir zamandan beri Prusya polisini yöneten SS'ci obergruppenführer(*) Daluege'ye gönderdi. Bu arada, bir Avusturya vatan haini ve patlayıcı maddelerle suikast uzmanı olan Kreuer'le birlikte Nasyonal Sosyalist milletvekilleri Karwane ile Frei da Daluege'yi ziyaret ettiler. Karwane, yıllarca önce, partiden çıkarılmıştı. Partideyken işçileri, intihar demek olan terörcü bir çalışmaya yollamak için bağnaz bir gayretle çalışan maceracı ve provokatörlerden meydana gelmiş İvan Katz Troçkist

(*) Bir bölgede bulunan Hitlerci grupların baş yöneticisi..

grubuna bağlıydı. Partiden çıkarıldıktan sonra, külhanbeylerden meydana gelen çetesiyle, Hannover'deki parti evine bir baskın düzenlemiş ve böylelikle Nasyonal Sosyalist Partisi'ne kabul edilmek üzere olgunluk sınavını vermişti. Karwane, partideki yeni arkadaşlarına, İvan Katz grubunun çok eskiden beri «*temiz bir alman işçi harekatı*» meydana getirmek istediğini anlatmıştı: Sözün kısası, bu Karwane ve iki yardımcısı, Torgler'in delip geçen gözlerle kötü kötü bakan kuşku verici kişi «*tipik bir cani*»yle birlikte yangından birkaç saat önce Reichstag'da dolaştığını anlattılar. Daluege memnun oldu, bunun herhalde aynı anda polis müdürlüğünde sorguya çekilen kundakçı olacağını söyleyerek cevap verdi. Yalnız oraya gitmenin ve onu tanımanın gerekli olduğuna karar verdiler. Ve üçü birden gittiler. Orada, kendilerine ilk olarak, yanan Reichstag binasına oldukça yaklaşmış olan sarhoş bir baca temizleyicisi gösterdiler. «Galiba bu değil, ha?» Hayır, o değildi. Baca temizleyici kurtulmuştu. «O halde baylar şimdi bir de şu Hollandalı komüniste bakınız.» Onlara, 50 nazi memurun, bitkin Van der Luebe'nin başına üşüşerek konuştukları hizmet odasının karanlık bir köşesinde yer açtılar. Karwane birkaç dakika sonra kestirip attı:

«Evet, bu!» Bu da tutanağa geçirildi. Ve böylelikle geceyarısına doğru örümcek ağı gibi ince bir «*komünist komplosu*» hazırlanmış oldu. İlk anda zaten bu kadarını sağlamak yeterdi, gerisi propagandaya ve zorbalığa bırakılmıştı.

Hitler, Goering ve Goebels, bu oldukça zayıf sonucu bile beklememişlerdi. Daha gece saat 11'de Goe-

ring ve Heldorf, birçok sosyalist ve pasifistin tutuklanması emrini vermişlerdi. Heldorf, daha sonra, Berlin hücum kıtalarının komutanı sıfatıyla öncülük yaparak adamlarını gönderdiğini söyleyip övünmüştü. Georing bunu kabul etmiyor ve Prusya İçişleri bakanı olarak, gerekli önlemlerin alınması için Heldorf'a ödev gereği talimat verdiğinde sürekli ısrar ediyordu. İşte hitlerci devlet ile hücum kıtaları arasında, artık bu çelişiklikte uzak bir fırtına gibi duyulan ve 30 Haziran 1934'de *«kan akıtacak»* olan anlaşmazlık budur. Reichstag yandıktan sonra geceleyin meydana gelen dehşetli olaylar karşısında, Goering'in *«görev gereği»*ni görünüşte korumaya çalışıp çalışmadığı yada bu formaliteden caydığı hiç de ilgiye değmezdi. Artık herşey en son noktasına göre hazırlanmış bulunuyordu. Fotoğraflı ve imzalı 1500 tutuklama emri daha önceden hazırlanmış, yalnız bunlara birer tarih konulması kalmıştı. SS'ciler ve hücumcular süzeni(*) bu kez yeni yöneticilerin *«cumhuriyetçi yumuşaklığı»* göstermesinden korktukları polis üzerinde denetlemeye memur edilmiş *«yardımcı polis»* göreviyle *«kızıl yabani»*yi kovalamaya çıkmak için bütün gün tetikte bulunuyordu. Geceleyin saat 11'de kovalama başladı. Milletvekilleri, partililer, profesyonel birliklerindekiler, gazeteciler, yazarlar, hukukçular, doktorlar, sosyalist olmaları yada komünistlere sempati beslemeleri gibi basit bir neden yüzünden yataklarından kaldırıldılar. Sabahleyin bütün polis nezarethaneleri tıklım tıklım dolmuştu. Birinci listede yazılı olan 1500 kişinin çoğunluğu, bir-

---

(*) Sürek avı yapan grup...

denbire yeni rejimin savaş esiri olmuştu. Bu gece, zaten çok incelmiş ve kırılabilir duruma gelmiş bir yasallığın son savunma duvarları da yıkıldı. Hâlâ bu kadar alçakgönüllü olsa da, medeni haklar zamanı geçti. Almanya'da mutlak yasadışılık, alabildiğine keyfi hareket devri başladı. Anayasada tanınan bütün özgürlükler -basın özgürlüğü, toplanma özgürlüğü, örgütleme özgürlüğü- ve kişisel güvenliğin yasal yollardan her türlü korunması geri alındı. Bütün bunların yerine «*orman kanunu*» konuldu. Artık yasalar yoktu, ama her alman vatandaşı bu kaba gerçeği kendisinden bile saklamaya ve ilke bakımından hiçbir şey değişmemiş gibi görünmeye çalışıyordu. Gece tutuklamalarından bir rastlantı sonucu olarak kurtulan ve Reichstag'ın ateşe verilmesi olayında suçu olmadığını kanıtlamak üzere kendiliğinden polise teslim olan milletvekilli Torgler'in kararı sembolik bir hareketti. Torgler karısına telefon ederek şöyle demişti: «Bu kuşkudan temizleneceğime inanıyorum... Ağlama Anne, herşey aydınlanacak...» Vahşetin yeraltı dehlizleri ve mahzenlerden başgösterdiği bir toplumun yıkıntıları üzerinde yapılan bu konuşma hayali bir olay meydana getiriyordu. Tarihi felaketin gümbürtüsü arasında, canavarın önünde kendisini temize çıkarmak üzere hükümete başvuran iyi almanın sesi, sakin bir sabah kahvaltısındaki: «Ağlama Anne, herşey aydınlanacaktır,» sözleri, kurtların ulumalarına karıştı. Bakanlık müşaviri ve Goering'in yetkili yardımcısı olan Dihle, artık parlamento; anayasa ve yasallığın var olmadığını anlamayan bu siyasetten habersiz siyaset adamı Torgler'i hafifseyerek gülümser biçimde kabul etti. Torgler

daha dün Dihle'nin yanına gelmiş ve parti evinden alınıp el konulan yayınların geri verilmesi üzerine konuşmuşlardı. Nezaket havası içinde birer yetki ve makam temsil ederek hukuki sorunlar üzerinde konuşuyorlardı. Şimdi ise birdenbire bütün bunların sonu mu gelmişti? Torgler, Almanya'nın düzgün ve uygar bir devlet olduğunu ve bu korkunç karışıklığa rağmen «herşeyin aydınlanacağını» düşünüyordu: Kötü birşey yapmış değilim, temiz bir alman vicdanım var ve Almanya'daki yeni yöneticilerin bunu kabul etmeleri gerekir... Böylece, Torgler, hiç mücadele etmeden geleceğini amansız canilerin ellerine teslim etti. Daha sonra da sosyal demokrasi ve profesyonel birliklerin önderleri bu mücadelesizce kendiliğinden teslim olma tutumunu, aşırıya, en büyük mantıksızlığa ve ezici bir kendini küçültme derecesine kadar vardırdılar. Siyasetten habersiz olan bu alman siyasetçilerinin, pasif davranmakla canavarı uslandırmak ve felaketin gölgesinde, kendi varlıklarını birer hayalet gibi sürüklemek yolundaki umutları, zavallılıktan başka birşey değildi.

28 şubat sabahı radyo ve basın, Hitler, Goebels ve Goering tarafından birleştirilen bütün propaganda araçları durmadan gürlüyor ve ateş püskürüyordu. «Komünist devriminin sinyal ateşi... Komünistler Reichstag'ı yaktılar... Kundakçının üzerinde Komünist Partisi üye kartı bulundu... Hollandalı komünist Van der Luebe herşeyi anlattı... Reichstag yangını, komünist-sosyal demokrat tek cephesinin işidir...»

Goering'in Prusya Basın Servisi şunları bildiriyordu: «...Almanya'da şimdiye kadar görülmüş kundakçılık olaylarının en büyüğü meydana gelmiştir. Polis

araştırması en alt katından ta kubbeye kadar Reichstag binasının her tarafında yangın odaklarının bulunduğunu belirledi... Bir polis memuru, karanlık binada ellerinde yanan meşaleler taşıyan insanlar gördü... Bolşevizmin Almanya'da şimdiye kadarki en tüyler ürpertici terör hareketi... Kanlı İsyan ve İçsavaş için sinyal ateşi... Yönetici iki komünist milletvekili hakkında, ciddi kanıtlara dayanarak tutuklama emri verilmiştir... Komünist Partisi'nin diğer milletvekilleri ve üyeleri hapse atılmışlardır... Bütün Prusya'da komünist gazete, dergi, bildiri ve afişleri dört hafta için yasak edilmiştir... Kundakçının Almanya Sosyal Demokrat Partisi ile bağlantısı bulunduğu yolundaki itirafı dolayısıyla bu partinin bütün gazeteleri iki hafta için yasak edilmiş bulunuyor... Bu itirafla, Komünist-sosyal demokrat tek cephesi artık açık bir gerçek olmuştur... Devlet yönetimi, bundan böyle Almanya'da ve dolayısıyla Avrupa'da sessizliğe yöneltilecek her baskını doğum halindeyken boğmak için yeteri kadar hazırlıklıdır...»

Prusya Basın Servisi 1 Martta şunları bildirdi: «Şimdiye kadarki resmi araştırma... Patlayıcı maddelerin ele geçirilmesi için en az yedi kişiye ihtiyaç olduğunu, birçok yangın odakları hazırlama ve hep birden tutuşturmanın da en az on kişi gerektirdiğini göstermiştir. Kuşkusuz kundakçılar, o büyük binanın bütün girdisini çıktısını çok iyi biliyorlardı. Binanın bütün bölümlerini bu derece iyi bilmek, ancak yıllardır süren engelsiz ziyaretlerin sonucu olabilir. İşte parti milletvekilleri aleyhinde ciddi kanıtların varlığının nedeni budur... Bundan başka, Reichstag'ın milletvekillerine

ait olan giriş kapısı akşamleyin saat 8'de kapandığı halde, saat 8.30'a doğru paltolarını odalarına getiren ve gecenin saat 10'una doğru Reichstag'ı başka bir kapısından terkeden komünist milletvekilleri Torgler ve Koenen üzerinde de ciddi kuşkular vardır...»

Goering, yaptığı konuşmada, parlamentodaki milletvekili Torgler'in kundakçıyla ve kundaklamaya katılan diğer kişilerle birlikte, Reichstag binasında birkaç saat geçirdiğine dair inkar edilemeyen kanıtların var olduğunu söyledi ve şunları ekledi: «Diğer kundakçıların kalorifer tesisatıyla ilgili olan ve Reichstag başkanının sarayına götüren yeraltı koridorlarından kaçabilmiş olmaları olasılığı vardır...»

Alman küçük burjuvazisi sırtında ürpertiler hissetmekteydi. 5 Martta Reichstag seçimleri vardı. Almanların % 44'ü Hitler'e, % 8'i ise Deutschnasyonellere(*) oy verdi. Reichstag yangını, alman karşı-devriminin düğün mumu, Almanya Cumhuriyeti'nin ise ölüm döşeği mumu oldu. Kahverengi asker safları:(**) «*Bugün Almanya bizimdir, yarın bütün dünya bizim olacaktır!*» diye şarkı söylüyor, kendilerini yenilmez sanıyorlardı. Sarışın canavardan daha güçlü birşey var mıydı?

28 Şubat sabahı, Münih-Berlin ekspresinden, iriyarı ve geniş omuzlu bir adam indi. Birkaç gün sonra yine bu yabancı kente, Almanya'nın bu hareketli başkentine dönüyordu. Gazetelerden esen yangın ve kan

---

(*) Alman milliyetçileri...

(**) Hücumcu kıtaların üniformaları kahverengiydi...

kokusunu duyuyor ve kendi kendine: «Büyük bir provokasyon. Evet, bunu beklemek gerekliydi,» diyordu.

7 Martta «Beirischer Hofh» lokantası garsonlarından Helmer, polis müdürlüğüne gitti. Garson Helmer, Nasyonal Sosyalist Partisi üyesiydi. Helmer bundan başka, kundakçı Van der Luebe'nin yardımcılarını bulmaya yardım eden herkese 20.000 mark armağan verileceğini bildiren duyuruyu da okumuştu. İşte bu nedenle, Helmer, sunabileceği bir skandalın, belleğinin buzdolabında daha fazla kalmasına alman vicdanının izin vermediği kanısındaydı. Daha 3 Mart günü, gazetelerin birinde Van de Luebe'nin resmi dikkatini çekmişti. *Bu resmi arkadaşlarına gösterdi: «Bu adamı* tanımıyor musunuz?» Hayır, tanımıyorlardı. Ama onlar nasyonal sosyalist değildiler ve bunun içindir ki, damarlarında henüz alman kanı dile gelmemişti. «Bu adam, şu islav komplocularla birlikte buraya sık sık geliyordu. Sanki onlar, burada, bizim nasyonal-sosyalist Beirischer Hofh'umuzda ne arıyorlar? Kendilerini aslan yatağında sanmaları gerekli. Demir süpürgeyle süpürmeli burayı... Evet, onlar fısıldaşıyorlardı ve ne zaman masalarına gitsem fiskos kesiliyordu.» Diğer garsonlar bu Van der Luebe'yi hiçbir zaman görmediklerinde inat ediyorlardı. Aynı gece Helmer karısıyla konuştu, ama kadın böyle işlere karışmasının doğru olmayacağı ve yalnızca başına bir bela açabileceği kanısındaydı. Helmer buna benzer bir sonuçtan korktu ve üstelik de işlerin nasıl gelişeceği daha bilinmiyordu. 6 Martta durum aydınlandı. Hitler'in seçim zaferi

tatmin ediciydi. Bunun dışında 20.000 marklık armağan da daha az tatmin edici değildi.

Helmer, Van der Luebe'nin 1932 yılının yaz aylarında ve sonbaharın son günlerinde «Beirischer Hofh»da rus bolşevikleri sanılan kuşkulu yabancılarla buluşmuş olduğunu bildirdi. Ya Reichstag yangınından az önce?... Acaba bu namuslu garson hatırlamıyor mu? Ulusu onu çağırdığı ve 20.000 markın kendisini beklediği zaman, elbette hatırladı. Son buluşma, Reichstag yangınından bir önceki gece yapılmıştı. Zaten gerekli olan da işte buydu. Helmer *«bolşeviklerin»* «Beirischer Hofh»a sürekli geldiklerini söylüyordu. O halde, bir daha geldikleri zaman, hemen haber veriniz!

9 Martta Helmer telefon etti: «Yine geldiler!» Cinayet masasından bir polis hemen lokantaya koştu. Masaların birinde iriyarı, geniş omuzlu bir adam ve ondan daha zayıf, daha az dikkati çeken diğer iki kişi oturuyorlardı. Polis onları birlikte çıkmaya davet etti. İriyarı, geniş omuzlu adam kimlik kartını gösterdi. Adı, Georgi Dimitrov'du...

ALMAN EMPERYALİZMİ

Reichstag yangını gecesinde Hitler zafer kazanmışçasına: «Hareketimiz için, bu bir kan alma olacaktır!» demişti.

Almanya, Avrupa'nın açık bir yarası durumunu almıştı. Geçici ekonomik konjonktür yıllarından, dünya ekonomik bunalımının toplumsal sarsıntısına kadar, bu yara dıştan iyileşir görünüyordu. Ama bu, yalnızca meydana gelen ince bir kabuk, yaranın kapanışını andıran aldatıcı bir yüzeyden ibaretti. Alman hastalığı derinlerde yuvalanmıştı. Bu hastalık, alman emperyalizminin ilk olarak dünya egemenliği isteğine kapıldığı 1914 yılında belirmişti. Yara 1918'de alabildiğine açıldı. Felaketi yalnız büyük bir alman devrimi yenebilir, Almanya'yı yenileyebilir ve kurtarabilirdi. Bu devrim ilk belirtileri içinde kösteklendi. Ulusal hastalık, Prus-

ya junkerlerinin(*) ve alman ağır sanayisinin, ulusa karşı, bütün demokratik isteklere karşı, Avrupa'da ve bütün dünyada barışa karşı yaptıkları sürekli komploları, süreğen bir durum almıştı. Junkerlik ile ağır endüstrinin melezi olan bu alman emperyalizminin belkemiği, ne dışarıdan, ne içerden, ne galip kuvvetlerce, ne de alman ulusu tarafından kırılabildi.

Yüzeysel bir bakışla, Almanya 1918'den beri demokratik bir cumhuriyetti. Artık allahın inayetiyle kayzer(**) yoktu, seçilmiş bir sosyal demokrat Reichstagpresident(***), iktidarın ulustan çıktığını söyleyen iyi işlenmiş bir anayasa, parlamento ve demokratik özgürlükler vardı; ama bütün bunların sağlam ve temiz bir tadı değil ersatz(****) tadı vardı; bütün bunlar kendi kendine büyümüş bir meyva değil, kimyevi bir ilaçtı. Eskiden beri olduğu gibi, junkerler kendi şövalye malikanelerinde oturuyor ve yalnız buralarda değil, aynı zamanda da orduda bulunuyorlardı. Kömürün ve demirin eski efendileri, 1914 savaşının efendileri olan Krupp'lar, Tiezen'ler, Kierdorfh'lar yine egemen olarak konzernlerinde(*****) oturuyorlardı. Alman Halk Partisi'nden daha solda

---

(*) Prusyalı büyük toprak sahipleri...

(**) Alman imparatoru...

(***) Reich başkanı, Cumhurbaşkanı...

(****) Diğer bir madde yada eşya ile aynı belirti ve bileşimde olan ve onun yerine kullanılabilen madde yada eşya...

(*****) Emperyalizmde bir çeşit tekelci birlik. Üretimin ve ticaretin çeşitli kollarına ait kurum ve bankaların küçük bir kapitalist topluluğun tek mali yönetimi altında birleşmesi...

bulunan herşeyi *«siyaset»* olarak nitelendiren, aynı zamanda Büyük Alman Birliği'ni ve kayzer'in siyah-beyaz-kırmızı Bayrakları altındaki savaşçı birliklerini *«siyaset»* kadar değersiz birşey değil, *«milletin namusu»* kadar yüksek birşey olarak gözlerinde canlandıran ve kendilerine *«gayri siyasi»* adı verilen eski bürokratlar, yargıçlar ve savcılar, servis şefleri ve bakanlık müşavirleri de görev koltuklarında oturuyorlardı. Ve bütün bunlar -junkerler, konzernlerin efendiler ve devlet örgütü- birbiriyle sıkı sıkıya akrabalaşmış ve cumhuriyete karşı sağlamca birleşmişlerdi; kişi bu demokratik Almanya'nın kabuğunu biraz kazıdı mı, alttan bu diğer Almanya, hastalık, felaket ve Alman Çelik Birliği(*) ile şişirilmiş Büyük Friedrich kendini gösteriyordu. Demokratik cumhuriyet taşıp gelen birşeydi; sözde ölmüş olan geçmiş ise, kayzer imparatorluğunun gittikçe daha büyük *«hayat alanı»* isteyen ve meydan okuyan Kierdorfh, Oldenburg -Januschau ve Paul von Hindenburg gibi heybetli ihtiyarları kadar az ölmüştü.

Belirli ekonomik istikrarın göreli olarak durgun yıllarında, cumhuriyetin en sessiz zamanlarında, yeni bir cumhurbaşkanı seçilmişti. 1925 yılında ekonomik gerileme yoktu, buhran alıp yürümemişti, ama kuşkusuz cumhuriyetçilerin ılımlı ve sağcı adayı değil, Hochensollern'lerin ve dünya savaşının feldmareşali Paul von Hindenburg başkanlığa seçildi. Deutschnasyonallerin şefi G. Westarp, Reichstag'da bu seçimin anlamı-

---

(*) Tekelci bir birlik...

nı açıkladı. Westarp, soğuk bir alayla, Hindenburg'un cumhuriyet önünde verdiği yemine gereğinden fazla değer vermenin doğru olmadığını söyledikten sonra şunları ekledi: «Ben cumhuriyetin zaferine inanmıyorum. 26 Nisanda Hindenburg'a oy veren bu 14.6 milyon, önder kişiden yana olduklarını belirtti, cumhuriyetçi idealden kurtulmamızı ve Almanya'nın namusunu ve özgürlüğünü canlandırmamızı istediğini anlattı.» Bunun anlamı açıktır: Önder, kişilik ilkesi, Almanya'nın *«namus ve özgürlüğü»*nün canlandırılması, *«yeniden karşılaşma»* demekti. 1914 savaşını sürdürme istek ve buyrultusu demekti. Diğer taraftan, cumhuriyetçi devlet adamlarını kurşuna dizen katiller ve sağcıların verdikleri gizli ölüm kararlarını yerine getiren profesyonel cellatlar ya *«bulunamamış»* olarak kalıyor yada gülünç denecek kadar küçük cezalara çarptırılıyordu; kara ordu ve *«Savaşçı Birlikler»,* karşı-devrime ve yaklaşan savaşa kiralanmış olanlar, vergi ödeyenlerin paraları ve ağır sanayinin yardımıyla silahlanıyordu. Cumhuriyete karşı komplo yapmak ucuz bir şakaydı, yalnız onu savunmak tehlikeliydi. Bütün demokratik cumhuriyetin, büyük ve küçük bütün koalisyonların, sanki tek bir amacı vardı: Sosyalistler aleyhinde amansızca harekete geçmek ve *«bolşevik»* hayaletine karşı durmadan sürek avı düzenlemek. «Düşman soldadır!» Sonsuza dek yinelenecek olan leitmotive(*) buydu. Ama, Merkez'den milletvekili Wirt gibi gerçek demokratın biri cesaret gösterip de: «Düşman sağda-

---

(*) 'Ardı arası kesilmeden bel[illegible] ana fikir...

dır!» dediği zaman, cumhuriyetin her tarafından kılıç şakırtılarını ve dalgaların çarpıntısını andırır bir mırıltı geçti. Her parti, kendisinin sola karşı en sağlam kale olduğunu kanıtlamaya çalışıyordu. Ne var ki, 1932 yılındaki cumhurbaşkanı seçimlerinde 30 milyon oyun 2 milyonunu sosyalistler, 15 milyon kadarını da cumhuriyetin ve demokrasinin gerici düşmanları almışlardı. Buna rağmen, cumhuriyetin ve demokrasinin bu garip devlet adamları, sosyalistlerle anlaşacakları yere, bundan sonra da ve daha büyük bir istekle, junkerlerle, kömür ve demirin patronlarıyla, ölümle ve şeytanla anlaşmaya devam ediyorlardı. Bu, hasta bir cumhuriyet, hayali bir demokrasiydi.

Dikkatli gözlemciler, yaranın açık olmadığı ve cumhuriyetçi-demokratik bir kabuk bağladığı yıllarda da, hastalığı önceden seziyor, kokusunu alıyorlardı. Reichstag yangınından sonra, Danimarkalı büyük yazar Martin Anderson Neksou şöyle yazmıştır: «Bugün açıkça alıp yürüyen herşey, daha 1914 savaşından önce gizliden gizliye vardı.. Gericilik başka yerlerde de vardı, ama junkerlerin Prusya toprağı, dünya gericiliğinin gerçek bir korunmuş bölgesiydi. Burada, devlet tarafından darmadağınık edilen 350 bin bağımsız köy çiftliğinin toprakları üzerinde, Wilhelm devletinin belkemiği olan junkerler safa sürüyorlardı ve hâlâ da sürüyorlar. Garip yaratıklar işte buradan çıkıp yayılıyordu. Almanya görünüşte özenle işlenmiş bir toprağa benziyordu, ama burada vahşet her an yeniden başgösterebilir ve herşeyi boğup yok edebilirdi... Geniş tabakalar, genellikle efendilik ruhundan ve bundan ileri

gelen köle ruhundan kendilerini kurtaracak yetenekte değillerdi. Hatta *'dünyada en büyük'* olan ve uzun zaman kesin rol oynayan Alman İşçi Hareketinde bile, insanın kendiliğinden onayından çok bağımlılık ruhu vardı.. Baron von Stein'ın daha Napolyon zamanında nitelendirdiği gibi *'tufandan kalma garibeler'* olan bu ortaçağ artığı junker toprak sahipleri, Almanya'ya damgalarını vurmuşlardı. Prusya'lı toprak sahibi, Prusya kamçısı, Prusya militarizmi, Prusya bürokratizmi, yeni ekonomik ve mali kodamanlarla birlikte Prusya ulusundan Alman Reich'ını ortaya çıkarmışlardı...» Fransız işçilerinin ve küçük burjuvalarının evlerinde, Fransız Cumhuriyeti'nin doğuşunu anlatan *«Bastille'e hücum» tablosu asılıydı.* Yalnız alman burjuvalarının ve küçük burjuvalarının değil, birçok alman işçisinin en değerli odalarında da başka bir tablo asılıydı: Kayzerler Almanya'sı Reich'ının doğuşunu anlatan *«Versaille'ın aynalı salonunda».* Ayrılık işte buydu. Genç alman vatandaşının gözlerinde, demokratik birleşmenin şafağı değil, miğfer ve üniforma pırıltıları yankı yapıyordu. Alman Reich'ının kuruluşundan sonraki hızlı ekonomik ve siyasi yükseliş, teknik ve endüstri bakımından en ileri gitmiş ülkelere çabucak yetişme gayreti, ulusun gözlerini kamaştırıyordu. Şiddetle baskı yapan junker efendilik ruhuyla, kendine olduğundan fazla değer vermekten ve militaristçe gururlanmaktan gına getiren alman emperyalizmi artık dünyayı ele geçirmek istiyordu. 1914-1918 Dünya Savaşındaki feci yenilgi ve bu yenilginin kaçınılmazlığı da halk kitleleri tarafından anlaşılmamış olarak kaldı. Arkadan saplanmış bıçak efsanesi, bu anlaşmazlıktan

bir destek bulabildi. Barış anlaşması yapıcı değil, salt hırpalayıcı bir etki yaptı. Onun üzerine yarım yamalaklığın laneti çökmüştü. Bu anlaşma alman ulusuna şans getireceği yerde, alman emperyalizminin yeniden ayağa kalkmasına olanak verdi. Almanya karmakarışık ve kısmen yerine getirilmesi olanaksız yargılardan oluşan bir sistemle öfkelendirilmişti, ama savaş lordlarının kudreti yok edilmemişti. Eski kılıç kırılmamış, ancak Attila'nın efsanevi kılıcı gibi, toprağa gömülmüştü. Galip güçler, suçlulara, junkerlere ve ağır endüstriye karşı ulusal hareketi değil, ulusal harekete karşı gelen suçluları desteklediler. Aynı güçler, onların, bu yenilgiyi tarihi bir yanlış anlayışla *«arkadan saplanmış bıçağın»* bir sonucu olarak göstermelerini ve suçu *«yahudilerin, marksistlerin ve demokratların»* sırtına yüklemelerini kolaylaştırdı. Alman filisteni(*) buna kolayca inanıyor ve: *«Savaş alanında yenilmemiş, ancak ihanet yüzünden zafere ulaşamamış!»* sözleri kulaklarında tatlı tatlı çınlıyordu. Ve hiçbir alman savaş suçlusu, hiçbir feldmareşal, hiçbir junker, hiçbir Krupp dünya mahkemesine verilmediği için, çok geçmeden başka birşey oldu: Kiralık katilin kurşunu, savaş suçlularının siyasetini sürdürmeye razı olmayan alman devlet adamlarının, halk önderlerinin ensesine saplandı.

1918'den 1923 yılına kadar Almanya, kökünden sarsılmıştı. Siyaset dışında kalan alman ulusu, bu fela-

---

(*) Esnafça dünya görüşü ve esnaf ahlakının kölesi olanlar... Dar ve sığ düşünceli kişiler.

ketten siyasi bir çıkış yolu uğruna mücadele ediyordu. Tarihi yol ayrımında, çoğunlukla bir karışıklık havası içinde ve çoğunlukla aynı Alman'ın ruhunda iki güçlü akım birbirine karışıyordu: Biri, ulusal yenilenme için gizli bir istek doğuran incinmiş ulusal duygu, diğeri de alman egemen tabakasına karşı yöneltilen ve toplumsal yenilenme için derin bir istek uyandıran hiddet ve nefret duygusu... Hangi taraf galip gelecekti? Herşey buna bağlıydı. Eğer toplumsal yenilenme güçleri, bu incinmiş ulusal duyguyu da Almanya'nın uğradığı yıkıntının gerçek suçlularına karşı, onu felakete sürükleyen emperyalist siyasetçilere karşı harekete geçirebilirse, eğer toplumsal yenilenmede Almanya'nın ulusal canlandırılışını ileri sürebilirse, o zaman Almanya ve Avrupa kurtulmuş olurdu. Eğer başarı gösteremezse, o zaman alman emperyalistleri oyunu kazanmış olur, toplumsal ve ulusal bunalımdan biricik çıkış yolunun bu ikinci karşılaşma, yeni bir dünya egemenliği savaşı olduğu yolunda geniş halk kitlelerini aldatabilirlerdi. 1918 yılındaki yenilgiden sonra kaynayan Almanya'da salt bu aman bilmez gerçek vardı: Ya biri, ya öbürü! Eğer ülkenin içinde yeni ve emperyalist gübreden temizlenmiş bir Almanya billurlaşmazsa, o zaman bir gün zorunlu olarak dışarıya doğru patlamaya, hem de güçlü bir patlamaya varılacaktı.

1923 yılı dönüm noktasıydı. Sosyal akım başarısızlığa uğradı, nasyonal sosyalist akım üstünlük sağladı. Münih'te yapılan hükümet darbesi girişiminde ilk olarak, yeni bir parti, Nazi Partisi ilan edildi. Bu partinin başında eski gericiler değil, temelinden sarsılmış

bir toplumun yeraltı dünyasından gelme emperyalist maceracılar bulunuyordu. Onlar toplumsal sınıfların dışına atılmış, her zaman, her yerden kovulmuş, çok görüp geçirmiş insanların içgüdüsüyle büyük çürüyüşün kokusunu almışlardı. Onlar, bu kaynayan Almanya'da, halk kitlelerinin toplumsal ve ulusal coşkularını bir birlik içinde kaynaştıranın kazanabileceğini biliyorlardı. Propaganda: Nasyonal Sosyalizm.. Amaç: Savaş... İkisi birden: Toplumsal yenilenme ereğini ve Almanya'nın canlandırılması özlemini sakatlamak, sahteleştirmek ve onu, ilaç yerine zehre çevirmek. İşte şeytani plan buydu. Almanya'da hiçbir parti sorunun gerçek çözümünü bulamamıştı; şimdi görünen bir çözümün yalancı peygamberleri, adam kandırıcılar, dolandırıcılar, vicdansız doktor bozuntuları geliyordu. Tarih, savsakçılığı işte böyle cezalandırır! Avrupa demokrasisinin yardımı ve birleşen ulusal güçlerin aracılığıyla, alman emperyalizminin silinip süpürülmesi fırsatı kaçırıldığı içindir ki, alman ulusu bu korkunç hastalık tarafından yere serilmişti. Hastalığa yeni ve ilginç bir ad verildi: Nasyonal sosyalizm.

Hummanın lekeleri 1923'de belli bir zaman için soldu. Ekonomik durum iyileştikçe, sürekli ekonomik yükseliş hayalleri dünyayı aldattığı ve alman ihracat endüstrisi barışı elverişli bulduğu sürece, bu endüstri Stresemann'ın *«yürütme politikası»*nı, yani savaş ödeneğini derece derece azaltma ve Versaille Antlaşmasını yavaş yavaş ortadan kaldırma siyasetini destekliyordu.

1929 yılında «*sonsuz durumlar*» hayali suya düştü. O yıl, alman ağır sanayisi Stresemann siyasetine karşı başkaldırmıştı. Büyük kömür ve demir ağaları, Spriengorum, Kierdorfh, Tiezen, Voegler ve Çelik Birliği baş yönetmeni Deutschnasyonallerin önderi olan Hugenberg'e başvurarak Jung planına ve savaş ödeneğine karşı ulusal saldırının genişletilmesini istediler. Hugenberg, arka kapı politikacısı, yalanın ve azgın ajitasyonun ustası olan Hitler'i ileri sürdü. Ona para verdi, düşük kıratlı bir partinin başında bulunan bu soytarı şefin zincirlerini çözdü. İkisi birlikte plebisit düzenlediler, ama ancak 6 milyon oy alabildiler. Henüz onların zamanı gelmemişse de, yakında gelecekti. 1930 yılında artık Almanya'da 3 milyon işsiz vardı. Küçük, büyük çeşitli kurumlar çöküyordu. Bunalım, yüzbinlerce dar gelirliyi, esnafı, tüccarı, memuru ve aydını eziyordu. Sıkıntı köyden köye yayıldı. Köylünün ayakları altındaki zemin sallanıyordu. Panik duygusu içindeki insanları gizli bir dehşet sarmış, her yerde kahinler, müneccimler, tarikat kurucuları, şarlatan doktorlar ortaya çıkmıştı. Eylülde Reichstag seçimleri yapıldı. O zamana kadar 800.000 seçmeni olan Nasyonal Sosyalist Partisi'nin artık 6.400.000 seçmeni vardı. Hitler'in partisi 107 milletvekiliyle büyüklük bakımından ikinci parti oldu, siyasi yönden de yüce bir güç durumuna geldi.

Bu bunalım ve toplumsal sarsıntılar yılında, bunlarla kıyaslanamayacak kadar büyük felaketler hazırlanıyordu. Alman mali sermayesinin, alman ordusunun önemli çevreleri Versaille Antlaşmasını yavaş yavaş

ortadan kaldırma siyasetini bırakmaya ve Almanya'yı yeni emperyalist maceralara, yeni bir savaşa sürüklemeye kesinlikle karar verdiler. Bu ana sorun konusunda, junkerlerle sanayiciler arasında ve çeşitli ekonomik topluluklarla sıkı bir askeri komplo içinde ortaya çıkan siyasi topluluklar arasında tam bir düşünce birliği egemendi. Bunların hepsi savaş istiyordu, «*otoriter*» bir askeri rejim ve amansız bir askeri diktatörlük kurulmasından yanaydılar. Savaş kundakçıları bunun ne olduğu konusunda anlaşıyorlardı, ama bunun nasıl yapılacağına gelince, aralarında şiddetli bir mücadele sürüp gidiyordu. İstenilen sonuca hangi yoldan ve hangi hızla varılacaktı? Askeri diktatörlük nasıl görünmeli ve onu kim uygulamalıydı? Geniş halk kitlelerinin kaybedilen dünya savaşının sürdürülmesine karşı gösterdikleri karşı koyma nasıl yıkılmalıydı? Askeri amaçlar ve tasarımlar neler olmalıydı? Acaba ilk anda Avusturya'yı, Çekoslovakya'yı almak, Polonya'yı yıkmak ve Fransa'yı baskı altına almak yetecek miydi? Sovyetler Birliği, Ukrayna, Kafkasya, Ural ve Hindistan'a karşı savaş sürdürülmeli, sonuna kadar gidilmeli miydi? Askeri amaçlar sınırlı mı, sınırsız mı olmalıydı? Bütün bunlar ve iktidarla perspektif sorunları konusunda, alman emperyalistleri ve askeri şefleri cephesindeki topluluklar, klikler ve kişilikler arasında amansız mücadele yürütülüyordu. Elbirliğiyle ulus aleyhine, barış aleyhine yürümek! Bu kurt sürüsünü, bu büyük askeri komployu hazırlayanları, sıkı sıkıya birbirine bağlayan bu anlaşmaydı. Yoksa, her an birbirlerini parçalamaya hazırdılar.

İşte imparatorluk birliği içinde biraraya gelmiş ve tarih tarafından çoktan ölüme mahkum edilmiş olan junkerler: Sürü, bozukluk, serkeşlik ve Almanya'da herşeyin üstünde yaşayan ahlaksızlık... Yaşlı Hindenburg onların simgesi; doymaz mideli, şiştikçe şişmiş, açgözlü, edepsiz, mağrur pinpon Oldenburg - Januschau ise cisimleşmiş timsalleriydi. Onun gözünde Almanya, Prusya'ydı, Prusya ise servetinin getirdiği kazançtı. Dünya Savaşı sırasında tahıl fiyatları istediği kadar yüksek olmadığı için, uçsuz bucaksız toprakları işlenmemiş olarak bırakmıştı. Parlamentonun bir teğmen ve on asker yardımıyla kovulabileceği sözü, onundur.

ALMAN EMPERYALİZMİ

1930 yılında felaketin kuyruklu yıldızı gibi bunalımın ufkunda beliren hitlerci partinin özünü, çevresinden kopmuş, maddi ve manevi bakımdan düşmüş her çeşit subay, zevk sefa düşkünü üniversiteliler, yoksullaşmış soylular, umutsuz küçük burjuvalar, sahtekar maceracılar, siyasi katiller, bağımsız kolordu(*) şefleri, casuslar ve cinayet ortakları oluşturuyordu. Onun bu bileşimi gözlemcilerin çoğunu, Hitler partisi politikasının, özünde, sözümona düşmüş kişilerin, burjuva toplumunun bütün sınıf ve tabakalarına karşı yürüttükleri savaş, Nasyonal Sosyalist Partisi egemenliğininse, tüm sınıf ve tabakaları bağımlılığı altına alan Bonaparte diktatörlüğü, olduğunu sanmak gibi yanlış bir sonuca vardırdı.

(*) 1918'de Alman Ordusu'nun bozgunundan sonra ortaya çıkan silahlı topluluklar...

Bundan daha yanlış bir anlayış olamaz, çünkü Hitler'in siyaseti, daha başlangıcından beri en kudretli ve en gerici alman finans oligarşisi doğrultusunda yönlendirilmişti ve en aşırı alman emperyalistlerinin hizmetindeydi. Alman ağır endüstrisinin daha başlangıçta bu yeni partiye karşı gösterdiği ilgi ve Kierdorf-h'un -Gelsenkierhen Maden Derneği'nin baş hissedarı ve Ruhr Kömür Sendikası'nın kurucusu- bundan çok önce Hitler'le yakınlık kurmuş olması bir rastlantı sonucu değildir. Hitler 1930'da ilk seçim zaferini kazandığında ve partisi ciddi bir siyasi güç haline geldiğinde efendilerinin ve amirlerinin yanına rapor vermeye gitmek üzere, anti-kapitalist akımın temsilcilerini hemen Nasyonal Sosyalist Partisi'nden çıkardı. Nasyonal Sosyalist basın şefi ve bir süreden beri Hitler ile Batı Almanya ağır sanayisi arasında bağlantıyı sağlayan Otto Dietrich, «*Führer*»in Almanya'nın gizli efendilerinin yanına yaptığı geziyi oldukça canlı olarak anlattı. Otto Dietrich «*Hitler'le İktidarda*» adlı kitabında Führer'in kendi «Mersedes-kompresor»u(*) ile daha 1931 yılı yazında bütün Almanya'yı nasıl dolaştığını anlatıyor: «Her yerde, ileri gelen kişilerle içten konuşmalar yapıyordu... Sonuç gecikmedi. 1932 yıl Şubatının 27'si, Nasyonal Sosyalist Partisi'nin tarihinde unutulmaz bir gün olarak kalacaktır. Führer, o gün, Batı Almanya endüstri kaptanlarını kazandı. Aynı gece, Hitler, Sanayiciler Kulübü'nde de kesin bir başarı sağladı... Fritz Tiezen, bu topluluk önünde, Almanya'nın geleceğini yalnız nasyonal sosyalist akımın ve

---

(*) Bir otomobil firmasının adı...

onun önderindeki aklın değiştirebileceğini belirtti.. Ve konuşmasını: *'Heil herr Hitler'* diyerek bitirdi...»

Tabii işin o kadar yalın olduğunu, alman emperyalist cephesinin bir yerde gizlice egemenliğini sürdüren mitolojik bir kişilik olduğunu ve henüz başlangıçta bütün siyaset adamları arasında Hitler'i, bütün politik partiler arasından da Nasyonal Sosyalist Partisini seçmeyi kararlaştırmış olduğunu düşünmemelisiniz. Alman finans kapitali ve alman emperyalizmi, birçok ortak çıkarları, ayrıca birçok iç çelişikleri olan çeşitli topluluklar, klikler ve kişiliklerden ibaretti. Biz ileri gelen topluluk, klik ve kişiliklerin 1930 yılında büyük bir askeri komploda birleşmiş olduklarını, ama yine böylece tutulacak yol, tempo ve iktidarın paylaşımı konusunda aralarında şiddetli bir çatışma alıp yürüdüğünü de saptamıştık. Hitler ve onun Nasyonal Sosyalist Partisi, alman emperyalizminin birleşik ve maceracı hesaplarında önemli etkenlerden birini oluşturuyordu. Hitlerci parti, yalnızken, pislik, serkeşlik ve düzenbazlık dolu bir gelişme yolunda kesin unsur oldu. Ancak, Reichstag yangını olmadan bu gelişme düşünülemezdi.

Emperyalist komplocular, ilk darbelerini, başında Sosyal Demokrat Herman Müller'in bulunduğu parlamenter hükümete indirdiler. General Schleiher, sırtını orduya dayamış, tehdit savuruyordu: «Hükümette Sosyal Demokratların varlığına katlanılamaz. Müller çekilmezse savaş bakanı general Groener istifa edecektir.» Müller için: «Çok namuslu adam. Ne yazık ki Sosyal Demokrat,» diyen Hindenburg durumu anladı ve bu sadık reich başkanını görevinden affetti. Gene-

ral Schleiher masanın çekmecesinden yeni reich başkanını çıkardı: Merkez Partisi milletvekili olup bu zamana kadar hiç adı geçmeyen Bruening. Yeni Reich başkanı, feldmareşal adını işgal etti ve böylece Reichstag'ın değil, ordunun başkanı oldu; parlamenter değil, «*Cumhurbaşkanı*» hükümeti kuruldu. Yeni hükümet şefi, hiçbir partiye bağlı olmadığını, hatta hükümeti Reichstag'ın da aleyhine yöneteceğini açıkça belirtti. Hükümetine «*Cephe Savaşçıları Kabinesi*» adını verdi. «*Cephe ruhu*», «*savaş bilimi*» öğretiliyor, gençlik kamplarında «*askeri spor*» eğitimi yaptırılıyor, Polonya sınırına «*Sınır Savunması*»ndan kıtalar yerleştirilmiş bulunuyordu.

Yine bu sıralarda, junkerler daha fazla buğday ekmeye özendiriliyordu, çünkü ordu «*avtarki*» (*)istiyordu. Savunma gümrüğü buğday ve yem ithalini durdurmuştu. Aynı zamanda toplumsal harcamalar sınırlandırılıyor, ücretler ve aylıklar, faizler ve yardımlar azaltılıyor, büyük toprak sahiplerinin ve ağır endüstrinin alabildiğine açılmış ağızlarına ise büyük ölçüde yardım atılıyordu. 1931 yılında büyük alman bankaları iflasa yüz tuttu, devlet onları sağlamlaştırdı. Alman Çelik Birliği gibi dev tröstler devlet yardımı istedi, onların hisselerini devlet kabullendi. Bu halk soygunculuğu, vergi ödeyenlerden toplanan paraların doymaz junkerler ve büyük sanayiciler için böylece israfı, «*devlet kapitalizmi*» olarak reklam edilmiş, hele gayretkeş kuramcılar tarafından, hatta «*sosyalizme*

(*) Yerel üretimle ancak yerel ihtiyaçların karşılanması, kapalı ekonomi...

doğru bir adım» diye nitelendirilmişti. İşsizlik alabildiğine arttı: 1930'da 3 milyon *işsiz* vardı, 1931'de bunlar artık 5 milyonu geçiyordu, 1932'de ise 8 milyona yaklaşacaktı. Bunlar arasında sayılması gereken tam hafta çalışamayanlar, yoksullaşmış köylüler ve iflas eden orta tabaka da gözönüne alınırsa, tam bir ölüler dansı! Bruening, olağanüstü kararnamelerle halk aleyhtarı, parlamento aleyhtarı bir yönetim yürütüyordu. Amaçları neydi? Bu, askeri komploda yer alan ılımlı güçlerin, *«kuru yol»*dan giderek, belki herhangi bir Hochensollern zemini hazırlamak, savaş tazminatının yok edilmesini sağlamak, Almanya'nın yayılması, silahlanması demek olan emperyalist bir *«asgari programı»* adım adım düzenlemek üzere Hindenburg'un başkanlığı altında bir askeri diktatörlük kurma denemesiydi. Ağır endüstri patronları için bütün bunlar oldukça az, pek uzatılmış, pek ılımlıydı. Onlar, kendi avlu köpekleri olan Hugenberg ile Hitler'i, *«topyekun»* istekleri adına, emperyalist *«topyekunculuğu»* adına, hükümete karşı kışkırtıyorlardı. Üzgün halk kitleleri, eski partileri tarafından aldatıldıklarını anlıyorlardı. Hitler'in eski düzene karşı uluması, artık hangi yolu seçeceklerini bilmeyen siyaset dışındaki insanlar üzerinde hipnoz etkisi yapıyordu. Evet, bu *«düzen»* yok edilmeliydi, oysa bu *«düzen»* kudurmuş alman küçük burjuvasını durgun zamanlarda bile rahatsız eden şeylerin toplamı, yani *«siyaset»*, cumhuriyet, partiler, işçi örgütleri, sendikalar, büyük mağazalar, anonim şirketler ve özellikle *«siyaset»* idi. Hitler, 1930 yılı Eylülünde 6,5 milyon oyu böylelikle kazandı.

Bununla yan yana olarak sosyalistlerin etkisi de büyüyordu. Eylül seçimlerinde 600 bin yeni oy kazandılar. Gerici, şovenist ve emperyalist partilerin propagandası, bu seçim sonucuna karşı saldırıya geçti. En açık bir anlatımla «*bolşevik tehlikesi*»nden sözettiler. Nazi kurtları hepsinden daha güçlü uludular. Nazi basını büyük manşetlerle haykırıyordu: «*Ya gamalı haç yahut Sovyet yıldızı!*» Hitler'in yardımcıları bunu göklere çıkardılar. Almanya'da komünist devrim tehlikesi olduğu üzerine sürekli bir yaygara kopardılar. Bu bir sinir buhranına benziyordu, ama yapmacıktan başka birşey değildi. Alman ağır endüstri patronları, junkerler ve generaller, o anda komünist devrimden korkmuyorlardı. Bu kez, korku manevradan başka birşey değildi ve derin toplumsal sarsıntılara karşın durum farklıydı. Ama emperyalist askeri komplocular, bolşevik hayaletinin, «*otoriter*» rejim, askeri diktatörlük yaratılması için korkmuş küçük burjuva ve köylü kitlelerini harekete geçirebileceğini, Sosyal Demokrat Partileri ve sendika önderlerini korkutabileceğini anlıyorlardı. Özellikle Hitler ve çevresindekilerin, «*bolşevik*» tehlikesini son derece şişirmekte çok büyük çıkarları vardı. Onlar bütün dünyayı, Almanya'da iktidar için iki partinin, yani Nasyonal Sosyalist ve Komünist partilerin mücadele ettiklerini, eski partilerin silinip süpürüleceğini ve burjuva topluluğunun Hitler partisinin koruyuculuğuna sığınmazsa «*bolşevizm*» tarafından yutulmuş olacağına inandırmak istiyorlardı.

Gerçekte ise başka şeyler sorun haline getiriliyordu. Söz konusu olan şuydu: Almanya'da, savaşı iste-

meyen, bütün demokratik kuruluş ve örgütlerin yıkılmasını istemeyen, emperyalist komplocuların sınırsız egemenliğini istemeyen güçler, yaklaşan felaketi zamanında anlayacak, barışın ve cumhuriyetin savunulması için birleşecek, Almanya'nın mezar kazıcılarına karşı, ağır sanayi patronlarına ve junkerlere karşı kesin mücadeleye kalkmaya karar verecek güçler yok muydu? Emperyalist komplonun içindeyse söz konusu olan şuydu: Yarışmayı kim kazanacak ve gericilik cephesinde kesin oy kimin olacak? Hitler'in 1930 Eylülü seçimlerinde kendisine çektiği seçmenlerin büyük bir kısmı, daha 1925 yılında cumhuriyet aleyhinde Hindenburg'a oy veren bulanık tabakalar arasından çıkanlardı ve yalnız küçük bir kısmı cumhuriyetçilere bağlıydı. Bunlar arasında umutsuzluğa düşmüş işsizler vardı, ama Hitler'in sözde *«işçi»* partisi örgütlenmiş işçi sınıfı arasında ciddi bir gedik açamadı. Merkez, büyük katolik partisi de aynı şekilde dayandı.

Alman Sosyal Demokrat Partisi, cumhuriyetin en büyük partisi olması dolayısıyla en büyük sorumluluğu taşıyordu. Bu parti, 1914 yılında emperyalist savaş suçlularını desteklemişti. 1918 yılında, bu suçluların amansız halk mahkemesine verilmesine aynı parti engel olmuştu. Junkerler, generaller ve büyük sanayiciler, S. D. Partinin yardımıyla cumhuriyete yuvalandılar ve devrimi ezdiler. Bu parti, o zamanlar, *«düzen»*-in hiç zarar vermeden *«keiser reich»*ından cumhuriyete aktarılan eski güçlerinin başlıca sosyal desteğiydi. Ama 1930 yılı Mart ayında, Herman Müller hükümeti, bu *«düzen»*in aynı güçleri tarafından kovulmuştu. Bu hükümet, General Schleiher'in dediği gibi, artık em-

peryalist askeri komplodan «*destek*» bekleyemezdi. Ne olmuştu? Sosyal Demokrat Parti ve profesyonel birliklerin önderleri, ilke bakımından hiçbir şeyin değişmediği ve salt bir hükümet değişikliğinin söz konusu olduğu düşüncesine sarılmışlardı. Onlar, yeni «*Bruening Cumhurbaşkanı Hükümeti*»ni, «*Cephe Savaşçıları Kabinesi*»ni hemen «*anlayış*»la karşılamaya, başlıca sosyal destek rollerini sürdürmeye hazır bulunuyorlardı. Bu, anlaşılmaz bir basiretsizlik, bir intihar siyasetiydi. Sosyal Demokrasi, bütün aşırı buyrultu ve yasaların, halkın soyulmasının, junkerlere ve ağır endüstriye «*yardımlar*» verilmesinin, zaten pek sağlam kurulmamış bulunan demokrasinin gittikçe artan itibardan düşürülme ve yıkılmasının sorumluluğundan bir kısmını üzerine aldı. Sosyal Demokrasi, eski rolünü artık oynamış olduğu, emperyalist askeri komplocuların kendi cinayet planlarını hayata geçirmek üzere, bu karar çalışkan, sabırlı ve uysal bir sosyal demokrasiden bile yararlanamayacaklarını anlamıyordu. 1932 yılında, Alman Endüstri Birliği'nin «*Deutsche Führerbriefe*» adlı bülteninde, egemen tabakaların sosyal demokrasiye attıkları tekmenin nedeni üzerine açık ve kaba bir yazı çıktı. Bu yazıda şöyle deniyordu: «Savaş sonu Almanya'sında burjuva rejimini güçlendirme sorunu genellikle yöneten, yani ekonomiyi elinde bulunduran burjuvazinin, egemenliğini yalnız başına uygulayabilmek için artık oldukça ufak kalmış olması gerçeğiyle belli olmaktadır. Burjuvazinin, bu egemenlik için, eğer düpedüz askeri zorbalığın son derece tehlikeli silahına dayanmak istemiyorsa, toplumsal bakımdan kendisine bağlı olmayan, ama onun

egemenliğini halkla bağdaştırmak üzere gerekli hizmeti yerine getiren ve böylece bu egemenliğin gerçek yada sonuca taşıyıcıları olan tabakaları da kendi tarafına çekmesi gereklidir. Savaş sonrası istikrarın ilk devresinde, burjuva egemenliğinin bu sonuncu yada *'sınırlayıcı taşıyıcısı'*, sosyal demokrasiydi...»

Aynı yazıda, daha sonra Nasyonal Sosyalist Partisi'nin, sosyal demokrasinin bu görevini üzerine almaya, egemen emperyalist tabakanın yoğun egemen desteği olmaya çağırıldığı söyleniyordu. Bunalım yüzünden ve savaş için aşırı şovenizmin kitlesel partisinin, düzenli savaşçılık partisinin, bunalım duygusunun sosyal üzüntüsünü, bir *«führer»* için, *«güçlü bir el»* için, bir diktatör için çağrıya ve şovenist öfkeye çevirecek bir partinin gerekli olduğu ileri sürülüyordu. Soğuk bir mantıkla, güya sosyal demokrasinin görevinin yerine getirdiği, *«devrimi toplumsal politikayla değiştirdiği»*, *«aşağıdan mücadeleyi, yukarıdan güvenceye»* çevirdiği, işçilerin daha büyük bir kısmını burjuva devletine büsbütün bağladığı ve bütün bunların barış zamanlarında büyük önemi olduğu, artık durumun kökten değişmiş bulunduğu açıklanıyordu. Daha sonra da şöyle deniyordu: «Liberal anayasanın varlığına taraftar olan burjuva rejiminin, yalnız genellikle parlamenter olması değil, aynı zamanda sosyal demokrasiye dayanması ve onun yeteri kadar başarılar sağlamasına izin vermesi gereklidir. Bütün bu başarıları yok eden burjuva rejimi, kendine sosyal demokrasinin yerini tutacak olanı sağlamalı ve dolambaçlı bir toplumsal anayasaya doğru geçmelidir. Ekonomik bunalım bu başarıları zorunluluk gereği yok etmiş olduğundan

dolayı şimdi içinde bulunduğumuz bu geçişin gidişi büyük bir tehlike aşaması içinde yürüyordu: Söz konusu başarıların ortadan kalkmasıyla bunlarda saklı olan ve işçileri bölüp dağıtan mekanizmanın çalışması duruyor, bu yüzden işçiler sosyalizm yönünde harekete geçmeye başlıyor, burjuva egemenliği ise askeri diktatörlük zorunluluğunun sınırına yaklaşıyor... Bu uçurumdan kurtuluş ancak işçileri dağıtıp ve bağlamanın... Bambaşka ve hem de kestirme bir biçimde başarısı ile mümkündür. Nasyonal sosyalizmin ardı arkası kesilmeyen olanakları işte buradadır.»

Bu yazıdan çıkan sonuç şudur: Birincisi, alman emperyalist egemen tabakası *«dolambaçlı sosyal anayasa»*, yani faşizme doğru geçmek kararında bulunduğundan dolayı, sosyal demokrasi onun için artık işe yaramaz olmuştur. Ama alman emperyalizmi herşeyden önce askeri genişlemeyi hedef tuttuğu için faşizme doğru geçtiğine dair, belli nedenlerden dolayı, birşey söylenmiyor, ikincisi alman emperyalist egemen tabakası devrimden, *«bolşevizm»*den hiç de doğrudan doğruya korkmuyor, ama işçi sınıfının bölünüp parçalanmayı yenebileceğinden ve *«komünizm»* yönünde harekete geçmeye başlayacağından korkuyor; bu *«ekonomi yöneticileri»* bütün bunlardan, mücadelenin parlamentodan kurumlara ve sokağa yollandığını anlıyorlar. Üçüncüsü, Nasyonal Sosyalist Partisi'nin görevi, işçileri *«bambaşka ve hem de kestirme bir biçim»*le bölüp dağıtmak ve bağlamaktır.

Alman sosyal demokrasisi bu dönüşümü anlayamadı. Cumhuriyeti, demokrasiyi bütün araçlarla savunmak anının gelmiş olduğunu anlayamadı. Mücadele

için birçok aracı vardı: Profesyonel birliklerinde örgütlenmiş milyonluk bir işçi kitlesi, «*Reichsbahner Schwartz-rolt-goll*»da(*) askeri eğitim görmüş yüzbinden fazla erkek ve Prusya polisinin büyük bir kısmı... S. D., bütün bu araçlardan yararlanamadıktan başka, onları mücadelesizce terk etti. «*Sosyal demokrasinin kuvvetli adamları*» Otto Braun ve Karl Severing, yalnız solculara karşı «*güçlü*»ydüler. Gerçek güçlerini göstermek gerektiği zaman, Braun ve Severing çabucak iflas ediyorlardı. Onlar, demokrasinin sorumsuz kaçaklarıydılar. Sosyal Demokrat Partisi'nin ve profesyonel birliklerinin diğer yöneticilerinden çoğu, durumu inanılmaz bir anlayışsızlıkla karşılayarak, «*sola karşı*» Hitler partisine kıyasla çok daha iyi bir «*kale*» olduklarını söylüyorlardı. Genellikle bütün cumhuriyetçi partiler, sola karşı ve nasyonalizm yolundan giderek, Nasyonal Sosyalist Partisi ile gerçek bir yarışma düzenlediler ve bununla nasyonal sosyalistlere hadsiz hesapsız hizmette bulundular. Sanki emperyalist askeri komplocuların «*sola karşı kale*»ye ihtiyaçları varmış gibi! Onların muhtaç oldukları şey dünya egemenliği mücadelesi için bir sıçrama tahtasıydı.

Sosyal Demokrasiyle birlikte, Merkez Partisi cumhuriyetin ikinci direğiydi, ama bu direği de içten içe ölüm kurdu kemiriyordu. Merkez Partisinde «*Korporatif devlet*»i hedef tutan gerici bir düşünce deneniyordu. Faşizmin kapitalist biçimlerinden biri olan bu tip devlet, daha sonra Avusturya'da denenmiş ve gerçekte yalnız alman emperyalizmi için yol hazırlamıştı. Brue-

---

(*) A.S.D.P.'nin savaş örgütü...

ning ve onunla birlikte hıristiyan profesyonel birlikleri yönetmeni Stegerwald, bu talihsiz ve yanlış düşünceyi savundular, iradelerine aykırı olmasına karşın, Hitler'in ve onun Votan(*) ucubelerinin yardımcıları oldular. Olağanüstü yasalar rejimiyle siyasi bakımdan, *«korporatif devlet»* lehine propagandayla da ideolojik bakımdan, Hitler'in yükselişine çok yardım ettiler.

Sosyal Demokrasinin ve Merkezin bu intihar siyasetine karşı, sosyal demokrat ve hıristiyan işçi kitleleri arasındaki direnme gittikçe güçlenerek yükseliyordu. Onlar, olağanüstü yasaların, maaşlarda yapılan azaltmanın, toplu işçi çıkarmaların, pahalılaşmanın *«ekonomi yöneticilerinin»* istekleri ve junkerlerin açgözlülüğü önünde mücadele etmeden geri çekilişin kurbanlarıydılar. İşçiler, Nasyonal Sosyalist terör şebekeleri olan hücumcuların ve SS'lerin saldırılarına uğruyor, öldüresiye dövülüyor, var olan bütün araçlarla kendilerini savunmaları gerektiğini hissediyorlardı. Amaç, bütün işçi örgütlerinin, hatta bütün demokratik ve cumhuriyetçi örgütlerin faşizme karşı birleşmesi olmalıydı. Kurtuluş, profesyonel birliklerin, sosyalist savaş kuruluşlarının, spor topluluklarının, her türlü kitle örgütlerinin, toplumcuların, sosyal demokratların, demokratların ve katolik cumhuriyetçilerin tek cephede birleşmelerinde olabilirdi.

Faşist saldırı alman işçi sınıfının, toplumcuların, sosyal demokratların ve demokratların birleşmesiyle durdurulabilir, junkerler ile ağır endüstrinin komplocu

---

(*) Alman mitolojisinde Bora İlahı, sonra da Savaş İlahı...

birliğine karşı büyük bir karşı-saldırı için gerekli güçlerin halkın bağrından toplanması ancak böylelikle mümkün olabilirdi. Alman emperyalizminin yöneticileri bunu pekâlâ anlıyorlardı, ama alman demokrasisinin yöneticileri iyi anlamıyorlardı ve zamanında anlayamadılar.

Alman ulusu ve daha sonra bütün Avrupa ulusları için en büyük felaket, faşizmin yükselme yıllarında (1929-1933) tüm parti sınırları gözönüne alınmaksızın, demokratik ve ilerici güçlerin hepsini kucaklayabilecek tek bir anti-faşist halk cephesi kurulmamış olmasıdır. Alman anti-faşistlerinin büyük kitleleri mücadele etmek istiyordu, çoğunluk özgürlük uğruna hayatını tehlikeye atmaya hazırdı... Reichstag yangınından sonraki terör koşulları içinde yapılan 5 Mart 1933 seçimlerinde, A.K.P., Sosyal Demokrat ve Merkez Parti yandaşlarının milyonluk kitleleri direndiler ve kendi görüşlerine bağlılıklarını dile getirdiler. Sayısız alman anti-faşisti, izlenme, kendini feda etme koşullarına ve ölüm tehlikesine görülmemiş bir kahramanlıkla katlandılar. Ama onların açık ve cesur bir planları yoktu; direnmeye hazır olan bütün güçler kaynaştırılmadı ve mücadeleye yollanmadı. Ekonomik ve askeri baskı araçlarının, gerici alman-prusya geleneklerinin, sağlıksız biçimde kışkırtılan milliyetçiliğin, pek çok almanın canla başla benimsediği militarizmin ağırlığı ve derinden derine demokratik cumhuriyetçi bir bilincin yokluğu alman gericiliğinin lehine çalışıyordu.

Almanya'da özgürlüğün savunulması, gericiliğin ilerlemesine göre son derece fazla çaba, zeka, cesaret, politik tutku ve yetenek gerektiriyordu. İnandırıcı ve

stratejik planı ve sağlam yönetimiyle tek bir alman özgürlük cephesi oluşturulamadığı için, gericilik tıpkı bir taşın yokuş aşağı yuvarlanması gibi, zorunlu olarak galip geldi. Ülkede bir mezar sessizliği hüküm sürüyordu ve insan, alman emperyalist askeri komplosu cephesindeki kliklerin mücadelesi tarihini -en pis dolaplar, en alçakça ve adi oyunlar, en karanlık kandırmalar tarihi- incelerse, bu alman egemen tabakasının bütün sefaletini, düşkünlüğünü, adiliğini anlayabilirdi. Bu, doğaya aykırı bir çürümeye doğru gidişti: Kabuk soyulup ayrılıyor, uygarlığın ince derisi ve kupkuru eti çürüyordu, sonunda ortada yalnızca cinayet, barbarlık ve canavarlık kaldı.

Bruening hükümeti, alman gericiliğinden bir tabakacık, üstünde hâlâ kalıntıları tüten son tabakacıktır. Bruening de Almanya'nın mezar kazıcılarındandı. Bu hükümet, olağanüstü yasalarıyla cumhuriyetin ve demokrasinin yaşayışını durdurdu. Ağır endüstrinin ve junkerlerin milyarlık hediyeleriyle, özgürlüğün ve barışın katillerini besledi, bozuluşun yaralarını meydana getirdi. Silahlanmaya ve savaş ruhuna, kapıları ardına kadar açtı. İnatçı ve dogmatik olan Bruening, Almanya için lanetlemeydi, fakat hileci, şarlatan ve pis bir maceracı değildi. Onlar, Bruening'in peşini bırakmıyor ve gölgede ona çelme takmak için fırsat kolluyorlardı. Bruening'in planları, halkın zorunlu dindarlığıyla ağır sanayinin ve junkerlerin, bol bol beslenmesiyle bunalımın üstesinden gelme, cumhuriyeti kısmen ortadan kaldırma ve ordu rejimini, Hindenburg'ların rejimini, eski-Prusya *«disiplin ve düzen»* rejimini kurma hayalleri suya düştü. Haydut-emperyalist çevrele-

rin gözünde, Bruening hâlâ oldukça *«ılımlı»*ydı. Ona karşı dolaplar çevrilmeye başladı. Hitler ile Roem'ü kendi tarafına kazanan Schleiher, Hindenburg'un önünde reich başkanına karşı entrikalar çeviriyordu. Bruening sıkıntı içindeki tarım için *«doğu yardımı»* adı altında, junkerlerin açılmış ağızlarına 1 milyar mark attı. Bu paralar kumara yatırılıyor, saçılıp savruluyor, hovardalığa ve içkiye harcanıyordu. Kimya ve elektrik endüstrisi patronları, Duisberg, Bosch, Siemens ve diğerleri, bu domuz ahırına, bu doğu bataklığına karşı ateş püskürüyorlardı. Bruening ve onun tarım bakanı Slange - Schoeningen, bir iskan planı hazırlıyorlardı. Junkerler arasından, malikanelerine iyi bakmayanların ve devlet yardımlarını Monte Carlo'da yiyenlerin mülklerine elkonulması düşünülüyordu. Junkerlerin yerine, köylüler yerleştirilmeliydi. Yani Bruening, *«avtarki»*ye, kendi tarım ürünleriyle yetinme sorununa ciddiyetle bakıyordu. Junkerler kuduruyordu: *«Bu bolşevizmdir!»* Önce bizzat Bruening, *«bolşevik tehlikesi»* aleyhinde konuşmuştu, şimdiyse aynı sözler kendisine çevriliyordu. Hitler, *«şansını»* kullanıyor ve junkerlere seslenerek, kendisi iktidara gelirse, hiçbir büyük toprak sahibinin bir karış toprağına bile dokunulmayacağını, tersine korunacaklarını anlatıyordu. Hindenburg ise çileden çıkıyordu: Bu muymuş *«cumhurbaşkanı hükümeti»*, üstelik Prusya'nın kutsallığına el uzatmaya cesaret ediyor!

Hindenburg, Bruening'e karşı minnet duyguları besliyordu. 1932'de ikinci defa olarak reich seçildiğinde, Bruening'in büyük yardımı olmuştu. Bu, elbette övgüye değerdi, ama seçimler acımsıydı. Bu kere onu,

1925 yılında aleyhine oy veren cumhuriyet partileri seçmiş, Hindenburg'un fahri üyesi bulunduğu Çelik Miğfer ise, «*Çek Onbaşısı*» Hitler'e oy vermişti. Hitler 13 milyon, Hindenburg ise 18 milyondan fazla oy kazandı. Bu 18 milyondan çoğu iyiydi, yüzde yüz gericiler, demokrasi ve cumhuriyet düşmanlarıydı, ama kesin olan, sosyal demokrat işçilerin oylarıydı. Bu hiç de hoş değildi. Şimdi sanki bunlar yetmiyormuş gibi, bir de Bruening'in «*bolşevik*» olduğu meydana çıkmıştı. Bu dayanılacak şey değildi. Eninde sonunda bu iş, ulusun en kutsal yeri üzerine çamur atılmasına kadar varacaktı. Bu kutsal yer Noidek malikanesiydi ve Hindenburg'a 80. yıldönümü dolayısıyla, alman «*ekonomi yöneticileri*» tarafından armağan edilmişti. Bu düşünceyi, ihtiyar kardeş Oldenburg - Januschau ortaya atmış, paralarıysa endüstri vermişti. Bununla birlikte, başında Hindenburg'un bulunduğu devlete ödenecek armağan üzerindeki vergide olduğu gibi, veraset(*) üzerinde de oyun oynandı. Şimdi, reich başkanı ve feldmareşalin oğlu olan Oskar von Hindenburg «*doğu yardımı*» faslından da birşeyler kopardı. Bundan başka, «*güçlük içinde bulunan*» endüstri, iyi bakılmamış olan malikanenin biraz derlenip toparlanması için, ikinci kez olarak bir yardım defteri çıkardı. Ve şimdi o, Bruening dedikleri, bu işe de burnunu sokmaya cesaret ediyordu! Disiplin ve düzeni Prusyalı efendile-

---

(*) Veraset vergisi ödemesin diye, malikane doğrudan doğruya Hindenburg'un oğluna armağan edildi. Sonra da armağan vergisi verilmesin diye bir özel kararname çıkarıldı...

rine değil, işçilere öğretsindi hele! Schleiher'in hakkı vardı, bu isyancının alaşağı edilmesi gerekliydi...

Schleiher artık işi hazırlamıştı. Roem tarafından kurulmuş olan 600 bin kişilik hücum kıtalarını orduya çekti. Roem ve Hitler'le, Oskar Von Hindenburg ve devlet sekreteri Meisner'le hükümet darbesi üzerine gizli konuşmalar yaptı. Bununla birlikte, Hitler gerekli bir adam rolü oynayacağını düşünmesin diye de kendisini beri taraftan maskeledi. Hitler'in doğuda «*sınır muhafızları*» olarak eğitim gören hücum kıtalarına, ciddi bir olay olduğu takdirde «*bu cumhuriyet*» için parmaklarını bile kıpırdatmamalarını emrettiğini gösteren bazı belgelerin savaş bakanı Groener'in eline geçmesi biçiminde bir dolap kurdular. Groener bunu «*devlete ihanet girişimi*» olarak nitelendirdi. Hücum kıtalarının sonu gelmişti! Schleiher onayını verdi, ama Roem ve Hitler'le ilgisini kesmedi. 1932 Nisanında hücum kıtaları, SS birlikleri, Hitler gençliği dağıtıldı. Bu kez, Schleiher birdenbire bunun aleyhine döndü. 9 Mayısta Bruening ve Groener, Hitler partisinin ulumaları arasında alınan bu önlemi Reichstag'da savundular. Groener nutkunu bitirir bitirmez, Schleiher onun yanında dikildi ve kendisine, soğuk bir biçimde, ordunun güvenini yitirmiş olduğunu söyledi. Groener istifa etti. O, sevgili Schleiher'ine bütün kapıları açmıştı. Şimdiyse bu sevgili Schleiher kapıyı açıyor ve onu dışarıya atıyordu. 29 Mayısta cumhuriyet aleyhindeki her komployu «*cumhuriyet adına*» destekleyen Leipzig İmparatorluk Mahkemesi, hücum kıtalarının yasaklanmasını «*asılsız*» olarak nitelendiren bir mahkeme kararı yayınladı. 30 Mayısta Bruening, Hinden-

burg'un yanına çağrıldı. Kinci ihtiyar, masadan küçük bir kağıt parçası alarak okudu: «Artık imzalanmak üzere olağanüstü yasalar getirmenizi istemiyorum.» Bu Bruening'in istifası demekti.

Taş uçuruma doğru yuvarlanmaya devam ediyordu. En önde, tehlikeyi göze alanlar, inanç ve vicdandan yoksun maceracılar geliyordu: Kurt Von Schleiher ve Franz Von Papen. Ama onların arkasında, artık alman emperyalizminin son süsü olan, gangster şeflerinin, kitle katliamlarının, çıplak ve kuduz bir vahşetin cani ucubeleri duruyordu.

Ordunun adamı olan Kurt Von Schleiher, silik bayağılıkları ve basmakalıp görüşleriyle bile kendisini, bu kadar ciddi bir debdebeyle tepeden bakan bütün bu sivil politikacılardan çok defa üstün hissediyordu. Bu şık subay, bu soylu, ahlaksız, program ve dünya görüşünden yoksun büyük sinyor, siyasetin aslını köküne kadar görmüş olduğunu sanıyordu. Gerçekte ise, çalışan güçlerden, politikanın ana yasalarından, herhangi bir kitle örgütünün en ufak taşra sekreterinden daha az anlıyordu.

Onun gözünde siyaset, yalnız entrikalar ve «*yer*»-ler oyunuydu, bunun için de yalnız sakin bir kafa, sağlam sinir, kör inançların ve tutkuların yokluğu, herhangi bir programa yada dünya görüşüne bağlı olmayış gereklidir. Bu kulis arkasındaki general, yıllar boyunca yeşil masada oyun oynadı. Şimdi dokunaklı bir güvenle ileri çıkıyordu, onlara oyunun nasıl kazanıldığını gösterecekti. Ama çok kısa bir zaman içinde oyunu kaybetti, yalnız oyunu değil, Reich'ı ve çok

geçmeden hayatını da.. Schleiher'in gözünde zavallı bir palyaçodan başka birşey olmayan diğer oyuncu, Franz Von Papen, «*aptal Franz*» birkaç ay içinde ona oynayacağı oyunu oynadı. Çünkü Almanya'da başgösteren mezar sessizliğinde bu diğer oyuncu daha yetenekli ve daha eğitimli, generalden bir yönüyle daha üstündü: Papen utanmaz arlanmaz, uzak olan aşağılık pespayenin biriydi. Her durumda büyük askeri komplonun en yoğun güçleri olan junkerler ve ağır sanayi ile uygun adım yürümek gerektiğini çok iyi biliyordu. Papen-Schleiher hükümeti, 1 Haziran 1932'de yönetimi aldı. Nasyonal Sosyalist Partisi'nin kendilerini destekleyeceğine dair Hitler'den söz almışlardı. Hitler, Hindenburg'un verdiği bir resmi kabulde, bu sözünü tantanalı bir biçimde yineledi. Deutschnasyonaller hükümetin arkasında duruyorlardı. Nisan sonunda, Prusya'da yapılan bazı seçimlerde, hitlerciler en büyük parti oldular. Fakat 20 Temmuzda Prusya hükümeti düşürüldü ve Prusya'ya bir reich komiseri atandı. Sosyal demokrat içişleri bakanı Severing ve Merkez'in bakanı Hiertsiefer, şimdilik yönetimi ellerinden kaçırmıyorlardı. Devlet sekreteri demokrat Abeg, sosyalistlerle anlaşmaya can atıyordu. Abeg'in, Papen'in hükümet darbesi planlarına karşı birlikte direnme önerisinde bulunması için Bavyera, Wurtenberg ve Hamburg başkanlarıyla Severing arasında bir toplantı düzenlendi.

Severing, Papen'le anlaşmanın amaca daha uygun olduğu kanısındaydı. Abeg ve Prusya şefi Kleper, ya şimdi yahut da hiçbir zaman koşuluyla direnme istiyorlardı. Prusya polisine bağlı subaylar, direnme yo-

lunda boş yere ısrar ettiler. Severing, «Kan dökülmeli,» diyordu. Özgürlüğün ve barışın savunma silahı karşısında duyulan bu korku ne kadar kana mal oldu? Sosyal demokrasinin profesyonel birliklerinin ve sosyalist savaş birliklerinin yöneticileri bir çalışma yaptılar: Genel grev! Demir direnme cephesi! Bu anda, bütün demokratik güçler birleşmiş olabilirdi. Ama -bu parlamenter gece bekçileri böyle diyorlardı- seçimler önümüzdedir ve bu gibi mücadele hareketleri seçimleri tehlikeye düşürebilir. Bu sihirli bir sözdü ve her türlü direnme düşüncesi bir kenara bırakıldı. 20 Temmuz akşamı Severing, Prusya içişleri bakanlığı bürosuna oturdu ve önceden haberdar olmasına karşın atılmasını bekledi. Üç polis subayı nazik bir tavırla içeri girdiler ve şeflerini hükümet adına makamını terk etmeye davet ettiler. Severing ayağa kalktı: «Zorbalığın önünde geri çekiliyorum,» dedi. Sonra kabineden çıkıp gitti.

31 Temmuzda seçimler yapıldı. Hitler 14 milyona yakın oy aldı. Partisi en güçlü parti olmuştu. Eğer şimdiye kadar parlamentoda 107 vekilliği vardıysa, şimdiki durumda bunların sayısı 230'u bulmuştu. Bu, Severing'in, Wells'in, Leipart'ın Sosyal Demokrat Parti ve onun profesyonel birlikleri yöneticilerinin *«tehlikeye düşürmek istemedikleri»* seçimlerin sonucuydu. Buna karşılık, sosyalist cephe beşbuçuk milyona yakın oy almıştı. Bu seçimler, inandırıcı bir ısrarla yine aynı gerçeği gösteriyordu: Faşizm, bir akına dönüşüyordu! Toplumcular bu akını yalnız başına durduramaz, ama *«Demir cephe»* partileri ve örgütleriyle birlikte, Almanya'nın başındaki belayı ve onu tehdit

eden tarihi felaketi hâlâ önleyebilirlerdi. Herşeyin kesin bir savaşa doğru yol aldığı, bu savaşın -Hitler'in ağzı köpürerek ileri sürdüğü, ulusların özgürlüğüne ve insan haklarına karşı her çıkışında gelecekte de her zaman ileri süreceği gibi- bolşevizm ve nasyonal sosyalizm arasında değil, kudurmuş alman emperyalizmi ile insan toplumunun ilerici güçleri arasında sürüp gideceği daha o zaman görülmeliydi. Seçimler, baş düşmanın Hitler olduğunu göstermişti. O yenilmeliydi. Varolan bütün güçler ona karşı birleşmeli, elden gelen bütün çabalar harcanmalıydı. Bunu o zaman birçok toplumcu, sosyal demokrat, demokrat ve katolik hissediyordu, fakat bu kitlesel duygu oldukça yavaş ve kararsız olarak düşünceden eyleme dönüşmüştü. Emperyalist askeri komplosundaki kargaşalıklara rağmen, düşman daha hızlı, amacından daha emindi.

Bu iç kargaşalıklar önemsiz değildir. Hitler, kazandığı seçim zaferine dayanarak, siyasi yönetimin kendisine, en büyük partinin şefine, en aşırı ve en megaloman emperyalizm temsilcisine bırakılmasında ısrar ediyordu. Ama Schleiher, Papen ve Hindenburg'un böyle bir niyetleri yoktu. Schleiher ve Papen, Hitler'e başbakan yardımcılığı makamını öneriyorlardı ama Hitler daha fazlasını istiyordu. Hindenburg'un yanına gitti, kesin bir ret cevabı aldı. Bu Hitler için alaşağı olmak demekti. Schleiher ile Papen, ona şunları hissettirdiler: Sen sahip olduğun kurt sürüsünde elebaşısın, fakat bizim için avlu köpeğinden başka birşey değilsin. Hitler kuduruyordu. O, propaganda selini *«zarif baylara»* karşı, *«gericiliğe»* karşı, *«Herenklüp»*e karşı yöneltti. Hücumculara bir *«uzun kılıçlar gecesi»*

vadetti. Beş hücumcu, Potempa'da bir tarım işçisini vahşice kestikleri için ölüme mahkum» edildikleri zaman, onlara bir telgraf çekti ve «*arkadaşlarım*» dediği bu alçak katillere «*yurtsever*» yamyamlıklarından ötürü teşekkür etti. Hücumcuların yönetmenleri, «*Berlin'e doğru sefer*»den sözediyorlardı. Hitler, bu gibi baskı denemesi araçlarıyla kendisi olmadan birşey yapılamayacağını kanıtlamak istiyordu. Devlet yönetimine karşı ciddi bir mücadeleye başlamayı rüyasında bile düşünmüyor ve yalnızca egemen tabakanın ayrıcalıklı bahçe köpeği olarak tanınmak istiyordu. Papen ve Schleiher, onu uslandırmak için yal çanağını daha yüksek bir yere koydular. Alman ağır endüstrisinin güvenilir adamı olan Papen, Nasyonal Sosyalist Partisi'ne verilen yardımları kesmeleri için dostlarını ve velinimetlerini ikna etti. Hitler için bu bir felaketti. Milyonlarca markı yokken, milyonlarca seçmeniyle ne yapsın? Kreditörler uyarıda bulunuyor, kiralananlar rahatsız oluyor, boş parti kasalarından zaptedilmez bir parti bunalımı yükseliyordu. Goebels'in o zamanlarda tuttuğu ve sonradan yayınladığı hatıra defterinde, umutsuzluk iniltileri vardı. Hitler dizi dizi yaş dökmeye, hıçkırıklarla sarsılmaya ve intihar ile tehdit etmeye başladı. Ağır endüstrinin parasından ve ilgisinden yoksun kalan Nasyonal Sosyalist Partisi, karaya vurmuş bir köpek balığı gibiydi; etrafını ısırıyor, kuduz çırpınışlar içinde kıvranıyor ve yavaş yavaş bilincini yitiriyordu. Papen ve Schleiher: «Uslanacak,» diyorlardı.

Emperyalist askeri komplocular, eğer ayaklarının altında hiç olmazsa biraz daha fazla basılacak toprak

olsaydı, bu hükümetten hoşnut kalabilirlerdi, ama bu toprak bir süngü gibi inceydi. Hükümet, varolan ordunun büyütülmesini, tank parkları, hava filoları meydana getirilmesini, toplar, zırhlılar, denizaltı yapılmasını, 35 yeni askeri fabrika yapımını, her ihtiyacı karşılayacak bir *«milis»* örgütlenmesini hedef tutan ve koşullara cevap veren şişkin bir silahlanma programı derdine düşmüştü. *Fakat savaş için yalnız silah değil, insan* kitleleri de gerekliydi. Onlar, Hitler'in propagandanın görevini karakterize ettiği gibi, *«ölüm için sarhoş edilmiş»* olmalıydılar. Papen ve Schleiher, bunu yapacak yetenekte değillerdi. Onlar, silah buluyorlardı, ama insan kitleleri değil. *«Baronlar kabinesi»*ne karşı direnme gittikçe daha korkutucu bir durum alıyordu. Yalnız Eylül ortasından Ekim başlangıcına kadar, üç hafta içinde, 280'den fazla grev yapıldı. Ya eninde sonunda tek cepheye ulaşılırsa, o zaman ne olacaktı? Bu Papen şansız bir maceracıydı, eli uğurlu değildi, kitle arasında taraftarları da yoktu, insan kendisini ondan kurtarmalıydı. Ve Schleiher, bu palyaço, bu centilmen süvari hakkında yalnız alayla konuşuyordu. 6 Kasım Reichstag için yeni seçimler: Sosyalistler 6 milyon oy kazandılar, Nasyonal Sosyalist Partisi 2 Milyon kaybetti. Temmuz seçimlerinde Hitler'e oy vermiş olan Deutschnasyonaller eski partilerine geri döndüler, diğer taraftan sosyalistler, işçileri Hitler'den koparmayı başardılar. Papen düştü. Schleiher ondan silkinmişti. Nasyonal Sosyalist Partisi'nde buhran günden güne keskinleşti, kreditörler direndiler, inananlar azalmaya başladı, hücumcular teneke kumbaralarla sokaklarda dilenmeye çıktılar, Hitler Tueringiya'-

da Landstag seçimlerinde taraftarlarının yüzde kırkını, Saksonya ve Bremen belediye seçimlerinde ise yüzde elli kadarını kaybetti. Bu hal, Almanya uyanışının şafağı mıydı yoksa? Eğer demokratik cephe en sonunda birleşir ve tek cephede karşı saldırıya geçerse, iş oraya da varabilirdi. Büyük şans, bir kere daha geldi... ve geçti.

Schleiher kof bir hoşnutlukla gülümsedi. En sonunda amacına varmış olduğunu sanıyordu. Uzun ve karışık entrikalardan sonra, başbakan olarak Schleiher kaldı. Programsızlığı ile daima övünürdü, fakat şimdi ne de olsa bir programa ihtiyacı vardı. Bu programı, endüstricilerin «Die Tat» adlı gerici, romantik bir dergi çıkaran şaşkın ve kaçık oğullarından meydana gelmiş bir genç yazarlar grubuna havale etti. Bir taraftan sosyal demokrat ve katolik profesyonel birlikleri yönetmenleriyle, diğer taraftan da Nasyonal Sosyalist Partisi için Hitler'in muhalifi olan Gregor Straser ile görüşmelerde bulunuyordu. Schleiher profesyonel birliklerini partilerden koparmak, Straser aracılığıyla Nasyonal Sosyalist Partisi'ne gem vurmak, *«aklı başında»* nasyonal sosyalistlerden, *«aklı başında»* profesyonel birlikleri faaliyetçilerine kadar oynaklık ve hafiflikle *«parti üstü bir kabine»* kurmak istiyordu. Straser'i, Hindenburg'a takdim etti. Hindenburg, Straser gibi bir başkan yardımcısına itiraz etmedi ve Hitler hakkındaki düşüncesini şu sözlerle dile getirdi: «Bir Prusya generali sıfatıyla size namus sözü veriyorum ki, bu çek onbaşısını hiçbir zaman başbakan yapmayacağım.» Parti bunalımı yüzünden yumuşamış olan Hitler, öne-

rilen yolu kabul etti. Yalnız iki şart ileri sürdü: Yeni seçimler yapılması ve partisinin mali bakımdan desteklenmesi. Schleiher bunları vadetti ve Hitler, Berlin'e gitti. Yolda, Goebels ile Goering onu yataklı vagondan çıkardılar. Onlar, Straser yükseldiği takdirde, tepetaklak olacaklarını biliyorlardı. «*Führer*»i, Straser'in ona oyun oynadığına, hain olduğuna ve Hindenburg'un Hitler'i o kadar kesin biçimde reddetmiş olduğuna inandırmaya çalıştılar. Adeti üzere çileden çıkan Hitler, başka trene bindi, Straser ve Schleiher'i Berlin'de bekler halde bıraktı. Fakat Straser mücadeleyi kabul etmedi, bagajını bağladı ve Güney Tirol'e dinlenmeye gitti, yani siyaseti terk etti. Straser taraftarları kısmen Nasyonal Sosyalist Partisi'nden atıldı, kısmen de Hitler'in tarafına geçtiler. Schleiher yalnız başına, plansız ve programsızdı, ama her zamanki güler yüzlülüğü, hafifliği ve şıklığıyla durumu idare ediyordu.

Papen onun aleyhine, Hindenburg ile junkerler ve ağır endüstri nezdinde entrikalar çevirdi. Goering ile bağlantı kurdu. Kibirli Schleiher, kendini değiştirilemez sanıyordu. Öç almaya susamıştı. Hindenburg, bu centilmen süvariyi sevmişti. Profesyonel birlikleri yöneticileriyle flörtü, ordunun *mülkiyeti korumakla* görevli olmadığı hakkındaki ayaküstü sözleri, ağır endüstri patronlarını kızdırıyordu. Junkerler, onun başında da iskan planları dolaştığı için kızgınlık duyuyordu. Bu Schleiher ne balık, ne de ıstakozdu, asıl istediği neydi acaba? 4 Ocak 1933 tarihinde Hitler, Köln'e hareket etti. Onu Papen davet etmişti. Banker Schroeder'in evinde, bu eski düşmanlar yeni bir anlaş-

ma yaptılar. Hitler rahatlayarak nefes aldı: Ağır sanayinin paraları, yine onun parti kasalarına akmaya başlayacaktı. Köpek balığı artık karada yatmayacak, para içinde yüzmeye başladığı zaman, yine seçmenler avlayabilecekti. Hitler, bütün parti aygıtını, bütün propagandayı Landstag seçimlerinin yapılmakta olduğu küçük Lipe Detmold bölgesi üzerinde toplattırdı. O şimdi, askeri komplonun beylerine, kendilerine gerekli olan adam, kitleleri elde eden adam olduğunu göstermek istiyordu. Seçmenlerin yüzde 48'ine yakını oylarını ona verdiler. Bu arada Schleiher, junkerleri kışkırtmıştı. Schleiher, «*Doğu yardımı*»nın bulaşık çukurundan birkaç damlanın topluma mal edilmesine izin vermiş olmakla, onların ayak diremesine karşı başarılı bir çıkış yaptığı kanısındaydı. Yalnız birkaç damla, ama bunun pis kokusu müthişti. O kış halk açlık çekiyor. Junkerler ise milyonlarca marklık devlet parasını, hovardalığa, eğlencelere ve kadınlara harcıyorlardı. Hindenburg'un malikane komşusu ihtiyar Oldenburg - Januschau da damgalananlar arasındaydı. Rezalet, bu defa Bruening hükümeti zamanına göre daha güçlü olarak tekrar Neudek kapılarını çalıyordu. Hindenburg bastonunu kaldırıp meşe masaya vurdu. Junkerler ile ağır sanayi arasında, Schleiher aleyhinde komplo kurulmuştu. Havai entrikacı, bunu oldukça geç farketti. Çabucak yeni bir hükümet kuruldu: Hitler başbakan, Papen başbakan yardımcısı, Hugenberg ekonomi bakanı, sekiz Deutschnasyonal ve üç nasyonal sosyalist... Hitler'in, yeni seçimlerinden sonra bile hükümette değişiklik yapmayacağını, Hindenburg'a ve Deutschnasyonaller'e kayıtsız şartsız bağlı olacağını

vadetmesi gerekliydi. Hitler kendisinden istenilen herşeyi vadetti. 27 Ocakta, Papen, reich başkanına, Hitler'in rıza gösterdiğine dair bir rapor verdi. Hindenburg, 28 Ocakta Schleiher'i kovdu. Üzüntüye kapılan Schleiher, orduyu harekete geçirmeye profesyonel birlikleri inandırarak genel grev ilan ettirmeye niyetlendi. Serbest profesyonel birlikleri yöneticisi de ona bu durumdan çıkış yolu gösteremiyordu. Program yerine tasarılar, kesin faaliyet yerine konferanslar, siyaset yerine entrikalar...

Schleiher bazı imalarda bulundu. Bunun yanısıra gergin durumda fısıldanan her kelime velveleye yol açtı. Ertesi gün İngiliz gazeteleri, ordu tarafından hükümet darbesi olasılığından, Potsdam garnizonunun başkent üzerine yürüyüşünden, ordu ile profesyonel birlikleri arasındaki anlaşmadan, genel grevden sözediyordu. Kuşkusuz bütün bunlar mümkün olabilirdi, ama birşey çıkmadı. Yalnız yeni hükümetin doğması çabuklaştırılmıştı. Ucube, sezaryen operasyonu(*) aracılığıyla dünyaya geldi. Hindenburg'un yanında danışmanı vardı. Deutschnasyonallerin başvurmak suretiyle Hitler partisine gem vurmayı umut ettikleri şartlardan, taahhütlerden ve namus sözlerinden meydana gelmiş sihirli doku, bir kere daha evirilip çevrildi. Birdenbire bu komplo yuvasına heyecan içinde bir bay, «Herenklüp» düzenbazlarından biri olan bay Alvensleben daldı, Schleiher'in hükümet darbesine niyetlendiğine dair sıcağı sıcağına bir haber getirdi. O zaman, herşey baştan yukarı aştı. Silik bir bayağılıktan

---

(*) Karın zarını yarmak suretiyle meyvayı çıkarma ameliyatı.

başka birşey olmayan, ama subaylar kadrosu arasında sağlam kök salmış bulunan General Blomberg gerektiği zaman orduyu Schleiher'e karşı kullanabilmek üzere savunma bakanı oldu. *«Çelik miğferler»* yöneticisi Zeldte'nin çalışma bakanlığını üzerine alması gerekliydi. O anlarda Zeldte ile bağlantı kurmak olanaksızdı, bu nedenle yardımcısı Duesterberg'in ona vekillik etmesi gerekiyordu. Ama son dakikada ant içmeye geçildi ve Duesterberg'in yerini şefine bırakması gerekti. En sonunda, hükümet Hindenburg'un önünde sıraya dizildi. Hitler'in yeni seçimlerden sonra da hükümette değişiklik yapmayacağına dair bir kere daha namus sözü vermesi gerekiyordu. Oysa bundan yalnız birkaç ay önce, Hindenburg, bu *«çek onbaşısı»*nı hiçbir zaman başbakan yapmayacağına dair söz vermişti. Şimdiyse, aynı çek onbaşısı uslu ve itaatli bir başbakan olacağı üzerine ona namus sözü veriyordu. Namus sözüne karşı namus sözü! Alabildiğine övünülen Nibelungen bağlılığı! Reich başbakanlığının arka merdivenlerinde, arka kapıları ötesinde, siyasi cambazlar, dolandırıcılar arasında geçen bu olaylar, kirli pazarlıklar, Nasyonal Sosyalist Partisi propagandası tarafından *«ulusal devrim»*, *«milletin dönümü»*, *«Almanya'nın uyanışı»* olarak kutlanmıştı. 30 Ocakta, yeni hükümet kendini topluma sundu. Bu kış gecesinde Hitler ve Hindenburg yan yana duruyor, aşağıdaysa meşaleler ve bayraklar, gürültü ve haykırışlarla hücumcuların, SS'cilerin ve *«çelik miğferler»*in sonsuz yürüyüş kolları resmigeçit yapıyorlardı. Onlar durmadan «heil, heil» diye haykırırlarken, bu sözler hayali bir tarzda *«unheil, unheil»* diye yankılar yapıyordu.

Bazı büyük burjuva gazeteleri şöyle yazıyorlardı: «Karanlıkta sıçrayış». Yönetimi, alman askeri komplosunun en dizginsiz ve maceraperest çevreleri, ele almışlardı.

Kısaca özetleyelim: Hitler partisi, alman ağır endüstrisi, junkerler ve Prusya askeri kliği tarafından deneyimli cani elleriyle parlamenter cumhuriyeti ve işçi hareketini yok etsin diye iktidara getirilmişti. Cumhuriyet ne kadar sarsılmış olsa ve alman işçi hareketi ne kadar kötü öğütler almış olsa da, onlar yine Almanya'da egemen tabakanın varıp dayandığı savaş yolunda, yok olmaya götüren raylar üzerinde, başlıca engeli oluşturuyorlardı. Alman ulusunun büyük kitleleri, bu yoldan gitmek istemiyorlardı. Şimdi onların genel direnme için tüm güçlerini birleştirmelerini gerektiren son an gelmişti. Parti yönetimlerinin kurtarıcı ve sürükleyici kararını bekliyorlardı. Boş yere bekliyorlardı.

Bir anti-faşist tek cephe, tek toplumsal eylem, bütün araçlarla mücadeleye atılsaydı, 30 Ocak 1933'de bile başarı için hâlâ büyük bir şansı olabilirdi. Pek tabii ki, demokrasi zaferinin kayıtsız şartsız başarı kazanacağını hiç kimse önceden söyleyemezdi ve şimdi de hiç kimse öne süremez. Ama, ulusun çıkışı doğrudan doğruya galip gelmeseydi bile Almanya'da ve Avrupa'da herşey ne kadar farklı gelişebilirdi! 1933 yılında cumhuriyetin mücadelesiz olarak düşmesi ve demokrasinin adeta kendi kendine teslim olması, alman anti-faşistleri için şaşkınlık vericiydi. Böylelikle, emperyalist askeri komplocuları için, emperyalizmin ideolojisini geniş kitlelere dayatmak ve ulusal felaket-

lere giden yolu biricik çıkış olarak göstermek oldukça kolay oldu. 30 Ocakta, bir anti-faşist ulus hareketi umutları küçük değildi, «*Milli Birlik*» hükümetinde, düşünce birliğinin dışında herşey hüküm sürüyordu, Deutschnasyonaller ve nasyonal sosyalistlerin 1931 yılında Tuering'in küçük Hartsbourg şehrinde kurulmuş olan «*Hartsbourg cephesi*» dedikleri bloku, iç çelişkilerle sarsılıyordu. Deutschnasyonaller, Hitler'in dizginlerini kısa tutmaya kesinlikle karar vermişlerdi; diğer taraftan nasyonal sosyalist yöneticileri ve Deutschnasyonaller centilmen süvarilerini eyerden atmaya ve iktidarı diğer hiçbir partiyle paylaşmamaya kesinlikle karar vermiş bulunuyorlardı.

Hitler hâlâ koalisyonun tutsağıydı. Hücumculara bir «*uzun kılıçlar gecesi*» ve üstelik bütün sorunların çözümü için harika bir program vadetmişti. Şimdi onları hayal kırıklığına uğratmamalıydı. Kiralananlar gittikçe sabırsızlanıyorlardı. Onlar, «*zarif baylar*» tarafından aldatılmış olduklarını hissediyorlardı. Olağanüstü kanunlar mengenesi daha çok sıkılmıştı. 5 Mart seçimlerinde beklentiler gerçekleşmedi. Bütün önemli bakanlıklar, Deutschnasyonallerin elinde bulunuyordu. Hitler, Prusya reich komiseri bile olmadı, bu görevi Papen üzerine almıştı. Goering her nasılsa Prusya'ya içişleri komiser bakanı olmuştu. Kendi iradesini teklifsizce yerine getirmeyi biliyordu. Goering, Prusya polisinin üzerine atıldı ve onu cumhuriyetçilerden «*temizledi*». Otuziki polis albayından yirmikisinin yerine SS ve hücumcu yöneticiler getirildi. Gerici siyasi katil Heines, Breslaw polis başkanı oldu, Berlin

hücumcularının iflas etmiş öğretmeni Graf Heldorf, Potsdam polis amirliğine getirildi.

Papen tarafından atanan Berlin polis amiri de atılmıştı. Onun yerine hitlerci olan, fakat Deutschnasyonallere yakınlık duyan amiral Levetzo getirildi. Goering kendi bakanlığında seçilmiş SS haydutları sürüsüyle kaldı. Hücumcular ve SS'ciler, «*yardım polisi*» sıfatıyla her yere sokulmuşlardı.

Hitler partisi, bir bıçak gibi devletin bağrına saplanmış olmasına rağmen, seçimleri huzursuzluk içinde bekliyordu. Hitler, Lipe Detmold seçim zaferinin özel bir rastlantı olduğunu pek iyi biliyordu. Bundan önce, Nasyonal Sosyalist Partisi her yerde oyların yüzde 40-50'sini kaybetmişti. Devlet aygıtı ele geçirilmişken, artık böyle dönüşümler elbette tehlikeli değildi. Buna rağmen, doyurucu bir seçim zaferi elde edilmezse ve Deutschnasyonaller oy kazanmaya devam ederlerse, bunlar diğer partilerin yardımıyla nazilerin daha sonraki ilerlemesini durdurabilirlerdi. Hücum kıtaları yöneticileri, bu yasal düşüncelere gülüyorlardı. Onlar, çok beklemeden hemen «*vurmak*» düşüncesindeydiler, fakat Hitler en çok bundan korkuyordu. Ordudan ve maliyecilerin onaylamamaları olasılığından çekiniyordu. Bundan başka ekonomik bunalım zayıflıyordu; şimdi yöneten, emperyalist askeri komplonun silahlanma programını gerçekleştiren, kendini «*kurtarıcı*» sıfatıyla göstermek fırsatına sahip olacaktı. İşte bu nedenle Hitler, mümkün olan en büyük «*yasallık*» ve mümkün olan en küçük tehlike taraftarıydı. Hitler, seçimlerde oyların çoğunluğunu alabilmek için, Deutschnasyonallerden, sosyalistlerin yasadışı edilmesini,

sosyal demokrasinin felce uğratılmasını istedi. Fakat yine aynı nedenlerden dolayı, Deutschnasyonaller buna karşıydılar.

Nazi şefleri: «O halde onları zorlamalıyız!» diyorlardı. Goebels, Hitler'e karşı sözümona bir *«komünist suikast»*ı örgütlenmesi, Breslaw polis başkanı Heines'-in de bunun rejisörlüğünü üzerine alması önerisinde bulundu. Goering böyle bir suikastın taklit isteği uyandırabileceği düşüncesiyle, buna taraftar olmadı. Bundan başka, Hitler'in suikastlardan panik derecesinde korktuğu da gözönüne alınmalıydı. Daha iyisi, Prusya işçileri bakanlığında bir patlama, yada toplumsal bir binanın kundaklanmasıydı. Goebels, örneğin Reichstag'ın kundaklanmasını önerdi. Hem böylelikle, parlamentaristlerin önünde kendilerini *«laklakhane»*nin savunucuları olarak göstermeleri de mümkün olacaktı. Plan kabul edilmişti. Goering, emrindeki hava kuvvetleri bakanlığı aracılığıyla oldukça etkili patlayıcı maddeler sağlamayı vadetti ve büyük salona yerleşmesini önerdi. Önce eşcinsel Heines, daha sonra da eşcinsel Heldorf'a yaverlik yapan ve kendisi de adi bir eşcinsel olan hücum kıtaları Obergruppen führeri Karl Ernst'e, kundaklama için güvenilir adamlar seçmek görevi verildi. *«Sinyal ateşi»*nin 25 şubatta alevlenmesi gerekiyordu. Goebels, 25 Şubatın cumartesiye denk geldiğini saptayınca ve pazar günleri yalnız sabah gazeteleri çıktığı için olayın yeteri kadar şişirilemeyeceğini hesapladı. Bu yüzden Reichstag'ın 27 Şubat akşamı kundaklanmasında fikir birliğine vardılar.

İstenilen anti-sosyalist paniği kışkırtmak için, yalnız kundaklama yeterli değildi. Sıradan insana, bu

yangının *«bolşevik devrimi»* için bir işaret olduğu, daha sonra *«Uygarlığın savunucuları»* sıfatıyla bizzat hitlerciler tarafından işlenebilmek üzere, şimdiden sosyalistlerin üzerine yüklenen kanlı dehşetlerin başlangıcı olduğu telkin edilmeliydi. Goering, haftalardan beri kapatılıp mühürlenmiş olan KPE'de *«ayaklanma»* planlarından ve faaliyetçilere hitabeden en fantastik, en kana susamış *«talimatlar»*dan meydana gelmiş koskoca balyalar bulunmuş olması işini, yeniden örgütlendirilmiş olan Prusya polisi aracılığıyla yoluna koydu. Papen'in güvenilir adamı olan Deutsch-nasyonaller, Melher polis başkanıyken yapılan en dikkatli araştırmalara rağmen, böyle şeyler bulunmamıştı. Bu buluşlar, yeni nasyonal sosyalist müdürünün *«içgüdüsel sezgisine»* bırakılmıştı Goering, yangınlardan, yağmalardan, rehinelerin öldürülmesinden, toplu zehirlemelerden vb. sözedilen *«belgeleri»* hemen yayınlamak istiyordu. Ama şaheserini gösterdiği Deutsch-nasyonal bakanları bunu yapmasına kesinlikle engel oldular. Hugenberg, Papen ve Zeldte, böyle şarlatanlık oyunlarıyla, hem de bu kadar beceriksizce uğraştığı için ona uyarılar yağdırdılar. Onlar, bu gangster meslektaşlarına şöyle diyorlardı: İnsan sahtekarlık yapmaya kalkışırsa, bu kadar kaba ve dikkatsizce değil, daha ustaca yapmalıdır... Onlara göre, bu kalıptan çıkma *«belgeler»*in yayınlanması Almanya'yı bütün dünyada gözden düşürecekti, bu yüzden bundan kesinlikle vazgeçilmeliydi: Üstelik, hele resmi parti merkezinde adeta sihirbazlık yapar gibi böyle *«materyaller»* çıkarmak, düpedüz budalalıktı. Hiç olmazsa bunlar başka bir yerde bulunmuş gibi gösterilmeli ve daha sonra

illegal komünist karargahı merkezinin ortaya çıkarıldığı dedikodusu yayılmalıydı. Bu materyalin yayınlanmasına izin verilmemişti, fakat Goering, 26 Şubatta resmi haberler bürosu aracılığıyla, KPE'deki katakompları, gizli koridorları, yeraltı depolarını ve «*yüzlerce senter*(*) *bozguncu materyal*»in doğrudan doğruya arifesinde bulunulan İçsavaşa dair dehşetli talimatların yığılı olduğu «*gizli sığınaklar*»ı betimleyen dramatik bir bülten çıkarılmasını emretti. Hükümetin yakında bu materyali yayınlayacağı kaydediliyordu. 1 Martta bu vaat resmi «Preuzisser Prezedinst» gazetesiyle tekrar edildi ve materyalin hâlâ incelendiği bildirildi. Bruening 2 Martta bir seçim nutkunda şöyle dedi: «Hükümetin, söz konusu materyali yakında yayınlayacağını umuyoruz. Bir partinin kendi cinayetlerini kanıtlayan belgeler konusunda bu kadar tedbirsiz davranacağını düşünebilmek zordur. Ama hükümetin bu konuda kanıtları vardır ve bunları yayınlamayı vadetmiştir.» Hitler 3 Martta haykırarak cevap verdi: «Bay Bruening, içiniz rahat olsun. Materyalleri yayınlayacağız.» Fakat bu materyaller hiçbir zaman yayınlanmadı.

Reichstag yangınından birkaç gün önce Heldorf, kundaklamaya katılmak üzere kandırılabilecek Hollandalı genç bir komünist bulduğunu ortaklarına haber verdi. 25 Şubat günü Karl Ernst ve yemin ettirdiği diğer iki hücumcu, Goering tarafından sağlanan patlayıcı maddeleri -fosforlu madde dolu küçük bidonlar ve birkaç litre petrol- yeraltı koridorunun sapa bir çıkmazına yerleştirdiler. 27 şubat akşamı saat sekizi birkaç

(*) Senter: 50 kilogramlık bir ağırlık ölçüsü.

dakika geçe, lastik ayakkabılarla tekrar yeraltı koridoruna girdiler. Saat 8.20'ye doğru patlayıcı maddeleri depo ettikleri yere vardılar. Her gün bu zamanda koridoru kontrol eden bekçinin geçmesi için 20 dakika kadar beklemeleri gerekiyordu. Saat 8.45'e doğru artık büyük salondaydılar. İki yardımcıdan biri geri kalan patlayıcı maddeleri getirmek için bir daha geri döndü. Masaları fosforlu madde ile sıvadılar. Perdeleri ve halıları petrol ile ıslattılar. Saat 9.05'e doğru herşey hazırdı. Kundakçılar, yeraltı koridorundan geri çekildiler. Bundan biraz önce, Van der Luebe, pencereden Reichstag'ın restoranına girmişti. Öğleden sonra ondan hiç ayrılmamış olan hücumcu Sanders saatine baktı, ilk alevlerin parladığını gördü ve telefonla herşeyin yolunda olduğunu haber verdi.

Olayların bu anlatımı, özünde, Karl Ernst'in, 30 Haziran 1934'de öldürülmesinden sonra yayınlanan yazılı raporuna dayanmaktadır. Kısmen de, 3 Mayıs 1933'de evinde öldürülmüş bulunan Deutschnasyonaller kulübü başkanı doktor Obervoren'in anılarından yararlanılmıştır. Anılar, bizzat Obervoren tarafından yazılmış değildi, onun notlarına ve söylediklerine dayanılarak hazırlanmıştı ve gerçeğe aykırılığı belli olan birçok şeyler içeriyordu. İşte bu nedenle, anılardan, ancak diğer ifade ve materyallere uygunluğu oranında yararlanıldı. Reichstag yangını olayından öncesi ve kundaklama ile ilgili birçok ayrıntı, bu güne kadar da kesinlikle aydınlanmış değildir. Buna karşın, şuradan buradan birşeyler bilen bazı insanlar çıktı, belki daha da çıkacaktır. Hitler Almanya'sından daha sonra kaçan Danzig senatosu eski nasyonal sosyalist başkanı-

nın karısı bayan Ani Rauschnig 1942 yılında New-York'da, Reichstag yangınından da sözettiği anılarını yayınladı. Kadının, kocası Herman Rauschnig'in anlattıklarına dayanarak naklettiğine göre Goering, Reichstag'ı *«çocuklarının»* kundakladığını söyleyerek Herman Rauschnig'e övünmüş ve ancak işlerini sonuna kadar bitirip de bu *«köhne yapıyı»* bir harabe yığınına çeviremediklerine üzüldüğünü eklemiştir. Daha başka bazı ayrıntıları da öğreneceğimiz kuşku götürmez, fakat öldürülenlerin bazı bilgileri mezara götürdükleri kesindir.

Reichstag yangını, iç siyaset bakımından genellikle faşist kundakçıların istediği sonucu verdi. Parti darmadağın edildi. Sosyal demokrasi felce uğratıldı. Siyaset dışı seçmenlerin büyük kitlesi, Hitler'in kendileri için de tehlike oluşturduğunu hissediyordu. Bunlar, parti'nin Reichstag seçimlerinden önce yasadışı ilan edilmesine razı olmamakta devam ediyorlardı. Goering'in sahte materyal yayınlamasının doğru olmadığında da ısrarlıydılar: Hücum Kıtaları ile Çelik Miğferliler arasındaki gerginlik, günden güne daha tehditkar bir durum alıyordu. Hücumcular tarafından hükümet mahallesine karşı hazırlanan ani bir saldırı, son dakikada önlenmişti. Ama koalisyonun bu iki oyun arkadaşı seçim günü için güçlerini birleştirdiler. Hücumcular 5-6 Mart gecesi uzun zamandan beri istenen *«Berlin üzerine sefer»*e hazırlanıyorlardı. Ordu ve Çelik Miğferler ise karşı-darbe için bekliyorlardı. Deutschnasyonaller, Hitler zorbalığa başvurarak Nasyonal Sosyalist Partisi'nin bağımsız yönetimini kurmaya yeltendiği takdirde yayınlanacak olan ve Hindenburg tarafından

imzalanması gereken bir bildiri hazırladılar. Bu bildiride, Reichstag yangınından ötürü Hitler, Goering ve Goebels suçlanıyor, onların hükümet darbesi planlarına karşı, nasyonal sosyalistler general feldmareşalin arkasında yer almaya davet ediliyordu. Bu, Hindenburg'un ve ordunun yönetimi altında askeri bir diktatörlük kurulması uğrundaki eski planın tekrarıydı. Plan yüzüstü kaldı, üstüne soluk ve bulanık harflerle yazılar yazılmış bir kağıt parçasından başka birşey olmayan bildiri de olayların kirli selinde battı gitti.

5 Mart seçimleri Hitler'e çoğunluk sağlamadı, fakat yine de oyların yüzde 44'ünü kazandırdı. Sosyal demokratlar ve sosyalistler, toplam oyların yüzde 30'undan fazlasını aldılar. Geri kalan yüzde 26'sı değişik burjuva partileri arasında paylaşıldı. Ama Hitler, parlamenter biçimde demokratik gelenekleri bilmek bile istemiyordu. Kendi «*yasallığını*» alaycı bir biçimde ileri sürerek, tüm yasallığı, tüm hakları ve gelenekleri mahvetti. Sonsuz ve sınırsız kuzey mitolojisindeki buz volkanı Eda'nın(*) kapanık mısralarında «*Kurtlar ve satırlar zamanı geliyor*» denilmektedir. Almanya'da da kurtların ve satırların zamanı gelmişti. Deutschnasyonaller, yalnız başkalarını yiyecek diye boş bir umutla canavarı serbest bırakmanın ne demek olduğunu hayli geç anladılar. Kısa zaman içinde onları da yediler. Onlar, bütün uluslar arasında yeni, akla uygun bir işbirliğini egemenlikle isteyen yüce demokratik ulus hareketleri devrinde, teknik ve ekonomik

---

(*) İskandinav destanı edebiyatının 13. yüzyıla ait ünlü eseri...

devrimler devrinde, bir kaypaklık ve savaş Almanya'sı istiyorlardı. Geriye dönüş istiyorlardı, fakat böyle bir geri dönüş, yeni devrin yaratıcı ve ilerici güçleriyle ne kadar çok çelişkiye düşüyorsa, taş o kadar daha derine iniyor ve sosyal gelişmenin tabakalarına o kadar daha fazla el uzatılmış oluyordu. Almanya, Deutschnasyonaller istedikleri gibi, yeniden Wilhelm İmparatorluğuna değil, barbarlığa, vahşete, kurtlar ve satırlar zamanındaki duruma döndü. Birinci Dünya Savaşı cinayeti için, Prusya-Alman emperyalizminin *«olağan»* anayasası yetersizdi. Bu cinayetin insanlığa dünya savaşı getiren bir felaket olduğunun tümüyle anlaşılarak tekrarı için, Potempa canavarlarının bir ulusu kurt sürüsüne çevirmeleri gerekiyordu.

Reichstag yangını yalnız bütün ve hatta en yalın medeni hakların yok edilmesi için değil, bütün moral frenlerin plan dahilinde yok edilmesi için insanların en vahşi biçimde soysuzlaştırılmasını hedef tutan iyi düşünülmüş bir düzen için *«sinyal ateşi»* idi. Olup bitenler, yalnız bütün partilerin adım adım darmadağın edilmesinden, bütün bağımsız örgütlerin ve birliklerin yıkılmasından, ulusun seçilmiş güvenilir adamlarının en ufak belediyeye ve en son kuruma varıncaya kadar Nasyonal Sosyalist Partisi'nin atamalı *«yöneticiler»*i ile değiştirilmiş bulunmasından ve yalnız herşeyin *«birleştirilmiş»*, askerileştirilmiş, otomatikleştirilmiş olmasından ibaret değildi, milyonlarca insan haydut ve katiller haline getirilmişti. Partilerin profesyonel birliklerinin, kooperatiflerin malları, yahudi vatandaşların mağazaları ve meskenleri, serserilerin ellerine geçmişti. Ateşe

verilen bilim ve dünya edebiyatı kitaplarının dumanı, işkence mahzenlerinden, toplama kamplarından çıkan kan buğusuna karışıyordu. SS'ci ve hücumcu grupları, kasapların ellerine bırakılan yüzbinlerce çaresiz ve savunmasız, suçsuz, namuslu almanı kaçırıyor, sakatlıyor, öldürüyorlardı.

Hitler'in yeni dünya savaşına hazırladığı Almanya'da şu olay cereyan ediyordu: Hoenstein toplama kampında Heidenau'lu işçi Fritz Gumbert'e öldüresiye işkence yapıldı. Karısına, midesinde ve bağırsaklarında kanama yüzünden ölmüş olduğunu haber verdiler. Ölenin arkadaşları olan işçiler, cesedin Heidenau'ya nakli için aralarında para topladılar. Onlara, açılması yasak edilen kapalı bir tabut teslim edildi. Buna rağmen onu açtılar. İşçiler şunları gördüler: Bu vaktiyle bir insan yüzüymüş, fakat şimdi et parçası. Dil yok, dudakları ısırık bereleri içinde. Ellerinde ağır prangaların izleri var. Belkemiği kırılmış, karnı ayak altında çiğnenmiş, bağırsakları dışarıya fırlamış. Bu almanın korkunç kalıntıları, 28 Nisan 1933 günü gömüldü. Tabutun arkasından binlerce işçi sessizce yürüdü, ama mezarlığın kapısı önünde, tepeden tırnağa silahlı hücumcular tarafından geri püskürtüldüler.

Anti-faşist partilerin ölüm-kalım mücadelesinde bir anlaşmaya varamadıkları Almanya'da şu olay cereyan ediyordu: Essen'de cellatlar, olay çıkarmak için, tutuklu işçilere, Enternasyonal'i söyletmek istediler... İşçiler susuyor, marşa saygı gösteriyorlardı... Cellatlar, lastik kamçılar, kırbaçlar ve çelik sopalarla onları dövmeye başladılar. Şakaklarından, ağızlarından kan fışkırıyordu... Susuyorlardı... Kasaplar yoruluyor, yer-

lerine yenileri geliyor, tekrar dövüyorlardı. İşçiler sendeliyor... Kan içinde kalıyor... Susuyor... Elele ve dimdik dayanıyor... Susuyor, elele yere düşüyor ve yine susuyorlardı... Bir et yığını ve kan! Cellatlar bu mezar sessizliğinden ürkerek çekildiler. Ve o zaman bu dövülmüş, ezilmiş kanlı yığından, bu cefakâr insan etinden, en gizli derinliklerden ve sonsuz uzaklardan gelir gibi, acı bir inatla söylenen marş duyulmaya başladı: «*Kalk, ey lanetle damgalanmış!...*» Hücumcular irkildiler, sonra mırıldanan bu et ve kan yığını üzerine tekrar atılarak, kudurmuşçasına, acımasızca, hayvanca vurmaya başladılar. Ölüler artık susmuşlardı. Dışarıda ise, diriler, kurtlar uluyordu: «*Bugün Almanya bizimdir, yarın bütün dünya bizim olacak.*»

Almanya 1933 yılında umutsuzdu; dövülenlerin, işçilerin kahramanca dayandıkları ülkeydi. O işçiler ki, akıllıca yönetilmiş ve birlikte savunma için birleştirilmiş olsalardı, Almanya'yı felaketten kurtarmak için tamamıyla yeterli bir güç oluşturacaklardı. Şimdi onlar dağıtılmış, parçalanmış, ezilmiş durumda bulunuyor, sesleri gittikçe daha çok zayıflıyor, emperyalistlerin uluması gittikçe güçleniyor, faşizme karşı olan, çıkış yolu arayan ve bulamayan milyonlarca insanın sessizliği gittikçe daha çok hüzün verici oluyordu. Hitler güruhunun bu ucuz zaferi, Alman Cumhuriyeti'nin, alman işçi sınıfının kesin bir çarpışma için bütün güçlerini harcamadan uğradığı bu korkunç yenilgisi, bütün Avrupa üzerine bir kabus gibi çöküyordu. Faşizm durdurulamaz mıydı? Ona karşı duracak, daha büyük bir güç yok muydu? Yolu kim gösterecekti? Ulusların önünde bayrağı kim taşıyacaktı?

PRANGAYA VURULMUŞ ADAM

Reichstag kundakçılarının siyasi hesabında meçhul olan Dimitrov, Moabit'te dar bir hücreye kapatılmış, zincirlenmişti.

3 Nisanda, sorgu yargıcı Vogt, Reichstag'ı kundaklamakla suçlandığını ona resmen bildirdi! 4 Nisanda prangaya vurdular ve kısa bir zincirle onu duvara bağladılar. Bu işkence, gece gündüz üç hafta sürdü: Uykusuzdu, kan dolaşımı güçleşmişti, elleri, ayakları uyuşuyordu, ama kalbi sağlam ve ateşli, düşünceleri berrak ve cesur kalıyordu. Gardiyanlar durmadan gelip gidiyor, pranga vidalarının yada prangaya vurulanın sinirlerinin gevşeyip gevşemediğine bakıyorlardı. Fakat vidalar sapasağlam duruyor, sinirler dayanıyordu. Sorgu yargıcı Vogt tutukluyu yalnız prangaya vurmakla kalmamış, fakat onun iradesini çökertmek, onurlu direncini kırmak için bazı yollar da bulmuştu. Hapishanede verilen birazcık yiyeceğe ek olarak bir-

şey almasına izin vermedi, dış dünyadan en ufak bir esintinin, bir mektubun, kitabın, gazetenin bile ona ulaşmasına engel oldu. En sonunda tutuklu, onları kendisine almanca ders kitabı vermek zorunda bıraktığı zaman gözlüklerini iade etmediler. Oysa gözlüksüz okumak ve yazmak, elli yaşlarındaki bu adam için acı vericiydi.

Dimitrov'un almanca ders kitabı istemek üzere savcılığın bulgarca çevirmenine gönderdiği mektup, uzak bir fırtınanın şimşeği gibiydi. Sorgu yargıcı Vogt artık bu tehditkar ateş püskürüşü, tutuklunun ara sıra karşılaştığı bazı bakışlarını, kızgınlığın ve alayın kara alevini tanıyordu. Fırtınanın yaklaştığını duyuyor, fakat bütün zamansız abartma çabası boşa gidiyordu. Dimitrov herşeyi darmadağın etmekle tehdit eden volkanik hırsını tutuyordu. Böyle anlarda onun nefreti en büyük gerginliği, öldürücü ve isabetli bir alayda nefes alacak yerini buluyordu. Alman yazarı Thomas Mann bir vesile ile bu olayı «temel içgüdünün parçalanması» olarak tanımlıyor. Dimitrov'un alayı bunun çelişiğidir: Doğa üzerine ılımlı güç, en uyanık bilincin parçalanmamış temel içgüdünün patlayıp çıkması üzerindeki zaferidir. Sorgu yargıcı aracılığıyla bulgarca çevirmenine gönderilen ve prangalı ellerle yazılmış olan 15 Nisan tarihli mektup, bu harikulade üstün alayın belgesidir: «Sizin için mümkünse ve eğer sorgu yargıcı bay izin verirse, bana bir almanca ders kitabı göndermek lütfunda bulunmanızı rica ediyorum. Benim için nasıl bir ders kitabının uygun olacağını en iyi siz bilebilirsiniz.

Mümkünse, hapisteki zamanımdan, dolayısıyla, tarafımdan en yüksek ölçüde takdir edilen ve gerçekten sevilen alman dilini, Goethe'nin ve Heine'nin, Hegel'in ve Marx'ın son derece zengin ve harikulade dilini doğru öğrenmek bakımından yararlanmak istemekteyim.»

Bu tutuklu, sorgu yargıcı Vogt için, bilmece gibi birşeydi ve sürprizlerle doluydu. Diğerleri ile başa çıkılabilirdi. Akıl yürütmeden ve iradeden yoksun, Van der Luebe kırık bir aletten başka birşey değildi. Torgler, hayatından korkuyor ve güçlük çıkarmıyordu. Genç bulgarlardan biri kurnazca icat edilen işkencelere dayanamamış ve intihara kalkışmıştı. Diğeri alabildiğine umutsuzdu. Fakat Dimitrov başka hamurdandı. Onda, gizli kaynaklarla, sorgu yargıcının yabancısı olduğu bir canlılıkla beslenen güç, akıl ve cesaret vardı. Dimitrov, daha polis müdürlüğü nezarethanesinde, herhangi bir tutanak imzalamayı reddetmişti. Alman polisine karşı büyük bir güvensizlik beslediğini, gerekli bulduğu şeyleri kendi eliyle yazacağı bir ifadede söyleyeceğini polis memurlarının yüzüne haykırmış ve tek kelime fazla konuşmamıştı. 20 Martta polis memurlarına verdiği bu ifade her bakımdan olağanüstüydü. Kundakçılıkla suçlanan tutuklunun, suçun işlendiği zaman için tartışma götürmez bir kanıtı vardı; 26 ve 27 Şubat günleri Münih'de bulunuyordu ve ancak geceleyin Berlin'e hareket etmişti. Bunu tümüyle siyaset dışı tanıklar bile onaylayabilirdi. Diğer herhangi biri, bunu ilk planda öne sürebilirdi, fakat Dimitrov bu konuyu yalnızca «bu cinayeti işlemiş olamam, çünkü zaten Berlin'de bulunmuyorum,» şeklinde değil, şöyle

söyledi: «Ben bir sosyalist olarak, ilke olarak bireysel terörün ve bunun benzeri olan her türlü anlamsız kundakçıların karşısındayım, çünkü bu gibi hareketler sosyalist ilkelerle, çalışma yöntemlerine uygun değildir...» Yani Dimitrov bireyci değil, bir sosyalist olarak, bir siyasi ilkenin, bir dünya görüşünün temsilcisi olarak kendini savunuyordu. Ve bu savunma, derhal bir karşı-saldırıya, siyasi bir saldırıya dönüyordu: «Biz anarşist değil, sosyalistiz. Derin inancıma göre, Reichstag'ın kundaklanması, yalnız delilerin yada bu olayla alman işçi hareketini, alman sosyalistlerini bozguna uğratmak için uygun bir hava yaratmak isteyen en büyük sosyalizm düşmanlarının işi olabilir. Fakat ben ne deli, ne de sosyalizm düşmanıyım.» Daha başlangıçta ortaya konulan bir soru vardı: «Gerçek kundakçılar kimlerdir?» Ve yine daha başlangıçta bu soruya ilke olarak cevap veriliyordu: «Sosyalizm ve işçi sınıfının düşmanları ve belki de onların hizmetinde olan deliler...» Daha başlangıçta, Dimitrov'un savunması, Reichstag kundakçılarının başları üzerinde, Klauzevits'in kesin karşı-saldırı diye nitelendirdiği «*Hesaplaşmanın parlak kılıcı*»nı sallıyordu.

Dalkavuk, korkak ve alçak bir alman adli memuru olan sorgu yargıcı Vogt, üzerine hoş olmayan bir görev almış olmanın önsezisiyle zaman zaman sıkılıyordu: Dimitrov beklenmedik derecede iyi bir av tüfeği gibi görünüyordu: Balkanlardan bir adam ve üstelik solcu. Ulusal bencilliği ve siyasi bilgisizliğiyle alman esnafının gözünde, onun ülkesinde karşı çıkışından dolayı ölüme mahkum edilmiş oluşu, Almanya'da sahte isim altında dolaşması, yasa çiğneme kurnazlığını canlandı-

rışı gibi özellikler, siyasi bir bulvar romanını kalıplamak ve Reichstag yangını etrafında bir *«dünya bolşevik komplosu»* kurmak için tam ideal bir olaydı. Bulgarların tutuklanmasından önce, solculara yöneltilen suçlama pek ince ipliklerle örülmüştü, yalan ağı arasından gerçek oldukça açık görülüyordu. Nüfuz sahibi endüstri çevrelerine dayanan «Deutsche Allemaigne Zeitung» gazetesi, 2 Mart tarihli sayısında işi alaya vurarak şunları yazmıştı: «Reichstag yangını etrafında siyasi bakımdan tümüyle anlaşılmayan biricik şey, bu cinayeti o kadar budalaca işleyecek bir sosyalist bulunmuş olmasıdır. Biz o sosyalist-sosyal demokrat tek cephesinden birkaç nutuk, gazete makalesi ve öneriden fazla birşey görmüş değiliz. Böyle bir cephenin, dolayısıyla alman Reichstag'ını ateşe vermek amacıyla kurulmuş olması olasılığını hiç de mümkün görmüyoruz. Biz içişleri reich komiserinin (Goering) yaptığı bilinen uyarının özü üzerinde tam bir kontrolün, bu sistemin asılsızlığını kanıtlayacağından korkmaktayız. Eğer böyleyse, sitemde bulunulmaması daha iyi olurdu.» Yabancı ülkelerdeki yankılar daha kötüydü ve Hitler 21 Martta Reichstag'da verdiği söylevinde şikayette bulundu: «Bu Bolşevik örgüt tarafından hazırlanan eylemin bütün ortamlarını, ne alman halkı, ne de geri kalan dünya yeter derecede anlayabildi. Yalnız, hızla işe el koyan hükümet, felaketle sonuçlandığı takdirde bütün Avrupa'yı sarsabilecek bir gelişmenin önüne geçti.» Bununla birlikte, bir Balkan önderinin tutuklanması, Hitler'e bambaşka bir içtenlikle ilişkide bulunduğunu her zaman iddia ettiği *«tanrı»*nın umulmadık bir armağanı olarak görünüyordu. Yalnız bu

*«tanrı»*ya biraz daha yardım edilmeliydi. 21 Martta, sorgu yargıcı Vogt'un yanına, nasyonal sosyalist gazeteci Dr. Droescher'in şahsında böyle bir yardım geldi. Droescher ona gizlice, Dimitrov'un 1925 yılında Sofya katedralini havaya uçuran adam olduğunu ve onu bir fotoğrafından hemen tanıdığını haber verdi. Gerçekte, Dimitrov'un 1925 yılında artık çoktandır Bulgaristan'da bulunmadığı, suikastçının Georgi Dimitrov değil, Stefan adlı biri olduğu, ikisinin birbirine hiç de benzemedikleri kolayca belirlenebilirdi, fakat alman adaleti bunu öğrenmek için ne diye zahmet etsin? Vogt rahat bir nefes aldı ve ertesi gün, gazetelerde Luebe'nin (Goering'in dediği gibi) sosyal demokratlarla değil, aralarında Sofya kilisesinde yapılan suikasttan dolayı yıllarca ağır hapis ile ölüme mahkum olanların bulunduğu yabancı ülkelerin sosyalistleriyle ilişkide olduğuna dair bir haber yayınladı. Böylelikle *«dünya bolşevik komplosu»* en sonunda gerçek gibi gösterilecekti.

Yine de, Dimitrov alman sorgu yargıcını gittikçe daha çok rahatsız ediyordu. Gerçekten iyi bir av mıydı? Suçlama paçavralarına sardıkları kızgın bir maden değil miydi? Bu madeni soğutmak için başvurulan bütün araçlar sonuçsuz kalmıştı. Üç hafta sonra, tutuklunun ayaklarından prangayı çıkardılar ve onu duvara bağladıkları zinciri çözdüler. Fakat elleri yine prangada kaldı ve bu, gece gündüz beş ay sürdü. Sorgu yargıcı burada ne demirle, ne de işkenceyle kırılabilecek bir iradenin karşı koyduğunu haftadan haftaya daha iyi anlamasına karşın, bu işkenceyi sürdürüyordu. Daha sonraları Dimitrov şunları anlamıştı: «Genellikle bana karşı moral bozan araçları kullanmaktan

vazgeçtiler, çünkü bunların olumlu sonuç vermediğine inanmak zorunda kalmışlardı. Buna rağmen, zaman zaman benim üzerimde yeni hile denemeleri yapıyorlardı. Örneğin, bir defa sorgu yargıcına, Popov ve Tanev'in suçsuz olduklarına dair güvence vermek için başımı bile koyabileceğimi söylemiştim. Yargıç: 'Başınızı zaten kaybedeceksiniz!' diye cevap verdi. Bir başka seferinde bana eşlik eden polisleri çağırarak: 'Dikkat edin, bu tehlikeli bir adamdır; Bulgaristan'da ölüme mahkum edilmiştir, biz de onu teslim edeceğiz ve kafası yuvarlanıp gidecek,' diye tembihte bulundu.» Dimitrov'un gözlerindeki kara alev, gurur, horgörüş ve alay, bunların sessiz cevabıydı ve alman memuru her defasında dayak yemiş bir köpek durumuna düşüyordu. Görevi nedeniyle daha güçlü bir durumda bulunmak ve buna karşın egemen olan insanca onur karşısında titreyen bir köpek olmak hiç de hoş değildi. Savunmasız bir tutukludan, şu 4 Mayıs tarihli mektup gibi mektuplar almak hiç de hoş değildi:

«El konulmuş paralarımı geri vermeyi reddettiğinize dair tebligatınız için tabii ki teşekkür edilecek birşey yok.

Ama ne de olsa, bununla beni bir hayalden kurtardınız. Ben bir an için, hiç olmazsa, Reichstag'ın ateşe verilmesi yüzünden suçsuz olarak hapsedilmiş ve yalnız kendi görevini yaptığı için acı çeken siyasi bir adam olmaklığım bakımından, bir haydut ve katilden daha kötü davranış görmeyeceğimi ve paralarımın birkaç markını gazete, posta pulu ve almanca ders kitabı için kullanabileceğimi düşünmüştüm.

Şimdi bunun da hayal olduğunu görüyorum. Paralarımın bir kısmını olsun geri almama, ziyaret edilmeme izin verilmiyor, üstelik gece gündüz prangada tutuluyorum.

Bildiğime göre katillikle suçlananlar bile böyle bir durumda değillerdir.

Bütün bunları size borçluyum!»

Bunlar, yargıç cüppesi içindeki köpek ruhu için hiç de hoş değildi. Her söz nefret ve horgörüyle doluydu ve buna rağmen, tutukluya karşı herhangi bir müdahaleye neden oluşturmuyordu. Biçim bakımından bu mektuba saldırılamazdı. Düşüncesiz bir coşkunluk olmayan, zavallı, kin yada tutkulu abartının zerresinden bile uzak, kesin ve yüksek bir bilinç tarafından el konulan ve gem vurulan zincirli bir gücün sonsuz toplanışıydı. Burada ani bir çekiş söz konusu değildi. Söz konusu olan hayatını adadığı davaydı ve bu yüce davanın en ufak sorununun bile doğru, gerçek, iyice düşünülmüş ve amaca uygun olmasıydı. Gerek çalışmalarında, gerek konuşmasında, gerekse yazmasında Dimitrov şöyle tanımlanabilir: Gergin, yalın, inandırıcı ve görülmemiş derecede tam...

Sorgu yargıcı, tutuklu Dimitrov için: «Bu tehlikeli bir adam!» dedi. Bunu, gayet ciddi söylemişti. Bu Dimitrov, başka dünyadan bir adamdı. Al işte, hücresinde yapayalnız oturuyor ve başını düşüneceği yerde, kimbilir neler düşünüyor, belki de siyasi dünya görüşüne, tarihi görevine dalıyordu. Torgler, tanınmış bir nasyonal sosyalist olan avukat Dr. Sach'ı kendine avukat tutmuştu, Sach onun başını kurtarabilirdi.

Diğer iki bulgar da güven duyarak, alman avukatlar tutmuşlardı. Dimitrov ise yabancı ülkeden avukat istiyordu. Aklını başına toplayacağı yerde, siyaset yapmaya çalışıyordu. Ölümden korkmuyordu. Bununla birlikte bu tutku dolu ve güçten çatırdayan adam, hiç de hayatı sevmez görünmüyordu.

Hayır, hayır seviyordu. Dimitrov, zengin ve müsrif bir doğanın bütün içtenliğiyle hayatı seviyordu. Fakat, onun için hayat sınırlı birşey değil, isteğin geniş ve taşkın nehriydi, mücadele, dava, ideal, siyaset ve yüzyılın yüce hareketine kendini vermeydi. Daha sonra, Dimitrov, arkadaşlarına şöyle demişti: «Ölümden korkmamak bireysel kahramanlık değildir. Aslında bir sosyalistin, bir devrimcinin aslı budur.» Bu yüce özgürlük savaşçısının, ilkgençlik yıllarından beri hizmet ettiği temel düşünce, hayata karşı sevgi ve ölüm önünde korkusuzluktur.

Hapishaneden annesine, oğlunun yardımına koşmak için hayatında ilk kez olarak yurtdışına yolculuk yapan bu yiğit ihtiyar kadına yazdığı mektubunda şöyle diyordu: «Ben, soylu karakteri için, dayanıklılığı ve fedakar sevgisi için annemizle her zaman gurur duydum, şimdi daha fazla gurur duymaktayım. Ona, daha çok yıllar, sağlık, dayanıklılık ve şimdiye kadar gösterdiği gibi cesaret ve inanç dilerim.» Dimitrovların kanla dolu olan ve özgürlüğü soluyan Makedonya toprağına saldıkları kökler, dayanıklılık, fedakar sevgi, cesaret ve inançtır. Onların ilk soluğu, tüm baskılara karşı amansızca mücadeledir. Georgi'nin, Makedonya'lı bir işçi olan onurlu, yurtsever babası, kaçmak zorunda kalmıştı. Bulgaristan'da bir ölüm-kalım müca-

delesi yürütmüştü. İlk çocukluk yıllarından bir anı: Polis mültecinin evine dalıyor ve yurdundan kaçmış olan özgürlük savaşçısının fakir evini tekrar tekrar araştırıyor... Bir başka anı: Okulda Georgi her zaman en gerideki sırada oturuyor. Akıl ve zekasıyla arkadaşlarından üstündür, ama ne yazık ki proleter çocuğudur, ne yazık ki yabancı bir halkın oğludur, yabancıdır, Makedonya'lıdır. Ulusal ve toplumsal ayrılık gayrılık! Dimitrov, bunun ne demek olduğunu kendi acı deneyiyle biliyordu. Babası öldü. Annesinin, altı oğul ve iki kız çocuk beslemesi gerekiyordu. Georgi en büyükleriydi. Annesi onun eğitim görmesini isterdi. Delikanlı, ortaokula gidiyordu, ama hayat: «Hayır! Çalış! Annen çökecek,» diyordu. 13 yaşındaki Georgi basımevi çırağı oldu. Mürettip kasası başında 12 saat çalışıyor, geceleri de coşkun bir enerji ile okuyor, öğreniyordu. İşçiler grev ilan ettiler ve 13 yaşındaki Georgi de bu greve büyük bir heyecanla katıldı. Georgi, dayanışma, örgüt ve sınıf bilincinin gerekli olduğunu anlamıştı. Onaltı yaşındayken «Sendika örgütü işçi sınıfının savaş silahıdır» adlı ilk makalesini yazdı. 1899 yılında, 17 yaşındayken, Sofya'da basım işçileri sendikasının kurucularından biri oldu. Varlığının bütün ateşiyle, Marx ve Engels'in bilimini, devrimci bilimi, sosyalizm kuramlarını, benimsiyor, işliyor, uyguluyordu. Onun için teori, pratiğin rehberi, uygulama ise hayata geçirilen teoriydi. Teori'nin ve uygulamanın, bilimin ve hayatın birliği, onun gerçek ve mutlak karakterinin ana çizgisiydi. Sendikada, genç basım işçisinin yönetimi altında, 1903 yılında Basım İşçileri Devrimci Sendika Birliği olarak oluşan devrimci bir topluluk meydana

geldi. Aynı yıl içinde Dimitrov, Bulgaristan Sosyal Demokrat Partisine üye oldu. Daha ilk günden başlayarak, onun sol kanadında, Dar Sosyalistler arasında yer aldı. Bu özgürlük savaşçısının kocaman kalbi, yalnız korkakça alışmaya, işçi sınıfının ve özgürlük sever ulusların çıkarlarına karşı ihanete «*dar*» geliyordu. Fakat mücadeleden ve deneyden ileri giden bütün yeni, yaratıcı düşünceler için kalbinin açık oluşu bir dogma değildi. 1907 yılında, Dimitrov, 1904'de kurulmuş olan Bulgaristan Sendikaları Devrimci Birliği'nin sekreteri oldu. Kitlelerin yöneticisi sıfatıyla, redaktör sıfatıyla, yazar sıfatıyla, Sofya belediye danışmanı ve 1913'den sonra Bulgaristan Halk Meclisi milletvekili sıfatıyla, zengin ve çok yönlü bir çalışma gösterdi. Pernik kömür havzası, Eliseyna civarı bakır madenleri gibi merkezlerde, işçiler onun yönetimi altında büyük grev hareketine başladılar.

Birinci Dünya Savaşı sırasında, Dimitrov bir halk önderi oldu. Bulgaristan, Almanya çar ailesi tarafından, büyük kazançlara susamış maceracılar kliği tarafından, alman emperyalizminden yana olarak savaşa sürüklenmişti. Dimitrov, ulus çıkarlarını ayaklar altında çiğneyen bu kanlı ihanete karşı gür sesini yükseltti. Onun grubu, Halk Meclisinde, Bulgaristan'ın savaşa girmesi aleyhine oy verdi. İşçiler ve köylüler, savaş suçlularına karşı parlamento dışı mücadeleye çağrıldı. Sıkı yönetim ilan edildi ve savaş suçluları, halk önderini hapishaneye attılar. Dimitrov hapisteyken almanca öğreniyor, okuyor, çalışıyordu ve mücadele arkadaşlarıyla ilişkisini kesmiyordu. İki yıl sonra, bulgar işçileri,

güçlü mücadeleleri sayesinde, Dimitrovların kurtuluşunu sağladılar.

Savaştan sonra, Bulgaristan'da çar, ordu, gerici çiftçiler ve milliyetçi savaş suçluları klikleri, büyük, demokratik bir halk hareketinin kanat çırpmaya başlaması karşısında titriyorlardı. İleri Çiftçi Birliği vb. en büyük partiler olmuşlardı. Stamboliyski'nin yönetimi altında, bir çiftçi hükümeti oluştu. Çar, sosyal demokrasinin hain önderlerinden yardım gören ve yabancı ülkelerdeki kaynaklarla desteklenen subaylar, Makedonyalılar ve terörcülerden meydana gelmiş bir şebekeyle birlikte halka karşı komplo hazırlıyordu, Bulgaristan'ı her zaman alman emperyalizmine teslim etmiş olan aynı güçler, 9 Haziran 1923'de hükümeti devirdiler, Stamboliyski'yi ve çalışma arkadaşlarını öldürdüler. Binlerce köylü, işçi ve aydın katledildi. Çiftçi Birliği ve parti, 9 Haziranda bütün güçlerini mücadeleye sokmadı ve demokratik hükümeti silah elde savunmadı. Ulus için kaderi belirleyici olan bu anda, parti daha çok yada daha az *«tarafsız»* davrandı. Daha sonra, Dimitrov, kişisel olarak özeleştirisiyle, bu davranışın büyük bir hata olduğunu birkaç defa belirtmişti.

Bu deney, demokratik özgürlüklerin kesin biçimde savunulması için bütün güçlerin zamanında birleşmesi gereğini, halkın, ulusun özgürlük mücadelelerinde belkemiğini işçi sınıfının oluşturduğunu, ulusa ait bulunup da toplumcuların *«tarafsız»* kalabilecekleri hiçbir ciddi sorun olamayacağını, *«tümüyle soyutlanma siyaseti»*nin yıkıcı olduğunu, silinmez biçimde onun bilincine yerleştirmişti. 23 Eylül 1923 tarihinde, parti bu korkunç hatasını düzeltmeye kalkıştı: İşçilerin ve

köylülerin, halkı ezenlere karşı çıkışını örgütledi, bir işçi-köylü hükümeti kurulması uğruna mücadele etti. Halk önderi Dimitrov, mücadele edenlerin başında bulunuyordu. Bunlardan on yıl sonra, alman hapishanesinde, mahkeme önünde söyleyeceği nutku için aşağıdaki notları tespit ediyordu:

«Bu karşı çıkışa yönetici olarak katıldım.

Bir haftalık mücadeleden sonra, olay bastırılmıştı. Beşbin kişiyle birlikte, her adımda mücadele ederek, Yugoslavya toprağına geçtim...

O olaydan birkaç gün sonra, o zaman basının da haber verdiği gibi, gıyaben ölüme mahkum edilmiştim. Mahkeme kararını hiçbir zaman görmedim. Kahraman ulus hareketiyle övünüyorum.»

Dimitrov mahkeme önünde şöyle dedi: «O zamandan beri, işte artık tam on yıldır, pasaportum olmadan ve başka isim altında siyasi mülteci ve siyasi yazar sıfatıyla yabancı ülkelerde bulunuyorum, zira karşımdakiler yabancı ülkelerde beni ölümle tehdit ediyorlar.» O, Viyana'da, Moskova'da, yine Viyana'da ve nihayet Berlin'de öğrenen ve öğreten, mücadele eden ve düşünen bir siyasi mülteciydi, ama asla köksüz değildi, kendi sınıfının, ulusunun bütün gücüyle, çağının yüce hareket ve idealleriyle doluydu.

Dimitrov, bu kez arkadaşlarının başında bulunarak değil, tek başına, yalnız kendine güvenerek, ama otuz yıldan fazla süren mücadelenin deneyimiyle silahlanmış olarak, karşısındakileri tekrar büyük bir çarpışmaya kışkırtmaya karar vermişti. Daha sonra, çalışma arkadaşları çevresinde şöyle demiştir: «Devrimci

siyaset adamının üç şeye ihtiyacı vardır: Duyan bir yürek, düşünen bir kafa ve olup bitenlerin kokusunu alan bir burun.» En zalim ve en güç inanan bir zindancı bile kimseyi bu üç silahtan yoksun edemezdi. O zaman, dış dünyadan tecrit edilmiş, gazetesiz bulunan Dimitrov, sorgu yargıcı tarafından yapılan suçlama somut olarak formüle edilmediği halde, Reichstag yangınının sırrı hakkında ne biliyordu? Dimitrov, daha sonra fransız avukatı Marcel Villard'la konuşmasında şöyle cevap verdi: «Daha başlangıçtan beri, benim için üç şey tümüyle belliydi:

1. Hükümetin provokasyonu söz konusudur.
2. Reichstag'ı yalnız naziler kundaklamış olabilir ler.
3. Mahkeme süresince, gerçek kundakçıların kimler olduğu asla sorulmayacaktır: «Ne pahasına olursa olsun, hükümete muhalefet edenlerin ve sosyalistlerin suçlu çıkarılması gereklidir.»

Dimitrov bu genel kavrayışa dayanarak, daha ilk anda siyasi saldırıya geçmeye karar vermişti. Kalbinin ona fısıldadığı ve siyasi algılama gücünün işlediği taktik, saldırmak, düşmanı gizli konumlarından çıkarmak ve onu siyasi sorunlar alanına gittikçe daha fazla çıkmaya zorlamaktı; ötesine artık onun sezgisi yardım edecekti. Şimdilik, bütün yardımcı araçların tam olarak hazırlanması gerekliydi: Kelepçelerin sıkmasına karşı kendi organizmasını savunmak ve sinirlerinin bozulmasına meydan vermemek için sistematik mücadele! Dimitrov, 31 Ağustosa kadar ellerinden çözme-

dikleri bu kelepçeler hakkında daha sonra şunları anlatmıştı:

«Kelepçeler, çift zincirle birbirine bağlı olan ve bilekleri sımsıkı kavrayan genişçe iki demir bilezikten oluşuyordu. Bileklerimi fazla sıkıp sıkmayacağı, yalnız kelepçeleri takan zindancının keyfine bağlıydı. Özellikle geceleyin kelepçeler o kadar acıtıyordu ki, ellerim uyuşuyordu. Sinir sistemi ve sağlık için bunun ne demek olduğunu düşünemezsin. Gece gündüz ve sürekli bilekleri ezen bu kelepçeler, ortaçağ işkencelerinden ve engizisyondan daha kötü birşeydi.» Dimitrov, en sonunda fransız şair Romain Rolland'a bir mektup -en son kelimesine ve çizgisine kadar düşünce ürünü olan ve alman adli memurlarında kuşku uyandırmayan- göndermeyi başarıncaya kadar, bu işkenceye karşı yorulmadan mücadele etti ve bu mektup öyle yankılar uyandırdı ki, sonunda kelepçelerini çözdüler.

Bundan başka: Alman ceza yasası ve alman ceza usulünü tam ve esaslı biçimde öğrenmek! Dimitrov, Villard ile görüşmelerinde, özellikle şunları belirtiyordu: «İyi bir siyasi savunma için, yasayı iyi bilmek ve iyi kullanmak gereklidir. Yasa özenle, madde madde, ama kişisel savunma bakımından değil daima siyasi bakımından incelenip öğrenilmelidir.»

Daha sonra, aslında bildiği, sevdiği ve artık derinliğine girmekte olduğu alman dilini öğrenmek! Dimitrov, geçerli olan renksiz alman konuşma dilini hiçbir zaman doğru konuşamadığı halde, en uygun ifadeyi, en inandırıcı kelimeyi, en güçlü, en doğal ve halka en yakın deyişi birçok almana nazaran her zaman daha

iyi buluyordu ve bulmaktaydı. Ve en sonunda, bütün alman tarihini öğrenmek!

10 Mayısta Dimitrov hapishaneden annesine şunları yazıyordu: «Hapisteki zamanımı mümkün olduğu kadar iyi kullanmaya çalışıyorum. Bu anda, oldukça ibret verici olan Almanya tarihini öğrenmekle uğraşıyorum. Benim şansıma hapishane kütüphanesinde bu sorunla ilgili birkaç kitap var. Bu incelemem , Almanya'da bugün yaşanan olayların uluslararası anlamını doğru olarak anlamama ve kavramama da yardımcı oluyor.»

16 Ağustosta Bayan Rosie Pleischman'a yazdığı mektupta da şunları okuyoruz: «... aylardan beri Almanya tarihini daha geniş biçimde incelemek başlıca uğraşım oldu. Almanya tarihi çok ilgi çekici ve çok ibret verici. Bununla birlikte, Alman ulusunun geçmişi ile Almanya'da bugün meydana gelen, dünya çapındaki, önemli olaylar arasındaki bağlantıyı açıkça gösteriyor. Bu olayların birçok bakımdan geçmişe dönüşten ibaret olan geçici niteliğini doğru olarak anlamama çok yardımcı oluyor.»

Dimitrov, daha sonra, tüm özgürlük savaşçılarının kendi uluslarının tarihini en iyi biçimde bilmekle yükümlü olduğunu, çünkü tüm siyasi durumlarda geçmişin de dile geldiğini her zaman, tekrar tekrar belirtmiştir. Dimitrov, bir ülkenin işçi sınıfının, ulusun -bütün ulusal gelişmeden ve bütün ulusal atmosferden etkilenen- bir kısmı değil, yalnızca soyut bir «proletarya» olduğu biçimindeki kaba anlayışa, düşüncenin böylesine basitleştirilmesine, her zaman şiddetle karşıydı. O,

çeşitli ülkede işçi hareketini, ulusal farklarını tanıyor ve gözönünde tutuyordu; bulgar işçilerinin bulgar, alman işçilerinin ise alman olduklarını biliyordu. Yabancı bir ülkelerde tutsaktı; bu yabancı ülkenin toplumcu partisini, işçi sınıfını, bütün anti-faşistlerini temsil etmek ve bu ülkenin katil gericiliğine karşı korkusuz ve amansızca suçlamada ısrar etmek üzere bütün kişiliğini ortaya koyarak, ölüm-kalım mücadelesine hazırlanıyordu. İşte bu nedenle, alman gericiliğinin tarihi köklerini açıklamaya çalışıyordu.

Dimitrov, Almanya tarihinin derinliklerinden, yüzyıllardır yığılmış ve hiçbir zaman yıkanmamış bir gericilikten gelen çürük kokusunu duydu. Onun için daha önceden belli olan şey, Almanya tarihini inceledikçe kat kat doğrulandı: Alman faşizminin meydana çıkışı, yalnız ekonomik bunalımla, bütün toplumsal çelişkilerin keskinleşmesiyle ve Versaille'ın sonuçları ile açıklanamazdı.

Bütün bunların kuşkusuz büyük önemi vardı, ama yalnız bunlar faşist barbarlığın muazzam gelişmesini ve cumhuriyetin direniş göstermeden mahvolmasını açıklamak için yeterli değildi. Diğer nedenlerin de bu konuda rol oynamış olması gerekliydi ve Dimitrov'un 16 Ağustos tarihli mektubunda işaret ettiği gibi, Alman ulusunun geçmişi ile Almanya'da bugün meydana gelen ve dünya çapında önemi olan olaylar arasındaki bağlantının var olması ve bu olayların birçok bakımdan *«geçmişe dönüş»* olarak gözden geçirilmesi gerekliydi.

Bu geçmiş ne idi?

Tarih, bunu soran Dimitrov'a cevap veriyor:

Alman ulusu, örneğin ingiliz, fransız ve rus uluslarından farklı biçimde meydana gelmiştir. Reformasyondan ve herşeyden önce, Otuz yıl Savaşı'ndan sonra, Almanya, içinde korkak, ürkütülmüş küçük burjuvazinin ve zavallı despotlarla bürokratların birbirlerine karşı durdukları çoğunlukla sefil prensliklere ayrılmıştı. Gerçekte merkezi idare yoktu, büyük siyaset yoktu, ilerici ulus hareketi yoktu, sözün kısası *«alman sefaleti»*nden, küflü bir taşracılığın pisliğinden başka birşey yoktu. Büyük Fransız Devrimi çağında, Lessing ve Hegel'in felsefesiyle Almanya'da ruhlar uyanmaya başladı, ama bu yüksek zirvelerdeki fırtınaydı, düzlüklere varamadı. Düşünceyi çalışma izlemedi, kör ve siyasetten habersiz esnaf ruhu en yüce almanlar üzerine de etki yaptı; onlar küçük burjuvalar gibi saçları örülmüş ilahlardılar. 1848 yılı demokratik devrimi sendeledi ve *«alman sefaleti»* içinde battı gitti. Almanya aşağıdan, devrimci demokratik ulus hareketiyle değil, yukarıdan Prusya kılıcı ile yeni Almanya'yı zoraki ilhaklarla kirleten savaşın sonucu olarak, devrimsiz bir ekonomiyle birleştirilmişti.

Almanya'nın ulusal tarihi üzerinde en yıkıcı etkiyi gösteren gerici prusyacılıktı. Prusya junkerlerinin kabalığı ve kibirliliği, Prusya militarizmi ve bürokrasisi, Prusya efendilik ve kölecilik ruhu, alman ulusunu korkunç biçimde damgalıyorlardı. Alman ordenleri(*) şövalyelerinin, zavallı şövalyelerin, köylülere zulme-

(*) Derebeylik zamanında dini yada laik toplum...

denlerin ve islavları boğanların günlerine ait Prusya tarihi, yalnız toprak ve insan yağmacılıkları, pis entrikalar ve alçakça saldırılar, alman «*tanrı sevgisi*»nden ibarettir. Prusya, bir kanser çıbanı gibi Almanya'da gittikçe daha çok derinleşiyordu. Onun militarist - bürokratik - polis gelenekleri, yönetimi altındaki Silezya ve Batı Almanya bölgelerine de kabul ettirildi ve 1871 yılında, F. Engels'in «*Bismarck ve Hochensollern'ler Almanya'sı*» adını verdiği «*Prus ulusunun Alman Reichı*» oluştu.

En sonunda, Almanya'da ulusal gelişmenin bütün belirleyici anlarında, ilerici güçler değil, gerici güçler üstün geldi. Almanya'da sürekli olarak demokratik devrimci ulus hareketleri doğmuş, ama bunlar tarihi bakımdan, her zaman ezilmişti. Almanya'ya onlar değil, gerici güçler biçim verip damgalarını bastılar. Bu konuda rol oynayan unsur, junkerler ile ağır endüstri arasındaki birlik, iç gerginliğe ve anlaşmazlıklara rağmen her zaman ilerici, demokratik hareketler aleyhine aralarında sıkı sıkıya kurulan bloktu. Bu blok junkerler ile ağır endüstri arasındaki bu yakın kaynaşma, Alman emperyalizmine de, kendi belirleyici niteliğini, saldırganlık özelliğini kazandırdı. Gerçek demokratik geleneklerin var olmayışı yüzünden, Prus ahlaksızlığı yüzünden, emperyalist ideoloji alman halk kitlelerinin iliklerine işlemeyi başardı. Dimitrov, bir gün, çalışma arkadaşları çevresinde, önemli bir niteliğe daha işaret etti. Almanların ulusal kibirliliğinden sözederken, şunları ekledi: «Bu sorunu Moabit hapishanesinde de düşünmüştüm. Bana öyle geliyor ki, alman kibirliliği, diğerleri arasında ve belki herşeyden önce, alman

tekniği ve endüstrisinin, reichın meydana gelişinden sonraki hızlı yükselişine bağlıdır. Alman tekniği ve endüstrisi, kısa zamanda batı ülkelerine yetişti, çünkü tarihi gecikme tekniğin ve endüstrinin çağdaş temeller üzerinde gelişmesine olanak sağladı ve bu, yalnızca alman kapitalistlerinin ve mühendislerinin değil, birçok alman işçisinin de başını döndürdü. Egemen düşünce şuydu: Bizler en iyi örgütleyiciler, en iyi teknisyenler, en iyi işçileriz, bizimle hiç kimse boy ölçüşemez! Pek tabii bu kibirlilik, dünyayı bölüşmek isteyen emperyalistlere ve faşist haydutlara yardım etti. Onlar, çok yetenekli olduklarını ve artık dünya egemenliği iddiasında bulunabileceklerini sanıyorlardı.» Bütün bu koşullar, alman ulusunun geniş halk kitlelerini, emperyalist zehrin etkili olabileceği duruma getirdi, ayak direyen gericiliğe karşı halkın ideallerini ve siyasi direnme gücünü zayıflattılar ve faşizmin iktidara varacağı yolu temizlediler.

«Birçok bakımdan geçmişe dönüş.» Dimitrov, bu geri dönüşün, yalnız alman işçileri, alman ulusu için değil, bütün uluslar için doğurduğu bütün tehlikeyi, yani olayların uluslararası anlamını görüyordu. 1918'de yenilen, ama ne içten, ne de dıştan yok edilebilen, kaba ve saldırgan alman emperyalizmi, yatağından tekrar çıkıyordu. Avrupa'nın açık yarasından yine kan akmaya başlamıştı. Ölüm-kalım sorunu söz konusuydu. Reichstag yangınının sırrı, kendisinde, savaşın sırrını da gizliyordu.

Zincire vurulan Dimitrov, yalnız alman tarihi bilgisi bakımından değil, aynı zamanda, alman ve dünya edebiyatının yüce şaheserleri konusunda da derinleşi-

yordu. Onun güçlü ruhu, Shakespeare'in «Hamlet»inde ve Goethe'nin «Faust»unda, aralarında kendini evindeymiş gibi duyduğu serbest düşünce ufkunu ve yüce tutkusunun fırtınalarını buluyordu.

Dimitrov, içinde bir dünyanın parçalandığı, eskinin kan ve karanlığa gömüldüğü, şiddetli doğum sancılarının da yeniyi müjdelediği bir devrin tarihi sembolik simaları olan Hamlet ve Faust'da kendine özgü bir çok kişilik çizgileri buldu. Bir dünya yeniden parçalanıyor, eski, suç ve cinayet içinde yine batmaya yüz tutuyor ve yeni devir ölmekte olandan doğuyordu ... Hamlet'in sözleri yeniden yürürlükteydi: «Olmak yada olmamak? İşte bütün sorun bu...» Fakat Dimitrov, Hamlet değildi; yalnız sonuna kadar vardırılmış bir düşünceye değil, aynı zamanda kahraman Fortinbras'ın coşkun etkinliğine de sahipti. Mücadele etmeyi düşünüyor, düşüncesinin yolunu kapatmak şöyle dursun, ona amansızca amaca yöneliş veriyordu. Ona göre «Olmak ya da olmamak!...» kişisel mahvoluş yada kişisel ölümsüzlük sorunu değildi. Dimitrov, tarih tarafından ortaya konulan bu soruyu, bütün özgürlük sever insanların ve ulusların bilincine kadar getiriyor ve örnek oluşturan davasıyla ona cevap veriyordu. İşte, tipik Dimitrov'un, hapishanede tuttuğu hatıra defterine, Hamlet drammdan yazdığı üç mısra:

Her şeyin içinde en önemlisi şu: Kendine sadık ol.
Bunun ardından, gecenin gündüzü izlediği gibi:
Ayırım yapmaksızın, herkese karşı dürüst olman gelir.

Dimitrov'un bütün düşüncesini mücadelesi üzerinde, siyasi tarihi görevi üzerine ne kadar çok topladığı, verilen muazzam görevin önünden kaçarak düşüncenin uçurumlarına dalan Hamlet'den ne kadar farklı ve bütün varlığı ile ne kadar mücadeleci olduğu, Faust'un trajedisini yeniden işlediği -inandırıcı olduğu kadar derin- tarzdan da görülüyor. «Faust»un incelenmesi, onun için, alman tarihi üzerinde yaptığı incelemenin değerli bir ekiydi. Bütün insanlığın üstünde, doruğa yükselen Goethe'nin yüce eseri, kökleriyle alman bilinmezinin ve çatallaşmasının derinliklerine ulaşıyor. Salt düşüncenin, kuramın, soyutlamanın kısır döngüsünden başka türlü kurtulamayacağını sanan alman akılcı düşünürü, kendisini ruh dünyasından etkin yaşamın dünyasına götürmesi için şeytana teslim olacağını kanıyla imzalıyor. Burada derin ve duygusal anlatımını bulan, bir ulusun, siyasetten habersiz ve taşra çaresizliği içinde büyümüş olan, mitoloji kahramanıdır. Gerçekte mutluluğa ulaşmayı, yalnız şeytanla bir anlaşmadan beklemek, bir ingilizin yada bir fransızın aklından bile geçmezdi. Ama Goethe'nin trajedisindeki Faust, sıradan bir alman değil, devrimci demokratik bir devrin yaratıcı iyimserliğiyle dolu olarak yükselen alman burjuvazisinin temsilcisidir. İşte bu nedenle Faust'u mutluluğa götürmeyi üzerine alan şeytan, eninde sonunda aldatılmıştır. Ama alman burjuvazisi arasında çöküntü ve dağılma eğilimleri gittikçe daha fazla üstün geldiği zaman, Almanya'da artık Goethe'nin insanca felsefesi değil, Nietzsche ve peşindekilerin gerici felsefesi, çürümenin bütün renkleriyle ışıldayan emperyalizm ve *«egemenlik ahlakı»* felsefesi egemenliğini

kurduğu zaman ne olacaktı? Sineklerin çirkin ilahı Mefisto için, bu harikulade bir fırsat. dünyaya bedel tarihi bir Valpurgiya Gecesi(*) olacaktı. O artık bir çöp gibi kuru olmayacak, «*kuzey hayaleti*» gibi şişecek ve at tırnaklarıyla cengaverce ayak tepecekti. Ama ya Faust nasıl görünecekti? Kendi cehennemi rehberi tarafından cinayet ve mahva sürüklenen, yeni bir cadılar batakhanesinin tütsülerinden ve hayali yüzlerinden başı dönen ve Mefisto'nun planlarına körükörüne baş eğen sefil bir araç durumuna düşmeyecek miydi? Dimitrov, alman emperyalizminin Valpurgiya Gecesinde yozlaşmış Faust'u şöyle görüyordu: Kendi kendinin eğri büğrü kopyası olan bir Almanya'da bir Faust'un eğri büğrü kopyası. Dimitrov, daha sonra, imparatorluk mahkemesinde, kütükleşmiş Luebe'yi göstererek müthiş bir alayla hitlerci yargıçların yüzüne haykırdı: «Reichstag yangınının zavallı Faust'u burada! Ya Mefisto nerede?»

Berlin'deki hücresinden, Moabit'ten, Dimitrov şöyle yazıyordu: «Kendimi çoğunlukla, kanatları olan, ama onlardan yararlanamayan, tuzakta bir kuş gibi hissediyorum.» Ama düşüncelerinde, daha o zaman kanatlarını açıyordu.

(*) Almanya'da, bu gecede, bütün cinlerin ve cadıların Brokendaun'da hora teptiklerine inanırlar.

DİMİTROV CANAVARA GEM VURUYOR

26 Eylül 1933 tarihinde, Leipzig'de, Ulusların Savaşı Anıtı ve İmparatorluk Mahkemesi kentinde, 15.000 alman hukukçusu toplandı. Alman adaletinin bu geçit töreninden sekiz gün önce, 21 Eylülde, İmparatorluk Mahkemesinin Dördüncü Ceza Dairesinde, Reichstag yangınıyla ilgili büyük dava başladı. Almanya'nın her tarafından toplanan bu 15.000 hukukçunun, bu temsilde, kitlesel bir koro rolünü oynamaları gerekliydi.

Yeni rejim, Üçüncü Reichı, alman halkının ve herşeyden önce de yabancı gazetecilerin önünde, hukuk devleti gibi süslenmiş göstermek istiyordu. Bu oyunu düzenleyenler şöyle düşünüyorlardı: Okuldan geçmiş 15.000 hukukçu çıkarabilen devletin, herhalde bir hukuk devleti olması gerekir, herşeyi kalabalık yapar. Burada, «*alman hukuk anlayışı*»na dair, «*kan temeline dayanan özgün alman hukuku*»na dair ve

hukuk siyasetinin *«ırk siyaseti»*nin yalnızca özel bir kısmını oluşturduğu üstüne gümbürtülü nutuklar söylenecekti. Almanya'nın yeni adalet bakanı Frank nutkunda şöyle dedi: «Demokrasi, en geniş haksızlık ve ahlak inkarcılığı ile eşittir!» Ve haykırdı: «Biz bu son aylarda, hiçbir şeye bakmayarak ve amaca uygun olarak yeni tip alman insanına cevap veren bir hukukçular grubu kurduk... Biz efendi milletiz!» Ve sonunda, eğer talimli yürümezse onun alman topluluğu nerede kalır?...

Ve böylece, 15.000 alman hukukçusu, yürüyüş düzeninde sefer için donatılmış olarak, boyalı çizmeler ve ağır arka çantalarıyla İmparatorluk Mahkemesi önündeki alanda geçit töreni yaptılar. SS'ci ve hücumcu üniformalı genç yargıçlar ve avukatlarla yan yana, yüzleri terden parlayan şişman danışmanlar da asker gibi yürüyorlardı: Ayaklar kalçadan adımlarla yükseğe kaldırılıyor, eller geriliyor, ter ve çizme kokuyor, savaş kokuyordu. Çıplak hukukçu taburlarının hepsinin önünde askeri mızıka vardı ve kokartları ölü kafasından ibaret olan düzgün saflar halindeki şişman danışmanlar, genç ırkçılar, yeni alman insanları şarkı söylüyorlardı: *«Ey halk, silah başına!»* Koskoca bir savaş tümeni oluşturan alman adaleti, kendi inancının geçit törenini yapan *«efendi millet»*in yeni *«özgün»* hakkaniyeti olduğunu ifade ediyordu. Dördüncü Ceza Dairesi başkanı Dr. Buenger ve diğer üyeleri Koenders, Dr. Froelich, Dr. Lersch ve Dr. Rusch verilen emri anlıyorlardı: *«Ey adalet, silah başına!»*

Alman Halk Partisi'nin eski üyesi olan, yıllar boyunca Saksonya adalet bakanlığı ve kısa bir zaman

içinde Saksonya başkanlığı yapmış bulunan, eski hamurdan alman gericisi, senato başkanı Dr. Wilhelm Buenger, korku içindeydi. Düzenin yuvarlak çehresini taşıyan, görevi gereği olarak yağlı et kıvrımlarına gömülen bu adam, bütün mesleği boyunca daima «*solculuğa karşı hareket*» taraftarı olduğunu kanıtlamıştı. Ama aynı zamanda, dış biçimin, hakime özgü tarafsızlık ve bağımsızlık dekorunun korunması taraftarıydı. Almanları yeniden «*talim gören halk*» durumuna getiren genç beylerin savaşçılık ruhu, kuşkusuz övgüye değerdi. Ama buna rağmen bazı işlerin düzenlenmesini daha deneyimlilere, daha yaşlılara bırakmaları gerekliydi. İşte örneğin, şimdi ona bir iddianame vermişlerdi, korkunç şey: 235 sayfalık, ama özelliğinin hepsi de bundan ibaret! Kötü yamanmış bir iddianame. Yeteneksiz insanların işi. Şimdi de ondan, bu sorunu çözümlemesi isteniyor. İddianame, şimdiye kadar oldukça gizli tutulmuştu, ama ne yazık ki yine de, bu 235 sayfanın değerini aynen deneyimli başkan kadar iyi anlayan bir adam, değişik, tehlikeli bir adam vardı. Dimitrov, daha 13 Ağustosta kapatılmış bulunduğu nezarethaneden şöyle yazıyordu:

«İddianamenin hemen şimdi yayınlanmayışına üzülmek gerekir. Onun yayınlanması, benim lehime en iyi savunma olurdu. Bununla birlikte inanıyorum ki, bu meselede sanık sıfatıyla benim durumum, suçlamayı desteklemesi, mahkeme ve toplum önünde iddianame için hesap vermesi gereken savcının durumundan karşılaştırılmayacak kadar hafiftir. Onun durumu, hiç de özlenilecek gibi değildir.»

Bu korkusuz sanık tümüyle haklıydı: Dördüncü Ceza Dairesi başkanı, ne kendine, ne de meslektaşı olan savcıya gıpta ediyordu. Dava niçin bu kadar yeteneksiz kişilerce ve bu denli şansız bir biçimde hazırlanmıştı? Goering de davanın aleyhindeydi. Daha yangın gecesinin arkasından, ateşin en az 9-10 kişi tarafından yakılmış olması ve bunların herhalde yeraltı koridorundan kaçmış olmaları gerektiğini söylemişti. Bu bir tedbirsizlikti. Daha 3 Martta Goering «Sportpalas» da şöyle demişti: «Eğer beni dinlemiş olsalardı, daha yangın gecesi Reichstag karşısında darağaçları yükseltilecek ve komünist canavarlar asılmış olacaklardı.» Yabancı ülkelerdeki yankılar kötüydü. Kundakçılara yüklenen suçun adli yollarla kanıtlanmasında ısrar edenlerin sesi, gittikçe daha kararlı oluyordu. Hitler'in kendisine destek saydığı yabancı ülkelerdeki gerici çevreler için kanıtlanmış bir *«dünya bolşevik komplosu»*na ihtiyacı vardı. Alman dışişleri bakanı Von Neurat, dava açılmadan işlerin yürütülemeyeceğini verdiği raporda belirtmişti. Propaganda ile harikalar yaratılabileceğinden hiç kuşku duymayan Goebels de, propagandayla ilgili nedenlerden dolayı, keza dava açılması taraftarıydı.

Sinirli ve konuşkan Hitler, «New-York Devlet Gazetesi» temsilcisi ile, 9 Ağustosta yayınlanan bir konuşma yaptı. Bu konuşma, panayırcı olduğu kadar da anlamlıydı. Hitler azıtmışçasına kaba bir açıklıkla, bu davayla neyi amaçladığı konusunda açıklamada bulundu:

«Reichstag ve Berlin Sarayı yangın gecesinde, bütün Almanya'dan telefonla, telgrafla, radyoyla hay-

kıran ve arifesinde bulunduğumuz bolşevik komplosu ve hükümet darbesi dolayısıyla imdat isteyen sesler duyduğumuz zaman ben, hiç düşünmeden bütün yetkimi ve elimde bulunan hücumcu güçleri kullanmaya karar verdim. Şöyle yada böyle: Benim parolam buydu. İki saat sonra yapılan keşifler, haklı olduğumu gösterdi. Hatta yalnız Berlin'de üniversite, kütüphaneler ve birçok yerel belediyeler dahil olmak üzere derhal el konulan topluma ait binalarda yangın odakları, benzine batırılan yapağı ve patlayıcı maddelerden tutuşturma kabloları bulunmuştu. Eğer o geleceği belirleyen saatte, düzen ve sessizliğin korunması için önlemler almış ve Almanya'nın bolşevikler tarafından ateşe verilmesine karşı durmuş olmasaydım, bugün yalnız Reichstag ve Saray değil, Almanya'daki bütün topluma ait binalar ve belki de bütün batı dünyası bir kül yığınına dönecekti. Önümüzdeki mahkeme davaları, o gecenin, ele geçirilen ve soruşturma yüzünden şimdiye kadar yayınlanamayan belgelerle belirlenmiş bulunan gürültülü olayları karşısında bütün dünyanın gözünü açacaktır. Elimizdeki kanıtlar, bir dünya bolşevik komplosunun ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır.»

Bugün, Hitler'in bu isterik konuşmalarını okumak, son derece ibret vericidir. Hitler, siyasi miyopluğu içinde yalnız ani etki için fırsat kolluyor ve şöyle düşünüyordu: Yankılar ne kadar büyük olursa , başarı da o kadar büyük olacaktır. Nitekim yıldırım hızıyla uydurmuştu: Telefonla imdat isteyen sesler, bütün sosyal binalarda yangın odakları, batı dünyası bir kül yığını halinde, İspanya, Avusturya, Çekoslovakya'ya saldırdığı zaman ve sonunda çılgınlığının en üst derecesinde

Tank sürüleri Sovyetler Birliği'ne daldıkları zaman, herkes tekrar edecektir. Bu birahane reich başbakanı, ulusların ve devlet adamlarının unutkanlığına güveniyordu. O yaptığı konuşmayla, imparatorluk midesine, yiyemeyeceği bir papara doğramış oldu. Hukukçular, Goering'in yangın gecesinden sonraki konuşmasını yavaş yavaş unutulmaya bırakmaya ve suçlamayı hiç olmazsa itirafta bulunan ve kuşkusuz kundakçı olan Van der Luebe üzerinde toplamaya çalışmışlardı. Daha uzağa atılan her adım, güvenilmez bir alana götürüyordu ve bundan olanaklar elverdiğince kaçınmak gerekliydi. Bu nedenle, polis komiseri Heisig, 14 Mayısta Hollanda'lı gazetecilerle bir konuşma yapmış ve şöyle demişti: «En önemli soruna, Van der Luebe'nin yardımcıları yada hatta suç ortakları olup olmadığı sorununa gelince, yangını tek başına kundaklamış olması çok olasıdır.» Bu yüzden sorgu yargıcı Vogt, tedbirli davranarak, Van der Luebe'nin: «Pek iyi öyleyse ötekiler söylesinler ne yaptıklarını,» biçimindeki uyarısını tutanağa geçirmemişti. Senato başkanı Hunger de iddianameyi inceledikten sonra Van der Luebe'ye yapışmaya ve ayartılarak, gerçek kundakçılardan birine rastlamak tehlikesinin var olduğu herhangi bir çalılığa düşmemeye karar vermişti.

Ama diğer taraftan, Hitler'in bir *«bolşevik dünya komplosu»na ihtiyacı vardı* ve Goering'in yaptığı konuşmanın hemen hemen unutulmuş olduğu bir anda, sınırsız bir öfke patlamasına kapılarak, Reichstag yangınının bu temel amacı yaygarasıyla dünyayı sağır ediyordu. Mahkeme, ikilem önünde bulunuyordu, çünkü iddianamede harfi harfine, Van der Luebe ile

birlikte suçlananların, onun suç ortakları sayılmaları gerektiği ve «bununla beraber olayın ayrıntılarında ne şekilde rol aldıklarının önemsiz olduğu» söyleniyordu. Bununla birlikte, gerekli olan kanıtlama olanaksız sayılıyordu. Buna karşılık, Hitler mahkemeden, yazılı bir *«bolşevik dünya komplosu»* belgesi istiyordu. Nazi avukatı ve Torgler'in savunucusu olan Dr. Sach, Reichstag yangını konusundaki kitabında şunları yazıyordu:

«Tehlike, eski sistemi inkar etmiş ve yeni nasyonal sosyalist hukuk anlayışını, kağıt üzerindeki hukukun geçerliğini ancak yeni nasyonal sosyalist ideolojisine uygunluğu oranında kabul eden anlayışı henüz tamamıyla benimsememiş olan yargıçların adalet dağıtımında gizleniyordu.»

Bu, diplomatik, fakat yine de anlaşılır bir ifadedir. Dördüncü Ceza Dairesi başkanı Dr. Buenger, eski sistemi, cumhuriyet ve demokrasiyi inkar eden, aynı zamanda temel kuralı cinayet, işkence ve terör olan yeni hukuk anlayışını henüz tümüyle benimsememiş bulunan adalet kadrosu memurlarından biriydi.

Tabiidir ki, Buenger fena dokunmuş olan bu iddianamenin arkasında, gerçek kundakçıların gölgelerini görüyordu. Onun, yalnız hiçbir iz bulmaması değil, var olan izleri de silmesi gerekliydi. Bu görevin kirli olduğunu kendi kendinden saklayamazdı. Ama hiç kimse bu alman bürokratlarının, yöneticiler önünde medeni cesaret ve yiğitlik göstermesini beklemesin! Onların övündükleri *«Prusyalı görev duygusu»*, köpeğin efendisi önünde boyun eğmesinden başka birşey değildir.

Çalım sattıkları *«zümre namusu»* ve *«soyluluk»*, yalnızca onların korkak esnaflıklarını ve amirlerinden korkularını gizliyordu.

Dimitrov, Reichstag binası müfettişi Skranowits'e söylediği uygun sözleriyle bu topluluğu cezalandıracaktır; «Skranowits'i ilk kez gördüğüm zaman, vicdanında on sosyalistin cinayetini taşıyan ve tanığa çok benzeyen bir Makedonyalı terörist sandım. Bu adamın hatırlı bir memur olduğunu ancak daha sonra öğrendim.» Prus-Alman devlet mekanizmasının destekleri olan hatırlı memurlar, gayretli bürokratlar, özenle kıyafet değiştiren, emeklilik hakkına sahip, hizmette titiz, akşam yemeğinde titiz ve en yüz kızartıcı görevleri yerine getirmekte titiz olan teröristler, bu amansız alayın ışığı altında, birdenbire herkesin ilgisine sunuluyordu. Onlarsa, görevlerini yapıyorlardı.

21 Eylül sabahı saat dokuzdan biraz önce, bir otomobil konvoyu İmparatorluk Mahkemesine doğru hareket etti. Önde, yüz kadar muhafız taşıyan bir polis arabası. Sonra, ağır silahlı polisler tarafından sarılmış sık kafesli hapishane arabası, ondan sonra yine yüz kadar muhafız... Her sokak başında polisler ve hücumcular bekliyordu. Leipzig baştanbaşa silahlanmıştı. İmparatorluk Mahkemesinin büyük toplantı salonu, yerli ve yabancı gazeteciler, SS ve hücum kıtaları yöneticileri Hitler-Alman Cemiyeti ileri gelenleriyle doluydu. Birinci sırada, siyah başörtülü, mağrur çehreli ve duru bakışlı bir ihtiyar kadın, Georgi Dimitrov'un annesi oturuyordu. Sanıkları getiriyorlardı. Ana-oğul gözleriyle selamlaşıyor, birbirlerine cesaret, sevgi ve azim aşılıyorlardı.

Yargıç ve savcılar girdiler. Kırmızı cüppeli dokuz kişi el kaldırdılar, dinleyiciler de Hitler usulü selam durumunda kollarını uzatarak onları karşıladılar. Sanıklar ortada. Kaldırılan eller sanki onların başları üzerinde birleşiyor, ölümle, nefret ve tehlikeyle tehdit ediyordu. Önde düşman, arkada düşman vardı. Hitler Almanya'sı kurbanlarını ezmek istiyordu. Senato başkanı şöyle diyordu: «Olayların, dava zemini teşkil eden muazzam genişliği, soruşturma konusunun bütün ülkeler basını tarafından istekle ve en büyük ısrarla incelenmesine neden oldu. Henüz bakılmamış olan bu davanın sonucunu önceden kestirmek yolunda birçok denemeler yapıldı...» Almanya'nın sınırları dışında büyük bir hareket başlamıştı. Çeşitli partilere bağlı ve değişik dünya görüşüne sahip insanlar gerçeğe doğru yol açmak için, suçsuzları kurtarmak ve suçluları suçlamak için toplanmışlardı. Gerçek kundakçılar aleyhinde dehşet verici belgeler yayınlanmıştı. Fransız avukatı M. Giaferri Paris'de yapılan bir toplantıda, ateşli nutkunu şu sözlerle bitirdi: «Kundakçı sensin, Goering!» Londra'da, kraliyet avukatı Preat'in başkanlığında uluslararası bir inceleme komitesi toplandı ve alman yöneticileri, kararıyla damgalayan bir karşı dava düzenlendi. İmparatorluk Mahkemesi salonunda, bu diğer dünyadan gelen hafif esinti, bir fırtına halini alacaktı.

Büyük dava başlıyordu.

Sanık Van der Luebe'nin sorgusuna geçildi. Zincirler içinde canlı bir ceset. Bu adam uykuda gezenler gibi sallanıyordu. Başı takatsizce göğsü üzerine düşmüş, bakışları sönmüş, yüzü donmuştu. Burnu akıyor,

avukatı olan Dr. Seuvert, onun bulaşmış yüzünü ara sıra mendiliyle siliyordu; zaten bu davada yaptığı bütün iş ve görev de bundan ibaretti. İsviçreli gazeteci Ferdinand Kutler, Van der Luebe'ye ait ilk izlenimlerini şöyle anlatıyordu:

«Bilirkişinin ve tanıkların ilk ifadelerinde, Van der Luebe'nin aydın, uyanık ve zeki olduğu ortaya çıkmıştı. Oysa bizim gördüğümüz bu Van der Luebe, manevi bir harabe halinde, tümüyle ezilmiş ve budalaydı. Van der Luebe'nin bundan önceki resimlerini görenler, yanaklarının oldukça dolgun olduğunu pek iyi hatırlayacaklardı. Şimdiyse adam bir iskelete benziyordu. Artık yıkılmaması için sürekli olarak bir doktorun, tıp danışmanı Schuetz'un gözetimi altında bulundurulması gerekliydi... Yüzü inanılmayacak kadar solgundu, bazen adeta morarıyor ve ölüyü andırıyordu. Elmacık kemikleri fazlaca dışarıya fırlamıştı, alnına kara ve asi bir perçem düşüyordu, kaşları hemen hemen birleşmişti, gözleri çukurlarına kaçmıştı...»

Van der Luebe, Hitler gibi, Nasyonal Sosyalist Partisi'nin çürük dokusunu oluşturan bütün diğer soysuzlar gibi, kokmuş bir toplum çevresinden, küçük burjuvazinin batağa düşmüş çevrelerinden çıkmaydı. Babası, Leiden'de dükkancığı olan bir seyyar tüccarmış. Annesi, varlıklı bir köylü ailesinde yetişmiş. Baba, gelirini içkiye harcıyor, annenin de çocuklarını beslemek için çalışması gerekiyormuş. Marinus Van der Luebe, kardeşleri ve kız kardeşleri proleterleşmiş, fakat bütün varlıklarıyla küçük burjuva, egoist münzevi olarak kalmışlar. Olağanüstü birşey olmak tutkusu, amaçsız bir yükselme hırsı ve nedeni belirsiz bir isyan-

cılıkla işçilerden ayrılmak istemişler. Sağlıklı, uyanık ve güzel bir çocuk olan Marinus, daha ondört yaşlarındayken para kazanmak zorunda kalmış. Hayatta bir rol oynamak hayalleri kuruyormuş. Bir felaket onu yere sermiş. Gözlerine kireç sıçramış , kör olma tehlikesi başgöstermiş. Üç defa ameliyat yapılmasına rağmen, görüş yeteneği zayıflamış. Ama yükselmek ve önder olarak ortaya çıkma isteği inadına güçlenmiş. Bir Hollanda polis raporunda şöyle denilmektedir: «Van der Luebe, hep önder olmak istiyordu. Ama bunun için gereken bütün ön koşullardan yoksundu. Onda, büyük bir adam olma isteği bir hastalık haline dönüşmüştü.» Ajitatör yeteneğiyle yükselmek üzere, kısa bir zaman içinde G.B.ni kesin olarak bırakıncaya kadar, örgütle sürekli uyuşmazlık içinde bulundu. Polis raporu ayrıca şunları da bildiriyordu: «Bununla işsizler arasındaki nüfuzu kayboldu. Kendisi de, bütün Hollanda'da yalnız yirmi üyesi olan E.K.'in önemsiz grubuna katıldı.» Polis raporu, bu sözümona birliğin partinin azgın düşmanı olduğunu ve çalışmalarının herşeyden önce provokasyondan ibaret bulunduğunu sessizlikle geçiştiriyordu.

Marinus Van der Luebe büyük bir adam olma hırsını tatmin etmek için artık yeni yollar arıyordu. Bir arkadaşıyla birlikte «*Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde bir spor ve bilim işçi gezisi*» düzenlemeyi düşünüyordu. Bir matbaaya, üzerinde arkadaşıyla ikisinin resmi ve beş köşeli bir yıldız bulunan posta kartları ısmarladı. Bu kartlar, mahkemede, «*komünist ajitasyon malzemesi*» olarak nitelendirilmişti. 1931 yılı Nisanında Van der Luebe, Leiden'i terk etti ve yaya olarak dünya gezisi-

ne çıktı. Nisan sonuna doğru Münster'de onu tutuklayıp izin almadan posta kartları sattığı için para cezasına çarptırdılar. Mayıs başında tekrar evine döndü... Buna rağmen, bu kısa gezinin, onun hayatı için yön belirleyici bir önemi vardı: Bir alman şosesinde tanımadığı bir bay, bu güzel oğlanı otomobiline almıştı. Aynen Marinus gibi, bu bay da eşcinsel çıkmıştı. Bu ilk aşk gezisinden sonra, sürekli olarak mektuplaştılar. Van der Luebe, 1931 Eylülünde yine yollara düşerek, ta Sovyetler Birliği sınırlarına kadar Almanya, Çekoslovakya, Macaristan ve Polonya şoselerinde sürttü ve ancak 1932 yılı başında yurduna dönebildi. Yolu üstündeki Münih'e, tanımadık bayın yanına uğradı ve onun aracılığıyla yalnız yatağını değil, çok geçmeden siyasi görüşlerini de paylaştığı diğer eşcinsellerle ilişkiye geçti. Leiden'de yapılan birkaç toplantıda, «*sistem*» aleyhinde, «*soyguncu sermaye*» aleyhinde konuştu. Lahey'de grev yapan şoförlerin bir toplantısında şunları söyledi: «Grevler zamanı geçmiştir. Başka birşey bulunmalıdır. Ama bu ancak profesyonel birlikleri de içinde olmak üzere bütün örgütler yıkıldıktan sonra mümkün olabilir. Herkes kendi çıkarları uğrunda mücadele etmektedir, yeni mücadele biçimleri bulunmalıdır, eski örgütler artık geride bırakılmıştır.»

Van der Luebe'nin kendisiyle aynı ağzı kullandığı, bu adı bilinmeyen bay kimdi? Kuşkusuz, Hitler partisinin üyelerinden biriydi. Birçok kanıtlar, Van der Luebe'nin hayatında çok önemli rol oynayan bu bilinmeyen kişinin, Münih'de kahverengi eve girip çıkan profesyonel casus ve maceracılardan biri, Dr. G. Bell olduğunu gösteriyordu. Dr. Bell, aynen «Voelkischer

Beobahter»in başyazarı Alfred Rosenberg gibi, karanlık bir maliyeci olan ve aynı zamanda Nasyonal Sosyalist Partisi'ne de yardım eden petrol vurguncusu Deterdieng'in hizmetindeydi. Bell Çervonets(*) sahtekarlarının örgütleyicisiydi; başsanık olduğu davada çok yanlı avukat Dr. Sach tarafından savunulmuştu. 1931 yılında, hücum kıtaları yöneticisi Roem'ün dış siyaset danışmanı ve aynı zamanda eşcinsel aşk pazarında özel temsilcisiydi. Roem'ün eşcinsel âşıktaşlarını ve diğer otuz kişi arasında «*Rinus*» ismini de kapsayan ve Bell'in hazırladığı öne sürülen bir «*Leporello listesi*»(**) 1933 yılında hücumcu Burlie tarafından «Arbeiter Zeitung» adlı Viyana gazetesine teklif edilmişti. Bu listenin gerçek olup olmadığını söylemeye cesaret edemiyorum. Ama şu var ki, Bell, bu olaydan bir süre önce, 3 Nisanda, Tirol'de, Kufstein dolaylarında Münih hücumcuları tarafından öldürüldü, katillerden biri de hücumcu Burlie idi, Van der Luebe'nin hayatında belirleyici rol oynayan, onu Roem ve diğer hücum kıtaları yöneticileriyle ilişkiye geçiren meçhul bayın Dr. Bell olması büyük bir olasılıktır.

1932 yılı yaz mevsiminin ilk aylarında Luebe yine Almanya'daydı. 1 ve 2 Haziran gecelerini Saksonya'da Soernewietz belediyesinde geçirmiş ve burada Nasyonal Sosyalist Partisi'nin iki üyesi, belediye danışmanı Sommer ve bahçıvan Schuman ile görülmüştü. İşsiz sıfatıyla bağışlarını aldığı yardım derneğinin pencere-

---

(*) Altın para.

(**) Donjuan'ın hizmetçisi Leporello tarafından hazırlanan ve efendisinin sevgililerinin adını içeren liste...

lerini kırdığından dolayı, 21 Hazirandan 2 Ekime kadar Hollanda'da hapiste yatmıştı. 1933 yılı Ocak ayında, gözlerindeki hastalık tekrar hastanede yatmasını gerektirecek kadar ağırlaştı. Hastanedeyken Almanya'dan birçok mektup alıyordu.

Şubat ortasına doğru son defa olarak Almanya'ya gitti. Hareket etmezden önce, oradaki dostlarının şimdi nüfuz sahibi olduklarını, onu beklediklerini ve artık zamanının gelmiş olduğunu anlatmıştı. 18 Şubatta yine Berlin'deydi. Karl Ernst'in ölümünden sonra bırakılan bir belgeye göre, orada Graf Heldorf'un yanına gitmişti. Bu konudaki ayrıntılar belli değildi. Polis ve adalet, bunu meydana çıkarmak için değil, üstelik bütün izlerini de silmek için ellerinden geleni yapmışlardı.

Resmi bilgilere bakılırsa, Luebe sokaklarda avare avare dolaşmış, gece yurtlarında yatmış, 22 Şubatta Neuköln Sosyal Yardım Servisi önünde, polis ajanları tarafından kışkırtılarak «*devrimci konuşmalar*» yapmış ve ondan sonra yeniden kayıplara karışmıştı. İddianamede, daha öteye doğru, 25 Şubatta bir dükkandan kibrit ve yongalar satın aldığı ve bunlara «soba yakacak şeyler» dediği anlatılıyordu. Aynı gün, gece bastıktan sonra da, Neuköln Sosyal Yardım Servisi'ne gitmiş ve tüten bir yongayı helaya, bir başkasını da karlı çatıya fırlatmış, kuşkusuz bir sonuç çıkarmamış. Ondan sonra -iddianame devam ediyor- Berlin belediyesine gitmiş ve mahzen penceresinden içeriye bir demet yonga atmış. Sonunda, bir makine ustasının evinde, daha sonra bir kova su ile söndürülen ufak bir yangın çıkmış. Nihayet, Luebe, daha o gece -iddiana-

mede böyle deniyor- Berlin sarayının cephesindeki iskeleye çıkmış ve bir havalandırma deliğinden yarım demet yonga atarak sarayı kundaklamaya kalkışmış. Pencerenin çerçevesi yanmaya başlamışsa da, saray muhafızları bu önemsiz yangını hemen söndürmüşler. Bunlar, şeytani bir kundakçılığın, Reichstag yangının tam rejisörlüğüne göre zavallılığıyla en çözülmez bir çelişiklik gösteren başlangıç çabalarıdır!

26 Şubatta, Van der Luebe, Spandau ve Henningsdorf'a giderek, gerek polisin, gerekse savcının, en ufak bir ilgi bile göstermedikleri bir gezinti yapmış. İddianameye göre, 27 Şubatta Berlin'e dönmüş, yeniden dört demet yonga satın almış ve bu zavallı malzemeyle Reichstag'ı kundaklamış!

Fakat açıklanması en olanaksız şey, Van der Luebe'nin mahkeme önündeki tavrı, hareketiydi. Cinayet masası komiseri Heisig ve sorgu yargıcı Vogt'un anlattıklarına göre, bu büyük davaya, bu dünya ölçüsündeki olayın şaşaasına aptalca bir hafiflikle sevinen o canlı, konuşkan ve taşkın genç, şimdi zavallı bir harabeye dönmüş, karlı çatıya fırlattığı yonga gibi sönmüştü. Sanki felce uğratan bir hipnozun yada güçlü bir zehirlenmenin etkisi altındaymış gibi, gözleri alabildiğine açılmış olarak kendi kendine: «Evet - evet, hayır - hayır, olabilir...» diye mırıldanıp duruyordu. Skopolamin şiddetli bir zehirdir. Bir tıp uzmanı, bu zehrin etkisini şöyle anlatıyor: «Eğer bedenen ve aklen sağlam olan bir insana, günde çeyrek yada yarım miligram dozunda skopolamin verilirse, bu adam tam bir kayıtsızlık ve hayvanlaşma durumuna düşer. Beyni adeta felce uğrar ve adam sürekli yarı uyku halinde

bulunur. Artık mantıklıca akıl yürütebilecek durumda değildir, düşüncelerini derleyip toplayamaz, sırtı gittikçe kamburlaşır, hiç neden yokken güler, en basit refleks hareketlerini bile yapamaz ve artık yalnız «evet» yada «hayır» ile cevap verir. «*zavallı Van der Luebe*»den hiç ayrılmayan tıp danışmanı Dr. Schuetz, bu zehri pek iyi biliyordu. Fakat verdiği bilirkişi raporunda, Van der Luebe'nin yalnızca bir hastalık hastası olduğunu söylemişti. Bu da tabii idi: Almanya'da teröristler saygıdeğer memurlara, zehirleyiciler ise saygıdeğer tıp danışmanlarına benziyorlardı.

Van der Luebe önder olmak istiyordu. Luebe, faşist önderleri yaratan o yararsız varlıklarla su götürmez benzerliğine karşın kurban gitti. Avukat Dr. Suevert, onu şu sözlerle tanımladı: «O konuşur da konuşur ve oldukça küstahtır; genç çocukların arasında, sürtükler topluluğu arasında otoritesi de bundan ileri gelir... Büyük büyük nutuklar söyler... Nutuk söylediği zaman, yüksek ve en yüksek memurların da hazır bulunması ve herkesin dinlemesi onun gururunu okşar. Zaten kendisi anlatıyor ve diyor ki: «Kitaplarda yazılan şeyler hiçtir, benim için önemi yoktur, ben hayattan öğreniyorum! Kendi dünya görüşünü de böyle anlatıyor. Bununla birlikte, hepsinin derleme laflar olduğu da besbellidir... Çiğnenmiş sakız olmuş bir sürü anlatımlar...» Burada söz konusu olan kimdir? Hitler mi, yoksa Van der Luebe mi? Birçok gözlemci «*Führer*»i işte tam bu sözlerle anlatmışlardı. Aralarında şaşılacak kadar benzerlik vardı. Ama Van der Luebe'de, gözü kararıp da cesetler üzerinden geçen iktidar hırsı eksikti. Luebe aldatıcı değil aldatı-

landı, cellat değil kurbandı. Ve orada, mahkeme önündeki savunmasız, zehirlenmiş, mahvolmuş haliyle, «*Führer*»in arkasından yürüyen, cinai hareketler ve dünya cinayetleri için kullanılan, pek geç olsa da bir gün uyanmak üzere uğursuz suçlara sürüklenen o zehirlenmiş ve mahvedilmiş insanların korkunç bir sembolüydü.

Zavallı Van der Luebe'ye neler vadedildiği, ne gibi kabul edilebilir «*yaşam alanı*» önerildiği bilinmiyor. Yarı kör olan bu gencin, yeni bir devrin «*sinyal ateşi*»ni yakması gerekliydi. Ama zehir iş gördü ve mahkeme bitip de karar okunduktan sonra, Luebe bir sabah vakti, kendini loş bir avluda buldu. Başını dimdik tutuyordu ve artık zehir bilincini sislendirmiyordu. Birdenbire, anlatılamayacak bir ölüm dehşeti içinde, gözlerini alabildiğine açtı. Cellat kütüğünü ve baltayı görmüştü. Hayvan gibi bağırmaya başladı ve artık susmadı. İdam yerine sürüklenmişti, debeleniyor, vuruyor, çırpınıyordu. Bir an için kendini kurtararak bağırdı: «Bırakın konuşayım! Yalnız ben değilim! Yalnız ben değilim!» Bundan sonra bu aldatılmış adamın başı yuvarlandı. Altı ay sona, 30 Haziran 1934'de, kundaklamanın daha suçlu araçları olan Karl Ernst ve yardımcıları mahvoldu. On yıl sonra da Hitler, Goering ve Goebels hâlâ yaşarlarken, milyonlar mahvoldu...

Bütün dünya Leipzig'e doğru bakıyordu. Başlangıç eziciydi. Zavallı Van der Luebe'nin mırıltıları ve sanık Ernst Torgler'in onu izleyen cılız sesi ve tek kin ve suçlama kelimesinden, mücadeleci cesaretten yoksun silik bir savunmadan ibaretti. Cumhuriyetin karanlık

geleceği, faşist egemenliği mekanizması önünde savunmadan kaçış tekrarlanıyor muydu? İşçiler, bütün Avrupa anti-faşistleri vahşetin bu ucuz zaferleri karşısında cesaretlerini yitiriyorlardı. Hapishanelerden, yeraltı engizisyon yuvalarından ve toplama kamplarından, işkence altındaki kurbanların ölüm hırıltıları dış dünyaya kadar ulaşıyor, birçok adsız anti-faşistin kahramanca ve umutsuz direnişini boğuyordu. Öldürücü akına karşı direnme umutsuz gibi görünüyor ve Torgler'in korkakça davranışı sanki bunun yeni bir kanıtını oluşturuyordu. Ve dünya işte bu anda, görülmemiş bir güç, cesaret ve güvenle dolu olan bir sesi, Dimitrov'un sesini işitti.

Gazeteci Ferdinand Kugler, ilk izlenimini şöyle kaydediyor: «Georgi Dimitrov, 1882'de Radomir'de doğmuş. Zaptedilmez ve gururlu bir Makedonyalı devrimci. Beşini prangada geçirdiği yedi aylık hapis, onun direncini, enerjisini bir zerre bile eksiltmemiş. Bir zamanlar herhalde simsiyah olması gereken yer yer ağarmış kıvırcık saçlı, uzun boylu bir adam. Kıvılcım saçan siyah gözler, yüksek ve geniş bir alın, onun altında da cesur bir kartal burnu...»

Sorgu, Dördüncü Ağır Ceza Dairesi başkanı Buenger'in, ilk soruşturma sırasında Dimitrov'un disiplinsiz davrandığı ve mahkeme huzurunda başka türlü hareket etmesinin daha iyi olacağı, hakkındaki konuşmasıyla başladı.

Dimitrov cevap verdi: «Eğer siz de benim gibi suçsuz olsaydınız ve beşi gece gündüz prangada olmak üzere, sizi de yedi ay hapiste tutsalardı, insanın sabrını yitirdiğini anlayacaktınız, bay başkan.»

Salonda bulunanların hepsi şaşkınlıkla kulak kabarttılar: Kelimelerin sanki bir dağ kitlesinden ayrılan kayalar gibi söküldüğü kesin ve gür ses, kendine yol açıyordu. Buenger dava dosyasının yapraklarını karıştırarak ve kuru bir kalem efendisi diliyle: «Adınız nedir, ne zaman doğdunuz vb...» sorulara geçerek sanığın tonunu alçaltmaya ve onun çevresindeki ilgi alanını daraltmaya çalıştı. Dimitrov bir el hareketiyle bütün bu soruları bir yana itti ve mahkeme önünde, tüm dünya önünde, en açık kelimelerle kim olduğunu anlattı. Sözleriyle, tüm dosyaları ve alman adaletini, bataklığını önüne katarak yürüdü, mahkeme salonunda çağlamaya başladı.

«Ben proleter öncüsüyüm. Proleter kelimesinin özellikle altını çiziyorum, çünkü bu karışık zamanda alman veliaht prensi bile kendini sosyalist ilan ediyor. Ben bu tür sosyalistlerden değilim. Ben inanmış bir devrimci, sorumlu ve yönetici bir sosyalistim, ama özellikle bu nedenden dolayıdır ki, ben terörist bir maceraperest değilim, darbeci değilim, kundakçı değilim... Sosyalizm uğrunda mücadele, hayatımın özüdür...»

Mahkeme heyeti başkanı, onu tekrar tekrar durdurmaya çalışıyor, ama tüm denemeleri Dimitrov'un doğal gücü karşısında zayıf kalıyordu. Çaprazlama soruları cevapsız kalıyordu. Dimitrov inisiyatifi ele

geçirmiş, artık onu bırakmıyordu. Eğer zaman zaman bazı sorulara cevap veriyorduysa bu yalnızca yeni ve cesur bir saldırıdan oluşuyordu. Buenger soruyordu: «Yani, burada niçin bulunduğumuzu sanıyorsunuz?». Ve Dimitrov cevap veriyordu:

«Ben sosyalizmi ve kendimi savunmak için buradayım!»

Amacı, daha başlangıçtan beri alanı temizleyebilmek ve «işte burada, siyasetin açık alanında çarpışacağım ve sizi bu savaş alanında sıkıştıracağım!» diyebilmek için, en önce inancını ortaya koymak ve bundan sonra büyük bir saldırı çerçevesi içinde kişisel savunmaya geçmekti:

«Reichstag'ın kundaklanmasıyla ne doğrudan doğruya, ne de dolayısıyla hiçbir ilgim yoktur. 28 Şubat sabahı Münih-Berlin treninde Reichstag yangını haberini gazetelerde okuduğum zaman, ilk anda bu cinayeti işleyenlerin ya alçak provokatörler, yada ruh ve siyaset bakımından çılgın adamlar ve büyük bir olasılıkla alman proletaryasına ve sosyalizme kasteden caniler olabilecekleri kanısındaydım.

Şimdi ise, Reichstag'ın kundaklanmasının -bu antisosyalist hareketin- provokasyon ile çılgınlığın çifte ittifakıyla yapıldığını kabul etmek üzereyim.

Rahatça söyleyebilirim ki Reichstag'ın kundaklanmasıyla, örneğin bu salondaki herhangi bir yabancı gazeteci yada bay yargıçların kendileri kadar ilgim vardır. Ben soruşturma tutanaklarını imzalamadım, çünkü tam değillerdi ve bunlarla bir amaç güdülüyordu, aylarca devam eden ilk soruşturmanın -şimdi anla-

dığıma göre- gerçek suçluları açıklamayı elvermediği görüldükten sonra, hakkımda yapılan bütün ilk soruşturma, birbirine uymayan kanıtlara rağmen, her ne pahasına olursa olsun, Imparatorluk Mahkemesi için benden bir Reichstag kundakçısı yaratmak gibi ön bir yargıyı ve kesin bir niyetle yürütülmüştü.»

Dimitrov'un, İmparatorluk Mahkemesi önünde söylediği bu sözlerin etkisi büyüktü. Bu bir savunma değil, saldırıydı, suçlamaydı, ödeşmenin suçluların başları üstünde parlayan kılıcıydı. Buenger'in bütün korktukları başına gelmekle kalmamış, fersah fersah öteye de geçmişti: Siyasi sorun ilk plandaydı, gerçek kundakçılar sorunu da onun yanında yer alıyordu. Ama olup bitenlerin dahası vardı: Anti-sosyalist propagandanın zehirli sisi, fırtına ve aydınlık tarafından paçavra gibi dağıtılmış, süpürülmüştü ve artık insanlığın önünde tütsülü bir hayalet değil, gerçek bir özgürlük savaşçısı duruyordu.

«Times» gibi saygı duyulan bir gazete şöyle yazdı: «Bulgarda, doğuştan gelen erdemler olduğu anlaşılıyor.» Anti-sosyalist «P. Parisienne» de şunları okuduk: «Dimitrov sorulara cevap vermiyor. Saldırıyor.» Gerici olduğuna inanabileceğimiz Gazete Varşavska'-da şu yolda bir yazı çıktı: «Dimitrov sanık sandalyesini bir suçlama kürsüsüne çeviren parlak zekalı ve yetenekli bir adamdır. Dimitrov, nazi hükümetini ve alman adaletini suçluyor. Yabancı gazeteciler ona sempatiyle bakmakta. Ve böylelikle bu davanın sonucu, yok edilmesi gereken idealin, yeni kazanılan sempatiler aracılığıyla temel bir destek elde etmesidir.» Nazi basını ise, iradesine aykırı olmasına rağmen,

Dimitrov'un ruh ve kişiliğinin uyandırdığı derin izlenimi onaylamak zorunda kaldı. Ertesi gün «Leipziger Neueste Nachrichten» gazetesi şunları yazdı: Dimitrov'un daha ilk sözlerinden anlaşıldığına göre bu adam, hakkındaki büyük davayı, kendi kişisel yaşamının, baştan başa siyasi olan hayatının önemli bir aşaması haline getirmiştir. Reichstag'ın kundaklanmasında oynadığı rol ne olursa olsun, onun büyük ölçüde manevi bir kundakçı olduğu daha şimdiden görülmektedir...» «Neue Leipzigen Zeitung»da ise şöyle deniliyordu: «Mükemmel bir psikolog bu adam. Sanık sandalyesindeki bu volkanik adamla uğraşmak, Dr. Buenger için kolay değildi. Dimitrov, kendi amaçları için mikrofonu da kullanıyor ve dolayısıyla da olsa, yabancı gazetecilere hitap etmeyi hiç de ihmal etmiyordu. Aradığı yankı budur (yabancı basına şöyle bir bakış bunu kanıtlıyor) ve onu bulacaktır.»

Dimitrov'un sözleri, yalnız yüce davasını tam bir aydınlıkla belirlemiş gördüğü işçi sınıfı arasında değil, kişi onurunu boş laftan çok daha önemli sayan bütün özgürlük sever insanlar arasında da yankılar buldu. İşçi hareketi ile hiçbir ilgisi olmayan ve sosyalizm bakımından en küçük bir anlayışla dahi ortaya çıkamayan gazeteler, hayret ve hayranlık duygusuyla dolup taşarak, «*Mucize Dimitrov*» deyimini kullanıyorlardı.

Herşeyden önce Dimitrov'un cesareti, ölümle alayı, volkanik tutkusu, bütün gönüllere sempati ve hayranlık uyandırıyordu, ama «*mucize*», bütün bu kahramanlık niteliklerinin en yüksek bilinçle, en akıllıca bir disiplinle, derinden derine düşünülmüş ve en ufak ayrıntıyı dahi gözden kaçırmayan strateji ile sıkı

sıkıya bağlı oluşundan ibaretti. Dimitrov, Villard'la yaptığı konuşmasında bu stratejiyi şöyle anlatmıştı:

«Herşeyden önce inisiyatifi ele almak ve bırakmamak istiyordum.

Bu amaçla stratejik bir plan hazırlamak ve onu uygulamak gerekliydi.

Siyasi bakımından yalnız iddianameyi değil, düşmanın kendisini de didiklemeye, onu toplumun bilincinde parçalamaya ve herkesin önünde maskara etmeye karar vermiştim.

İşe polisten başladım. Ondan sonra sıra sorgu yargıcına, *'Alman yargıcı'*nı temsil eden, ünlü Dr. Vogt'a geldi. Ondan sonra bu adam tasfiye edilmişti. Daha sonra, yeniden sorguya çekilmek üzere ne zaman ısrar ettiysem, mahkeme bu isteğimi çabucak reddetmek zorunda kalıyordu.

Çünkü, en önce devlet savcısı Parizius, başsavcı Warner olmak üzere, iddianameyi hazırlayan iki savcıya da saldırdım.

Dahâ sonra avukatlara, önce Torgler'in avukatı Dr. Sach'a ve sonra da tabii ki, beni savunmaya memur edilen ve tarafımdan reddedilen Dr. Teihert'e saldırdım.

Bundan başka, hitlerci basına yöneldim. Hiç ara vermeden saldırdım. Onun bütün alçaklıklarını vurgulamaya çalıştım. Fakat, bu gazeteler, darbelerimin uygun olup olamadığını açıklayabilmem için ahmakça alçaklıklarıyla bana dolayısıyla bir hayli yardım ettiler.

Böylelikle sonuna kadar mahkeme tecrit edilmiş, mücadelede zayıf düşmüştü. Ona karşı kullandığım taktik daha esnekti. Fakat ben, daha başlangıçta ele aldığım inisiyatifi daima korumayı başardım.»

Dimitrov'un yöntemi, Leipzig'de verdiği büyük örnek, körcesine atılmak değil, aptalca bir korkusuzluk değil, bütün şansları tartan bir kuramdı, yalnız kendini hedef almayan ve her zaman bütün bir plana bağlı bir cesaretti. Dimitrov neyin gerekli olduğunu da, daha sonra bütün dünya herşeyden önce Leipzig kahramanını gördüğü zaman mücadelesinin yeter derecede tartılmamış olan yöntemi üzerine dikkati çekmekle gösterdi. O şunu ileri sürdü:

«Suçlamanın ve yürütülen davranışın bütün ayrıntıları dikkatli bir biçimde tartılmalı, herşey gözlenmeli, izlenmeli, herşey gözönüne alınmalı, davanın gösterdiği bütün olanaklardan yararlanılmalı, yani tüm suçlamalar somut kanıtlarla alaşağı edilmelidir...

Doğaldır olarak, herşeyden öne insanın cesur olması gerekli. Ama gelişigüzel cümlelerle sağa sola söz atmak ve mahkemeyi aşağılamak, hatalı ve budalaca bir hareket olur...

Ben mahkemeyi, faşist diktatörlüğün bir aracı olarak nitelendirmekle başlamadım, çünkü bunu yapmış olsaydım, savunmama devam etme olanağımı elimden alacaklardı; ben üstelik bu mahkemenin gerçekten faşist diktatörlüğün aracı olduğunu bütün dünyanın bilincine yerleştirmek suretiyle kendimi savundum.»

Dimitrov, mahkeme önünde söylediği ve bir gedik açarak inisiyatifi eline aldığı ilk konuşmasının büyük siyasi çarpışmasından sonra değişik temsilcilerinin kişiliğinde faşist devlet aygıtına sistemli darbeler indirmeye, onun alçaklığını meydana çıkarmaya başladı. Polisin yöntemlerini, herşeyin ne kadar beceriksizce yapıldığını, deliklerin ne kadar kaba iplikle dikildiğini herkese gösterinceye kadar, mağrur bir alayla aydınlattı. Bir örnek: Heisig, Van der Luebe'nin polis müdürlüğünde yapılan ilk sorgusunu anlatmaya ve iyi düzenlenmiş kocaman nutukları zavallı Hollandalıya maletmeye başladığı zaman, Dimitrov, yalnızca şunu sordu: «Van der Luebe kendi dudakları, kendi ağzıyla mı bu düzgün almancayı konuşuyordu?» Ve her biri alayla dolu kelimelerle sorusunu tekrarladı: «Van der Luebe iddianamenin temelinde yer alan ifadeleri kendi dudakları, kendi sesiyle mi verdi?» Van der Luebe bütün hayatında yalnız bir kerecik düzgün almanca konuşmuştu: Bir alman polis memurunun ağzı ve sesiyle! Dimitrov polisin, alabildiğine çaba harcayarak mümkün olduğu kadar *«malzeme»* ve dedikodu yığmakla uğraşırken, en önemli izlerin gözden kaybolduğunu her fırsatta öne sürerek alay ediyordu. Polis, onun üzerinde şifreli telefon numaraları dolu bir not defteri bulmuştu. Polis memurlarının mahkeme önünde enine boyuna birçok *«varsayımlar»* ileri sürdükten sonra, sonunda bu şifrelerden gerçek numaraları açıklayamadıklarını yarım ağızla itiraf etmeleri gerekti. Dimitrov yıldırım hızıyla bu konuya vurdu: «Polis, bu numaraların açıklanmasında da olağanüstü yeteneksizliğini göstermiş oldu.» Dimitrov

duruşmadan çıkarıldı, fakat salonu terk etmeden önce haykırdı: «Bu görülmüş şey değildir! Bana öyle geliyor ki, hakkımdaki mahkeme kararı artık başka yerde verilmiş bulunuyor!» Bu, ustaca indirilmiş bir çifte darbeydi: Polis tarafından toplanan kanıtlar değerinden düşürülmüş (mademki telefon numaralarını bile açıklayacak halde değildirler!) ve bununla birlikte, kanıt belgelerinin gülünçlüğü. Ama, hitlerci devlette mahkeme kararlarının, kanıtların değil, buyrukların ürünü olduğu sonucu çıkarılmış bulunuyordu

Sorgu yargıcı Vogt da, aynen polisin akıbetine uğramıştı. Dimitrov'un amacı, apaçık olan tek ve biricik örnekle ilk soruşturmanın yöntemlerini alaşağı etmekti. Uşak ruhlu, korkak ve geveze engizisyon yargıcını o kadar kızdırdı ki, adam sonunda dayanamadı ve göğsünü ileri çıkararak komik bir öfke fırtınası içinde horozlandı: «Ben alman yargıcıyım, İmparatorluk Mahkemesinde danışmanım ve üstelik de Vogt adını taşıyorum! Ben hiçbir zaman bir Alman yargıcının namusuna uygun olmayan birşey yapmış değilim!» Artık bu şişmiş lastik balonu şişlemek ve patlatarak onun öfke fırtınasını dağıtmak zamanı gelmişti. Dimitrov, buyurucu ve özellikle de kışkırtıcı bir ses tonuyla sordu: «Tanık, sorgu yargıcı sıfatıyla, 1 Nisanda, Dimitrov, Popov ve Tanev'in Van der Luebe ile birlikte Reichstag'ı ateşe verdikleri öne sürülen bir haberin yayınlanması için emir verdi mi, vermedi mi? Soruyorum: Evet mi yoksa hayır mı!» Alman yargıcı Vogt'un kolu kanadı kırılıverdi ve balondaki hava dışarı çıkmaya başladı: Biraz önce namus diye horozlanan bu adamın, şimdi soruşturma altındaki bir tutukluya

namussuzca iftira etmiş olduğu için kendini terbiye etmesi gerekliydi. Ama Mahkeme heyeti başkanı Buenger, onun yardımına koştu: «Dimitrov, eğer bu konuyu değiştirmezseniz, sizi soru sormak hakkından yoksun edeceğiz.» Ama Dimitrov kullandığı ses tonunu bilinçli olarak seçmişti. Vogt o kadar şaşırmıştı ki, kekeleyip duruyordu: «Evet, basına böyle bir haber verilmiş olduğu doğrudur ve bu haberde tutuklu üç bulgarın, Sofya kilisesinin kundaklanmasına yada havaya uçurulmasına katıldıkları söylenmiştir.» Sorgu yargıcı, Dimitrov'un kara bakışları altında kıvranıyor ve aptal bir öğrenci gibi mazeretler uyduruyordu: «Ben daha sonra, bu haberin doğruya benzemediğini Dimitrov'a söyledim.» Salonda öksürmeler işitilmeye başladı. Alman yargıcı Vogt, gitgide daha çok küçülüyor, daha kararsız oluyordu: «Ama suçlu olan kendisidir, çünkü 1923 yılındaki bulgar ayaklanması gözden geçirilirken suikast gerçekte ancak 1926 yılında yapıldığı halde, kilisenin uçurulması olayını da ayaklanma ile bağladığım zaman, beni hiç de düzeltmedi.» Ve bunun üzerine Dimitrov, artık imparatorluk Mahkemesi danışmanının zavallı bir kalıntısı haline gelen bu alman yargıcının işini bitiverdi: «Sorum tamamıyla yanlış anlaşılmıştır. Ben hiç de o suikast denilen olaydan sözetmedim. Ben, sorgu yargıcının daha soruşturma başlamadan önce Reichstag'ın kundaklanmasına katıldığımı kesinlikle iddia eden bir haber yayınlamış olduğundan sözediyorum. Ben bununla soruşturmada bir amaç güdüldüğünü ve bunun toplumu aldatmak olduğunu kanıtlamak istiyorum.»

Buenger yerinden fırladı: «Artık buna daha fazla katlanacak değilim! Susunuz!» Fakat şimdi bu Vogt'un tümden mahvedilmesi gerektiğini bilen Dimitrov, elinde bir kitap kaldırarak bağırdı: «Prangaya vuruluşumun Ceza Usulü Yasasına aykırı olduğunu kanıtlamak istiyorum!» Vogt yeniden mazeretler aramakla bocalarken, Dimitrov alaycı bir el hareketiyle bu alman adli memurunun gülünç kalıntısını da silip süpürüverdi: «Sözlerinde ne kadar nesnel olduğunu görünüz!» Vogt tasfiye edilmişti. Ve sonuç olarak, sanık, mahkum edilen sorgu yargıcı hakkındaki kararı okuyuverdi: «Onun soruşturması usulsüzdü, amaç güdüyordu ve kaba *taslaktı!*»

Dimitrov, iddianameyi ve onu hazırlayan savcı Parizius ile Warner'i açıkça damgalamak fırsatını kaçırmıyordu. Bu amansız savaşçının yöntemi, son derece olumlu konuşmaktı. Genel konuşmuyor, popüler olmayan hitabet diliyle devlet aygıtından, adliye sınıfından, tekelci sermayenin ajanlarından vb... sözetmiyor, oysa, sosyal ve siyasi güçlerin canlı insanlarda belirdiğini biliyordu. İnsan, işte bu canlı insanlardı ve onlarla birlikte sistemi de hedef tutarak isabetli saldırılara girişmeliydi. Alman yargıcı Vogt'un dayak yemiş gibi dışarı çıkması, hitlerci adliye üzerinde, ilke bakımından ne kadar doğru olursa olsun, her türlü açıklamadan çok daha sarsıcı bir darbeydi. İşte bu nedenle Dimitrov, hiçbir zaman herhangi bir anonim savcılığa karşı siyasi tartışmalara girişmiyor, savcılara kişi olarak saldırıyordu. «*Dr. Parizius'un klasik iddianamesi*»nden sözediyor ve buna «*sosyalizm lehine en iyi propaganda*» adını veriyordu. Kuşkulu tanıklar, cina-

yet suçluları mahkeme karşısında dikildikleri zaman, Dimitrov, tüm dikkatleri üzerine çeken bir ses tonuyla: «Dr. Parizius'un...» yada... «Savcı Warner'in tanığına bir sorum var,» diyordu. Ve böylece bir tanığın bütün değersizliğiyle dinleyicilerin önünde dikilmesinden sonra, Dimitrov, öldürücü bir alayla bağırıyordu: «Tanığınızdan dolayı sizi kutlarım, başsavcı!»

Savunma avukatlarına karşı mücadelede taktik sorunu onların hitlerci adliyenin ve hitlerci partinin ortakları sıfatıyla oynadıkları rolü genel iddialarla değil, sonuçları kendiliğinden doğuran kanıtlarla açıklamaktaydı. Dimitrov'un amacı, bütün bu insanların layık olmadıklarını önceden söylemek değil, esnek biçimde ileri sürülmüş ayrıntılar aracılığıyla, bütün bunların ortak olduklarını, hepsinin adaleti ayakları altında çiğneyen faşistlerin *«komplocu topluluğuna»* dahil olduklarını, niteliği ön yargıya kapılmadan tadacak olan kimse için gözle görülür hale getirmekti. Dimitrov, isteğini sürekli yenileyerek, yabancı ülkelerden avukatlar getirilmesi üzerinde bıkıp usanmadan ısrar ediyordu. Bütün bu isteklerin inatla reddedilmesi, herşeyden daha fazla ikna ediyordu ki, bu işkilli komplocular nesnel bir denetimden korkuyor, kendi çevrelerinde kalmak istiyorlardı. Dimitrov, kendisine verilmiş resmi avukatı olan Dr. Teihert'ten bir savunma avukatının sorumlu bulunduğu her türlü önlemin alınmasını ısrarla istedi. Bununla, hitlerci partinin bu vekilini kartlarını açmaya ve böylelikle gerçek görevi hakkında kendiliğinden kanıtlar vermeye zorladı. Ve ancak bundan sonra, Dimitrov'un alaycı yargıları kendini kabul ettiren inandırıcı bir güç haline geldi:

«Hukukçu olmayışıma rağmen, atanmış olan savunma avukatının, talimatlarını kabul etmek zorunda olmadığını anladığımı sanıyorum. Ve tabiidir ki, benim hiçbir zaman böyle niyetlerim olmamıştır. Diğer taraftan resmi savunma avukatı da sanığın yöneticisi değildir ve bu durumda führer ilkesi dedikleri ilkeye hareket edemez.

Dr. Paul Teihert'e karşı gerek bir insan, gerekse avukat olması sıfatıyla kişisel güvensizlik beslemiyorum, ama Almanya'da bugünkü koşullar altında oynadığı resmi savunma avukatı rolü bakımından, ona karşı gereken güveni gösteremem. Bu nedenle kendimi yalnız başıma savunmaya çalışıyorum.»

Dimitrov, başkan Buenger'e: «Ben yalnız sanık Dimitrov değil, aynı zamanda savunucu Dimitrov'um!» diye bağırdığı için, 12 Ekim günü tekrar duruşmadan çıkarıldı. Bu çıkarılmayı da Dimitrov'un mükemmel bir cephe saldırısı, başkana hitaben yazılan ve dünya uluslarını ayağa kaldıran mektubu izledi:

«İmparatorluk Mahkemesi, tarafından seçilen sekiz savunma avukatının hepsini reddettikten sonra, benim için kendimi, yapabildiğim ve anladığım kadar, yalnız başıma savunmaktan başka birşey kalmadı. Böylece ben mahkemenin önüne iki sıfatla çıkmak zorunda kaldım: Birincisi sanık Dimitrov sıfatıyla, ikincisi de sanık Dimitrov'un savunucusu sıfatıyla.

Sanık sıfatıyla olduğu gibi, kendi kendimin savunucu sıfatıyla da, suçlayıcılarım ve onların efendileri için hoş olmayan, münasebetsiz biri olduğumu itiraf ederim. Ama bu yüzden kabahatli değilim. Mademki

savcılık suçsuz olduğum halde, beni Reichstag'ın potansiyel-kundakçısı olarak İmparatorluk Mahkemesi karşısında sanık sandalyesine oturtmuş, o halde şimdi bu tedbirsizliğinin kötü sonuçlarına da katlanması gerekiyor. Bu paparayı onlar doğradılar, şimdi de kendileri yemelidirler. Lezzetli olup olmadığı umurumda bile değil. Bu beni hiç ilgilendirmiyor.

İmparatorluk Mahkemesi önünde, kışlada asker yada toplama kampında savaş esiri olarak değil, siyasi bir sanık olarak bulunduğumu hesap ediyorum...

Sanık ve kendimin savunucusu sıfatıyla, kendimi savunmak ve duruşmalara aktif biçimde katılmak benim doğal hakkımdır. Bu nedenle, duruşmalardan çıkarmaların ve İmparatorluk Mahkemesinin aldığı önlemlerin, beni korkutmadığı ortadadır.

Eğer benim için dayanılmaz olan bu davranış devam ederse, o zaman -ben de açıkça söylemeliyim-bundan çıkabilecek sonuçlar ne olursa olsun, İmparatorluk Mahkemesi önüne çıkmaya devam etmemin anlamı olup olmadığını kararlaştırmak zorunda kalacağım.»

12 Ekim tarihini taşıyan bu mektup, Dimitrov'un savunmasında en parlak ve en yüksek noktayı oluşturuyordu. Burada, birçok taktik saldırı eyleminin hitlerci adliye cephesinde açılan birçok gediğin sonuçları, belli başlı bir stratejik darbe için biraraya toplanmıştı. Polis, sorgu yargıcı, avukatlar, savcılar, hepsi yeter derecede maskesiz bırakılmıştı, şimdi Dimitrov'un inisiyatifi ne kadar sağlam ele almış olduğu ve bunu ne kadar iyi kullanabildiği görülmekteydi. Bürokratik

mahkeme aygıtının, bu büyük düşmanıyla hiçbir şekilde boy ölçüşemeyeceği, kulis arkası rejisörler içinde gittikçe açığa çıkıyordu. Mahkemeyi, Dimitrov yönetiyordu. Düşmanı toplumsal bilinçle didik didik ediyor, herkesin önünde gülünç bir duruma düşürüyordu. Ve bu gülünç durum, Almanya'nın kendisinde, hatta Hitler taraftarlarının saflarında da tehlikeli yankılar uyandırıyordu. Dimitrov'un kişisel hayatı üzerinde yapılan sefil araştırmalara, güçlü bir alayla karşılık vererek: «Ben ne erkeklikten keşilmiş, ne de eşcinselim, ben gerçek bir erkeğim,» cevabı, en yüksek hücumcu mevkileri ve parti servisleri kapılarında az mı gümbürtülü kahkahalara yol açtı? Bu sağlam bir erkekliğin, eşcinsel hücumcu yönetmenleri üzerinde, erkeklikten kesilmiş reich başkanı üzerinde, bütün soyu bozuk *«yozlaşmış ve ucube»* insanlar topluluğu üzerinde ne etkileyici bir kamçı darbesiydi! Ve Dimitrov daha 1925 yılında partide İvan Katz'ın grubuna mensup olan Nasyonal Sosyalist Partisi milletvekili olan tanığı Karwane'ye: «İvan Katz grubu, katil elemanlar içerdiği için 1925 yılında, umutsuz, kuşku verici ve anarşist bir grup olarak partiden dışarı atılmamış mıydı? Bunlar, partiye karşı siyasi polisin provokatörleri ve ajanları değiller miydi?» sözlerini söylediğinde, birçok nasyonal sosyalist bile büyük bir katılım duygusu içindeydiler. Ve Dimitrov: «Herkes Reichstag yangını sorunu hakkına tam bir düşünceye sahip olmak istiyor. Milyonlar cevap bekliyor,» sözleriyle Van der Luebe'nin sorgusunu ele aldığı zaman, mahkeme ne kadar taşra bayağılığı düzeyine indirilmişti! Buenger ise bütün çaresizliği içinde bağırıyordu: «Burada başkan kim? Derhal

susunuz!» Dimitrov, Buenger'i aşan ve duvarları delerek uzakları kucaklayan bir bakışla tekrar ediyordu: «Milyonlar açık bir cevap bekliyor!»

Evet, ortadaki soru buydu: «Burada başkan kimdi? Suçlamada bulunan kimdir? Yargıç kimdir?» Dünya cevap veriyordu: Dimitrov! Yalnız dışarıdaki uluslar yüzlerce milyon insan değil, hatta burada, Almanya'da mahkeme salonundakiler, gazeteciler, hatta yargıçlar, adli memurlar, hücumcu muhafızlar bile Dimitrov'un etkisi altında bulunuyorlardı. Onları her gün değiştirmeleri gerekiyordu, çünkü hepsi de ona hayranlıkla bakıyor, hep ondan sözediyor ve: «Ünlü adam!» diyorlardı. Dimitrov, istenilen yankıları uyandırıp uyandırmadığını, hedefe isabet ettirip ettirmediğini yada yanlarına mı düşmüş olduğunu her gün muhafızların kendisine karşı davranışıyla kontrol edebiliyordu.

Nazi liderleri, sıçrayıp düşen bir lastik toptan farksız olan, algılamada hep geciken ve yalelli gibi tekrarladığı: «Dimitrov, dizginlerinizi kasmak gerekli... Artık buna dayanamayacağım... Sözlerinizi, daha sonra cevap vermek üzere unutmayacağım... Susunuz... Rezalet bu!» sözleriyle gittikçe daha gülünç olan Buenger yüzünden, bu mahkemeye fena halde kızıyorlardı. Bundan başka, onların eski memurlara güvenleri yoktu, bu memurların gevşekliğinde gizli bir bezginlik seziyorlardı, diğer taraftan Dimitrov da, devlet aygıtının aleni nazi tipleriyle mahkeme arasında iyiden iyiye ayırım yapıyordu. Dimitrov, mahkemeye, onu nazi çöplüğü ile aynı tahtaya koymadığını anlama olanağı veriyordu. Buenger'le bir çarpışmasından sonra, Di-

mitrov siyasi bir nüans ustalığıyla şöyle özür diliyordu: «Açıklamak isterim ki, mahkemeden herhangi bir kimseyi kişisel olarak kışkırtmaya niyetim yoktu. Gelecek için de böyle bir niyetim yoktur... İstediğim tek şey serbestçe konuşmama izin verilmesidir. Sakin konuşacağım. Ne sempatiye, ne de merhamete ihtiyacım var. Kendimi, sosyalist olarak ve suçsuz bir sanık olarak savunacağım.» Nazi yöneticilerinin hoşnutsuzluğu gitgide artıyor, gitgide daha kaygılı oluyorlardı. Onlar, bunun böyle devam edemeyeceğini hissediyorlardı. Artık onların sırası geliyordu. Şimdi onlar durumu kurtaracak ve bu mahkemeye kaybedilmiş inisiyatifin nasıl geriye alınacağını göstereceklerdi.

Goering 4 kasımda, Dimitrov'la mücadeleyi üzerine almak için, mahkeme önüne dikildi.

Kendinden emin, kibirli hitlerci partinin en güçlü adamı ve devlet egemenliği olan Prusya başkanı ve Reichstag başkanı Herman Goering, uzun konçlu çizmeler giymiş, ayaklarını açmış ve elleri kalçalarında olarak, hücumcu üniforması içinde çatırdayan bir et yığını halinde, gergin bir pozla mahkeme salonunda dikiliyordu. Arkasında kendi SS muhafızları duruyordu. Her köşede silah tıngırtıları vardı, bütün hükümet mahallesi askeri bir kampa dönüştürülmüştü. Salonda hazır bulunan maiyeti, bağlılığın tatlı tutkusuyla ürpertiler geçiriyordu. Ebedi pisliğini «*Rumpelstieltzhen*» iğreti adı altında toplayan alman gazeteci taslağı Adolf Stein, düşüncelerini şöyle ifade etmişti: «Bu Goering, kuvvet ve enerjiden çatırdıyor. Mübareğin yalnız askerce sesi yeter! Yemin edilirken, diğer hiçbir tanık onun kadar madeni bir kampana tonuyla Allah'a daya-

namadı...» Evet, *«demir Herman»* -bu ismi kendi kendine takınmıştı- alman esnafının gözünde, *«egemen-insan»*ın, Almanya bataklıklarından çıkıp gelen mitolojik orman boğasının somut simgesiydi.

«Egemen-insan», morfin enjeksiyonlu, kaba, son derece maceraperest, barbar, aynı zamanda dekadent(*), kuduz denecek kadar vahşi, para, iktidar, ihtişam, nişan, etiket, kostüm, gülünç romantik şövalye şatoları düşkünü, hovarda bir serseri, övünmekten kendini alamayan bir sonradan görme olan Goering, doğuştan Prusya'lı değildi, ama buna karşın, genişleme emelleriyle, fetih hırsıyla, megalomanisiyle ve derin kültürsüzlüğüyle gerici prusyacılığın, en mükemmel simgesini oluşturuyordu. Ağır sanayinin ve junkerlerin adamı olan Goering, ekonomik, askeri ve devlet egemenliğinin tek kişide uyum sağlaması anlatımını son derece kibirli bir kişide bulan bir faşist devletti. Goering, celladın ortaçağ satırını infazlar için yeniden ortaya çıkaran ve son bakışı mahvın şimşeği üzerine düşsün diye, öldürücü darbenin kurbanının boğazına indirilmesi emrini veren adamdı. Goering, alman esnafının hayvani içgüdülerini serbest bırakan ve şu sözleri sürekli müşteriler için ayrılmış olan bütün meyhane masalarında coşkun ürpertiler uyandıran adamdı: «Nesnel olanı bilmediğim için, yaratana şükrederim... Şurada yada burada birinin tutuklandığın-

---

(*) 19. yüzyılın son yarısında başgösteren bir sanat akımı: Aşırı bireycilik, toplum aleyhtarlığı, yalnız özden yoksun dış güzelliği arayan *«sanat, sanat içindir»* vaizleri... Sembolizmin ilk basamağı olan akım ve bunun izleyicileri...

dan ve işkenceye tabi tutulduğundan sözettikleri zaman, ben yalnız şunu söyleyebilirim: Nerede rendeleme varsa, orada talaş düşer... Madem ki sokaklarda burunları ve kulakları kesik komünistler dolaşmıyor, o halde heyecana kapılmaya gerek yoktur... Gerekene isabet etmezse de, hiç olmazsa birkaç defa ateş etmeyi tercih ederim... Hapishanelerdeki 80-100 bin katili özenle korumak polisin görevi değildir. Buradaki yanlış hümanizmanın, burada yanlış anlaşılan insan haklarının sert görünmesine karşın gerekli davranışlarla değiştirilmesi zorunludur...» Ve bu sözlerin arkasından, işkence mahzenlerinden ve toplama kamplarından kan fışkırıyordu. Nuh zamanından kalan ve insanca olan herşeyi ezen, parçalayan, mahveden bir canavar, alman suç dünyasında sürüne sürüne dışarı çıkıyordu: Bu canavar, o zaman Almanya'nın en güçlü adamı ve belirli bir süre için kendi *«Führer»*i Adolf Hitler'den bile daha güçlü olan *«egemen-insan»* Goering idi.

Ekselans apışmış ve yağlı işkembesini sarkıtmış olarak, mahkeme karşısında dikiliyor, hasmını kakalamaya hazır bir yabani boğayı andırıyordu. Bu benzetme de gazeteci taslağı Adolf Stein - Rumpelstieltzhen'e aittir. Ve Goering, gümbürtülü bir sesle nutkunu söylerken Dimitrov, sonunda mücadeleye girişmek üzere ininden çıkan bu canavarı dikkatle seyrediyor ve şöyle düşünüyordu: Bu canavarı çileden çıkarıncaya kadar kızdırmak gerekli. Bu takdirde bütün aşırılığı ele alacak ve o zaman bir darbe, bir darbe daha...

Goering, yağlı kalçaları sarsılarak haykırıyordu: «Dostum Goebels'in bana Reichstag'ı yakmamız için

bir plan önerdiği ve benim bu planı zevkle yerine getirdiğim iddia edildi. Bundan başka, sanırım, mavi bir pelerine sarınmış olarak yangını seyrettiğim de iddia edildi. Artık yalnızca, Roma yangını karşısında Neron gibi lir çaldığımı iddia etmedikleri kaldı!»

Dimitrov içten içe: «Hey, ahmak serseri!» diyordu. «Arslan gibi gürlüyor, fakat kendini eşekçe savunuyor.»

«Yabancı ülkelerde ileri sürülen budalaca iddialarla genellikle meşgul olmamalıyız, yoksa kendi hukuk anlayışımızı alçaltmış oluruz. Kaldı ki, benim tımarhane kaçkını çökmüş bir budala olduğumu yazan *'Kahverengi kitap'* değil midir?...»

Gerçekten de budalaydı! İktidar başına vurmuş ve düşünme organlarını körletmişti. Yabancı basın, yeni rejimin gaddarlığı, tutuklulara yapılan işkenceler, yangın ve kan kokusu fışkıran o sonsuz *«uzun kılıçlar gecesi»* üzerine müthiş haberlerle doluydu. Alman propagandası, bu vahşeti şimdiye kadar inatla inkar ediyordu. Goering hapıra-köpüre konuşma merakı içinde, resmi propagandaya bağlı kalmadı ve onu, aklına eser esmez, parça parça edecek biçimde deviriverdi: «Evet bu terör hareketleri gerçekten yapılmıştır, fakat... hücumcu kıyafetine girmiş komünistler tarafından.» Bu, su katılmamış itiraf, aynı zamanda oldukça güçlü hale gelen süt kardeşleri Goering'i elbirliğiyle biraz köşeye sıkıştırmaya çalışan hücum kıtaları idarecileri ile Goebels'e karşı gizli bir mücadeleyi dışa vuruyordu. Şu da var ki, propaganda şefi

Goebels'in, Hitler Almanya'sının bir idil(*) olduğu hakkındaki ikiyüzlü iddiaları, Goering tarafından kesin bir biçimde reddedilmiş oluyordu.

Bundan sonra sıra, güya Reichstag yangınının kendileri için sinyal ateşi olması gereken komünistler tarafından Avrupa' da kurulan «*yeni düzen*»in yaklaşmakta olan korkunç hayaletiydi. Goering sonunda Almanya ve Avrupa'yı bütün bu felaketlerden kurtarmış olduğunu haykırdı: «Herşeyden önce, devlet aygıtının düşmana karşı yöneltilmesi gerekiyordu. Ben polisime şunu tebliğ ettim: Ateş ettiğiniz zaman, bilin ki, ben ateş ediyorum. Eğer ölü düşen olursa, onu ben vurmuşumdur!» Salonda o gün için özellikle seçilmiş Nasyonal Sosyalist Partisi üyelerinden meydana gelen dinleyicilerin, hoşnutlukla göğüs geçirdikleri duyuluyordu. Stein - Rumpelstieltzhen daha sonra şöyle diyordu: «Bu o kadar erkekçe bir dildi ki, dinleyiciler arasında, hoşnutlukla parıldayan yüzler görülüyordu. Bazı yargıçların gözleri de konuşanın üzerine dikilmişti. Bu Goering'in gerçekten boynuzlarına altı milyon sosyalist takarak havaya savurabileceği söylenebilir. Bu kadar irade gücüyle dolu bir içişleri bakanı görmüş olan var mıdır acaba?»

Ama sonunda Dimitrov ağır ağır kalktı, yüzü gergin ve solgundu, sağ elini sanık sandalyesine dayadı ve soğukkanlılığına hakim bir güç içinde bu Prus-Alman hükümdarının hayvani enerjisiyle göz göze geldi.

(*) Eski yunanca bir kelime... Doğa, insanlarının yaşantılarını anlatan eserler

Her kelimesini tartarak ve Goering'le diğer tanıkların ifadeleri arasındaki çelişkileri meydana çıkararak sormaya başladı. Bu silahları denemek, iyice düşünerek, saldırı hazırlığı yapmak gibi birşeydi. Herşeyden önce, ateşli atmosferin kısmen durulması, Dimitrov'un katı ve temkinli sesinin dinleyicilere dayatılması, düşmanın, kanıtların alanına inmeye zorlanması gerekiyordu. Her zamankinden fazla sinirli olan Buenger, rahatça nefes almaya başladı. Dimitrov'un bu defa mizacının dizginlerini elden bırakmayacağını sanıyordu. Goering, elleri kalçasına dayalı olarak kendinden hoşnut bir halde cevap veriyor. Azamet ve emniyet hisleri Büyüklük duygusu ve kendine aşırı güven içinde yüzüyordu.

Dimitrov'un ilk darbesi birden hedefine isabet etti:

«28 şubatta, başbakan Goering, Reichstag'ın kundaklanması hakkında bir konuşma yaptı. Bu konuşmasına göre, peki öyleyse, Van der Luebe tutuklandığı zaman, üzerinde parti üye kartı taşıdığını nereden biliyordu?»

Goering cevap verdi: «Söylemeliyim ki, şimdiye kadar bu davayla pek ilgilenmiş değilim.» Goering ancak bu budalaca cevabı verdikten sonradır ki, Dimitrov'un sorduğu sorunun bütün kesinliğini farketti, keskin bir hareketle soru sahibine döndü ve alaycı ifadeyle kaldırılmış kaşların altında gözlerinin koyu parıltısını gördü. Canavar, kızmaya ve köpürmeye başlıyordu: «Sizin olağanüstü kurnaz bir adam olduğunuzu duymuştum. Bu nedenle, sorduğunuz sorunun sizin için çoktan cevaplanmış olduğunu hesap ettim...

Ben elalemin cebinden öteberi çıkarmak için kendim uğraşmıyorum. Eğer bilmiyorsanız size şunu da söyleyebilirim... Polis bütün ağır suçluları araştırır ve neler bulunduğunu haber verir.»

Dimitrov istediğine ulaşmıştır: Bu ana kadar Dimitrov'a önem vermeden, ona bakmadan ve yalnız mahkeme heyeti başkanına dönerek konuşan Goering artık bu pozu bırakmıştı. Boğa şimdi boynuzlarını düşmana karşı doğrultuyordu. İnsan ve canavar birbirlerinin karşısında yer almışlardı. Dimitrov, kızmış olan bakanı adeta gözleriyle yerine mıhladı ve onu kışkırtmaya başladı:

«Van der Luebe'yi tutuklayan, ilk sorgusunu yapan cinayet masası memurlarından üçü de, ifadelerinde, Van der Luebe üzerinde üye kartı bulunmamış olduğunu oybirliğiyle açıkladılar. O halde, üye kartı hakkındaki haberin nereden geldiğini bilmeyi isterim.»

Sorunun anlamı apaçıktı: Niçin böyle aptalca ve alçakça yalan söylüyorsun? Goering bunu iyice anladı, damarları şişmeye başladı, alelacele ve düşünmeden cevap verdi: «Bunu söyleyebilirim. Bu haber bana resmi kanallardan verilmiştir. Kaldı ki, o gece diğer... şeylerden de haberdar edilmiştim... Eğer Van der Luebe'de üye kartı bulunduğu herhangi bir memurun yanında söylenmişse ve bunun kontrolü mümkün olmamışsa, o memur belki bunu bir gerçek kabul etmiş ve böylece, doğal olarak, durum bana haber verilmiştir. Ben, daha ertesi gün öğleden önce, bu haberi basına verdim... Aslına bakılırsa, bunun hiç de

önemi yoktur, çünkü anlaşılıyor ki burada, mahkemede, Van der Luebe'nin parti üye kartı olmadığı zaten belirlenmişti.»

Ve işte, Dimitrov'un, hedefe ustaca yöneltilmiş bir darbesi:

«Tanık başbakan, içişleri bakanı ve Reichstag başkanıdır. Ve bu bakan, kendi polisi için sorumluluk taşıyor mu?»

Goering, ne cevap versin? Nutkunda «*şeflik ilkesi*»ni beyan etmişti: «Ateş ettiğiniz zaman, bilin ki ben ateş ediyorum!» O halde yalan söyledikleri zaman, yalan söyleyen kimdi? Goering bu sorudan kaçınamadı ve askerce gürledi: «Evet!»

Dimitrov, polisin Van der Luebe'yi niçin bu kadar açık bir savsakçılıkla izlediği hakkındaki hazırlık sorusundan sonra, boğayı boynuzlarından yakaladı: «Siz, başbakan ve içişleri bakanı sıfatıyla, kundakçıların sosyalistler olduğu, bu işi bir yabancı olarak Van der Luebe'nin yardımıyla solcuların yapmış bulunduğu üzerine açıklama yaptığınıza göre, bu anlayışınız, polis ve daha sonra mahkeme soruşturması için belirli bir yön tespit edeceği ve Reichstag'ın gerçek kundakçılarının bulunması için başka yollar araması olanağını ortadan kaldıracağı sonucuna varılmıyor muydu?»

Goering'in kanı başına hücum etti. Sinirlerine her zaman hakim olmakla övünen adam, artık bunu kaybetmeye başladı. Bu «*egemen-insan*» hâlâ kendini tutmaya ve kibirli davranmaya çalışıyordu: «Cinayet polisi, kanunu, bütün cinayetlerde her yönde soruşturma yapılmasını esas tutar... Fakat ben, kişi olarak,

cinayet masası memuru değil, sorumlu bir bakanım. Bu bakımdan, benim için herhangi bir küçük partinin dünya görüşünü belirlemek önemliydi. Cinayet polisi bütün izleri araştıracaktır, rahat olabilirsiniz.»

Buenger yerinde kıpırdanıp duruyordu. Bütün izleri araştıracaktır. Bu coşkun bakan neler söylüyordu? Bari: «Bütün izleri araştırmıştır,» deseydi. Ve bütün bunlar işi nereye götürüyordu? Hücumcu üniformasını dolduran bu et yığını, acaba Dimitrov'un niyetlerini sezmiyor muydu? Goering, onun kışkırtan cesaretini hissetti ve etkisine kapıldı: Bu tutukluyu bile sindiremedikten sonra, iktidarın nerede kalır senin? Ve derhal yumruklarını sıktı: «Bu benim gözümde siyasi bir cinayetti ve katillerin de partide aranması gerektiğinden emindim!» Goering artık bütün soğukkanlılığını kaybetti, kendisini gergin bir dikkatle seyreden Dimitrov'a karşı yumruklarını sıkarak, azgınca haykırdı: «Parti, katillerden meydana gelmiş bir partidir ve yok edilmesi gereklidir!»

Goering'e hava yetmez oldu. Korkunç bir budalalığa düşülmesinden korkan Buenger, bakanı zamanında uyandırmak ve durumu kurtarmak üzere söze karışarak, Dimitrov'a hitap etti: «Burada propaganda yapmayı size yasaklıyorum!»

Dimitrov cevap verdi: «Bay Goering burada Nasyonal Sosyalist propagandası yapıyor!» Ve arkasından da artık canavara, kırmızı pelerini ve soğuk silahıyla gözünden yüklendi.

Goering'in beyin hücrelerine daha fazla kan, her türlü kendini kontrolü boğan koyu, ağır bir kan hücum

etti. Bu başbakandan ortada kalan, yalnızca havlayan bir bahçe köpeği, bir cellat, bir kasaptı. Ve Dimitrov'a doğru ilerleyerek avaz avaz bağırdı: «Ben alman ulusunun neler bildiğini size söyleyeceğim. Alman ulusu, sizin burada utanmazca hareket ettiğinizi ve buraya Reichstag'ı yakmak için geldiğinizi biliyor. Fakat ben buraya beni bir yargıç gibi sorguya çekmeniz ve imalarda bulanmanız için gelmedim! Siz, benim için yeri doğrudan doğruya darağacı olan bir şarlatansınız!»

Buenger umutsuzdu. Onun, bir alman *«hukuk devleti»* görüşünü kurtarmak ve mahkemeyi soğukkanlılıkla yöneterek yabancı ülkeleri yatıştırmak yollunda harcadığı çabalar niçindi? Bu Goering onun bütün ustaca eserini yıkmış ve Dimitrov'un gururuyla göz göze gelen hitlerci devletin kana susamış başına buyrukluğunu, olanca çıplaklığıyla dünyanın gözleri önüne sermişti. Goering, Nasyonal Sosyalist Partisi'nin *«devlet adamı»* sayılıyordu, ama bu *«devlet adamları»*, bu kudurmuş insanlar, Almanya'yı nereye götürüyorlardı? Buenger'in, tanık Goering'i ciddiliğe davet etmesi gerekiyordu, ama inandırıcı bir tavırla Dimitrov'a döndü: «Burada propaganda yapmamanızı söylemiş bulunuyorum. Şimdi, tanığın böyle heyecanlanmasına hiç şaşmamalısınız. Bu tür propagandayı size yasaklıyorum. Yalnız olayla ilgili sorular sorabilirsiniz.»

Duyabilecek kulakları olanlar, zavallı başbakanın dolayısıyla eleştirildiğini anlıyorlardı. Fakat Goering hâlâ kaynıyor ve boynuzlarını yalnız havaya saplayabilmiş bir boğa gibi gözlerini belertiyordu. Dimitrov ise, canavarın bir kerecik daha kızdırılması gerektiğini biliyordu. Artık şimdiye kadarkiler bir zaferdi, ama

uygun strateji, asıl zaferi sonuna kadar kullanmaktan ve hiç gecikmeden yeni darbeler indirmekten ibaretti. Nitekim Dimitrov karşısındakini öldürücü bir biçimde yaralayan ve durumu keskinleştiren sözü amansız bir kesinlikte buldu: «Bay başbakanın cevabından çok memnunum.»

Goering karşılık vermek için kıvranıyordu, kanı neredeyse yüzünden fışkıracak ve sanki bir an sonra bu et tulumu patlayacaktı. Buenger bu patlamayı önlemeye çalışıyordu: «Memnun olup olmadığınız beni ilgilendirmiyor. Artık size söz vermiyorum.»

Dimitrov tekrar kalktı: «Olayla ilgili bir soru daha sormak istiyorum!»

Buenger, herşeyi durdurmak için kullandığı en sert tonuyla tekrar etti: «Artık sözü size vermiyorum.»

Ama o artık hiçbir şeyi önleyemezdi. Et tulumu patladı. Canavarın uluması bütün salonu doldurdu: «Dışarı, alçak!»

«Bağımsız» bir mahkemenin başkanı olan Buenger, tanığın bu emrine tercüman olarak, titreyen elleriyle polislere işaret etti: «Çıkarınız!»

Goering, Dimitrov'un üzerine bizzat atılmak istiyordu. Polisler daha önce davrandılar, sanığı kavradılar ve çekerek dışarı doğru sürüklediler. Fakat artık polislerin pençesinde bulunan Dimitrov, bir kere daha Goering'e baktı ve galibin hançeri her zamankinden daha derin canavarın vücuduna saplandı: «Benim sorularımdan korkuyor gibisiniz, bay başbakan?»

Et tulumu, zelzeleye uğramış gibi sıçradı, dans eder gibi sendeledi, gazapla kıvrandı, yağlı kalçaları sarsıldı ve bu gülünç canavar, korkunç palyaço ellerini savurmaya, galvanize edilmiş kurbağa örneği tekme atmaya başladı. Ve Dimitrov'un peşinden bu kuduzun uluması işitildi: «Bekleyin, bir gün bu mahkemenin hukuki alanının dışında olacaksınız! Ah, gidi, alçak!»

Bu tarihi anları dinleyici sıfatıyla yaşamış olan genç bir amerikalı kız, Amerika'nın Berlin büyük elçisinin kızı Martha Dod, «Almanya'daki yıllarım» adlı kitabında ilk izlenimlerini anlatıyor. Yazar, Dimitrov'un tanık sıfatıyla gümbür gümbür ifade veren başbakanı nasıl tanıttığını, onu nasıl gözden kaçırmadığını anlatarak, şöyle diyor: «Dimitrov, genellikle her hangi bir insanda gördüğüm en hayret verici cesaret ve eneriyle dolu olan, siyah gözlü, parlak ve çekici bir adamdı. Onda herşey hayat ve ateşti: Her hareketin, nefretin ateşi alevleniyordu... Dimitrov yalnız keskin zekalı bir diyalektik ve mantıklı bir adam değil, bir erkek, çekici ve dinamik bir kişilikti. Goering'e karşı dururken taşıdığı ateş dolu sessizliği asla unutmayacağım. Yüzü, alayın alevini temsil ediyordu. Bu gerçek bir mücadele, gerçek çarpışmaydı. Goering ise canavarca kabarmış, işkembesi sarkmış ve şişmiş, başı eğilmiş, debdebeli ve artık biraz sinirli olarak dikiliyordu. Sesi kantarsızdı, melodram sahnesine yakışır jestleri vardı.

Dimitrov gurur ve tutkuyla, ama derli toplu bir konuşma gücüyle, Goering'in verdiği ifadedeki sıçrayışlar ve saçma sapan müthiş çelişkiler üzerinde durdu. Bütün bunları o şekilde ortaya koydu ve öldürücü

bir alayla o kadar çok şey açıklamaya başladı ki, Goering onu durdurmak için buyurucu bir tonla bağırmak zorunda kaldı. Goering, sesi kısılarak, dehşet içinde ve yüzü o kadar kızarıp bozararak bağırıyordu ki, neredeyse kan fışkıracaktı. Hemen hemen boğuluncaya kadar yaygara yaparak, karşısındakinin yargılayan, berrak ve inandırıcı sesini bastırmaya çalışıyordu... Dimitrov, onun sözünü bitirmesine engel olmadı, arkasından kışkırtıcı birkaç düşüncesini söyledi. Bu yüzden Goering, onun mahkeme salonundan çıkarılmasını emretti. Naziler durumu büyük bir güçlükle idare edebildiler.»

•

Ama ertesi gün, onların durumu hiç de idare edememiş oldukları belli oldu.

Herkes anlıyordu ki:

Bu, alman faşist hükümdarlarının ilk mahvedici yenilgisidir. Kandan, terden ve kızgınlıktan silkinerek tekrar kendine gelen Goering, hayvani azgınlığını en sonunda «biz suçlananlar değil, suçlayanlarız» sözleriyle mazur göstermeye çalışmaktaydı. Fakat, bu davadaki çöküntüyü onaramıyor, tersine yalnızca ağırlaştırıyordu. Evet, dava çökmüştü. Ertesi gün, «Zuercher Zeitung» gazetesi: «Bütün akıl yürütme yöntemleri bir darbeyle hiçe indirilmişti!» diyordu. Aynı şeyi, yalnız demokratik basın değil, bütün dünya basını ifade ediyordu.

İlk kez olarak kesinlikle açıklanıyordu ki, Almanya bir hukuk devleti değil, zorbalık ve keyfi hareket döküntüleri yığınıdır. Goering, mahkeme kararını önceden vermiş oldu. O, henüz adli soruşturmaya son verilmeden önce, suçsuzluğu apaçık olan bir sanık için darağacı istemişti, Goering şu tehdidi savuruyordu: «Mahkeme ne olursa olsun, iktidardakiler, suçlamada bulunan bu suçludan intikam alacaklardır.»

Dimitrov canavarı kızdırmış ve aldatarak, dünya toplumunun güçlü aydınlığına çıkarmıştı. Ve bar bar bağıran cinayet ile katliam, başbakan sıfatıyla; insanlığa karşı savaş ise devlet ilkesi sıfatıyla ulusların karşısında duruyordu: Vahşet diktatörlüğü!

Oysa diğer taraftan, özgürlük, onur, egemenlik ve uygar insanlığın değer verdiği herşey, Dimitrov'da belirlenmişti. Ulusların bilincinde tarihi ölçüde bir dönem başlıyordu. Hitler, işlediği cinayetleri hoşgörüyle kabul ettirmek için, kendisini, *«dünya bolşevik komplosu»*na karşı Avrupa uygarlığının savunucusu olarak tanıtan bir propaganda yürütüyordu. İşte Leipzig davasının bu propagandaya hizmet etmesi gerekiyordu. Ve birdenbire, dünya propagandanın çarpık aynasına değil, hiçbir propagandanın değiştiremeyeceği gerçeğe bakmaya başladı. Sosyalist Dimitrov ve alman faşisti Goering, propagandanın uydurmaları değil, kendi dünya görüşlerinin yönetici temsilcileriydiler. Ve apaçık belliydi ki, Dimitrov, insan uygarlığını, mücadele eden hümanizmanın, Goering ise barbarlığın ve vahşetin somut simgeleriydiler.

Silinmez bir tarihi sahnede, her biri kendi mücadele harekatı içindeki gelişmiş durumuyla, iki ilke karşı karşıya geldi ve açılan büyük ufuk, çelikleşen ve cesaretlendiren gerçek şuydu: Dimitrov, Goering'i yendi, yani insan, canavardan daha güçlüdür. Goering'in arkasında, kudurmuş savaş tanrısı, «*bütün silahların ve insanların tiksindiği*» haşin ve aptal Mars, Dimitrov'un ise mücadele eden anlayışın, gerçek insan ahlakının tanrıçası Atina Palada durmaktaydı. Atina Palada'nın Mars'ı nasıl yendiği ve onu nasıl cezalandırdığı İliada'-da anlatılmış değil miydi?

Artık, alman propagandasının topal Mefisto'su olan kurnaz Goebels hiçbir şeyi kurtaramazdı. 8 Kasımda, o da tanık sıfatıyla İmparatorluk Mahkemesi karşısına dikildi ve Dimitrov'un kazandığı zaferin silinmez izlerini, laf salatasıyla süpürüp götürmeye ve maymun şımarıklığıyla «*devlet adamı*» etkisi uyandırmaya uğraştı. Onun açıkça belli olan niyeti, uluyan meslektaşı Goering'den farklı olarak, eğitim görmüş uygar bir bir insan rolü oynamaktı; ama onun, Dimitrov'un apaçık bir sorusuna dolambaçlı bir cümleyle: «Size Schopenhauer'in dilinden cevap vereceğim: Her insan bakılmaya layıktır, fakat aynı zamanda kendisiyle konuşmaya değil,» biçiminde karşılık vermesi son derece gülünçtü. Üstelik, bu cevabı verir vermez kaçamak bir bakışla dinleyicilere dönerek, adeta gözleriyle sormuştu: Eğitim dediğin bu değil midir, aktarma dediğin bu değil midir? Bu uğursuz adam, kabardığı zaman: «Ben propagandanın ne olduğunu biliyorum. Onun beni böyle sorularla çileden çıkarmaya çalışmasına gerek yok,» demek istiyordu. Goebels, propagan-

danın ne olduğunu biliyordu, onun kokuşmuş beyninde, bütün dünya yalnızca propagandanın egemenliğini sürdürdüğü büyük bir yalandı ve üflemeleriyle, bağırışlarıyla rüzgara, Reichstag'a ve havaya kumanda edebileceklerini sanan ilkel ulusların sihirbazları gibi, bu sihirbaz çırağı da gelişmenin bütün yasalarını propagandasıyla yıkabileceğini ve altından çamur, çamurdan ise altın yapabileceğini hesap ediyordu.

Bu propaganda anlayışına dayanan Goebels, Reichstag yangını davasını istiyordu, ama gerçek birdenbire oyunu bozmuştu. O kıvrak propaganda zekasının, Dimitrov'daki insanlıkla boy ölçüşebileceğini sanmıştı; fakat birdenbire görüldü ki, Goebels, Dimitrov'un yalnızca bir el sallamasıyla defettiği, ömrü bir günlük zehirli böcekten başka birşey değildir. Bu cüce, bu şımarık adam, maddi ve manevi olarak serpilip gelişmiş Dimitrov'un karşısına ne kadar komik bir rolle çıkmış olduğunu herhalde sezmiyordu, çünkü birdenbire ayak parmakları üzerinde yükseldi, karşısındakine aşağıdan yukarı gururla baktı ve olanca gücüyle horoz gibi ötmeye başladı: «Ben bu ufak komünist ajitatörden daha başka adamlarla da tartışmaya girmiş ve kendimi savunmuşumdur.» hatta kendi küçük yalancılarını Dimitrov'la karşılaştıran uysal hücumcular bile girişimlerini saklayamıyorlardı. Bir köpek havlıyordu: «Ben bu ufak sahra kedisinden daha başka hayvanları da öldüresiye ısırmışımdır.»

Dimitrov, bir hayli neşelenerek, ağırbaşlılık taslayan bu kibirli soytarıya baktı ve ondan yalnız, nazi rejiminin yasallıktan uzaklığını, diğer taraftan da bir kere daha açıklamak fırsatından yararlandı. Dimitrov'-

un Goering'e karşı kullandığı saldırı tarzının tekrarlanmasını bekleyen, kendi yararsız, önemsiz kişiliğini ortaya çıkarmak için korkakça çaba harcayan Goebels, Dimitrov'un bu kere bambaşka bir yol izlediğini hiç fark edemedi. Goebels, yalnızca kendini, kendi budalalıklarını ve şakalarını düşünürken, Dimitrov da davayı düşünüyordu. Onun amacı hitlerci hareketin kanlı izini görünür hale getirmek ve iyi düşünülmüş sorularla, Almanya'nın yeni efendilerinin cinayet suçlularından başka birşey olmadıklarını bütün dünyaya kanıtlatmaktı. Hitlerci Almanya bir hukuk devleti midir? Kuduz Goering her haliyle bu soruya cevap vermişti: Hukuk devleti değil, vahşi hayvanlar inidir. Goebels, bu izlenimi silmek istiyordu, ama Dimitrov buna meydan vermedi. Dimitrov nazilerin iktidara gelmezden önceki terör eylemleri hakkında inat ve sabırla sorular soruyordu: 1932 yılı sonbaharında nasyonal sosyalistlerin evlere, resmi dairelere bomba attıkları ve kendi halindeki insanları öldürdükleri gerçek değil midir? Hitler'in, katilleri gösterişli bir tantanayla kutladığı gerçek değil midir? Tanık bunları biliyor mu? Tanık Karl Liebknecht ve Roza Luxembourg'u kimin öldürdüğünü biliyor mu? Tanık alman devlet adamları Ertsberg ve Rotenau'yu kimin kurşuna dizdiğini biliyor mu? Bay bakan, Avusturya ve Çekoslovakya'da, nasyonal sosyalistlerin -sizin partililerin bay bakan- illegal çalıştıklarını biliyor mu? Onlar, küçük tüccar vitrinlerine, hıristiyan beden eğitimi toplulukları ve Avusturya askerlerinin yürüyüş kolları üzerine bomba atıyorlar, tanık bütün bunları biliyor mu?

Dimitrov, sorularını mümkün olduğu kadar derinleştirdi. Onun görünür hale getirdiği gerçek şuydu: Geniş bir kanlı iz, hitlerci hareketin başlangıcından alarak Reichstag yangınına kadar götürüyor, şimdi ise cinayetler Almanya'dan komşu ülkelere, Avusturya ve Çekoslovakya'ya geçiyor. Bu, tehlikenin büyüklüğünü anlayamamış bulunan ve Berlin'de yalnızca yeni bir alman hükümetinin değil, gittikçe daha çok genişleyecek olan sürekli bir katliamın, yeni alman bilgini Lessing'in, Çekoslovakya'da alman mühendisi Vormeis'in, Avusturya başbakanı Dolfs'un, Fransa dışişleri bakanı Bartu'nun, Yugoslavya Kralı Aleksandr'ın ve ötekilerinin temsil ettikleri katliam, kitlesel katliamların, rehine ve çocuk katliamlarının iktidara gelmiş oluğunu anlamak istemeyen bütün uluslar için bir uyarı oluşturuyordu. Kanlı izi görün! Berlin'den kaynaklanan katliama karşı kendinizi savunun!

Ve ondan sonra, suçlamaların kalbine indirilen bir darbe: «Bütün bu sorular bana karşı yapılan siyasi suçlamayla ilgilidir. Beni suçlayanlar, Reichstag yangını aracılığıyla alman anayasasını zorla değiştirme amacı güdüldüğünü iddia ediyorlar. Ben soruyorum: Almanya'da 30 Ocak ve 27 Şubatta hangi anayasa yürürlükteydi?»

Goebels, onun niyetini hayli geç anlayarak, cevap verdi: «Weimar anayasası yürürlükteydi.» Ve alelacele ekledi: «Fakat bu anayasa yasaldı, biz de onu kabul ettik. Biz, onun değiştirilmesini toplumculara bırakmak istemedik ve bu hakkı kendimiz için koruduk. Ben, anayasada o zamana kadar yapılan değişiklikleri yetersiz sayıyordum.»

Dimitrov etkileyici bir alayla bağırdı: «Bu, alman anayasasına saygı göstermediğinize kanıt oluşturuyor.»

Alman propaganda şefi, Dimitrov'un, hitlerci devlete karşı tüm boyun eğmişliğin, tüm hukuk düzeninin yalnızca danışıklı dövüş olduğunu, hitlerci devletin yalnızca zorbalık ve terör yığınından başka birşey olmadığını, sistemli ve olumlu biçimde kanıtlamaktan oluşan stratejisini, belki de daha sonra anlayabilmiştir. Polisin, sorgu yargıcının, savcının, avukatların ve bütün faşist devlet aygıtının maskelerini indirmekten amaç, Bütün bu gerçeklerin yalanlanamayacak biçimde kanıtlanmasıydı. Goering'e karşı yürütülen büyük mücadelede, faşist devlet canavarının dillere düşürülmesi aracılığıyla, eşi benzeri olmayan bir açıklıkla bu amaca ulaşılmıştı. Tavus kuşu gibi kabaran, ama karga gibi yoluk Goebels'in tanıklığı sırasında, aynı amaca daha başka, daha az dramatik, fakat yine de oldukça keskin bir biçimde tekrar ulaşılmıştı.

Uluslar, on yıl sonra, dünya yangınının parlak aydınlığında, hitlerci devletin gerçek kimliğini anladılar, fakat o zaman, Reichstag yangını davası sırasında, birçokları bunu görmek istemiyorlardı. Dimitrov, yüzlerce örnek göstererek, onlara anlatmaya çalışıyordu: Aldatılmanıza izin vermeyin! Onlar, sözde, kendilerini «*düzenin savunucuları*» olarak gösteriyorlar, fakat aslında haydut ve katildirler. Alman haydutları dışındaki uluslar! Onlar, sizin önünüzde, kendilerini yasallığın koruyucuları olarak, uygarlığın savunucuları olarak, iyi Avrupalılar olarak gösteriyorlar, fakat bir yandan katillerden meydana gelmiş şebekelerine göz

kırpıyorlar ve Hitler, Potempa kasaplarına kutlama telgrafı yolluyor. Reichstag yangını, onların alman anayasasını çiğnemelerine yaradı; üstelik korkunç bir ikiyüzlülükle. Reichstag yangını ile alman anayasasının zorla değiştirilmesi amacı güdüldüğü iddiasını ileri sürerek, suçsuz insanları suçladılar. Kullandıkları yöntem şuydu: Her cinayeti bu cinayete kurban olanların sırtına yüklemek, toplumun temellerini yıkmak ve üstelik bu temelleri gerçekten korumanın tam bundan ibaret olduğu gibi küstahça bir bahaneye dayanmak. İşte onlar, buna «*propaganda*» adını veriyorlardı. Bu araç ki, Atilla da bilmiyordu ve eğer bilseydi, Avrupa'ya düzenin ve uygarlığın savunulması için gelmiş olduğuna yemin edebilirdi.

Ama Dimitrov, faşist zorbalık aygıtına karşı mücadelesinde, yalnızca cani iktidar sahiplerinin maskelerini indirmekle kalmadı, daha fazlasını da yaptı: Ortaya koyduğu örnekler, bir iktidarın gerçekten zalim, ama dayanıksız olduğunu gösterdi. Kana susamış korkunç kurtlar, gerçekte kamçıdan titreyen zavallı avlu köpekleriydiler. Kendilerine boyun eğildikçe «*egemen – insan*» kesiliyor, ama cezalandırıldıkları zaman ise galeyana gelen serserilere dönüşüyorlardı. Onun yılmak bilmeyen cesareti, baştan başa kan ve yalan yapısının devrilmesi için yeterli oldu, Goering'den çıkan ve bu davanın bütün çatlaklarından fışkıran şey de, sağlam ve güçlü bir iktidarın ruhu değil, haydut küstahlığından ve güvensizliğinden, megalomaniden ve baş dönmesinden, gürültülü tehditlerden ve dünyanın verdiği yankıya korkakça kulak kabartmadan ortaya çıkmış bir karışımdı. Bu kanlı maceracıların sizi kor-

kutmalarına izin vermeyin! Dimitrov'un tutkusu buydu. Şeytan, görüldüğü kadar siyah değildir. Bu cinayetler akla hayale sığdırılamaz, fakat bunlar bir Richard III, bir Macbeth görkeminden bile yoksun, değersiz kişiler tarafından işleniyor. Eğer onları durduramazsanız, cinayetleri sınırları aşacaktır, çünkü muazzam üretim güçleri devrinde, büyük bir devletin dümenindeki küçük bir ipsizin eli, dünya yangınına neden olabilir. Onları zamanında durdurmalısınız. O zaman alman emperyalizminin bu ucubeleri, bir avuç pis, sefil cani düzeyine ineceklerdir.

Dimitrov'un verdiği ders şuydu: Zamanında mücadele etmeli, karşı saldırıya geçmeli, tehlikeden kaçmamalı ve tehlikelere gecikmeden karşı durmalıyız. Reichstag kundakçılarının iddianamesi nasıl yerle bir edilmişse, böylece henüz sağlamlaşmamış bulunan hitlerci sistem de yok edilebilir, yeter ki bunu isteyin. Faşist vahşet diktatörlüğü kısa görüşlülerin sandıklarından çok daha büyük bir tehlikedir, fakat bu diktatörlük şimdiki durumda, 1933 yılının bu kış mevsiminde korkakların sandıklarından çok daha kolay silinip süpürülebilir. Dimitrov, bu iki şıkkı Leipzig İmparatorluk Mahkemesi önünde ortaya koyduğu örneğiyle kanıtladı.

Onun örneği hakkettiği hayranlıkla karşılandı, ama aynı zamanda gereken anlayışla değil.

ŞEYTAN ÇEMBERİ

Dimitrov'un manevi, siyasi zaferi, Goering'e karşı yürüttüğü mücadelede yinelenmişti. Fakat Dimitrov tam bir hukuki zafer de elde etti. İddianameyi öyle güzel didikledi ki, ondan eser bile kalmadı. Ama bu zafer, gerçek kundakçılar sorunuyla, yani siyasi bakımdan en büyük önemi olan sorunla ilgiliydi.

Dimitrov oturumlara ve toplantılara katıldığı zaman, kalemle düzgün taramalar yaparak, kenarında açıklama notlarıyla harfi harfine basit geometrik biçimler çizmek suretiyle, düşüncelerinin krokisini yapmayı huy edinmişti. Leipzig'de de aynı şeyi yapıyordu ve tez elden çizdiği krokilerden biri yabancı gazetecilerin eline geçti.

Dimitrov, bu krokiye, savcılık tanıklarının verdikleri ifadelere göre *«şeytan çemberi»* başlığını koymuştu.

Dış çember, suçluları boğması gereken kapalı bir halkaya savcılık tarafından ustaca bağlanmış olan tanıkları temsil ediyordu. İç çember ise, bu davayı ve Reichstag'ın kundaklanmasını düzenleyenlere özgü büyük bir soru işaretiydi. «*Şeytan çemberi*»nin merkezinde pusuya yatan kimdi? Bu cehennem halkasının ortasında bulunan Mefisto'nun adı neydi? Bu yalanlar sistemini içerden destekleyen kimdi?

Kroki, atom çekirdeği ve onun etrafında dönen yada titreşen elektronlar arasındaki karşılıklı ilişkilerle birlikte, atomun şematik biçimde tanımını andırıyor. Çok sayıda enerjinin etkisiyle, elektronlar atomdan kopabilir ve bununla atomun dengesinde yıkıntıya neden olabilir. Fakat atomun parçalanması için, muazzam bir enerjiye, fışkıran bir enerjinin gerçek ateşine ihtiyaç vardır.

Dimitrov, «*şeytan çemberi*» krokisine, «*nesnelliğini*» eşsiz bir açıklıkla gülünç duruma düşüren bir tanıklar listesi ekledi. Bu ufacık kağıt parçası, 235 sayfalık yüklü iddianameden daha ağırdı. İşte liste:

1. Baş tanıklar: Nasyonal Sosyalist milletvekilleri
   Karwane, Frei;
   Avusturya nasyonal sosyalisti Kreuer;
   Nazi gazeteciler; Binbaşı Webersted, Dr. Droescher (yani Job Tasimerman);
   Nazi garsonu (gizli polisin ajanı) Hermer;
   Nasyonal Sosyalist : Yedek Binbaşı Dr. Schroder;
   Nasyonal Sosyalist Milletvekili Dr. Rupin;
   Deutschnasyonal gazeteci Willy Tasimerman;

Deutschnasyonaller: Lange, Pankin, Lebermann (Hırsız ve morfin tiryakisi);
Kunzach (hırsız);
Krauze (hırsız);
Wiele (kalpazan);
Kempfer (hırsız);
Wein Berger (rüşvet almaktan mahkum);
Hintze (hırsız);
Srote (psikopat);

2. *Tutuklu işçiler (22).*
3. *Cinayet masası polisleri (8).*
4. *Siyasi şube cinayet masası polisleri (ve çalınmış eşya gizleyicileri) (12).*
5. *İki sorgu yargıcı: Dr. Vogt ve Dr. Loesche.*
6. *Dönek duvarcı Paul Pukz ve diğerleri. (11 + 8 + 22 + 8 + 12 + 2 + 2 = 65)*

Şeytan çemberinin geometrisi ile yan yana olan bu aritmetik, İmparatorluk Mahkemesinin sihirli çarpım cetveliydi. Ve her iki formül -gerek aritmetik, gerekse geometrik- tek ve aynı sonuca götürüyordu: Reichstag kundakçılarının hesabı çıkmıyordu. Gerçekten, bu sonuca varmak için, aydın olmak, cesur olmak gerekliydi.

Dimitrov en büyük etki yeteneğiyle, şaşılacak bir titizlikle, bu şeytan çemberini peyderpey parçaladı.

İşte nasyonal sosyalist milletvekilleri Karwane ile Frei ve Avusturya nasyonal sosyalisti Kreuer, onlar, ifadelerinde, birleştirilmiş bir aydınlıkla, Torgler'in 27 Şubat günü öğleden sonra Reichstag'da Van der Luebe ile konuşmuş olduğunu söylediler. Karwane, bunu

pek dolgun renklerle süsledi: «Van der Luebe, bende pek garip bir izlenim uyandırdı. Özensiz bir durumdaydı, tıraş olmamıştı. Pantolonu pek kısa, ceketinin yenleri ise pek uzundu. Her neyse, üzerimde karanlık bir izlenim bıraktı.» Karwane'nin ortakları, bu korkunç tabloyu kopya ederek ifade verdiler, Frei ise, ayrıca Torgler'i, Popov'la «canlı bir konuşma» yaparken görmüş olduğunu söyledi. Dimitrov yalnızca kısa bir soru sordu: «Hangi dilde?» Ve bu iki kelime mahvediciydi, zira Popov tek kelime almanca, Torgler ise tek kelime Bulgarca bilmiyorlardı. Etki o kadar güçlüydü ki, Buenger bile, tedbirli davranıp bu ifadeleri bir yana bıraktı.

Şeytan çemberinin daha sonraki kişileri, iki gazeteci, binbaşı Webersted ve Dr. Droescher'di. Hovarda Karwane, Frei ve Kreuer üçlüsü gibi, bunlar da ağız birliği yapmışlardı. Reichstag nasyonal sosyalist basın şefi Webersted, 27 Şubatta Van der Luebe'yi Tanev'le birlikte Reichstag'da gördüğünü, ortağı Dr. Droescher ise Dimitrov'u, Torgler'le birlikte gördüğünü yeminlerle ifade ettiler. Bu adam, bir uykuda gezenin içtenliğiyle, onu hemen tanıdığını söylüyordu: Bu Sofyalı suikastçıdır. Bu adamın benim için o kadar tipik ve anlamlı bir yüzü var ki, başkasına benzeterek yanılmam olanaksız.» Tanık aynı zamanda, alman milletvekilinin yine bir yabancıyla konuştuğuna kızmış olduğunu ifade etti. Yani henüz Dimitrov'u tanımadan önce, yabancı olduğunu derhal anlamıştı. Nasıl? Kuzeyli asilzade cevap verirken haykırıyordu: «Kafatasının doğulululara özgü biçiminden!»

Daha önce çok kereler andığımız Stein -Rumpelstieltzhen, bu iki saygıdeğer beyefendinin ifadeleri hakkında şunları yazıyordu: «Yedek binbaşı Webersted'in kökeni, namus konusunda eski anlayış dünyasıdır. Önceden, Von der Ludendorf'a ait «Volkswarte» gazetesinin sahibiydi... Bundan sonra -halen imparatorluk birliğinin alman güvenlik güçleri yöneticisi-nasyonal sosyalist basın şefi oldu...»

Dimitrov, ona gerçekten doğruyu mu söylediğini sordu. Webersted gücenmiş bir sesle; «Benim gibi ihtiyar bir Prusya subayı yalan söylemez!» cevabını verdi.

Dimitrov, az ama öz konuşarak, «*namus konusunda eski anlayış dünyasından*» gelen bu düzensiz insanların hesabını görüverdi. Webersted'e, yardımcısı Droescher'le bu konular hakkında konuşup konuşmadığını sordu. Aptal hemen bağırdı: «E, bu çok doğal!» Dimitrov bastırdı: «Demek ki, Webersted ile Droescher işi kararlaştırmışlar. Yani Webersted, Tanev'i, Droescher ise Dimitrov'u görmüşler. Kendi avukatım olmaklığım dolayısıyla, duruşmadan çıkarılma tehlikesini de göze alarak, şimdi şunu soruyorum: 'Bu tanıklar aralarında işbölümü yaparak mı gelmişler buraya?'» Buenger bu soruyu kabul etmedi, fakat soru artık şeytan çemberinde yeni bir gedik açarak ortaya atılmış bulunuyordu.

Dimitrov, alay ederek, mühendis Bogun'u da şeytan çemberinden dışarı çıkardı. Bu hırçın mühendis, kundaklamanın arkasından Popov'un, açık gri pantolonlu, koyu yumuşak şapkalı ve kaşları çatık olarak,

Reichstag'ın bir büyük kapısından fırladığını gördüğünü (oldukça kendine güvenerek, hiç yanlışı yokmuş gibi, alman namus sözü vererek) söylemişti. Mahkemede, Duruşma sırasındaysa yumuşak şapka, gittikçe daha açık bir renk alıyor, pantolonsa gittikçe koyulaşıyordu; çünkü Bogun, bu uydurma kıyafeti Popov'un gerçek elbiselerine benzetebilmek için durmaksızın hayal gücünü süsleme yeteneğini kullanıyordu. Sonunda Dimitrov güldü: «Alman mühendisi genellikle matematik kadar kesinlik sahibidir. Bogun, yangından aylar sonra, Popov'un ne elbise giydiğini yangın gününe göre nasıl da daha iyi biliyor? Açık renkli dediği pantolonu koyu maviye nasıl da değiştiriyor? Bogun mühendis değil, roman yazarı sanki.» İşte böylelikle Bogun'un romanına son verilmiş oldu.

Nasyonal Sosyalist milletvekillerinden, gazeteci taslaklarından, lokanta garsonlarından ve subaylardan sonra, hitlerci Almanya lehine Dimitrov'a karşı tanıklık yapmak üzere hırsızların, kalpazanların ve kasa kırıcıların sırası geldi. «*Namus konusunda eski anlayış dünyası*»na mensup beyler ile suç dünyasına bağlı tanıklar hep aynı maldılar. Şeytan çemberinden bazı kişileri tanıtalım:

İşte mahkum hırsız Willie Hintze, Neuköln İşsizler Yardım Servisi önünde, işsizlerle ve Van der Luebe ile konuşmaya girişmiş, silahlı ayaklanma, yağma vb. hakkındaki planlarını ileri sürmüşmüş. Silah? O kolayca silah bulabilirmiş. Mahkemede bu sözlerini hatırlattıkları zaman, şu cevabı verdi: «İşin akışında yer alayım diye polisin talimatıyla, bu konuşmalara biraz ben de karıştım.» Dimitrov alaylı biçimde sordu: «Siyasi

sempatileriniz hangi tarafa doğruydu?» Kaşarlanmış hırsız ve provokatör, göğsünü kabarttı: «Sol partilere karşı olumsuz düşüncelerim vardı.» Ve Dimitrov yalnızca tek kelime söyledi: «Tabii!»

İşte hapishaneden getirilen ve Torgler'in daha 1932 yılı Ocak ayında kendisine Reichstag'ı kundaklamayı önerdiğini ve buna karşılık 14.000 mark vadettiğini söyleyen hırsız ve morfin tiryakisi pişkin Lebermann. Ayılan bu alman, karısına hapishaneden şunları yazmıştı: «Sevgilim, yalnızca oraya varmak komedisinin bana ne kadar zahmete malolduğunu bilsen.» Şimdi o da, Karwane, Webersted ve Goering gibi, imparatorluk başsavcılığının tanığıydı. Dimitrov, bütün bu tanıkların *«sağlam bir komplocu topluluk»* olarak birbirlerine bağlı bulunduklarını dünyaya duyurdu. Ve mahkemede şunu sordu: «Bu tanığı kim çağırmış buraya? O, iddia makamının tanığı mıdır?»

Buenger: «Söylediğim gibi: Bu tanık 13 Ekim günü hapishane müdürlüğüne başvurmuş ve bu nedenle savcılık tarafından sorguya çekilmiştir.»

Dimitrov: «Bunu duydum.»

Buenger: «Bundan sonra da tanık olarak çağırılması istenmiştir.»

Dimitrov: «Kim tarafından?»

Buenger: «Savcılık tarafından. Fakat sizi uyarmak isterim: Hiçbir yararı olmayan eleştirilere girişmeyin...»

Dimitrov: «Girişmeyeceğim. Fakat bay başkan ve bay yargıçlar, ben de yalnızca şunu belirtmek istiyo-

rum: İddia makamının biz sosyalist tutuklular aleyhindeki başlıca tanıklar çemberi, bugün bu tanıkla kapanmış bulunuyor. Çember, Nasyonal Sosyalist Partisi'nin Reichstag'daki milletvekilleri ile, nasyonal sosyalist gazetecilerle başladı ve bir hırsızla tamamlandı.»

Böylelikle şeytan çemberi amansızca nitelendirilmiş ve parçalanmış oluyordu.

Ertesi gün «Voelkischer Beobahter» gazetesi, *Dimitrov'un, nasyonal sosyalist milletvekili, gazeteci ve canilerden meydana gelmiş kapalı çember ifadesinin* Buenger tarafından protesto edilmeyişinden dolayı ateş püskürüyordu. Buenger, bir sonraki duruşmanın başında, Dimitrov'un bu ifadesini duymadığını söyleyerek özür diledi ve Dimitrov'u cezalandırdı. Dimitrov, şöyle karşılık verdi: «Şimdi 'Voelkischer Beobahter' gazetesi memnun olabilir!»

Onu duruşmadan dışarı çıkardılar, fakat şeytan çemberi artık çökertilmişti.

İki gün sonra, iç çembere bağlı bir usta olan ve büyük soru işaretiyle gösterilen Georing'in, durumu kurtarması gerekliydi.

Fakat nasıl bir başarıyla kurtardığı artık iyice biliniyor...

Şeytan çemberinin parçalanması, Dimitrov için görevinin yalnız bir kısmıydı. O, davanın atom yapısını yıkmak istiyordu. Daha 12 Kasım günü, Buenger şunları yazmıştı:

«Kuvvetle inanıyorum ki, bu davada Van der Luebe Reichstag yangınının yalnızca sözümona Faust'udur

ve elbette onun arkasında Reichstag yangınının bir Mefisto'su durmaktadır. Sefil *'Faust'* şimdi İmparatorluk Mahkemesi karşısında dikiliyor, Mefisto ise ortadan kayboldu.»

Biz İmparatorluk Mahkemesinin bocalamasını biliyoruz. Dimitrov bunu şu sözleriyle nitelendirdi: «Mahkeme güç bir sorunla karşı karşıyadır: Hem kurt doysun, hem de kuzu bütün kalsın. Hüküm, bu çözümü olanaksız sorunun çözümlenmesi uğrunda başarısız bir girişimdir. Buenger, siyasi bakımdan bir *«dünya bolşevik komplosuna»* ihtiyaç duyan Hitler'den farklı olarak, en iyi niyetlerle hareket ettiği takdirde adli yollarla yalnız Van der Luebe'nin katılışını belirleyebilirdi, fakat bununla birlikte ortaklar sorununun ansızın gerçek izlere götürülebileceğinden de korkması gerekiyordu. İşte bu nedenle, Buenger, Van der Luebe'nin kendi ölüm dağına doğru çaresiz, kendiliğinden yürüdüğü dar yoldan ayrılmamaya karar vermişti.

Dimitrov, daha mahkemenin başlangıcından beri, Van der Luebe'nin bu suçu yalnız başına işlediği savına karşı mücadele etti. Luebe, bu suçu yalnız başına ne düşünebilir, ne de işleyebilirdi. O yalnızca bir aletti, ama diğerleri neredeydiler? Yardımcılar ve herşeyden önce Mefisto neredeydiler? Bu sarsılmaz kararlılık önünde, diğer sanıklar titriyor, fakat onlardan daha fazla suçlular titriyorlardı.

İçinde Van der Luebe'nin bulunduğu ikinci bir şeytan çemberi vardı. Goering, mahkeme önünde kaba bir alayla şöyle demişti: «Yabancı asıllı Luebe, Reichstag'ın iç bölümlerini bilmediği için, çıkış yerini

bulamamış ve yabani bir kirpi gibi sağa sola koşuşup durmuştur.» O, yalnız Reichstag'ın çıkış yerini bulamamakla kalmamıştı, zavallı hasta aklı, şimdi de zehir ve yalanla kaplı bu sihirli çemberden çıkış yolu bulamıyordu.

Dimitrov bütün güç ve sabrını kullanarak, onu kurtarmaya, kendine getirmeye tekrar tekrar çalıştı. Van der Luebe, birincisi sorgu yargıcının önünde, ikincisi mahkemede, duruşma sırasında olmak üzere, iki kez, ansızın ve kısaca *«ötekiler»*den sözetti. Hukukçular bunları çabucak örtbas ettiler, ip koptu ve tekrar dilsiz uçuruma kaydı. Dimitrov, bu harabedilmiş, yıkılmış insan için de mücadele etti. Mahkeme önünde bu konudaki düşüncesini şöyle ileri sürdü: «Van der Luebe basit ve oldukça iyi bir gençmiş. Bir duvarcıymış, şoselerde dolaşmış, gezmiş ve ondan sonra da bu suçu işlemiş. Burada yalnız bir kuram var: Van der Luebe ya delidir yada normal bir adamdır. Eğer bununla birlikte susuyorsa, işçilere karşı ihanetinin korkunç yükü altında susuyor.» Dimitrov'un düşüncesi şuydu: Luebe, gafil bir işçidir, fakat yine de bu adamda proleter vicdanından birşey kalmış olması gereklidir. Dimitrov bu vicdanı uyandırmaya çalıştı: «İşçi sınıfına karşı bu canavarca suçu niçin ve kiminle işledin?» Buenger hemen engel oldu: «Böyle sorular sorulmasına izin vermiyorum! Suçu yalnız başına işlemiştir, bunun nedenini de kısmen söylemiş, kısmen söylememiştir. Artık bu sorular yeter!» Fakat Dimitrov gerilemedi. Davanın gidişi boyunca, bu aletin vicdanına hitaben çağrısını, gittikçe daha ısrarlı olarak tekrarladı. Fakat boşunaydı. Faşist zehri kelimenin

gerçek ve mecazi anlamıyla -burada bir insanı tümüyle mahvetmişti. Ve bu korkunç olay, daha sonra milyonlar üzerinde de tekrarlanacaktı.

Van der Luebe, Dimitrov'un insanca sesine değil, başka bir sese kulak veriyordu. Hücumcuların Berlin Şefi Heldorf, tanık olarak çağrılmıştı. Prusya kontu, bütün hukuki biçimleri açıkça horgören kibirli bir tavırla mahkeme karşısında dikiliyordu. Evet, yangın gecesinde, resmen açıklanmadığı halde, kitlesel tutuklamalar için Heldorf emir vermişti; evet, hem de Potsdam'ın yeni atanmış polisi sıfatıyla değil, Berlin hücumcularının şefi sıfatıyla, (daha sonra sorguya çekilen Goering, bunu kabul etmedi, emrin kendisinden çıktığını ve Heldorf'un yalnızca emri yerine getirmiş olduğunu iddia etti). Van der Luebe'nin, bu konta bakmasını ve onu tanıyıp tanımadığını söylemesini istediler. Fakat Van der Luebe hiç oralı olmadı, başı bütün ağırlığı ile göğsüne sarkıyordu.

Buenger: «Sanık Van der Luebe, ileriye çıkınız. Başınızı kaldırınız ve tanığın yüzüne bakınız. E, kaldırın başınızı, haydi tanığa bakınız bir kere!»

Tercüman: «Tanığın yüzüne bakmanızı istiyorlar, Van der Luebe.»

Buenger: «Kaldırınız başınızı!»

Avukat Suevert: «Başınızı kaldırın.»

Tercüman: «Tanığa bakmalısınız. Kaldırınız başınızı!»

Buenger: «Kaldırın şu başınızı. Başınızı yukarıya.»

Başınızı yukarıya? Bu iki kelime «başınızı aşağıya!» doğru yankılanıyordu.

Bu sağır bilince hiçbir ses ulaşmıyordu. Artık kontun kanı başına hücum etmişti. Sert bir kumanda tonuyla bağırdı: «Hey, kaldır hele şu başını, çabuk!»

Bundan ötesini, Stein-Rumpelstieltzhen şöyle anlatıyordu: «Van der Luebe'nin anladığı dil buydu. Kontun emri onun vücudunda bir şok etkisi yaptı. Büyük bir mucizeye tanık oluyorduk: Keskin bir hareketle doğruldu ve başını yukarıya kaldırdı. Konta sükunetle baktı, açık ve anlaşılır biçimde cevap verdi: 'Hayır!' Dinleyiciler rahat bir nefes aldı, yüzlerinde bir aydınlanma oldu, sanki 'bravo' diye bağırmak istiyorlardı. Ortalığı bir fısıltı kapladı: 'Bu Heldorf yaman adam!'»

Evet, Van der Luebe bu sesi tanıyordu. Bu ses onun bilincinde titreşimler yapıyordu. Bir saniye için bilincini aydınlatıyordu. Aynen eski alman felsefesinde olduğu gibi: Katil, kurbanının cesedine yaklaşınca, yaralar tekrar kanamaya başlar. Yabancı bir gazeteci şöyle yazıyor: «Bu, Almanya'nın uyanması için bir semboldür.»

Van der Luebe bu anı koruyamadı. Zehirlenmiş düşüncesinde herşey dibe batıyor ve bulanıyordu. Dimitrov'un ateşli enerjisi de bu eriyişi durduracak durumda değildi.

Bunun üzerine Dimitrov bir yol daha denedi. Luebe, yangın gecesinden önce neredeymiş? Kısaca Henningsdorf'da olduğu söylenmişti. Mahkeme, bu konuyla ilgilenmiyor gibiydi, üstelik bu iz silinip yok edildi.

Fakat Dimitrov ipucunu ele geçirmişti ve onu bırakmıyordu. İnatla, yorulmak bilmeden, cevap istemekte ısrar ediyordu: O, 26 Şubatta Henningsdorf'da ne aramıştı? Berlin'in, Spandau yakınlarındaki bu banliyösü, Nasyonal Sosyalist Partisi'nin kalesidir. Van der Luebe orada bir sığınakta misafir olmuş ve iki kişiyle görüşmüştü. Bu iki kişi kimlerdi? Bunlar niçin bulunmamış, niçin mahkemeye çağrılmamışlardı? Bundan başka o, ilk soruşturmada Reichstag'ı kundaklama düşüncesine Henningsdorf'dan Berlin'e döndüğü zaman saplandığını söylemişti. Dimitrov, Prusya polis şefi, tanık Goering'e soruyordu: «Bay bakan, polis soruşturması aracılığıyla Van der Luebe'nin Berlin-Henningsdorf yolunu, Henningsdorf sığınağında geçirdiği süreyi, orada iki kişiyle tanışmasını tespit etmek ve böylelikle onun gerçek ortaklarını bulmak üzere, 28 Şubat gecesinde ve sonraki günlerde ne gibi önlemler almıştır? Polisiniz ne yaptı?» Goering kaçamaklı bir cevap vermişti: «Pek tabii ki, bakan olmaklığım hesabıyla bir dedektif gibi izlemeye çıkmadım, benim polisim var.» İşte bu polis, Goering'in polisi, Van der Luebe'nin Henningsdof'daki misafirliğini açıklamak üzere hiçbir şey yapmış değildi.

Dimitrov bu kompleks içine gittikçe daha fazla dalıyordu. «Demek ki, Van der Luebe ile Reichstag yangını düzenleyicileri arasındaki köprü orada, Henningsdorf'da kurulmuştu. Dimitrov sonunda, Henningsdorf'dan tanıklar çağrılmasını sağladı. Van der Luebe'nin, Henningsdorf'da görüştüğü berber Grave, 13 Kasımda sorguya çekildi. Dimitrov doğrudan doğruya sordu: «Tanık Grave, o zaman da nasyonal sosyalist

miydi?» Grave şöyle cevap verdi: «Ben daima sağda bulunmuşumdur!» Aynı gün, Van der Luebe daha canlıcaydı, bozulmuş bilincinden bir hatıra esintisi geçer gibi oluyordu. Gerçekten Grave'i hatırlayamadı, fakat... Buenger sordu: «E, neredeydiniz?» Ve o açıkça ve sertçe cevap verdi: «Nazilerin yanındaydım!»

Salonda ölüm sessizliği vardı. Buenger şaşkınlaştı ve dik dik bakmaya başladı. Demek ki Dimitrov, Henningsdorf sorununu ısrarla ileri sürmekte de haklı çıkıyordu. Ya şimdi? Orada kurulan köprüyü ne pahasına olursa olsun yıkmak ve zavallı Van der Luebe'yi soruların ateşiyle şaşkına çevirmek gerekliydi. Yaylım ateşi etkisini gösterdi. Birkaç dakika sonra Van der Luebe, o zaman gerçekten nerede olduğu hakkındaki gözdağı verici soruya, yine eski duygusuzluğuyla cevap verdi: «Hiç kimsenin yanında değildim.» Yine yavaşça kabuğuna çekiliyor ve abuk sabuk konuşarak, Scharlotenburg'da bir nazi toplantısına katıldığını, orada gencin biriyle görüştüğünü ve diğer şeyler arasında kürsüdeki hatibin Reichstag'dan sözettiğini de duymuş olduğunu söyledi. Dimitrov, Henningsdorf'da nasyonal sosyalistler görüp görmediğini sorduğu zaman, onda bir kez daha canlanma görüldü. Başını sallayarak ve gülerek: «Evet, Henningsdorf'da epeyce nasyonal sosyalist vardı... Onları üniformaları içinde gördüm,» dedi. Bundan sonra bilincinin incecik ipliği kopuverdi. Dimitrov bu ipliği tutmaya çalıştı. «Van der Luebe'nin 26 Şubat gecesini Henningsdorf'da geçirdiği ve bunun rastlantı olmadığı gerçek değil midir?» Buenger hemen onun sözünü kesti: «Cinaslı sorular sormamalısı-

nız, sorunuz bu cinstendir.» «Sanık Van der Luebe, Henningsdorf'da hangi nedenle gecelediniz, oraya niçin gitmiş ve gecelemiştiniz?» Sanık, gizemli bir gülüşle sarsıldı: «Orada güzel uyuyabildiğim için.» Ve ötesi sürekli sessizlik...

23 Kasımda, Van der Luebe, tamamıyla batmadan önce son olarak su üzerine çıkar gibi, sessizliğinden son bir kez daha uyandı. Bu uyanış, bir araç, aldatılmış ve zehirlenmiş bir kişi olan Luebe'nin, umutsuz ve korkunç mücadelesiydi. Şunları söyledi: «Bu artık üçüncü dava. Birincisi Leipzig'de, ikincisi Berlin' de ve şimdi yine Leipzig'de... Hükmün ne zaman verileceğini ve ne zaman infaz edileceğini bilmek istiyorum... Reichstag'ı ben kundakladım, fakat bu sonradan olup bitenler, artık büsbütün başka... Dava sekiz aydır devam ediyor ve ben buna hiç razı değilim... Ben, genel salonu elbisemle kundakladım. Bu oldukça basitti. Ama burada olup bitenlerse ayrı bir konu, fakat ben buna razı değilim...»

Ve bunun arkasından, genel salondaki birçok yangın odağını gerçekten yalnız başına mı yaktığı sorusuna verdiği cevap şu oldu: «Hiçbir zaman böyle birşey söylemiş değilim!»

Buenger: «O halde suçlular kimlerdi?»

Van der Luebe: «Bunu söyleyemem. Varsın diğerleri...»

Buenger arka arkaya bastırıyordu ve birdenbire Van der Luebe'nin işkence altındaki bir mahluk gibi haykırdığı işitildi: «Daha fazla dayanamayacağım! Burada olup bitenler insana karşı ihanettir!... Hakkım-

daki kararı istiyorum!... Daha fazla dayanamam. Günde beş-altı kez yemek yemek ve daima lezzetli olup olmadığı sorusuna cevap vermek istemiyorum... Hapishanedeki bu mücadeleye daha fazla devam edemeyeceğim!»

Dimitrov, daha sorularını sormadan, çabucak duruşmaya ara verildi. Aradan sonra, Van der Luebe gevşemiş, yorulmuş ve duygusuzlaşmıştı. Ona yine yemek vermişlerdi. Verdikleri yemek etkisini göstermişti. Dimitrov'un soruları boşluğa düşüyor ve yankı uyandırmıyordu. Van der Luebe kendi içine kulak veriyor ve mırıldanarak «vücudundaki sesler»den sözediyordu. Evet, Skopolamin müthiş bir zehirdi, Van der Luebe'den alınabilecek şey yalnızca belirsiz bir dırdırdan ibaretti: «Ben söylediğimi söyledim. Burada da duyulsun diye, mümkün olan herşeyi söyledim.»

Araç Van der Luebe tamamen kırıldı. Fakat Dimitrov, etkileme yeteneği ve sabrı sayesinde Berlin ile Henningsdorf arasında oldukça önemli izler buldu. suçlamanın kocaman deliğinden, polis ve savcılığın yapay yapısı için mahvedici olan gerçeğin parlak ışığı girdi.

Dimitrov, mahkeme önündeki son konuşmasının sonucunu şöyle genelleştirdi:

«Henningsdorf konusu son derece önemlidir. Van der Luebe'nin geceyi birlikte geçirdiği kişi, Vaşinski, aranıp bulunmadı. Aranması konusundaki önerim, yararsız sayıldı. Eğer o Henningsdorf'da sosyalistlerle görüşmüş olsaydı, bu konu çoktan incelenmiş olurdu.

Bay başkan, Vaşinski'nin bulunması için hiç kimse ilgi göstermemiştir.

Reichstag yangınını Brandenburg karakoluna ilk olarak haber veren sivil kişi aranmadı, bulunmadı ve bu güne kadar bilinmez olarak kaldı. Soruşturma yanlış yönde yürütüldü. Reichstag'ı, yangının hemen arkasından terkeden nasyonal sosyalist milletvekili Dr. Albrecht sorguya çekilmedi. Kundakçılar, bulundukları yerde değil, bulunmadıkları yerde aranıyordu. Onları sosyalistlerin arasında arıyorlardı ve bu hataydı, çünkü gerçek kundakçılara ortadan kaybolma olanağı verdi... Böylece şu karara varıldı: Madem ki gerçek kundakçılar yakalanamamıştı ve zaten yakalanmaları da uygun değildi, o halde diğer kundakçıları, yani Reichstag'ın potansiyel kundakçılarını ele almak gerekiyordu.»

Ve sonunda: «Kundakçıların yeraltı koridorundan Reichstag'a girmiş olmaları mümkün değil midir?» sorusunu da ilk olarak ortaya koyan Dimitrov idi. Buenger bu soruyu kabul etmedi, fakat Dimitrov'u düşüncesinden saptıramadı. Gerçekten yeraltı koridoru konusu hakkında en önemli tanıkların sorguya çekildikleri gün, Dimitrov duruşmadan çıkarılmış bulunuyordu; fakat Buenger, artık yuvarlanmaya başlamış olan taşı bununla da durduramazdı. Tekrar duruşmaya alınan Dimitrov, sorduğu sorularla, yangın gecesinde, yeraltı koridorunu ilk olarak denetleyenin, Goering'in SS muhafızları şefi Walter Weber olduğunu belirledi.

Dimitrov: «Tanık Reichstag yangını günlerinde devlet hizmetinde miydi?»

Weber: «Ben genellikle devlet hizmetinde değilim, başbakanın yanında çalışmaktayım.»

Dimitrov: «Demek ki, koridorun denetimini devlet memuru *sıfatıyla yapmadınız?*»

Weber: «Hayır, başbakan Goering'in SS muhafızları şefi sıfatıyla yaptım.»

Taş yuvarlanmaya devam ediyordu ve tanık sıfatıyla bizzat Goering bile o kadar ihtiyatsızdı ki, gerçeği gevelemeye başladı: «Diğerleri çoktan sıvışıp gitmişlerdi... Nereden çıktıklarını bilmiyorum. Kanımca, yeraltı koridorundan yararlanmışlardır. Koridor, makinelerin bulunduğu binaya götürür. Oradan parmaklığı kolayca aşmak ve Spree kıyısına ulaşmak mümkündür.»

Hukukçuların, Van der Luebe'nin yangını kendi başına kundaklamış olabileceği yolundaki kuramını büyük bir cesaretle didik didik eden Dimitrov, bilirkişi tarafından uygun bir destekle karşılandı. İtfaiye müdürü mühendis Wagner şöyle dedi: «Bu yangın, bir kişi tarafından kundaklanmış olamaz. Ya hazırlık işleri fazla sürmüştür, yahut da daha fazla insan yardım etmiştir. Her ikisi de olasıdır...»

Adli kimyager Dr. Schatz şunları söyledi: «Kuvvetle inanıyorum ki, genel salondaki kundaklama, kendiliğinden yayılan bir akıcı maddeyle yapılmıştır. Bu maddenin adını söylemek istemiyorum... Luebe, yangını kendi başına kundaklamış olamaz. Onun tavır ve hareketleri hakkındaki benim kişisel kanılarım var. Öteki olaylar üzerine de kanılarım aynıdır... Van der Luebe daha pencereden girerken içerde artık diğer

işlerin bitmiş olduğunu bilmesi ve dikkati çeken durumuyla yalnızca suçu üzerine almış olması gereklidir.»

Dimitrov: «Eğer bu ilginç ifadelerinizi doğru anlıyorsam, bu tutuşturucu maddeyi kullanan kişilerin bazı teknik bilgiye sahip olmaları gerekebilir?»

Schatz: «Bu işle ilgili olanlar, o maddenin yabancısı değillerdir.»

Bu işle ilgili olanlar ve savaş hazırlığı bakımından bu maddelerle deneyler yapanlar Savaş ve Hava Kuvvetleri Bakanlığında bulunuyorlardı.

Hararet tekniği profesörü İose, açıklamayı yaptı: «Hacmi onbin metreküpü aşan büyük genel salon kısmı, hiçbir zaman yalnızca kömür yongalarıyla yakılmış olamaz. Mutlaka akıcı maddeler kullanılmış olması gereklidir... Van der Luebe'nin tek başına yangına neden olması olanaksızdır... Van der Luebe genel salondaki yangını belki de yalnız başına tutuşturmuştur, fakat bu konudaki hazırlıkları yalnız başına yapmadığı kesindir. Hazırlığın hiç olmazsa diğer bir kundakçı tarafından yapılmış olması gerekiyor. Bunun için de en az yirmi, belki de kırk kilo akıcı madde kullanmak zorunluluğu ortaya çıkmıştır.»

Dimitrov söz aldı: «Bilirkişinin, Van der Luebe'nin yalnız başına hareket etmediği kanısında oluşları, beni sevindiriyor. Bu, iddianamenin tümüyle düşünce birliği içinde kabul ettiğim tek noktasıdır. Ben daha uzağa gidiyorum. Kanımca, Van der Luebe bu davada Reichstag yangınının bir Faust'udur. Bu zavallı Faust mahkeme önüne dikilmiştir, fakat Reichstag yangınından biri... Mefisto eksiktir...»

Ve ekledi: «Bu zavallı Faust kendi Mefisto'sunun adını söylemelidir!»

Daha sonra, 13 Kasım günü duruşmalarının birinde, şunları söyledi: «Kundaklama, Van der Luebe'nin, birisiyle, bir sistem aleyhinde, sosyal bir sistem aleyhinde, toplumsal düzen yada buna benzer birşey aleyhinde herhangi bir protesto hareketi hakkında konuşmuş olması mümkün değil midir? Bu protesto hareketinin, Reichstag'ın kundaklanması olması gerektiğini kabul edelim. Bundan sonra Van der Luebe, Reichstag'a girmiş ve yangını kundaklamıştır. Ama bu arada *'birisi'* dediğimiz kişi, başka yollardan genel salona varmış ve diğer araçlarla kundaklamayı hazırlamış, belki de genel salonu bizzat tutuşturmuştur. Eğer bu böyleyse, Van der Luebe'nin diğerlerini şahsen tanımaması mümkündür... Bay başkan sizin aracılığınızla ona sormak istiyorum: *Van der Luebe kundaklamada* kullandıkları bir araç değil midir?»

Ve son büyük konuşmasında bu konuya bir daha dokundu. «26 Şubatta Luebe, Henningsdorf'da herhalde birisiyle görüşmüş, ona belediyede ve saraydaki kundakçılık denemelerinden sözetmiştir. Bu adam, ona, bütün bu kundaklamaların çocuk oyuncağı olduğunu ve seçim zamanında Reichstag'ı kundaklamanın gerçek birşey olacağını söylemiştir. İşte, Reichstag yangını, bu suretle, siyasi provokasyon ile siyasi çılgınlık arasında iki taraflı bir gizi birleşme aracılığıyla meydana gelmiştir. Siyasi çılgınlık tarafındaki kişi, sanık sandalyesine oturuyor, siyasi provokasyon tarafındakiler ise, özgür geziyorlar. Budala Van der Luebe kendisi lokantada, koridorda ve alt katta beceriksizce

kundaklama deneylerini yaparken, diğer taraftan meçhul adamın, Dr. Schatz'ın sözetiği akıcı maddeyi kullanarak, genel salonu kundaklamış olduğunu bilemezdi!»

Bu anda garip birşey oldu, Van der Luebe sessiz bir gülüşle sarsılıyordu. Adeta bütün vücudu titreyen bir sürekli gülüşe dönmüştü. Acaba, gerçeğin kesik ucu sarsılmış sinirlerine mi dokunmuştu, bunlar hatırlama ürpertileri miydi, aldatılmış bir insanın umutsuz önsezisi miydi? Dimitrov elini kaldırarak, çılgınca gülen bu adamı gösterdi.

Mefisto soyundan kundakçıların, kendi planlarına zavallı Faust'u ne zaman ve nasıl çekmiş oldukları, ayrıntılı biçimde asla açıklanmış değildi. Fakat Dimitrov'un etki yeteneği ve önsezisi, kuşkusuz, gerçeğin pek yakınına ulaşmıştı. Hele çıkardığı sonuçlarda yargıçlar bile bunlardan kaçınamadılar. Buenger'in herşeyi Van der Luebe'ye yükleme çabaları başarıyla sonuçlanmadı. Hatta mahkeme kararı gerekçesinde şunlar belirtiliyordu: «Sanık, belki sayıca az olan, diğer yardımcılarıyla çalışmıştır... Sanık, elinde bulunan zaman zarfında, daha sonraki kundaklama eyleminin yanısıra, hazırlık işlerini bitirmeyi başarmıştır. Mahkeme heyetinin kanısınca, kundaklamanın güçlüğü ve hacmi yüzünden, sanık genellikle bunları yalnız başına değil, ancak diğerleriyle işbirliği yaparak bitirebilmiştir...» Bina içinde serseri bir ateş gibi kâh şurada, kâh burada belirmiş olan Van der Luebe'nin, bu akılsızca hareketinin anlatılmasından sonra, bütün bunlarla «ancak, henüz başlangıçta, bütün eylemin kuşkusunu kendi üzerine çekmek, aynı zamanda itfai-

ye grubunu ve polisi genel salondan uzaklaştırmak ve onların da bu salona girmelerini güçleştirmek amacı güdülmüş...» olabileceği söyleniyordu.

Yargıçların bu «*diğerleri*»nin kimler olduklarını söylemeleri şöyle dursun, hatta ima etmeye bile hakları yoktu ve edemezlerdi. Mahkeme, Dimitrov'un şeytan çemberinin ortasına çizdiği büyük soru işaretine sımsıkı tutunmuştu. Hiç olmazsa, onun, davanın kalıntılarından daha çok yaşaması gerekliydi. Ama soru işaretinden sonra, Dimitrov'un koyduğu bir ünlem işareti de vardı. Ve nihai olan, sarsılmaz olan buydu.

Dimitrov şeytan çemberini parçaladı.

Dimitrov, Van der Luebe'nin, Henningsdorf'da «*nazilerin yanında*» bulunmuş olduğunu ve alman iktidar sahiplerinin bu köprüyü yıkmak için herşeyi yapmış olduklarını açıkladı.

Dimitrov, alman adliyesinin dehliz gibi karışık yeraltı koridorundan iç çembere ulaştı.

Yunan efsanesinin yılmak bilmez Tezey'i, dehlizin ortasında, kanlı Minotavr'ı, boğa - insanı, canavar - insanı bulmuştu.

Dimitrov onu, suçluyu, kundakçıyı, insan kılığındaki hayvanı, bütün dünya önünde sergiledi.

Alman faşizminin Minotavr'ı Avrupa'nın merkezindedir! Dünya uyandırılmış bulunuyor.

ZAFER

Dimitrov, 31 Ekim günü, İmparatorluk mahkemesi önünde şöyle dedi: «Ben burada borçlu değil, alacaklıyım!»

Bir ay sonra, 28 Kasımda da şunları söyledi: «Biz siyasi bir davada bulunmaktayız. İşte bu nedenle, sorunun siyasi peşin nedenlerinin ve siyasi karakterinin araştırılması sonuna kadar götürülmelidir. Siz siyasi bir dava istediniz. Pekâlâ, ama o halde sonuna kadar. A la guerre comme à la guerre(*). Olmuşken tam olsun. Ya hep, ha hiç.»

Almanya'nın yeni siyasi efendileri, nazi şefleri yalnız kendilerinden öncekilerden daha kaba, daha küstah, daha başına buyruk oldukları için değil, herşeyden önce şaşılacak bir yeni aracı, propagandayı

(*) Savaş savaştır. (Fransız atasözü)

buldukları için, kendilerini büyük siyaset adamları sayıyorlardı. Reichstag yangını davası da, bu propagandanın ucubesiydi. Ama bu dava, Dimitrov'un siyasi ateşi sayesinde gerçek ve görkemli bir siyasi dava oldu.

Alman iktidar sahipleri için, bu büsbütün beklenmedik birşeydi. Onlar, Almanya'daki muhaliflerini genellikle doğru olarak tartmış bulunuyorlardı. Başarılarını da kısmen buna borçluydular. Ama bu başarıları başlarını döndürmüştü ve *«içsel alman reçetesi»*nin dünyaca geçerli olduğunu sanıyorlardı. Onlar, Dimitrov'da belirmiş olan siyasi güce hiç de akıl erdiremeyerek bakıyorlardı. Bu güç, onların anlamadığı ve gelecekte de anlamayı öğrenmedikleri bir yerden geliyordu. Siyaset, Reichstag yangını davasının düzenleyicileri için yüce bir yalan, Dimitrov için ise yüce bir gerçekti. Ve hukuki, siyasi, tarihi gerçek amansız bir alacaklı olarak, Nasyonal Sosyalist Partisi cadılarının *«propaganda»* adı altında bir put gibi allahlaştırdıkları şeytan süprüntüsü karşısına dikildi. Dimitrov'un son konuşmasındaki sözleri bu alçak propagandayla öldüresiye hesaplaşmasını temsil eder:

«Kullandığım dilin keskin ve kesin olduğunu itiraf ederim. Benim mücadelem ve hayatım, daima aynı keskinlik ve katılıkla cereyan etmiştir. Ama bu dil, açık ve namuslu bir dildir. Ben herşeye kendi gerçek adını vermek alışkanlığına sahibim. Ben burada, kendi müvekkilini görevi gereği savunan bir avukat değilim.

Ben, suçlanan bir toplumcu sıfatıyla, kendi kişiliğimi savunuyorum.

Ben kendi sosyalist, devrimci namusumu savunuyorum.

Ben kendi düşüncelerimi, sosyalist inancımı savunuyorum.

İşte bu nedenle, İmparatorluk Mahkemesi önünde tarafımdan söylenen her cümle kanımın ve canımın bir parçasıdır. Her sözüm, haksız bir suçlama karşısında gösterdiğim en derin tepkimin ve aşağılık bir cinayetin sosyalistlerin hesabına geçirilmekte olduğu gerçeğinin ifadesidir.»

Bu, gerçeğin sesiydi. Gerçek, zaptedilmez bir güçle kendine yol açıyordu. Gerçeğin, her türlü propagandadan daha güçlü olduğu, zorbalığın ve hilekarlığın -alman reich başkanlığındaki kanlı diletantların(*) hayal ettikleri gibi- siyasetin özünü oluşturmadığı, Hitler'in ucuz başarılarından başları dönen ve cesaretlerini kaybedenlerin bilinçlerine ilk kez yerleştiriyordu.

Bu, Dimitrov'un, Leipzig'de kişiliğinin ve inancının tüm gücünü adadığı üç taraflı bir gerçekti:

Birinci taraf: Reichstag'ı kundaklayanlar sosyalistler değildir. Onlar, kendi siyasi ilkeleriyle derinden derine çelişik olan böyle bir harekette bulunamazlar, kundakçı değillerdir, komplocu değillerdir, maceracı değillerdir. Onlar, sınıfların ve ulusların geleceğiyle oynamazlar. Belki yanlış yaparlar, fakat «milyonlarca yandaşlarına resmen bir türlü söyleyip öte yandan gizlice başka türlü hareket edemezler.»

(*) diletant: Bir işle yada bir sanatla amatörce ve sırf kendi zevki için uğraşan kişi, zevkperest

İkinci taraf: Reichstag yangınında, yalnız sosyalizm düşmanlarının, işçi sınıfı düşmanlarının çıkarları vardı. Hitlerci partinin yalnız işçilerinin değil, bütün ulusun özgürlüklerini mahvetmek için, kendi müttefikleri olan Deustchnasyonalleri boğmak için, dünya gericilerine kendini *«sosyalizme karşı kale»* olarak tanıtılmak ve kendi savaş hazırlığının sessizlikle onayını satın almak için, böyle bir cinayete, böyle bir provokasyona ihtiyacı vardı.

Üçüncü taraf: İşçi sınıfı için, bütün özgürlüksever insanlar için, faşizmi durdurmak, alaşağı etmek ve böylelikle sayısız felaketlerin önüne geçmek üzere gerçek olanaklar vardır. Buna ulaşılması için yeni siyasi yollardan yürünmesi, bütün güçlerin can düşmanına karşı birleştirilmesi, geçmişe ait bütün ciddi ve büyük hataların düzeltilmesi ve yok edilmesi gereklidir.

On yıl sonra bakılınca bütün bunlar yalın görünüyor ve hemen kendiliğinden anlaşılıyor; fakat o zaman bu görevi anlamak ve yerine getirmek için onun cesaretine, anlayışına ihtiyaç vardı. Dimitrov, yalnızca, bütün dünya önünde suçlamaya karar verdiği ve aleyhinde kesin mücadeleye davet etmeye giriştiği can düşmanının mahkemesi karşısında bulunmuyordu. Onun görevi yalnızca, anti-sosyalist hurafelerden ustaca kurulmuş olan bir duvarı delmekten ibaret değildi. Bundan başka, bütün anti-faşistlerin cesarete getirilmesi, ilke bakımından doğru olan görüşlerinin güçlendirilmesi ve bununla berber, bazı hataların ve savsaklamaların olumlu ve yol gösterici bir biçimde eleştirilmesi gerekiyordu. Ve bütün bunlar anti-faşistler ara-

sında bir tartışma da değil, suçlanan bir toplumcu sıfatıyla, faşist can düşmanlarıyla göz göze, nefesi kesmiş ve kulak kabartmış bir dünya toplumu önünde oluyordu.

Nazi şefleri, Reichstag yangınını komünist hükümet darbesi için, silahlı ayaklanma için, «*komünist devrimi*» için bir «*sinyal ateşi*» olduğu savıyla bütün dünyada davul çalmışlardı. «Davanın başlamasından bir süre önce, Hitler hâlâ «*gürültülü açıklamalar*» vadetmekteydi. Ama yüzlerce kez vadedildiği halde, Karl Liebknecht'in evinde bulunan belgeler Leipzig'de gösterilmedi. Demek ki, savcılık diğer kanıtlarla, hitlerci Almanya için oldukça karakteristik olan «*potansiyelle*» yetinmek zorunda kalmıştı. Nasyonal Sosyalist polis memurları, sosyalist eylemlerin üzerinde sonsuz raporlar vermeleri için tanık gösterilmişlerdi. Bunlar, olumlu yönden söyleyecekleri ne kadar azsa o kadar fazla konuşuyorlardı. Bundan başka, caniler, polis ajanları ve provokatörler de sorguya çekilmişlerdi. Ve sonunda, ağızlarından alman sosyalistleri aleyhinde ifadeler koparabilmek üzere toplama kamplarında tutuklu bulunan ve kötü muamele gören bazı işçileri de mahkemeye getirmişlerdi.

Savcılığın bu hacimli olduğu kadar içerik olarak da zayıf belgelerine karşı Dimitrov'un ileri sürdüğü kanıtlar, önemsiz olan herşeyi bir yana bırakarak yalnız önemli ve temel olana dayanıyordu. Eğer Reichstag yangınının, «*komünist devrimi*» için bir «*sinyal ateşi*» olması gerekseydi, bunun ülkenin hiç olmazsa herhangi bir yerinde, güya komünistler tarafından hazırlanmış eylemler meydana getirmesi gerekirdi. Ama Hit-

ler ve Goering tarafından o kadar dramatik surette haber verilen eylemler, kundaklamalar, infilaklar, yağmalar, silahlı ayaklanmalar herhangi bir yerde meydana gelmiş miydi? Hiçbir yerde. Ama buna rağmen bazı polis memurları, daha sonra bazı kundaklamalar yapılmış olduğunu belirttiler. Son konuşmasında bu kundaklamalara da dokunan Dimitrov, mahkemeyi büyük bir utanca düşürerek şunları söyledi: «Polis memuru Heller, burada komünist propagandasından, *kundaklamalardan ve diğerlerinden sözetti. Ona soru*yorum: Bizzat kapitalistler tarafından çıkarılan ve sonra sosyalistlere yükletilen yangın olaylarından haberi var mıdır? 5 Ekim tarihli 'Voelkischer Beobahter' gazetesinin yazdığına göre Stetin'de polis...»

Buenger: «Madem ki davada anılmış değildir, bundan sözetmeye kalkışmayın!»

Dimitrov (sinirlenen mahkeme heyeti başkanı tarafından sözü birkaç defa kesildikten sonra): «Bu gerçek bir konudur. Çünkü burada birçok yangın sosyalistlere yükletilmişti. Oysa sonradan, bu yangınların kendilerine iş yaratmak için kapitalistler tarafından çıkarılmış olduğu anlaşıldı.»

Bu en adi ve en ilkel biçimiyle, Hitler usulü *«iş yaratma»*ydı. Bazı kapitalistler, bazı kurumları kundaklamışlardı, Hitler ise bütün Avrupa'yı kundakladı.

Böylece Dimitrov, son konuşmasında şunları söyledi: «Reichstag yangınının, alman sosyalistlerinin eylemleriyle ve kısaca, yalnız hiçbir ayaklanmayla değil, hatta hiçbir gösteriyle, hiçbir ilgisi yoktur. Bu konu, adli soruşturmayla tümüyle açıklığa kavuşmuş bulunu-

yor... Hiç kimse, Reichstag yangınıyla ilgili olarak, ayaklanma için herhangi bir hareket, gösteri yada benzeri bir girişime tanık olmuş değildir. O zaman hiç kimse buna benzer birşey işitmemiştir. Bu konudaki söylentiler, daha geç bir tarihe aittir.»

İleri sürdüğü ilk inandırıcı kanıt buydu. Fakat Dimitrov daha uzağa giderek ikinci konuya yanaştı: Almanya yönetici çevrelerine mensup herhangi biri, genellikle sosyalistlerin silahlı ayaklanmasından kaygılanmış mıdır? Buna karşı herhangi bir önlem alınmış mıdır? Nazi tanıklarından hiçbiri bu soruya «evet» ile cevap veremedi. Örneğin, Prusya polisi anti-sosyalizm uzmanı olan ve mahkeme önünde bir saat boyunca rapor veren danışman Heller de bunlar arasındaydı. Dimitrov ona şunları sordu: «Bay raporcu, bütün ülkeden toplanılan bu bir yığın belge arasında, hükümetin 20 Şubat ile sonu arasında alman sosyalistlerinin silahlı bir hareketinin beklendiğini ve bu bakımdan devletin silahlı güçlerini hazır bulundurduğunu gösterebilecek bir tek belge getirmemiş olduğunuz doğru mudur?... Yada siz, bay polis danışmanı, belki de böyle bir belgeye sahip bulunuyorsunuz?»

Heller: «Böyle bir belge okumuş değilim ve elimde yok, hem bunu gereksiz sayıyorum.»

Dimitrov: «Genellikle elinizde böyle belgeler var mıdır?»

Heller: «Buna cevap veremem... bilmiyorum..»

Dimitrov'un bu sorusuna Dr. Goebels'in verdiği cevap hepsinden çok daha önemliydi. Goebels şöyle dedi: «Bay Dimitrov, bizdeki ayaklanma tehlikesine

karşı alman ordusunun kullanılması gerektiğini düşündüğüne göre, herhalde bu tehlikeyi oldukça büyük ve müthiş görmektedir. Oysa, bizdeki komünistleri bir an içinde ezmek için yalnızca SS ve hücum kıtalarını göndermek tamamıyla yeterlidir.» Nasyonal Sosyalist Partisi'nin zaptedilmez bir böbürlenme isteğine kapılan propaganda şefi, temkinsiz davranarak söylediği bu sözlerle kendi propagandasını biricik muazzam yalan olarak nitelendirmiş oldu. Zaten propagandasının çekirdeği tam da buydu. Yani Almanya doğrudan doğruya *«komünist devrimi»* arifesindedir, oldukça zayıf olan bütün eski devlet aygıtı *«bolşevik akını»*nı durdurmaktan acizdir ve Almanya'yı bu *«kargaşalık»*tan, ancak bütün iktidarın Hitler'in elinde toplanması kurtarabilecektir. İşte Hitler, Goering ve Goebels, çığlık koparan maymunlar gibi, bunu tekrar tekrar ilan etmişlerdi. Yalnız onların *«amansız yıldırım müdahalesi»* sayesinde Almanya'nın *«komünizme batmasına»*, Avrupa'nın bir harabeye dönmesine engel olunmuş, ancak ne yazık ki onlardan başka hiç kimse bütün korkunçluğuyla tehlikeyi görememişti... Oysa bir ay sonra Goebels, İmparatorluk Mahkemesi önünde gülümsüyordu: Komünist tehlikesi mi? Böyle birşeyden haberdar değildik. Böyle birşey olsaydı SS ve hücum kıtalarımızla bir an içinde siler süpürürdük. Bu elbette böbürlenmekten başka birşey değildi, fakat yine de bu böbürlenmenin arkasında, nazi şeflerinin ve dayandıkları kimselerin duruma verdikleri gerçek değer ölçüsü saklıydı. Onlar Almanya'nın bir *«bolşevik hükümet darbesi»* arifesinde olmadığını biliyorlardı. Fakat kendi hükümet darbelerini düzenlemek için,

kendi terörist, totaliter, askeri diktatörlüklerini kurmak için, tehdit aracı olan bu hayalete ihtiyaçları vardı. Dimitrov'un ileri sürdüğü ikinci inandırıcı kanıt buydu. Ve daha sonra şöyle dedi: «Dün bu konu üzerinde avukat Seuvert de konuştu. O anda, yönetim çevrelerinde hiç kimsenin ayaklanma beklemediği sonucunu çıkardı... Alman hükümetinin 28 Şubat 1933 tarihli olağanüstü kararnamesi de bu konuda bir kanıt oluşturmaktadır. Orada, anayasanın bazı maddelerinin, yani örgütlenme özgürlüğü, kişi ve mesken dokunulmazlığı vb. maddelerinin kaldırıldığı söyleniyor. İşte olağanüstü kararnamenin, onun ikinci fıkrasının aslı budur, yani işçi sınıfına karşı akın.»

Buenger (Dimitrov'un sözünü keserek): «İşçi sınıfına değil, komünistlere karşı.»

Dimitrov: «Bu olağanüstü kararnameye dayanarak yalnız sosyalistler değil, örgütleri dağıtılmış olan sosyal demokrat ve hıristiyan işçiler de tutuklanmışlardı. Şunu belirtmek istiyorum ki, bu olağanüstü kararname birinci planda doğal olarak alman sosyalistlerini hedef tutmakla birlikte yalnızca ona karşı değil, aynı zamanda diğer muhalif parti ve gruplara da yöneltilmiş bulunuyordu.»

İleri sürdüğü üçüncü kanıt buydu. Eğer Almanya yöneticileri gerçekten bir komünist hükümet darbesinden korkmuş olsalardı, bu takdirde komünizme, sosyalizme karşı olan bütün parti ve gruplarla birleşmeye çalışacaklardı.

Oysa bunun tersini yapanlar: «*Komünist tehlikesi*» onların gözünde, bütün parti örgütlerini yıkmaları, en

ufak bir belirti ile de olsa, demokrasiyi andıran herşeyi yok etmeleri için, yalnızca bir bahaneydi.

Dimitrov'un ileri sürdüğü kanıtların hepsi de, bütün özgürlüksever uluslara yapılan bir uyarıydı: Komünizme karşı kopardıkları yaygaralarla, sizi yanlış yola sevk etmelerine izin vermeyin. Reichstag yangının parlak aydınlığına ve onun doğurduğu sonuçlara bakın: Bugün vahşet komplosuna karşı en yalın özgürlüklerin savunulması söz konusudur. Onlar silah yapıyorlar, ama kime karşı? Asker topluyorlar, ama kime karşı? Felaket hazırlıyor, ama kime karşı? Ve kendileri cevap veriyorlar: Komünistlere karşı, yalnızca komünistlere karşı, onlara inanmayın! Onlar, tek başına, totaliter biçimde ve alabildiğine egemenlik sürmek istiyorlar. Dünyaya egemen olmak ve bütün ulusları soymak, esir etmek istiyorlar. Siz, onların öldürmeye ve mahvetmeye hazırlandıkları *«komünistlersiniz»*. Reichstag yangınının büyük ibret dersi budur.

Ve Dimitrov buradan, ileri sürdüğü siyasi kanıtların diğer bir yönüne geçti. Reichstag yangınından kimin çıkarı vardı? Ona muhtaç olan kimdi? Bu yangın kimin lehineydi? Hitlerci Almanya'da bu sorunu ortaya koymak ve cevaplandırmak bir tutuklu için son derece tehlikeliydi. Dimitrov bu tehlikeyi göze aldı. Ve hayret verici olan yalnız onun cesareti değil, suçlular aleyhindeki bütün kanıtlarını toplaması ve böylelikle onları dünyaya sunarak işi yalnızca adlarının belirlenmesi derecesine vardırmasıdır.

Dimitrov, siyasi tanıkları «*ulusal hükümet*» cephesindeki çelişkiler hakkında, sürekli ve olanakların son sınırına kadar sorguya çekiyordu. Goebels, verdiği ifadelerde, saygı değer amca rolü oynayan bir afacanın şımarık coşkusu içinde, bu sorunun keskin tarafını körletmeye çalışmıştı:

«Saygı değer kişilerden meydana gelen bir kabinede, bir kısmın diğerini Reichstag'ı kundaklamakla suçlayacağını düşünmek abestir. Altmış milyonluk halkı yöneten bir kabineyi meydana getirenlerden yarısının, diğer yarısında caniler ve kundakçılar bulunduğu kanısında olacağını hesap etmek abestir.» Elbette abestir, bundan kuşku duyan var mı? Ama şu var ki, hitlerci Almanya'da en abes ve en anlamsız olan, günlük gerçek haline gelmiş cinayet bir kural, çılgınlık bir yöntem, akıl ve namus ise şaşılacak bir olağanüstülük olmuştu.

Polis danışmanı Heller de Goebels'den ayrı bir biçim tutarak, Dimitrov'un hoş olmayan sorularından yan çizmeyi denedi. Dimitrov, ona şunu sordu: «1932 yılı sonuna doğru nasyonal sosyalistlerin, başbakan Schleiher'i silahlı ayaklanmayla tehdit ettikleri doğru mudur?» Polis danışmanı cevap verdi: «Bu konu benim yetkim içinde değildir.» Onun yetkisi içinde olanlar sosyalistlerdi. Deustchnasyoneller için başka bir şube yetkiliydi. Alman siyaseti, onun tümü ise, genellikle bir alman bürokratının ve halkının yetkisi içine girmiyordu. O halde Führer ne diye yaşıyordu? Biri, kendi yetkisinden dışarı burnunu çıkarmasın ve herhangi bir ulusal sorumluluk yüklenmesin diye! Sorumluluk karşısında duyulan bu ölüm korkusu, bu

«emir emirdir!», «yetki yetkidir» görüşü, bütün gelişmesinde Almanya'nın tümüyle birleşmesini, her türlü iradenin tamamıyla bir yana itilmesini mahvedici biçimde kolaylaştırdı. Generali de, eri de: «Ben yalnızca askerim!» diyorlardı. «Siyaseti düşünmek benim yetkim içinde değildir, yetkim içinde olan, körükörüne boyun eğmektir.» Alman ulusu için hiç kimse kendini sorumlu duymuyordu, çünkü emredilenden ayrı birşey yapmak kendi yetkisini aşmak sayılıyordu. O halde sorumluluğu varsın diğerleri, kendilerinde sorumsuzluğu yaşatan büyük elebaşıları taşısınlar. Halk hiçbir şey için yetkili değildir.

Dimitrov sormaya devam etti: «Bir tarafta nasyonal sosyalistler, diğer tarafta Papen ve Hugenberg'in parti dostları olmak üzere, silahlı bir hesaplaşma tehlikesi yok muydu?» Cevap olarak, Buenger, Dimitrov'u söz hakkından yoksun etti, (yetkililer karışmasın diye). Dimitrov bunun üzerine Telman'ın, Papen'in, Hugenberg'in, Bruening'in ve Duesterberg'in sorguya çekilmelerini istedi ve ekledi: «Ben, bu yılın başında gerçek siyasi durumun ne olduğunun açıklanması için ve Reichstag yangınına kimlerin, sosyalistlerin mi, yoksa diğer insanların mı ihtiyaç duyduğunu anlamamız için bu konuda ısrar ediyorum.» Fakat Dimitrov'un bu isteği derhal reddedildi.

Dimitrov isteğini yazılı olarak tekrarlayarak, Sleiher, Papen, Hugenberg, Bruening ve Duesterberg'e, diğerleri arasında aşağıdaki soruların da sorulmasında ısrar etti:

Nasyonal sosyalist yönetim kadrosunun, 1932 yılı sonuna doğru ve 1933 yılı Ocak ayında, cumhurbaşkanı Hindenburg, iktidarı Hitler'e devretmediği taktirde Berlin üzerine yürüyüş tehdidini ileri sürdüğü doğru mudur?...

1933 yılında ve sözümona ulusal hükümetin kurulması arifesinde, *«ulusal cephe»*deki iç kavgalardan dolayı, bir tarafta nasyonal sosyalist yönetim kadrosu ve onun hücum kıtaları, diğer tarafta general Schleiher, Von Papen ve Hugenberg'in taraftarları olmak üzere iki grup arasındaki ayrılık ve kavgalardan dolayı, doğrudan doğruya zorla hesaplaşma tehlikesi var olduğu ve özellikle bu tehlikenin, reich başbakanlığının ansızın Hitler'e devredilmesine ve *«Ulusal koalisyon»*un kurulmasına neden oluşturduğu doğru mudur?

Bu ayrılık ve kavgaların 30 Ocaktan sonra da devam ettiği ve bir tarafta Çelik Miğferliler, Yedek Subaylar Birliği, diğer *«yurtsever»* örgüt ve gruplar olmak üzere aralarındaki ilişkilerin pek gergin olduğu ve işin birçok çatışmalara kadar vardığı doğru mudur?

Nasyonal sosyalist yönetim kadrosunun, meydana gelmiş bütün hükümet güçlüklerini yenmek için onun *«Bağımsız egemenliği»*ni kurmak ve nasyonal sosyalistlere ait olanların dışında bütün partilerin, örgütlerin, yardımcı teşekküllerin lağvı ve ekonomik, devlet, kültür, ordu, spor, gençlik, kilise, örgüt ve enstitüleri ile basının, propagandanın vb. *«birleştirilmesi»* demek olan sözümona *«totaliter devleti»* (üçüncü Reich) yaratmak için, Reichstag yangınından kapsamlı biçimde yararlanmış olduğu doğru mudur.

O zaman (Ocak ve Şubat 1933) sosyalist cephenin inisiyatifi ile doğrudan bir hareketin ciddi olarak patlak vermesi beklenmediği ve bu efsanenin, hükümet tarafından peşinen alınan zorlayıcı önlemleri, hücum ve SS kurumlarının zorbalıklarını mazur göstermek üzere, ancak Reichstag yangınından sonra yayılmış olduğu doğru mudur?

Başka birçok intiharlar ve *«kazalar»* gibi, Reichstag Deutschnasyonal fraksiyonu başkanı Obervoren'in intiharının da, nasyonal sosyalizmin bu zoraki seferi ve *«ulusal devrim»* dedikleri cephedeki hesaplaşma ve iç mücadelelerle ilgili olduğu doğru mudur?..

Görünüşte pratik ve saldırıdan arınmış olan her soru gerçek kundakçılara indirilen tam isabetli birer darbe, dolayısıyla gösterilen birer örnek siyasi kanıttı. Başsavcı Warner, son konuşmasında şöyle dedi: «Katil arandığı zaman, kriminalist için ortaya konulan ilk sorulardan biri şudur: Bu cinayet kimin çıkarına işlenmiştir?» Bu soruya, Dimitrov'un belgesinden açık ve inandırıcı bir cevap verilmiştir. Dimitrov aynı cevabı son sözünde bir kez daha tekrarladı:

«Bir sorun, gerek iddia makamı, gerekse savunmacılar tarafından açıklanmadan kaldı. Bunu yapmayı gerekli görmemeleri beni hayrete düşürmüyor. Onlar bu konudan pek çok korkuyorlar. Bu, 1933 yılı Şubatında, Almanya'daki siyasi durum sorunudur. Ben burada, bu sorun üzerinde durmalıyım. Şubat sonunda siyasi durum öyleydi ki, ulusal cephe içerisinde mücadele vardı.»

Buenger (sinirli): «Siz yine, değinmenizi birkaç kez yasak ettiğim bir konuya giriyorsunuz... Bu sorun üzerinde durmamalısınız.»

Dimitrov: «Bunu biliyorum, nedenini de biliyorum.»

Bunun üzerine, Dimitrov, bu yasak alana yine de girmek ve cephedeki büyük çelişkilerin daha derin anlamını ima etmek üzere yeni bir yol buldu. Savaş ve askeri diktatörlük söz konusuydu, hitlerci hareketi uzun yıllar boyunca paraca destekleyen askeri endüstri çevreleri, yönleri o kadar aşırı emperyalist olmayan diğer alman ekonomi çevrelerini bir kenara itmişti. «Tiezen ve Krupp, kendi pratik yönetimleri altında mutlak bir egemenlik aracılığıyla, ülkede bağımsız egemenlik ilkesini uygulamak istiyorlardı.» İktidar sahipleri cephesinde bunun için mücadele yürütülüyordu.

Buenger'in, Bulgar'ın, Almanya'nın politik sorunlarına şaşılacak bir ilgi gösterdiğini kaydederek çıkışması, Dimitrov'a en parlak karşı saldırılarından birini yapma olanağını verdi: «... Ben bir Bulgar devrimcisi sıfatıyla bütün dünyadaki devrimci hareketle ilgilenmekteyim. Ben, örneğin, hiçbir zaman Amerika'da bulunmadığım halde, Güney Amerika siyasi sorunlarıyla da ilgileniyorum ve bunları belki de alman siyasi sorunları kadar iyi biliyorum. Bununla birlikte bu niteliğim, örneğin Güney Amerika'da bir parlamento binası yandığı taktirde, bundan benim suçlu olacağım anlamına gelmez.»

Araya katıverdiği bu şaka, ona yol açmıştı ve bunu hemen daha sağlam kanıtlar izledi: «Siyasi sezişim sayesinde birçok ayrıntıları gördüm. Bu devrenin siyasi durumunda başlıca iki nokta vardı: Birincisi, nasyonal sosyalistlerin bağımsız egemenlik uygulamak isteği, ikincisi de -buna karşı olarak-işçilerin tek cephesini kurmak yolunda sosyalist cephenin yürüttüğü faaliyetti... Nasyonal Sosyalistlerin, kendi cephelerindeki güçlüklerden dikkati uzaklaştırmak ve işçilerin tek cephesini delmek için bir manevraya ihtiyaçları vardı. *'Ulusal hükümet'* basın ve kişi özgürlüğünü kaldıran ve polis takibatı, toplama kampları ve sosyalistlere karşı diğer mücadele araçları sistemini yaratan 28 Şubat tarihli olağanüstü kararnameyi çıkarabilmek için, iyi etki bırakacak bir bahaneye ihtiyaç duyuyordu.»

Buenger: «Artık son sınıra vardınız. Siz imalar yapıyorsunuz.»

Dimitrov, konuşmasına devam etme şansını korumak koşuluyla, söylenmesi mümkün olanın gerçekten son sınırına varmıştı. Zaten daha fazlasına da ihtiyacı yoktu. *«Cul bono? - Kimin çıkarına?»* sorusu, yeter derecede cevaplanmıştı. Bu izlenimi, hükümetin görüş konumları üzerinde duran tanıkların, toplama kamplarında işkenceden gelmelerine rağmen, Dimitrov'un örneğini gözönünde tutarak savcılığın iddialarını reddeden tanıkların yüzleşmesi daha da güçlendirdi.

Başsavcının, sosyalist cephenin bir hareket hazırladığını iddia etmesi gereken tanıkları şunlardı: Artık tanıdığımız hırsız ve morfin tiryakisi Lebermann, hırsız Kuntsak, Kempfer ve Hintze, madrabaz Wein-

berger, psikopat ve polis casusu Grote... Bunlar, kendilerinden istenildiği gibi, patlayıcı maddeler dolu gizli depolara, orman mağaralarına, cephe milletvekillerinin anında patlayan maddelerle yapılan belirsiz deneylerine, cephe yöneticilerinin hazır bulundukları ihanet içindeki parti üyelerine, Reichstag'ın yanacağını ve o zaman başlamak gerektiğini duyurdukları gizli ve dramatik toplantılar üzerine hikayeler anlatıyorlardı. Bu tanıklar kendi bulvar romanlarına öyle kaçınılmaz biçimde kapılıyorlardı ki, hatta savunma avukatı Dr. Sach yalancı tanık Grote'nin tutuklanmasını istemek zorunda kaldı. Ama eninde sonunda adli doktorlardan meydana gelen bilirkişi heyeti icat ettiler ve bu kurula en korkunç canilerini tutukluluktan kurtarmanın tek yolu olarak, «*kendilerine malik olmadıkları*» düşüncesiyle onları sorumsuz ilan ettiler.

Bununla birlikte, adı geçen tanıklar, daha kanlı sansasyonlar sunan Hitler ve Georing'e göre basit yalancılardı.

Toplama kamplarından getirilen ve uçuk çehrelerinde korkunç izler taşıyan sosyalist tanıklar, «*sinyal ateşi*» üzerine hiçbir şey bilmediklerini, Reichstag yangınının kendileri için bir başlama işareti demek olmadığını ve hareketin, ancak hücum kıtaları Berlin üzerine yürüdükleri takdirde ve yalnızca faşist hükümet darbesine karşı savunmak için söz konusu olduğunu cesaretle söylediler.

Bu tanıklarla savcı hiçbir şey yapamazdı.

Ama onun karşısında amansız alacaklı Dimitrov dikiliyordu. Öldürülenlerin sustukları, işkence görenle-

rin yalnızca ima edebildikleri, dövülenlerin yalnız fısıldayabildikleri şeyleri Dimitrov söylüyor ve söyledikleri dünyaya yayılıyordu. Faşist kundakçıların rezaletini o açıkladı. Hatta daha fazlasını da yaptı! Faşist şeytan çemberinden çıkış yerini gösterdi.

Dimitrov şu konuyu özellikle belirtiyordu: İşçi sınıfı savunmada bulunmaktadır. Görev, kapitalizme karşı cepheden saldırı değil, faşist saldırıyı püskürtmektir. Bu özellik, çeşitli biçimlerde tekrar tekrar ifade ediliyordu. Örneğin, tutuklu işçi Meier'i sorguya çekiyorlardı. Dimitrov ona sordu: «Toplantılara karşı nasyonal sosyalistler tarafından saldırı tehlikesi var mıydı?»

Meier: «O zaman biz de elimizi, kolumuzu bağlayıp durmuyorduk, değil mi?...»

Dimitrov: «Elbette. Bunun özellikle bay başsavcı için belirlenmesini istiyorum. Bu önemlidir. Daha sonra bu konuya tekrar döneceğiz...»

Ve Dimitrov, sonra şöyle dedi: «O zaman işçi sınıfı saldırgan faşizme karşı savunmada bulunuyordu. Örgüt, kitlelerin direnmesini, savunmayı örgütlendirmeye çalışıyordu.» Ve daha büyük bir ısrarla ekledi: «Bu devrede, toplumcu cephe, nasyonal sosyalistler tarafından işçi hareketini yıkmak yolunda yapılan girişimlere karşı savunma amacıyla güçleri birleştirmek için tek cephe yaratmaya çalışıyordu.»

Bu, mahkeme için söylenmiş değildi. Bu, yargıçların başları üzerinden aşarak, alman anti-faşistlerine yapılan bir uyarıydı. Alman işçi hareketinin varoluşu

söz konusudur. İşte bu güçlerin savunma amacıyla birleşmeleri bunun için gereklidir.

Dimitrov, büyük bir güçle direniyordu: Düşman, Hitler'dir, baş düşman, can düşmanı faşist diktatörlüktür. Bütün güçlerin ona karşı birleşmesi gereklidir. Dimitrov sosyal demokrasi yöneticilerini, keskin ve haklı olarak eleştirdi, fakat aynı zamanda gerçek ve geniş bir tek cephe gerekliliğini ön plana koydu.

Nazi şefleri, bunun kendileri için en büyük tehlike oluşturduğunu ve bundan tek anti-faşist cephe yaratıldığı takdirde, «*zafer*»lerinin pahalıya malolacağını çok iyi biliyorlardı. Kurnaz Goebels'in tanık sıfatıyla söylediği şu sözler hiç de rastlantısal değildi: «Bendeki izlenime göre Dimitrov, bu mahkeme önünde sosyalizm ve giderek Sosyal Demokrat Partisi lehinde propaganda yapıyor ve onları savunmak istiyor.» Oysa Dimitrov, alman sosyal demokrasisinin siyasetini bir tek heceyle bile savunmamıştı, eleştirmişti. Ama aynı zamanda çıkar ortaklığını ve birlikte yürümeyi gerektiren tarihi gerekliliği göstermeye çalışmıştı. Dimitrov'un askeri endüstrinin ve Hitler partisinin bağımsız egemenliğinden, halkın bütün parti ve örgütlerine karşı yok edici bir seferden sözetmesi boşuna değildi. Almanya'da sıradan yeni bir hükümet değil, yeni bir sistem iktidara gelmişti. İktidar, alman burjuvazisinin bir bölümünün, aşırı ve kuduz emperyalistlerinin ellerine geçmişti. Büyük tehlike burada gizleniyordu ama, aynı zamanda, anti-faşist ulus hareketine önder olmayı amaç edinmesi gereken gerçek bir tek cepheye ait büyük olanakları da burada gizleniyordu.

Dimitrov, son konuşmasında şöyle dedi: «Burada, polis memuru Heller, 1933 yılında Reichstag'ı sosyalistlerin kundaklamış olduklarını kanıtlamak için, 1925'de çıkarılmış bir kitaptan sosyalizme ait bir şiir okudu. İşte ben de en büyük alman ozanı Goethe'den bir şiir okuyorum:

Mutluluğumuzun terazisi
Dengeye seyrek geliyor.
Onun için yaklaşan günlerde
Akıllı davranman gerekiyor.
Senin daima yükselmen gerekli
Bükmeli yada bükülmelisin,
Yahut çalışmalı durmadan hiç,
Ya üzülmeli, ya gülmelisin
Sen ya örs olmalısın, ya çekiç!

En büyük alman ozanının dilindeki alev, Dimitrov'un yalnız alman anti-faşistlerine değil, bütün dünya anti-faşistlerine müjdelediği siyasi gerçeğin yüzünü aydınlattı. Bu siyasi gerçek şuydu: Yarım yamalaklık yok olmak demektir. Örs olmak istemeyen, çekiç olmalıdır. Güç önünde kaçan hak susacak, kaybedecek ve çekicin altına düşecektir. Hak uğrunda mücadele edin, onu güce çeviriniz, caniyi ezen bir çekiç haline getirin! Güçlerinizi birleştirin, bütün inat ve cesaretinizi teraziye koyun. O zaman, güçleri sizin zavallılığınızdan ve korkaklığınızdan ileri gelen yükselmiş haydutlar topluluğundan daha güçlü olacaksınız.

Dimitrov, yalnız bütün anti-faşistlerin, bütün demokratik insanların ve ulusların ortak çıkarlarının sözcüsü ve savaşçısı olarak değil, aynı zamanda men-

sup bulunduğu bulgar ulusunun, insanlık onurunun yanısıra, kendi ulusunun namusunu da canlandıran bir oğlu sıfatıyla İmparatorluk Mahkemesi karşısına dikiliyordu. Ulusal sorunun ortaya konulması ve Dimitrov'un, işçi sınıfı ile uluslar arasındaki bağları inandırıcı bir ısrarla yalnız ifade etmesi değil, aynı zamanda doğruyu belirlemesi, bu büyük davanın en anlamlı anlarını oluşturur.

Bulgar cellatları tarafından da izlenen Dimitrov, kendi ulusunu gururla savundu:

«Basın tarafından, lanetlenen yalnız ben değildim. Bunda benim için bir engel yoktur. Ama benim ulusum da *'azgın'* ve *'barbar'* olarak nitelendirildi, bana *'Balkanlı kuşkulu adam', 'vahşi bulgar'* dediler. Ben bunlara karşı sessiz kalamam.

Bulgar faşizminin çok azgın ve barbar olduğu doğrudur. Ama bulgar işçi sınıfı, köylüleri ve halk aydınları hiç de azgın ve barbar değildirler. Kuşkusuz, Balkanların maddi kültürü diğer Avrupa ülkeleri düzeyine erişmemiştir, fakat bizim halk kitlelerimiz manevi ve siyasi bakımdan Avrupa'nın diğer ülkelerindeki kitlelerden daha aşağı düzeyde değildir. Bulgaristan'da bizim siyasi mücadelemiz, bizim siyasi emellerimiz, diğer ülkelerdekinden daha aşağı değildir. Beşyüz yıl yabancı esaretinde yaşadığı halde dilini ve ulus olma niteliğini kaybetmeyen bir ulus, barbar ve vahşi değildir. Bulgaristan'da barbar ve vahşi olan, yalnız faşizmdir. Ama sorarım size, bay başkan, faşizm hangi ülkede barbar ve vahşi değildir?»

Buenger (Dimitrov'un sözünü keserek): «Almanya'daki koşulları ima etmiş olmayasınız?»

Dimitrov (alaylı bir tebessümle): «Elbette, hayır bay başkan...»

«Vaktiyle, *'alman'* imparatoru Karl V. yalnız beygirleriyle almanca konuştuğunu söylediği zaman, alman asilleri ile alman aydınları almancayı kullanmaktan utanarak yalnız latince yazdıkları zaman 'barbarlar' Bulgaristan'da havari Kiril ve Metodiy, eski bulgar yazısını yaratmış ve yaymış bulunuyorlardı. Bulgar ulusu, yabancı esaretine karşı bütün çaba ve gücüyle mücadele etmiştir. Bu nedenlerle bulgar olduğumdan utanmak için hiçbir neden görmüyorum ve bulgar işçi sınıfının oğlu olmakla gurur duyuyorum.»

Yönetici bir sosyalistin, kendi ulusu lehinde yaptığı bu tutku dolu ve bununla birlikte iyi temellendirilmiş konuşma, yalnızca güçlü bir etki göstermekle kalmadı; bu konuşmanın aynı zamanda ilkelere dayanan, sürekli bir önemi vardı.

Bu, herşeyden önce, alman *«egemen insan»*larının, ırkçı böbürlenmelerine, ulusal kibirlenmelerine ve şovenist megalomanilerine karşı harika bir saldırıydı: «Siz, maddi uygarlığınızın, yıkanma donanımlı gürül gürül helalarınızın ve diğer etnik başarılarınızın seviyesiyle övünerek, Balkanlardaki küçük slav uluslarına anlatılmaz bir kuşkuyla bakıyorsunuz. Evet, bizde bazı şeyler vahşi ve barbarcadır. Bizim faşist yöneticilerimiz vahşi ve barbardırlar. Ama özellikle bu konu, size vatanınızı hatırlatmalıdır, çünkü, bu bakımdan bize yalnızca yetişmiş değil, fersah fersah da ileri gitmiş

bulunuyorsunuz. Sizde vahşet, görülmemiş bir bütünlük ve incelikle örgütlendirilmiştir. Fakat Balkanlardaki küçük slav ulusları hakkında başkaca ne biliyorsunuz? Onların tarihi, beşyüz yıllık özgürlük mücadelesidir. İzninizle, sizin tarihinizi sorabilir miyim? Özgürlük uğrunda siz de mücadele etmişsiniz, ama bu sizin tarihinizin temel çizgisi değildir. Karl V. gibi çoğunlukla almanca bilmeyen imparatorlar, alman dilini de yalnızca tavla jargonu olarak kabul eden Friedrich II. -sizin Friderikus Reks dediğiniz- gibi krallar, sonsuz bir kafile oluşturan gerici hükümdarlar, başı taçlı gündüz hırsızları, şişirilen ufak prensler, yani bugünün junkerleri efendiler ve hizmetçiler, önderler, başçavuşlar, halk vb... hayli garip bir tarih! Siz, dünyaya Goethe ve Hegel, Marx ve Engels gibi, hayrete değer birçok insan kazandırmışsınız ama, bir bütün olarak ulusal tarihiniz, Avrupa'nın şaheseri değildir. Sizin, gelenekleri özgürlük uğrunda ulusal mücadele olan Balkanlı küçük slav uluslarına burun kıvırarak bakmaya en küçük bir hakkınız bile yoktur.»

Dimitrov'un bu yurtseverlere özgü konuşması, alman şovenizmi için bir şamardan da beterdi. Bu aynı zamanda, alman anti-faşistlerine yöneltilmiş bir soruydu: Ya siz alman tarihinin, ulusunuzun geçmişinin, akademisyenlerinin işi değil, sizin kişisel işiniz olduğunu anlıyor musunuz? Hatta Karl V. bile sizi ilgilendirir: Reformasyon, alman köylü savaşı zamanı, Almanya'da bugün bile etkisini göstermekte devam eden kararlar, yüzyıllar için kararlar verildiği zamandı. Sakın, tarihi bir andaki durumun, o anın tutulabilen istatistik elemanlarından, makinelerin sayısından,

sermaye toplamının hacminden, sınıfsal güçlerin örgütlülüğünden vb. ibaret olduğunu sanmayasınız? Her tarihi an, ulusun bütün tarihini de içermektedir. Balkanlı slav uluslarının, yüzlerce yıl savaşmış olmaları niteliği, ölü bir geçmiş değildir, yaşamaya devam etmekte ve beslenmektedir. Alman tarihini anlayın, o zaman Almanya'nın bugününü daha iyi anlayacaksınız.

Anti-faşist mücadele ve ulusal kurtuluş mücadelesinin Dimitrov tarafından ortaya konulan sentezi, o zaman yeter derecede anlaşılmış değildi. Söz konusu olan sorun, yaşadığımız tarihi devrin, ulusal bağımsızlığı, demokrasiyi ve uygarlığı kurtarmak üzere özgürlüksever ulusların bütün güçlerini uyandırmayı ve birleştirmeyi hedef tutan kurtuluş hareketlerinin merkezi sorunuydu. Söz konusu olan, bir taraftan, burjuva, küçük burjuva demokratlarına, bütün nüanslardan yurtseverlere şunları açıklamaktı: İşçi sınıfından korkmayın! Sizi ona karşı kullanmalarına izin vermeyin. Güçlü ve özgür işçi hareketinin varlığı, ulusların özgürlüğü ve barışı için zorunlu bir korumadır! Siz, işçi örgütlerinin darmadağın edilmesine, işçi hareketinin ezilmesine yardım etmekle, bıçağı kendi göğsünüze saplamış oluyorsunuz. Söz konusu olan, diğer taraftan, işçilere de şunları açıklamaktı: Siz ulusun dışında değilsiniz; üstelik şimdiki toplumun en büyük ve en önemli sınıfı sıfatıyla ulusun geleceğinden en çok sorumlu olan sizsiniz. «*yurtseverlik*» kelimesi sizin kulağınıza hoş gelmiyor, çünkü uzun zaman boyunca irtica tarafından tahrif edilerek sahteleştirilmiş ve emperyalist klikleri tarafından çıkarcı amaçlar için kullanılmıştır. Evet, onlar herşeyi kötüye kullanıyor;

gerçek onların ağızlarında yalan oluyor; insanların özgürlük, namus, yurt, uygarlık, sosyalizm gibi sözleri, spekülasyon konusu yapıyorlar. Sömürü, bu asalakların özünü oluşturur. Onlar sosyalist olmadıkları gibi yurtsever de değillerdir. Yurt, onların gözünde bir anonim şirket, ulus ise kanlı girişimler firmasıdır. Bu kötüye kullanmaya daha fazla katlanmayın. Yurtsever olmanız, yeni, güçlü ve özgürlük soluyan bir yurtseverlik yaratmanız size bağlıdır. Yurtseverlik, bir zamanlar halkın gerici sömürücülere karşı yürüttüğü mücadeleden doğmuştur; ona eski anlamını yeniden veriniz; Avrupa ölüm-kalım mücadelesinde buna muhtaç olacaktır. Siz en bilinçli işçiler, uluslararası anlaşma ve birliğe doğru istekle koşuyorsunuz. Aranızdan birçokları, gerçek yurtseverlik inancına uygun olmadığını sanıyor. Bu, mekanik bir durumdur oysa, bunların biri diğerini yadsımaz; üstelik; yurtseverlikle, özgürlüksever insanların ve ulusların uluslararası birliği, birbirini tamamlamalıdır. Ancak özgürlüksever ulusların gerçek birliği, barışı sağlayabilir ve bağımsız gelişme hakkını savunabilir. Ve bir ülkenin işçileri ne kadar daha yurtsever olurlar, yani kendi ülkesinin iyice anladıkları çıkarlarına ne kadar fazla hizmet ederlerse, diğer ülkelerin işçileriyle kardeşlik bağları kurmak ve özgürlüksever ulusların birliğini desteklemek ve sağlamlaştırmak yolunda o kadar kıskanç bir istekle çalışacaklardır.

Dünya hep ileri doğru gidiyor; eğer olduğumuz yerde kalırsak, bu bizim için ağır olur! Birinci Dünya Savaşı'ndan beri birçok şey değişti. Dünya tarihi, insan erdeminden daha yaratıcıdır. Gelişme yasasını temel

çizgileriyle, bilimsel bağıntılarla ifade edebiliriz, ama onun bazı olaylarda kendini belirtme biçimini ifade edemeyiz. Birinci Dünya Savaşı sırasında, Roza Luxembourg da -büyük sosyalist idealine karşın- emperyalizm devrinde ulusal kurtuluş savaşları olamayacağını iddia ediyordu. Lenin ona karşı durdu ve Avrupa'da da bu gibi olanakları ileri sürdü. Lenin, 1916 yılında «Yunius»un broşürüne karşı yazdığı polemiğinde, Avrupa'da büyük bir ulusal savaş olasılığının gerçekten var olmadığını, ama olanaksız olmadığını söyledi, çünkü dünya tarihinin bazen geriye doğru büyük sıçrayışlar yapmadan her zaman pürüzsüzce ve düzenli olarak ileri yürüdüğünü düşünmek, diyalektik ve bilimsel olmamakla birlikte, kuramsal bakımdan da doğru değildir. «Olasılı olamayan, gerçek oluyordu. Birinci Dünya Savaşı'nda yenilen, ama tümüyle ezilemeyen alman emperyalizmi, beklenmedik bir güç, vahşet ve şiddetle bir daha ayağa kalkmıştı. Alman zulmü tehlikesi, bütün Avrupa ve hatta tüm dünya için o kadar doğrudan doğruya ilgili hale gelmişti ki, bütün devirlerin en büyük kurtuluş savaşına kalkışmak zorunluluğu ortaya çıktı. Diğer taraftan, dünya siyasetine, tamamen yeni bir güç, sosyalist ülkeler girmiş bulunuyordu. Yeni elektriksel mıknatıs güç alanları, fiziksel olaylar dünyasında yeni güç oranları ve dengeler meydana getirir. Dünya siyaset sisteminde de böyledir. Çeyrek yüzyıllık duraklamalar, denge bozuklukları ve burjuva demokrasisinin geleceği sorunu şuydu: Enerjiler hangi yönde ilerleyecektir? Geriye, geçmişe doğru mu, yoksa yeni bir dünya barış sistemi yönünde mi?

Dimitrov, Leipzig İmparatorluk Mahkemesi önünde, özgürlük uğrunda anti-faşist mücadele birliğinin, ateşli yurtseverliğin ve sevginin örneğiydi.

Bu davada nasıl birçok şey yalnızca kendi anlamını ifade etmediyse ve gelecekteki dünya olayları için simge halini aldıysa, keza böylece, büyük özgürlük savaşçısının hayatını eninde sonunda sosyalistlerin kurtarmış olması niteliği de dramatik bir olaydan daha fazla birşeydi.

Dimitrov, kendi cesaret ve zekasıyla alman celladının yumruğunu defetti. Bütün dünya özgürlük sever insanlar cephesi, onu destekledi. Ama onu canilerin ininden tümüyle kurtaran güç sosyalizmdi.

Dimitrov, başsavcının, kanıt olmadığından dolayı bulgarların beraat ettirilmesi yolundaki önerisine, son konuşmasında karşı durdu.

Ve şöyle dedi:

«Ben buna hiç de razı değilim. Sorun o kadar basit değildir... Ben şu kararı öneriyorum:

1. İmparatorluk Mahkemesi, bu cinayette Suçsuzluğumuzu ve yapılan suçlamanın haksızlığını itiraf etsin;

2. Van der Luebe, işçi sınıfı düşmanlarının kullanmış olduğu bir araç sayılsın;

3. Bize karşı yapılan asılsız suçlamadan dolayı suçlu olanlar sorumlu tutulsun;

4. Kaybettiğimiz zaman için, bozulan sağlığımız ve çektiğimiz acılar için, bu suçlular aleyhinde gereken tazminat hakkımız tanınsın.»

Başkan: «Mahkeme sizin bu dediklerinizi, kararın tartışılmasında gözönüne alacaktır.»

Dimitrov: «Bu önerilerin faizleriyle birlikte hayata geçirileceği zaman gelecektir...»

Onyedinci yüzyılda, bilimsel fiziğin kurucusu Galileo Galilei, kendisini dinsizlik suçuyla ölüme mahkum edecek olan engizisyon mahkemesi önüne çıkarılınca, derin bir kanaat ve kesinlikle şöyle haykırmıştı:

'Buna rağmen o yine de dönüyor!' Ve bu bilimsel tez, daha sonraları bütün insanlık arasında yayıldı.»

(Başkan, Dimitrov'un sözünü kabaca kesti, kalktı, evrakı topladı ve çıkış kapısına yöneldi.)

Dimitrov (devam etti): «Bizler de şimdi ihtiyar Galile'den hiç de az olmayan bir kesinlikle haykırabiliriz:

Ve o yine dönüyor!...»

Dimitrov beraat etti, fakat serbest bırakılmadı.

Bu ayıltıcı suçlayıcı, mahkeme kararıyla yok edilemezdi. Nitekim faşist canavar, onu bütün dünya önünde cezalandırmış olan bu galibi, diğer bir biçimde, yasallığa bürünmeden pusuya düşürerek ortadan kaldırmak kararını almıştı. Goering onun öldürülmesini emretti.

22 Aralık 1933 tarihinde, yani mahkeme kararının okunmasından bir gün önce, Amerika'nın Berlin Orta Elçisi William E. Dod, hatıra defterine şunları yazmıştı: «Haberlerini daima gerçeğe uygun bulduğum, ama adını bu hatıra defterine bile yazmaya cesaret edemediğim bir gazeteci, bu sabah yanıma gelerek, yüksek

bir alman memurundan -sanırım Gestapo şefi Rudolf Diels- öğrendiğine göre, İmparatorluk Mahkemesi'nin, Reichstag'ın kundaklanması dolayısıyla Eylülden beri mahkemeleri devam eden bütün sosyalistleri -Van der Luebe hariç olmak üzere- yarın beraat ettireceğini söyledi. Fakat kendi ülkesinden sınırdışı edilmiş olan Georgi Dimitrov, Almanya'yı terk etmeden önce, Prusya başbakanı Goering'in emriyle öldürülecekmiş. Dostuma bu haberi veren alman memuru şunları da eklemiş: 'Sizinle konuştuğumdan dolayı hayatımın tehlikede olduğunu biliyorum, ama ben birkaç korkunç gece geçirdim ve bu emri kaldıracak birşey yapabileceğiniz umuduyla sizi haberdar etmek istedim.' Gazeteye mensup olan dostum kendini hiç de iyi hissetmiyordu, kendine bu haberi veren resmi şahsın ismini söylemeyi reddetti, ama hemen dünyayı haberdar edecek birşey yapılmadığı takdirde, Dimitrov'un öldürülmesinin yüzde yüz olduğunu itiraf etti.»

Ertesi gün, bu adı bilinmeyen gazeteci, ingiliz ve amerikan basınında haberin yayınlanmış olduğunu amerikan elçisine bildirmiş. Ona, yabancı basına hitabeden Goebels'in bütün işi inkar ettiği, ama aynı zamanda açık imalarla kendi ortağı Goering'i sergilediği bir telgraf göstermiş.

Dimitrov'un hayatı ve ölümü üzerinde egemen olduğu Prusya topraklarına girmemsi suretiyle, beraat etmiş sanıklara refakat görevi Saksonya polisine verilmişti. Ama Goering hâlâ imparatorluk Mahkemesi önünde yaptığı öldürme tehdidini açığa çıkarmak kararındaydı. O, Dimitrov'un Berlin'de, Gestapo'nun belli katakomplarına gönderilmesini emretti. Orada,

loş ve rutubetli bir yeraltı hücresinde, sağlığı gerçekten sarsılmış olan bu özgürlük savaşçısının da, kendisinden önceki ve sonraki birçokları gibi öldürülmesi gerekliydi. İçine diri insanları attıkları ve ölüleri çıkardıkları bu hapishane önceden, alman uygarlık yıllarında Prusya Güzel Sanatlar Akademisinin mahzeniydi. Dimitrov, fransız gazetesi «Entronsijen» için verdiği bir konuşmada şöyle dedi: «Güzel Sanatlar Akademisi, ufacık bir çatı altında kendine sığınak aramalıydı, çünkü, akademi binasını büyük bir hapishaneye çevirmişlerdi. Rejimin bütün tatlılığı (!) bu olayda da görülmektedir.» Goering, güzel sanatları kovmuş ve onların yerine cinayeti koymuştu. Gestapo katakompları onun doğrudan doğruya denetimi altındaydı. Dimitrov onun elindeydi. Ölümün elleri Dimitrov'a doğru uzanıyordu.

Goering intikamından vazgeçmek istemiyordu. O, kaba kuvvetle ulaşamadığı sonucu, *«kuzey ırkının kurnazlığı»*yla elde etmek umudundaydı. Nitekim tutukluyu birlikte ava gitmeye davet etti, Almanya'nın iyi korunmuş bakir ormanlarında kendisinin misafiri olmasını istedi: Celladın konuğu, insan avı ustası için bir av!.. İnsan, orada, ormanların karanlık kuytularında, Goering'in geyikler ve yaban domuzları arasında gerçek kasaphaneler kurmayı sevdiği Dars dolayındaki sakin göllerde, Gestapo'nun hücrelerinde olduğu gibi, hiç iz bırakmadan ortadan kaybolabilirdi. Dimitrov, can düşmanının bu son beceriksiz denemesine güldü. O, Nibelungen'lerin şarkısını biliyor ve Hagen'in *«alman bağlılığı»*yla, *«kuzey ırkının kurnazlığı»*yla Siegfried'i nasıl öldürmüş olduğunu biliyordu. Dimitrov, 27 Şubatta uçakla Almanya'dan ayrıldı. Vardığı alanda ilk

sözü, mücadelesini, onun özgürlük uğrundaki kahramanca mücadelesini desteklemiş olanların hepsine minnettarlığını ifade etmek oldu: «Söylememiz gereken ilk söz, kurtarılması için mücadele etmiş olan uluslararası proletaryaya, bütün ülkelerin emekçilerinin en geniş tabakalarına ve namuslu aydınlara sonsuz minnettarlığımızdır.»

Onun ortaya koyduğu örnek, mücadelesi, Leipzig İmparatorluk Mahkemesi önündeki başarısı ve unutulmayacak son konuşması, insanlık tarihinin ayrılmaz bir kısmını oluşturur.

Bu, alman faşist yöneticilerinin ilk yenilgisiydi. Bu, alman demokrasisinin üzüntü veren teslimiyetinden sonra, bütün özgürlüksever insanların ilk olarak güçle cesarete getirilişiydi.

Bu, yüce kurtuluş savaşının ilk parlayışı, yani gerçeğin, özgürlüğün ve tarihsel adaletin aleviydi.

SON SÖZ

Gerçekten, Avrupa'ya ağır ağır bir karanlık çökmüştü. Belli ki, o tür demokrasinin zayıflamış ateşi, artık onu demir ökçe gibi çiğnemeye niyetlenen kirleticileri dağlayacak durumda değildi. Avrupa'nın en soylu eseri olan özgürlük idealini, iktidar hastalığının kara bulutları yutmuştu. Faşizm, sarsılmış bir toplumun çatlaklarından ve uçurumlarından çıkıyor, o tür demokrasinin güçleri daha az yada daha çok felce uğramış olarak ona karşı duruyorlardı.

Özgürlük adeta ihtiyarlamıştı, çekiciliğini yitirmişti, artık çekici bir sevgili değil, can sıkıcı bir ev kadını olmuşa benziyordu. Kimse onun uğrunda ölmeye hazır değildi. Ama, toplumsal idealler, ancak insanlar uğrunda ölmeye hazır bulundukları için yaşayabilirlerdi. Bu, Mussolini'nin ekmek için bağırıldığını işitmiş, ama özgürlük için bağırıldığını asla işitmemiş olduğunu söyleyerek alay ettiği zamandı.

Bunun en önemli nedenleri, biçimselliğe varana dek kemikleşmiş bir demokrasi ile yüzyılımızın büyük toplumsal gelişmesi arasındaki derin çelişkilerde gizleniyordu. Dünya, zaptedilmez bir hareket içindeydi, demokrasi ileriye değil geriye bakıyordu, geleceğin güçlerine inancı yoktu, geçmişin güçlerine sarılıyordu. Demokrasi, halk kitlelerinin, -çok defa şaşkınlık ve karışıklık içinde- yüzyılın büyük üretim güçlerinde egemenlik ve zenginlik için sınırsız olanaklar gören ve bu olanakların kısıtlanması güçlü gericilik kliklerine doğru gitgide daha çok yöneliyordu. Demokrasinin resmi temsilcileri, artmakta olan toplumsal gerginlikleri kısmen görüyorlar, ama bu ateş kıvamındaki sorunların tam olarak çözümüne girişmeye cesaret edemiyorlardı. Toplum onların korkak elleri altında, etrafına: «Dikkat! dokunmayın! Ölüm tehlikesi!» uyarı levhaları konulmuş olan ve gittikçe büyüyen bir patlayıcı maddeler yığınına dönüyordu. Bu şekilde o demokrasi kaynaşan bir devrin güçlükleri önünde teslimiyet gösteriyor, büyük yaratıcı kavrayışlardan vazgeçerek, yamalar ve ufak tefek düzeltmelerle yetiniyordu. Diğer taraftan bazı demokratik kuruluşlar ve alışkanlıklar o kadar doğal, uygarlığın bazı temel elemanları o kadar güvence altında görünüyordu ki, demokrasinin ileri gelen kişileri barbarlığın ve vahşetin gittikçe daha korku verici bir biçimde suç dünyasından nasıl çıktığını fark ediyorlardı. Kendi kendilerine ve diğerlerine faşizmin hiç de düşünüldüğü kadar vahşi, acımasız ve vicdansız olmadığını ve bir kere iktidara geldikten sonra güya *«uygarlaşacağını»*, sosyalistlere

karşı azgınca kükreyeceğini ve bundan sonra genellikle *«akıllanacağını»* telkin ediyorlardı.

Sosyalistlere karşı azgınca kükreyiş, birçok demokratik gece bekçisinin gözünde, faşizmin bir çeşit mazur gösterilmesiydi. Resmi demokrasinin bu *«anti-sosyalizm»*i pek çok demokratı kör ederek, toplumu tehdit eden gerçek tehlikeyi görmez hale getirdi. Onlar, *«anti-sosyalizm»* adına, demokrasinin can düşmanlarıyla daha az yada çok açık bir anlaşma yaparak, özgürlüğün ve barışın temellerini savunma yeteneğini kaybettiler. Gericilik bütün araçlara başvurarak sosyalizmden panik halinde korku meydana getirmeye çalışmıştı. Onun açısından bu anlaşılır birşeydi: İnsan korkudan aptallaşır ve böyle aptallar önünde her türlü özgürlük belirtisi, her türlü ileri önlem, korku nedeniyle *«komünizm»*e doğru bir adım olarak damgalanabilir. Nitekim, ılımlı bir toprak reformu hazırlandığı zaman reich başkam Bruening de Prusya junkerleri tarafından tıpkı böylece *«komünizm»*e doğru gitmekle suçlanmıştı. İnsan korkudan aptallaşıyor ve böylece, ulusların mutsuzluğu ve insanlığın faşist düşmanlarının çıkarı hesabına olarak en saçma yalanlara, en hayali masallara inanılıyordu. *«Komünizm»* bir korkutma hayaleti olmuştu ve bu umacı korkusu, son derece, gerçek olan faşist açık katillere karşı demokrasinin kendini savunmasına engel oluyordu.

Açıkça belliydi ki, yaratıcı bir kesinlikle ayağa kalkacağı yerde korku içinde büzülen demokrasi, aydınlatıcı bir parıltı ve çekici bir güç yayamıyordu. Demokrasi, siyasi alevi yükseltemiyor, özgürlük sevgi-

si, yurtseverlik ve insan onuru gibi bütün duyguların çöküp dağılmasını durduramıyordu. Bu demokrasi, işi öyle bir uzlaşmaya kadar götürdü ki, bunun ana motifi şuydu: İnsanın hiçbir şey için hayatını tehlikeye koymasına değmez. Ölümle alay eden bir özgürlük savaşçısı olmaktansa, canlı bir ceset olmak daha iyidir. Ölü olmaktansa, esir olmak evladır.

Dimitrov'un ortaya koyduğu örnek, bütün özgürlüksever uluslar içinde, mücadelede yeni bir topluluk ruhu, dar parti çerçeveleri üstünde yükseliyordu. Faşizm, insan uygarlığının genel temellerine dokunmuştu. Zorunluluk, bunların elbirliğiyle, sosyalistlerin, demokratların, katoliklerin ve protestanların, radikallerin ve muhafazakârların birleşmiş güçleriyle savunulmasını emrediyordu.

Bu hareket sınıf ve parti engellerini aşarak, çeşitli sosyal durumu ve çeşitli siyasi görüşü olan insanları içine aldı, eski biçimleri ve formülleri yıkmanın ve yeni bir demokrasi görüşü kurmanın mümkün olduğunu gösterdi. Fakat ne yazık ki, bu bir başlangıçtan ileri gidebilen birşey değildi. Yüreklerin eylemsizliğini yenip aşmak, potansiyel demokratik enerjileri harekete getirmek, tutucu gelenekçiliğin yatkın yolundan, dar görüşlü hurafelerden ve küçük çıkarcılıktan sıyrılıp çıkmak için, daha birçok korkunç durum vardı. Eğer bu hareket, ulusları daha o zaman uyandırmış olsaydı, eğer faşist canilere karşı dünya demokratik cephesi daha o zaman kurulmuş olsaydı, insanlığın çektiği bunca acı ve sefalet gerçekten önlenmiş olurdu.

Geriye, Reichstag yangınının bir dünya askeri yangınına dönüştüğü yıllara doğru bakmak üzüntü vericidir. Bu dünyanın bir zamanlar yaşadığı en heyecanlı mücadele, savaş ve barış, milyonlarca insanın hayatı ve ölümü sorunu olan bir mücadeleydi. Bir tarafta düşünceleri ve istekleri ancak savaşa, bütün demokratik başarıların yıkılmasına ve bütün dünyanın bir alman toplama kampına çevrilmesine doğru yönelmiş olan faşist diktatörleri vardı; bunların gerisindeki gölgede ise kulakla saydıkları Berlin ve Roma diktatörlerinin iplerini tuttuklarını düşünen «*Münihliler*» duruyor, oysa aynı «*kuklalar*» ipleri tutan bu körlerle önceleri gizli ve eninde sonunda açıkça alay ediyorlardı. Diğer tarafta, ortak bir güvenlik sistemiyle barışı güvence altına almak, faşist saldırganlarının askeri planlarını meydana çıkarmak ve önlemek, bütün özgürlüksever ve çıkarları barışa bağlı güçleri savaş kundakçılarına karşı birleştirmek üzere sürekli çaba harcayanlar duruyordu. Demokrasinin bütün ülkelerinde, alman emperyalizmine ait hayallere kapılmayan, Münih siyasetinin uğursuz sonucunu önceden gören bazı derin sezişli siyaset adamları, işbirliği kurmayı canla başla istiyorlardı. Güçlerin iki merkezi, savaş merkezi ile barış merkezi arasında ise, ulusların ve siyaset adamlarının kararsız, ikircikli, moral bozucu bir korku ve yanlış umutlarla sağa sola sürüklenen, açık sonuçlar çıkararak cesur kararlara varmaktan korkan, ufak tefek kaygıları, anlaşmazlıkları ve bir anlık çıkarları, tarihsel zorunluluğun yüce buyruğundan daha önemli sayan büyük çoğunluğu, yani solmuş ve sulanmış bir demokraside büyüyen ve kararı için mücadele yürütül-

mekte olan, orta halli insanlar duruyorlardı. İlk yol cesaret ve mücadele azmi gerektiriyordu. «*Münihliler*»in yolu ise, çok daha elverişli görünüyor ve barışın tehlikeyi göze almadan kurtarılmasını vadediyordu. Münihliler «Şu yaygaracıya ne isterse verin, ağzına birşeyler tıkıştırdınız mı susacak ve o zaman biz yine sevgili barışa kavuşacağız»la Hitler'in yardımına koştukları zaman, onun, tam şimdi doğup olgunlaşan bu kez mutlaka «*sonuncusu*» olan isteğinin yerine getirilmesinden sonra artık hiçbir şeye heves etmeyeceğinin tümüyle kesin olduğuna dair güvence verişini dinlemek hoşnutluk vericiydi. Bu sürekli anti-faşist huzursuzluğu, şunun içindi: «Ona ne kadar fazla verirlerse, o kadar fazla isteyecektir!... Canavarı kızdırmamak! En tehlikeli siyaset işte budur! Bütün benzerleri arasında en korkuncu olan bu savaşın önüne geçmek için tek bir çare vardır: Hiçbir tehditten korkmayan, azimli ve ortak bir direnme!» Ulusların büyük bir çoğunlukla, acı gerçeğin yerine tatlı yalanı seçmeleri, onlara pahalıya maloldu.

Olayların daha sonraki gidişini herkes biliyor. Bunların faşist elebaşıları, dış siyasette, insanlığın belleği, zekası için adeta utandırıcı olan bir tekdüzelikle Reichstag yangını taktiğini uyguladılar. Bu taktik neden ibaretti? Bizzat çıkardıkları her yangında sosyalistleri kundakçılıkla suçlamak. Kendi işledikleri yada hazırladıkları her cinayeti onların üzerine yıkmak. Kendilerini, sanatkarın küçük mülkiyetinden tutun da Avrupa uygarlığına kadar, yıkmaya karar verdikleri herşeyin kurtarıcıları olarak ilan etmek, güya varolan «*dünya bolşevik komplosu*» aleyhindeki sağır edici

yaygaralarıyla, özgürlük ve dünya barışı aleyhindeki kendi komplolarından dikkati uzaklaştırmak. Demokratik savaş cephesinin yaratılmasına engel olmak, demokrasinin güçlerini dağıtıp saçmak ve ayrı ayrı boğmak için panik çıkarmak. Ve en sonunda, kendi gerici ortaklarını zor duruma sokmak ve onlara vadedilen armağanı vermemek... Reichstag faşist kundakçılarının taktiği buydu ve bu olmakta devam etti.

Leipzig'de bu taktiğin aslı açığa çıktı. Uluslar bunu geç anladılar. Demokrasinin güçlerini birleştirmek ve özgürlüğün dünya cephesini kurmak için, bütün zamanların en korkunç savaşına ihtiyaç vardı. İzlenenlerin, kovalanan isyancıların kaderini üzerine almak için, düzenli evlerini ve hayatlarını terk etmeyi birkaç yıl öncesine kadar rüyalarında bile görmemiş olan erkekler ve kadınlar, öğretmenler, doktorlar, ressamlar, papazlar, memurlar, subaylar ve öğrenciler, işçiler ve köylülerle omuz omuza giderek, özgürlük uğrunda demokratik mücadele kahramanları oldular. Onlar, uygarlığı savunmak için vahşi ormanlara gidiyor, insan haklarını korumak ve hayatın anlamlı olması için ölüme gidiyorlardı. Hitler'in baş döndürücü, sersemleştirici zaferlerinden sonra, Avrupa'da hüküm süren umutsuzluğa düşerek cehenneme uymanın gittikçe daha çok önüne geçiliyordu. Gece uzaklaşmaya başlamıştı. Uluslar,yeni doğan bir günün ilk esintisini hissediyorlardı. Büyük bir şafak söküyordu.

Hollanda, Norveç, Danimarka ve uzun zaman adeta felce uğramış gibi olan Fransa, şanlı geçmişini, ulusal ihtişamını hatırlıyordu. Ancak bu dönüş molekül işlemleriyle hazırlanmıştı. Birçok şey ona yardım

ediyordu: Yabancı alman egemenliğinin vahşeti, İngiltere'nin sabırlı direnişi ve Sovyet Devrimi ile, büyük ülkelerin savaş birliğinden doğan yeni gelecek... Ölü görünen demokrasi, şaşılacak bir demokratik kahramanlığın yeni devrini yaşamış oldu.

Ölüm getiren gece bombardımanlarından, sarsıntılardan, sonsuz acılar, kurbanlar ve çabalardan, kısacası pahalıya malolan bir zaferden çıkmış olan demokrasi, yeniden kuruluyordu. Demokrasi uğrunda hayatını, yüzlerce kere önceki duygusuz bir halka oranla daha derin ve daha yakın ilgisi vardı. Hayatını böylece tehlikeye koyarak demokrasiyi kurtarmış ve cehennemden çekip çıkarmış olanlar, onun iyi hazırlanmış anayasalardan, seçim yasalarından ve parlamento kurallarından çok, daha güçlü bir savunmaya ihtiyaç duyduğunu anlıyorlardı. Demokrasinin, ulusun bütün yaşamına içerilmesi gereklidir. O ilerleyen toplumsal koşullara ve ihtiyaçlara ayak uydurarak yürümelidir. O, günlük ayrıntılar içinde boğulmamak için kendi önüne büyük görevler koymalıdır. O, kayıtsızlığa, usanca, ruhsal ve ahlaki düşkünlüğe batmamak için, çalışma, enerji ve çekici ideallerin parıltısını yaymalıdır. O, korkakların, teslimiyetçilerin ve hainlerin ellerine düşmemek için ilerici grupların inisiyatifini, ateşliliğini, uyanıklığını ve özverisini kışkırtmalıdır. Söz konusu olan, demokrasinin onarımı değil, yeniden doğmasıdır.

Demokratik gelişmenin yeni bir temeli daha ortaya konuldu: Ulus birliği... Bu da özgürlük mücadelesinin sonucuydu. İşçiler, köylüler, aydınlar eskiden hiçbir zaman birbirlerine bu kadar yakınlaşmamışlardı. Özgürlüksever, milliyetçi, vatansever sosyaliste, sami-

mi muhafazakârın ise, namuslu radikale saygı göstermesi gerektiğini anlamıştı. Oysa genellikle yabancı kalan ve özgürlüğü toplumsal bir ilke değil, yalnızca özel yaşama engel olmama olarak kabul eden aydın, artık ulusa ve özgürlüğe karşı yeni bir durum alıyordu. Aydına karşı derin bir güvensizlik duyan işçi, şimdi onu savaşçı olarak yetişmesinin ışığında görüyordu.

Ve gerçekten, önemli sayıda aydının baskı altındaki ulusların özgürlük mücadelesine faal olarak kahramanca katılması, demokratik canlanmanın en önemli ögelerinden biridir. Aydınlar hiçbir zaman unutmasınlar ki, düşüncenin, sanatın ve bilimin özgürlüğünü, ancak özgür bir ulus sağlar. Aydınlar, bu konudaki görevlerini, felsefede ve tarihte, doğal bilimlerde ve halk eğitiminde, herşeyde ve herkeste özgürlük ateşini yakmak ve alevlendirmek, yüce ileri ideallerin ışığıyla gençliği desteklemek görevlerini görsünler. Demokratik ideolojideki duraklamanın, faşizmin yükselmesine ne kadar çok yardım ettiğini, aklın, gerçeğin, ilerlemenin, özgürlüğü, insan onurunun yerine hümanizmin savaşa yanaşmayan gevşekliğini, tutucu felsefi görüşlerin narkozunu, mistik şeytani pislikleri; metin ve savaşçı hümanist-demokratik inancın yerine de ruhsal nihilizmi, ahlaki göreceliği getirdiğini hatırlasınlar. Ulusların özgürlük mücadelesi, ruhun bu karanlıklarını bir yıldırım gibi parçalayıp dağıttı. Uygarlığın temelleri uğruna, değer ve değersizlik uğruna yürütülen ölüm-kalım mücadelesinde, gerçek ve yalan, iyilik ve fenalık, insanlık ve vahşet öyle bir uzlaşmazlıkla karşı karşıya gelmişti ki, hiç kimse bir karara varmadan geçemezdi. Sayısız aydınlar, bir zamanlar *«eskimiş»*

sandıkları demokratik-hümanist ilkeleri, feda oluncaya kadar savunmak üzere silaha sarıldılar. Hayır, eskimiş olan bu ilkelerin kendileri değil, yalnızca içinde belirdikleri birçok dış biçimdi. Bu, sönmemesi gereken yakıcı bir düşünce halini aldı.

22 Aralık 1943 tarihinde New-York Times gazetesinde A. Toscanini, A. Einstein, S. Kusevitski, H. G. Mc. Muray, R. Massey, D. K. Gous, Metropolit Benjamin, Albay R. Robbins tarafından imzalanan bir bildiride şöyle deniliyordu:

«Georgi Dimitrov konuşuyordu, sözleri aleve dönüyor, güçlü sesi nazi karanlığını deliyordu. Haydutların mahkemesi önünde, hiddetin, adaletin, insan onurunun sesi olan başeğmez bir adam, tek başına dikiliyordu. Bu adam nazi mahkemesinde nazi cehenneminden geçti ve onları tüm büyük dünya önünde sergiledi. Ve onlara şöyle haykırdı: *Siz yalan söylüyorsunuz!* Faşizm yalancıdır, katildir, savaş ve zulüm kışkırtıcısıdır, ev ve kütüphane soyguncusudur, kadınların, çocukların ve bütün suçsuzların uğursuz boğucusudur. Dünyada sizin için yer yoktur, hepiniz mahvolmalısınız!. Hitler uludu: «Yeter! Susturun şunu!» Fakat Dimitrov susamazdı. Gerçek, susmak zorunda bırakılamazdı. Gerçeğin sesi bütün kentlerin üzerinde çınladı: Siz, naziler, uluslararası mahkeme karşısına çıkarılmış bulunmaktasınız! Siz, bütün insanlar önünde cinayetlerinizin hesabını vermelisiniz!..

Reichstag yangını davası on yıl önce sona erdi. Ama ateşi hâlâ yanmaktadır. Gerçek, sürekli olarak yanan ateştir ve düşmanların bütün suyu, bütün kumu

ve gürültüsü bu ateşi söndüremez. Ateş yanıyordu. Ateş yanıyor.

Dünya ölçüsündeki protesto, dünya ölçüsündeki kızgınlık Dimitrov'u özgürlüğe kavuşturdu. O ise bize şunları söyledi: En önce yapılması gereken şey, tek cephenin yaratılması, her ülkede ve dünyanın her yerinde hareket birliğinin kurulmasıdır.

Hareket birliği bir dönüm noktası meydana getirdi: Moskova, Kahire ve Tahran konferansları, uygarlığın yok olmaması yolunda tarihin iradesiydi.

Şimdi özgürlüksever uluslar, bütün ırklara, renklere ve siyasi görüşlere mensup insanlar, fabrikalarda, tarım işletmelerinde ve yanan savaş alanlarındaki insanlar, gizli kurtuluş savaşçıları, düşman hatları gerisindekiler, müttefik ulusların bu birliğinde kaynaştılar. Geceyi onların mücadelesi parçaladı. Bu büyük savaşta, faşizmi yeryüzünden silip atmaları ve daha iyi bir hayat kurmaları için dünya uluslarını binlerce bağ birbirlerine bağladı.

Reichstag yangını davasının bu onuncu yıldönümünde, Georgi Dimitrov'u mahvetmek için yakılan ateş, şimdi faşizmin kendisini mahvediyor. Biz, nazilerle uzlaşmayan büyük savaşçıları -işçiler, sanat ve bilim adamları ve bütün dinlere mensup insanlar- saygıyla anıyoruz. Biz, onların yolundan yürüyen ve umudun sesini yere düşürmeyen adsız erkek ve kadınları, dirileri ve ölüleri, her ülkenin anti-faşist savaşçılarından meydana gelmiş büyük alaylarını saygı ile anıyoruz. Şimdi davaları ortak olanların hepsine şan!

Ateş on yıl, on korkunç yıl boyunca yandı!.. Bu ateş sönmeyecektir. Cehennem güçleri üzerinde kesin zafere kadar sönmeyecektir. Bu zafer, onun adına milyonlarca suçsuz ölünün ve hâlâ ölüme karşı yürüyen kahramanların adına bizim borcumuzdur.»

Bu bildiriyi yayınlayan seçkin amerikan aydınları, Dimitrov'un mücadelesini ve yeni bir gelişme devri yolunu aydınlatan meşale sıfatıyla bu mücadelenin tarihsel anlamını kavramışlardı.

Dimitrov'un ortaya koyduğu örneğin anlamı şuydu: Canavarın karşısında çekilmeyin! Hayatınızı, aklınızı, tüm cesaret ve ateşinizi mücadeleye adayın! Kendinizi ve insanlığı, faşist canavarlarından bu şekilde, ancak bu şekilde kurtaracaksınız!...

Dimitrov'un önceden uyaran bu çağrısının anlamı şuydu: Yalnız işçilerin değil, bütün özgürlüksever insanların ve ulusların can düşmanı olan faşizme karşı dünya cephesinde birleşin! Özgürlük ve barış adına birleşin! Demokratik güçlerin bölünmesine olanak vermeyin! Mücadele edin!...

Özgürlük, zafere ulaştı. Şimdi görevimiz, elde edilen kazançları parti, ırk, devlet biçimi ve dünya görüşü farkı yapmadan, bütün özgürlüksever insanları ve ulusların birleşmiş güçleriyle korumak, kurtuluş savaşının büyük vasiyetini dağıtmamak ve unutmamaktır.

Önemli şeyler elde edilmişti. Şimdi önümüzdeki günler yeni tarihsel perspektifle açılmaktadır.

Üç önemli ve büyük güç, Sovyetler Birliği, Amerika ve İngiltere ulusları arasında anlaşma ve işbirliği

elde edilmişti. Ve artık nifak çıkarmaya kalkışan ve bu işbirliğini bozmaya çalışan herkes barışın düşmanı, ulusların düşmanıdır.

Demokrasinin kuru bir formaliteye dönüştürülmemesi gerektiği hakkında pahalıya malolan bir deneyim elde edilmişti. Demokrasi uyanık olmalıdır, yüce düşüncelerle ilgilenmelidir. Demokrasi gerici komplolara her zaman karşı durmalıdır. Demokrasi gevezelere, korkaklara ve entrikacılara değil, özgürlük savaşında denenmiş kişilere ihtiyaç duyar. Özgürlük her gün yeniden fethedilmeli, her gün yeniden güvence altına alınmalıdır...

İÇİNDEKİLER

Nazi liderleri, 1933'te Almanya Cumhuriyeti'nin temsilciler binası Reichstag'ı yaktılar. Nazilerin, kamuoyunda Georgi Dimitrov'u suçlayarak, bu düzmece olay nedeniyle O'nu ve arkadaşlarını yargıladılar.

Leipzig'de yapılan duruşma bütün dünyada büyük ilgi topladı. Georgi Dimitrov duruşmada faşizmi sorgulayan ünlü savunmasını yaptı. Yargılama, Almanya dışındaki bütün ülkelerde de yankılandı ve gerçek kundakçının Nazi liderleri olduğu ortaya çıkarıldı. Örneğin Londra'da, Kraliyet avukatı Preat'ın başkanlığında uluslararası bir inceleme komitesi kuruldu ve bir karşı dava düzenlendi.

Leipzig duruşması, yıllar sonra da hiç unutulmadı. 22 Aralık 1943'te Newyork Times'da A.Einstein, A.Toscanini, S.Kusevitski, H.C.Mc.Murray, R.Massey, D.K. Gous, Metropolit Benjamin, Albay R.Robbins imzalı bir bildiri yayınlanarak Hitler'iyle, Goebels'iyle, Goering'iyle faşizmin bütün gerçek kundakçıları suçlanarak, aşağılandı.

Yayınevimizin üçüncü basımını yapmakla gurur duyduğu bu eserde, Reischtag yangını ve bütün ayrıntılarıyla Leipzig duruşması dakikası dakikasına anlatılmaktadır.

Kapak Tolga Arkonaç

ISBN 975-7530-53-0